

Heli Turtinen

Kasvunjälkeinen kestävä talous

Pro gradu -tutkielma

Ohjaaja: Susan Meriläinen

Johtaminen

Lapin yliopisto

Kevät 2024

**LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND**

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi:	Kasvunjälkeinen kestävä talous
Tekijä:	Heli Turtinen
Koulutusohjelma:	Johtaminen
Työn laji:	Pro gradu -tutkielma
Sivumäärä:	146
Lukukausi ja vuosi:	Kevät 2024

Tiivistelmä

Tutkimuksessani tarkastelen minkälaisia vaihtoehtoja talouskasvuun nojaavalle uusliberalistiselle ja kapitalistiselle talousmallille löytyy ekologisen taloustieteen ja poliittisen talouden kirjallisuudesta. Tutkimukseni on kuvaileva narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Olen tutkinut aikaisempaa kirjallisuutta nykyisen valtavirtaisen talouden kestämyydestä materiaalien ja energian kestävämmän käytön sekä kasvavan sosiaalisen eriarvoisuuden näkökulmista. Koostan tutkimusta vihreän kasvutalouden taustalla olevista paradokseista ja harhaluuloista, kuten irtikytkenästä, joka jättää fysiikan lait ja ekologian huomiomatta, sekä BKT:seen perustuvan talouskasvun rakenteellisesta epätasa-arvosta.

Tutkimuksen tarkoitus on ollut tutkia ekososiaalisesti kestävä talouden teoriaa sekä malleja, jotka vastaavat valtavirtaisen talouden kritiikkiin. Kestävä talouden mallit ammentavat laajasti ekologisesta taloustieteestä, joka edustaa pluralistista ja monitieteistä tutkimusotetta. Kestävä talouden poliittisen talouden tutkimus keskittyy kriittisen ja kasvunjälkeisen poliittisen talouden tutkimussuuntauksiin.

Olen koostanut tutkimusta ekologisen taloustieteen kirjallisuudesta, josta nousi erityisesti kaksi merkittävää koulukuntaa: Wienin sosioekologinen taloustiede ja Barcelonan ekologinen taloustiede. Nämä eroavat tutkimussuuntauksina niiden tieteenfilosofisissa lähestymistavoissa sekä taustalla olevissa teorioissa. Molempia yhdistää syvä ekologinen ontologia, mikä tarkoittaa ihmisen yhteenkuuluvuutta luonnon kanssa niin, että luonnolla on itseisarvo eikä inhimilliset tarpeet ole luontoon ja muihin lajeihin nähden ylivertaisia.

Hyvinvointitalous ammentaa laajasti ekologisen taloustieteen sekä poliittisen talouden tutkimuksesta. Se ohjaa talouden tarkastelua kohti kestävä hyvinvoinnin tavoitetta. Hyvinvointitaloutta on jo sovellettu päätöksenteossa sekä kansallisesti Suomessa ja muissa hyvinvointitaloutta edistävässä maissa että EU:n tasolla alueellisesti. Hyvinvointitalous nähdään potentiaalisimpana kestävä talouden mallina kestävä talouden muotojen edistämiseksi laajasti yhteiskunnan eri tasoilla.

Avainsanat: kestävyysmurros, ekologinen taloustiede, sosioekologinen taloustiede, kriittinen poliittinen talous, hyvinvointitalous, kohtuutalous, kasvunjälkeinen talous, kestävä hyvinvointi, narratiivinen kirjallisuuskatsaus

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

University of Lapland, Faculty of Social Sciences

Title of the work: Post-growth sustainable economy
Author: Heli Turtinen
Degree program: Management
Type of work: Master's thesis
Number of pages: 146
Academic term/year: Spring 2024

Abstract

In my research, I examine what kind of alternatives to the neoliberal and capitalist economic model based on economic growth can be found in the literature of ecological economics and political economy. My research is descriptive and narrative literature review. I have gathered previous literature on the unsustainability of the current mainstream economy from the perspectives of unsustainable use of materials and energy as well as growing social inequality. I am compiling research on the paradoxes and delusions behind the green growth economy, such as decoupling, which ignores the laws of physics and ecology, as well as the structural inequality of economic growth based on GDP.

The purpose of the research has been to examine the theory of an eco-socially sustainable economy and its models that respond to the criticism of the mainstream economy. Sustainable economy models draw extensively from ecological economics, which represents a pluralistic and multidisciplinary research approach. Research on the political economy of sustainable economy focuses on the research of critical and post-growth political economy.

I have compiled a study of the literature of ecological economics, from which two significant schools of thought emerged: Vienna school of socioecological economics and Barcelona school of ecological economics. These differ as research trends in their scientific philosophical approaches and underlying theories. Both are united by a deep ecological ontology, which means the interconnectedness of human and nature so that nature has an independent value as its own and human needs are not superior to nature and other species.

Wellbeing economics draws extensively from ecological economics and political economy research. It directs the examination and evaluation of the economy towards the goal of sustainable wellbeing. Wellbeing economics has already been applied in decision-making both nationally in Finland and in other countries that promote welfare economics, as well as regionally at the EU level. The wellbeing economy is seen as the most potential model of a sustainable economy for the promotion of sustainable economy models widely at different levels of society.

Keywords: sustainability transformation, ecological economics, socioecological economics, critical political economy, wellbeing economics, post(-)growth, sustainable wellbeing, narrative literature review

Sisällysluettelo

1.	<i>Johdanto</i>	6
1.1.	Tutkimuksen lähtökohdat ja rajaus.....	6
1.2.	Tutkimuksen keskeiset käsitteet	8
1.3.	Kohti oikeiden kysymysten esittämistä	12
2.	<i>Menetelmät ja aineisto</i>	15
2.1.	Kuvaileva narratiivinen kirjallisuuskatsaus	15
2.2.	Aineisto ja sen analyysi	17
2.3.	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	20
3.	<i>Talous on aina poliittista</i>	23
3.1.	Politiinen talous	23
3.2.	Uusklassinen taloustiede ja kasvutalouden ongelmallisuus	28
3.2.1.	Taloukasvun historia linkittyy bruttokansantuotteeseen.....	29
3.2.2.	Vihreä kasvu nojaa valtavirtaiseen kasvun paradigmaan.....	34
3.2.3.	Valtavirtainen talous ylläpitää talouden rakenteellista epätasa-arvoa.....	40
3.3.	Kasvunjälkeinen poliittinen talous	45
3.3.1.	Ekologisen taloustieteen yhteys kasvunjälkeisyyteen.....	49
4.	<i>Ekologinen taloustiede</i>	58
4.1.	Ekologisen taloustieteen lyhyt historia ja perusteet.....	61
4.2.	Ekologisen taloustieteen monitieteisyys.....	70
4.3.	Sosioekologinen taloustieteen koulukunta	74
4.3.1.	Kriittinen talouden institutionaalisuuden tarkastelu.....	76
4.3.2.	Wienin sosioekologisen taloustieteen koulukunta	77
4.4.	Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunta.....	83
4.4.1.	Poliittinen ekologia ja ympäristöoikeudenmukaisuuskonfliktit.....	83
4.4.2.	Tiedettä mobilisoiva aktivismi	85
4.4.3.	Kohtuutalous radikaalina kestävän talouden mallina.....	87

5.	<i>Ekososiaalisesti kestävä hyvinvointitalous</i>	92
5.1.	Ekososiaalinen paradigma	94
5.2.	Talouden uudelleen ajattelu hyvinvoinnin lähtökohdista	96
5.2.1.	Uusien narratiivien ja paradigmojen nousu globaalilla tasolla	99
5.2.2.	Alueellinen ja kansallinen päätöksenteko hyvinvointilähtöisesti.....	103
5.2.3.	Hyvinvointiorganisaatioiden vaihtoehtoiset tavat toimia.....	116
6.	<i>Pohdinta</i>	119
7.	<i>Johtopäätökset</i>	132
8.	<i>Lähteet</i>	138

Kuvat ja taulukot

Kuva 1:	Ekologisten vajeiden sekä varantojen suhde globaalisti maittain	44
Kuva 2:	Ekologinen jalanjälki globaalisti	44
Kuva 3:	Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen todellisuuden kerrosten hierarkkisuus	60
Kuva 4:	Taloudellisen järjestelmän aineenvaihdunta	63
Kuva 5:	Ekologisen taloustieteen kolme pääleiriä	80
Taulukko 1:	Kulutuskeskeisen paradigman ja ekososiaalisen paradigman erot	95

“No problem can be solved from the same level of consciousness that created it”

-Albert Einstein

1. Johdanto

Valtavirtaisessa talousajattelussa taloutta pidetään yleisesti omana erillisenä entiteettinä eli kokonaisuutena, joka on riippumaton ympäristön ja yhteiskunnan muista lainalaisuuksista. Tätä ajatusta haastaa kuitenkin planeettamme rajat ja ymmärrys siitä, että kaikki inhimillinen toiminta ja elämä sen koko laajuudessaan perustuu ekologiseen kestävyYTEEN. Myös talous on inhimillistä toimintaa ja näin ekologisen todellisuuden alainen sosiaalinen järjestelmä.

Ekologisia ongelmia pidetään kaikkein vaarallisimpina koko ihmiskunnalle. Akateemisissa, poliittisissa ja diplomaattisissa piireissä puhutaan jopa välittömästi uhkaavasta ekologisesta romahduksesta (González De Molina & Toledo, 2014). Sen vuoksi ekologisen kestävyYTEEN tulisi olla kaiken yhteiskunnallisen, mukaan lukien taloudellisen, päätöksenteon keskiössä. Ekologinen kestävyys vaikuttaa kaikkeen toimintaamme ja toiminnan mahdollistamiseen.

Tällä hetkellä poliittinen tahto aidosti ekologisesti ja sosiaalisesti kestävien toimien edistämiseksi kuitenkin puuttuu. Puutteelliset tulokset kestävästä kehityksestä edistävissä politiikkatoimissa johtuvat muun muassa haluttomuudesta kyseenalaistaa talouskasvua sekä halusta pysyä nykyisissä toimintatavoissa (business-as-usual). Toisaalta kestävyYTEEN edistämisen vaikeus päätöksenteossa johtuu tulkinnanvaraisista kestävästä kehityksen tavoitteista sekä hyvinvoinnin merkityksen epäselvyydestä. Tällöin päädytään ylikorostamaan talouden roolia hyvinvoinnin turvaajana. (Helne & Hirvilampi, 2015) Nykyinen talousjärjestelmä ei kuitenkaan tuota hyvinvointia kaikille (Chancel et al., 2021). Se ei myöskään kannusta kestävyYTEEN edistämiseen kaikessa toiminnassa, päinvastoin. Hyvinvoinnin ja kestävyYTEEN sijaan päätöksiä tehdään lähinnä taloudellisista motiiveista käsin.

Julkisessa keskustelussa käsitellään hyvin niukasti nykyisen talouden ja sen järjestelmän perusoletusten, kuten kasvun ja kestävyYTEEN välisiä perustavanlaatuisia ristiriitoja tai ratkaisuja niihin. Sen sijaan keskustelu painottuu yksittäisiin politiikkaehdotuksiin lähinnä talouskasvun kasvattamisen näkökulmasta ilman laajempaa taloudellisen toiminnan kokonaisvaikutusten tarkastelua.

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja rajaus

Talous on yksi keskeisimmistä kestävyysmurroksen mahdollistajista sekä sen ohjaavista voimista. Tämän tutkimuksen motiivi syntyi talouden syvällisemmästä ymmärtämisestä

yhteiskunnallisen kestävyysmurroksen kontekstissa. Halusin selvittää, minkälaisia vaihtoehtoja talouskasvuun nojaavalle uusliberalistiselle ja kapitalistiselle talousmallille löytyy, joilla nähdään potentiaalia edistää kestävyysmurrosta. Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on näin ollen valottaa nykyistä talouden toimintaympäristöä sen ekologisista ja sosiaalisista näkökulmista käsin sekä tarkastella kirjallisuudessa ehdotettuja ekososiaalisesti kestäviä talouden (myöhemmin kestävä talous) näkökulmia ekologisten ja sosiaalisten kestävyysongelmien ratkaisemiseksi laajemman yhteiskunnallisen kestävyysmurroksen edistämiseksi.

Olen rajannut tutkimuksen näkökulman ja kirjallisuuden taloustieteen eri alojen kestävyysnäkökulman mukaan. Kestävän talouden tutkimuskenttä on hyvin hajanainen ja erilaisia kestävän talouden suuntauksia löytyy taloustieteiden suuntauksista sekä poliittisen talouden suuntauksista. Kun tutkin kestävän talouden teorioita, havaitsin kuitenkin pian, että suurin osa niistä juontaa juurensa ekologiseen taloustieteeseen ja poliittiseen talouteen. Sen vuoksi tässä kirjallisuuskatsauksessa yhdistän kestävän talouden keskusteluja ekologisen taloustieteen ja poliittisen talouden tutkimuksen kentiltä. Tarkoitukseni on suhteuttaa näitä eri tieteenalojen keskusteluja toisiinsa. On helpompaa tarttua yksittäisiin kestävän talouden keskusteluihin, kun niitä osaa suhteuttaa osaksi laajempaa talouden ja kestävyys tutkimusta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on näin ollen tuoda niin ekologiset, sosiaaliset kuin taloudellisetkin näkökulmat osaksi yhteiskunnallisen kestävyysmurroksen edistämisen monitahoisia vaatimuksia.

Nämä moninaiset kestävyysmurroksen vaatimukset vaihtelevat yhteiskuntien eri tasoilla. Elämme globalisoituneessa maailmassa, jossa keskeiset kestävyys ja hyvinvoinnin haasteet ovat globaaleja, vaikka politiikka on paikallista (Salonen, 2014). Sen vuoksi olen ottanut osaksi kestävän talouden tarkastelua talouden paikallisen, kansallisen, alueellisen ja globaalien tason. Vain tällöin pystyn osoittamaan valtavirtaisen talouskeskustelun ohittamat globaalien hyvinvoinnin ja kestävyys edistämisen näkökulmat sekä niiden tärkeyden kestävyysmurroksen edistämiseksi. Seuraavaksi avaan tässä tutkimuksessa tärkeitä käsitteitä sekä tieteenaloja ja niiden välisiä eroja tutkimuksen lähtökohtina.

1.2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Taloustiede (economics) viittaa talouteen oppiaineena ja tieteenalana, kun taas *talous* (economy) viittaa sosiaaliseen todellisuuteen tutkimuksen kohteena, jolloin ollaan kiinnostuneita talouden historiallisesta kehityksestä, sen muutoksista ja eri muodoista (Spash, 2019a). Taloustiede tutkii talouden mikro- ja makrotason ilmiöitä. Taloustiede jakautuu perinteisesti *ortodoksiseen* ja *heterodoksisiin* taloustieteen aloihin eli koulukuntiin. Ortodoksisena koulukuntana pidetään tällä hetkellä valtavirtaista uusklassista taloustieteen koulukuntaa. Heterodoksiset koulukunnat edustavat tämän ortodoksisen koulukunnan ulkopuolella olevia eri metodologisiin sekä ontologisiin tutkimuksen lähtökohtiin perustuvia taloustieteen oppialoja. Heterodoksisen taloustieteen koulukunnat muodostavat pluralistisemmän eli monimuotoisemmän viitekehyksen talouden tarkasteluun verrattuna ortodoksiseen koulukuntaan. Pluralismilla tarkoitetaan toisiaan täydentävien näkökulmien hyödyntämistä, niin, ettei toinen näkökulma ole toistaan ylivertaisempi. (Fischer et al., 2018)

Ekologinen taloustiede, joka on tämän tutkimuksen keskiössä edustaa heterodoksista taloustiedettä. Ekologista taloustiedettä kuvaillaan kestäväen kehityksen taloustieteenä, jossa tunnustetaan talouden biofyysiset sekä sosiaaliset rajat. Ekologinen talous käsittää materiaalisen talouden osaksi yhteiskuntaa, joka on osa ekologista elämää kannattelevaa järjestelmää. Taloutta ei voi näin ymmärtää tai hallita ilman ymmärrystä tästä toisiinsa kytkeytyneestä kokonaisuudesta. Lisäksi ekologisen taloustieteen periaate on, että kasvu ja kehitys eivät aina linkity toisiinsa. Todellinen kehitys tulee määritellä materiaalisen kulutuksen sijaan kestäväen hyvinvoinnin mukaan. (Costanza et al., 2017) Uudet kehityksen tavoitteet tulevat ekologisen taloustieteen mukaan olla luonnon säilyttäminen, resilienssi ja kestävä kehitys pitkällä aikavälillä (Costanza et al., 2020). Resilienssi määritellään muun muassa elinvoimaisuutena (Salonen, 2014). Ekologinen taloustiede on tulevaisuuden hyvinvointitalouteen ohjaava tieteenala (Coscieme et al., 2019), jonka edustajat tunnistavat tarpeen tehdä taloutta laadullisesti paremmin, ei määrällisesti.

Poliittisen talouden tutkimuksen mielenkiinnonkohteena on talous sen laajemmassa yhteiskunnallisessa merkityksessä ja kontekstissa. Kaikki talousjärjestelmää koskevat valinnat ovat aina luonteeltaan poliittisia, jolloin tulee olla tilaa keskustelulle erilaisista arvoista ja ideologioista, joita talous ja sen järjestelmä sekä instituutiot arvottavat käytännön toiminnassa. Vielä 1800-luvun lopulla taloustiede itse asiassa tunnettiin englanniksi termillä 'political

economy’ eli poliittinen taloustiede. Sittemmin uusklassisen koulukunnan edustajat ovat alkaneet käyttää pelkkää taloustieteen käsitettä, jota kutsutaan niin sanotuksi puhtaaksi tieteeksi ilman poliittisia latauksia. (Söderbaum, 2004) Kuitenkin yhtä lailla uusklassinen taloustiede perustuu ideologiaan – uusliberalismiin – ja sen mukaiseen maailmankatsomukseen ja eettisiin arvoasetelmiin (tarkemmin luvuissa 3.1. ja 3.2.). Poliittisen talouden tutkimukseen ovat erikoistuneet etenkin heterodoksisen koulukunnan edustajat.

Ekologiseen taloustieteeseen liittyy vahvasti poliittisen talouden tutkimus, sillä *kestävyys* (sustainability) itsessään on poliittinen idea ja käsitys. Kestävyteen liittyy keskeisesti väittely kestävyuden eri keskusteluiden välillä. Arvot, etiikka ja ideologia määrittävät kestävyuden eri epistemologisia ja ontologisia lähtökohtia ja näin eri näkökulmia ja maailmankuvia siihen liittyen. Etenkin siirtymässä kestävästä kehityksestä kestävään kehitykseen asenteiden ja arvojen rooli korostuu. (Söderbaum et al., 2016) Niin kuin muissakin yhteiskuntatieteissä, taloustieteessä voi olla yhtä aikaa useampia valloillaan olevia paradigmoja ajattelutapoja ja maailmankuvia, jotka ovat luonteeltaan poliittisia ja täydentävät toisiaan (Söderbaum, 2008). Mitä monimutkaisempi ja moniulotteisempi haaste, kuten kestävyys, sitä enemmän tarvitsemme uskottavia näkökulmia sen ratkaisemiseksi eli pluralistista tutkimuksellista otetta. (Söderbaum et al., 2016)

Kestävyys voidaan jakaa *heikkoon* ja *vahvaan kestävyteen* halutun yhteiskunnallisen muutoksen syvyyden ja murroksellisuuden eri tasojen mukaan. Hallitseva heikon kestävyuden käsitys perustuu ihmisen poikkeuksellisuuden paradigmaan, joka ei tunnista ihmisen hyvinvoinnin ja ekosysteemien elinvoimaisuuden yhteenkietoutunutta luonnetta. Heikon kestävyyskäsityksen mukaan kestävyystavoitteet jaetaan perinteisesti kolmeen erilliseen osa-alueeseen: sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen. Vahvan kestävyyskäsityksen mukaan tällainen jako on kuitenkin ongelmallinen, sillä eri ulottuvuudet ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa toisiinsa, eikä niitä sen vuoksi ole mielekää tarkastella erillisinä itsenäisinä kokonaisuuksina. (Helne & Hirvilammi, 2015; Hirvilammi & Helne, 2014)

Kestävän kehityksen ajatus on lähtenyt liikkeelle kasvun ja *kehityksen* (development) välisestä eroista. Kasvu viittaa määrälliseen tai koolliseen kasvuun, kun kehitys viittaa laadulliseen parantamiseen. (Costanza et al., 2020) Vuonna 1983 Norjan silloinen pääministeri Gro Harlem Brundtland perusti silloisen Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) pääsihteerin Javier Pérez de Cuéllarin pyynnöstä ympäristön ja kehityksen maailmankomission, jonka tehtäväksi annettiin

koko maapallon kattavan ympäristöä ja kehitystä koskevan uudistusohjelman luominen. Komission työ päättyi vuonna 1987 heidän julkaisemaan *Our Common Future* -raporttiin (Yhteinen tulevaisuutemme). Tämän raportin myötä kestävästä kehityksestä tuli ympäristöä ja kehitystä koskevien keskustelujen avainkäsite. Komission määritelmän mukaan kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää tämän päivän tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omia tarpeitaan. (Moisio et al., 2015; World Commission on Environment and Development, 1987)

Sitten vuonna 2000 YK:n johtamana maailman johtajat sopivat tarkemmin kahdeksasta maailman parantamisen tavoitteesta, jotka päätettiin saavuttaa vuoteen 2015 mennessä. Näitä tavoitteita kutsuttiin *vuosituhattavoitteiksi* (Millennium Development Goals, MDGs). Sen jälkeen näitä tavoitteita on päivitetty ja nykyinen YK:n maailmanparannusohjelma kantaa nimeä *Agenda 2030 kestävä kehityksen tavoitteet* (Sustainable Development Goals, SDG). Ne koostuvat 17 osa-alueesta ja kokonaisuudessaan yli 180 tavoitteesta. (Lafortune et al., 2021) On kuitenkin huomioitava, että kestävä kehityksen tavoitteet ovat useiden tahojen tekemä kompromissi ja osaltaan myös sisäisessä ristiriidassa keskenään (Dawes, 2020; Gupta & Vegelin, 2016).

Vaikka kestävä kehityksen käsitys on lähtenyt kasvun ja kehityksen erosta, YK:n *Agenda 2030 kestävä kehityksen tavoitteet* on todettu niiden teoreettisen pohjatiedon mukaan puutteellisiksi ja sisäisesti ristiriitaisiksi halutun kehityksen ja kestävyuden välillä. Esimerkiksi vain viisi kaikista 17 tavoitteesta käsittelee suoraan kestävyyttä. (Hickel, 2019) Yksi suurimmista ristiriidoista on talouskasvun ensisijaisuus, mikä osittain estää ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden tavoitteiden toteutumista (Hickel, 2019; Kjøde et al., 2021). Ensimmäinen puoli kehottaa ihmiskuntaa saavuttamaan harmonian luonnon kanssa suojellakseen maapalloa rappeutumiselta, kuten aavikoitumiselta, kuivuudelta, maaperän pilaantumiselta, makean veden puutteelta ja luonnon monimuotoisuuden häviämiseltä. Toinen puoli tavoitteista painottaa jatkuvan globaalisen talouskasvun ylläpitämistä ja sen kiihdyttämistä ensisijaisesti teollisella kasvulla. Luonnon suojelemisen ja talouskasvun tavoitteiden suuri ristiriita on kuitenkin siinä, että jatkuva teolliseen kehitykseen perustuva talouskasvu lisää resurssien käyttöä ja päästöjä, mikä eittämättä estää ympäristön suojelemista tuholta. (Hickel, 2019) Talouskasvun ensisijaisuus näissä tavoitteissa johtaa myös siihen, että kestävä kehityksen tavoitteita ja ratkaisuja rakennetaan ensisijaisesti taloudellisen – ei sosiaalisen tai ekologisen – kestävyuden näkökulmasta. Tämä johtuu historiallisesti

rakentuneista talouden käsityksistä ja käytännöistä, joita uusinnetaan kestävän kehityksen tavoitteiden rakentamisessa. (Kjøde et al., 2021)

Perinteinen kestävän kehityksen käsitys perustuu köyhien maiden kehittämiseen niiden elintaso nostamalla. Tähän sisältyy vahva uusliberalistinen vihreän kasvun ajatus siitä, että ensin tulisi olla rikas ennen kuin voi olla vastuullinen. Perinteinen kestävän kehityksen käsitys ei huomioi köyhyyden, epäoikeudenmukaisuuden ja kestättömyyden historiallista ja rakenteellista kontekstia, kuten kapitalistisia monopoleja ja valtioiden keskittynyttä valtaa. (Demaria et al., 2023) Serge Latouche ja muut kehityksenjälkeisen tutkimuksen tutkijat kritisoivat vahvasti läntisen maailman kapitalistisen markkinatalouden ja maailmankuvan laajentamista ympäri maailman. Ensinnä talouskasvun näkemys kehityksestä on hyvin kapea ja tekee jaon ”kehittyneisiin maihin” ja ”kehitysmaihiin”, joilla on selkeä valtahierarkia, jota kehittyneet maat käyttävät hyväkseen kolonialistisiin tarkoituksiin talouden kehittämisen nimissä. Kehitys tulisi nähdä myös muun kuin taloudellisten linssien läpi, jotka painottavat yksisuuntaista, jatkuvaa, kumulatiivista ja peruuttamatonta kehityksen suuntaa painottaen markkinoiden jatkuvaa laajentamista. (Kallis et al., 2018)

Tällä hetkellä ollaan menossa pluriversaaliin eli moninaiseen kehityksen käsitykseen. Tähän viitataan termillä post-development eli kehityksenjälkeisyys, joka tarkoittaa lähtökohtaa, jossa kehitys ei ole enää keskeinen sosiaalisen elämän organisoinnin periaate. Siinä ei tavoitella yhtä yhtenäistä kehityksen määritelmää tai tapaa. Lisäksi siinä tavoitellaan ihmisen ja luonnon dualismien eli kahtiajakojen purkamista, jotka ovat länsimaisten ja patriarkaalisten paradigmojen luomia. Kehityksenjälkeinen ajatus liittyy vahvasti kapitalismin jälkeisyyteen (post-capitalism), kasvunjälkeisyyteen (post-growth), patriarkatin jälkeisyyteen (postpatriarchy), antirasismiin sekä dekolonialisaatioon. Kehityksenjälkeisyys uudelleen politisoi ekososiaalisen murroksen taustaoletukset tehden eron kestävän kehityksen käsityksiin. (Demaria et al., 2023) Näin ollen kestävän kehityksen tavoitteet voidaan nähdä ensimmäisenä askeleena kohti kehityksen ymmärtämistä laajemmin kuin pelkän talouskasvun kontekstissa. Seuraavaksi meidän tulee edistää kehityksenjälkeistä näkemystä vahvasta kestävydestä – etenkin talousjärjestelmän kehittämisessä, jotta talouden toimet eivät jarruta haluttuja kestävyystoimia.

1.3. Kohti oikeiden kysymysten esittämistä

Kestävän talouden tutkimuksesta käytetään kattotermiä *uusi talousajattelu* (new economic thinking), joka kokoaa organisaatioita, ekonomisteja ja tutkijasta yhteen ympäri maailmaa. Uusi talousajattelu haastaa uusliberalistista ajattelua, kehittää uusia talouden malleja, muotoilee uusia hallinnan rakenteita ja edistää talouspolitiikkaa, joka palvelee molempia, sekä ihmistä että luontoa. Uusi talousajattelu painottaa pluralismia vaihtoehtoisuuden sijaan. Sen alle lukeutuvat muun muassa seuraavat talouden opit: kestävät vihreät taloudet (kierto-, uudistava- ja ekologinen talous), feministinen talous, solidaarinen ja demokraattinen talous, kohtuutalous ja kasvunjälkeiset taloudet, hyvinvointitalous, yhteisen hyvän lait, alkuperäiskansat ja paikallinen viisaus sekä omistajuuden keskustelut. (Gronchi et al., 2021) Talouskasvun sijaan kestävän hyvinvoinnin kehitys on uuden talousajattelun politiikkatavoitteiden keskiössä. Siksi tässä tutkimuksessa tarkastelen myös vihreän kasvun malleja kriittisesti nähdessä ne kestävyysmuutosta jarruttavana tavalliseen tapaan toimimisena ilman riittävää toiminnan murrosta kohti vahvaa kestävyttä.

Tunnistamme jo hyvin nykyisen talouskasvukeskeisen talousjärjestelmän ongelmia ekologisen ja sosiaalisen kestävyysnäkökulmista. Vaihtoehtoiset kestävän talouden teoriat ja mallit nojaavat nykyistä kapitalistista talousjärjestelmää kritisoivaan postkapitalistiseen, postmaterialistiseen, posthumanistiseen ja kasvunjälkeiseen tutkimukseen. Näissä tutkimusaloissa tavoitellaan syvää talouden murrosta kietoen yhteen kestävyysnäkökulman sosiaaliset, ekologiset, taloudelliset ja kulttuuriset ulottuvuudet. Haluan tutkimuksessani painottaa, etteivät vaihtoehtoiset kestävän talouden suuntaukset ole pelkästään vaihtoehtoisia, vaan laajasti tutkittuja sekä erilaisissa konteksteissa hyödynnettyjä niin paikallisella, kansallisella kuin globaalilla tasolla. Ne syventävät mahdollisuuksia talousjärjestelmän uudelleen ajattelemiselle ja sen väistämättömälle muutokselle.

Kestävyysmurroksen vaatima muutos on niin perustavanlaatuinen, että kestävän talouden rakentaminen vaatii talouden uudelleen kuvittelua. Tarvitsemme kriittisen tutkimuksen kehoitusta eettisyyteen ja kykyä kuvitella toisenlaisia tapoja järjestää taloutta, jotka poikkeavat nykyisestä kasvuparadigmasta. Matthies (1999, 150) toteaa, että ”[k]riittisen teorian ajattelun keskeiset sisällöt – alistamisen ja herruuden vastustaminen, ihmiseen ja luontoon kohdistuvan epäoikeudenmukaisuuden herättämä myötätunto sekä oikean yhteiskunnan etsintä – ovat tärkeitä myös kehityksessä olevalle refleksiiviselle ekologiselle ajattelulle”. Tieteellisen

toiminnan tehtävä on muuttaa ja parantaa vallitsevissa olosuhteissa kärsivien ihmisten tilannetta. Näin ollen kriittisyys on osallistavaa ja utooppista maailman ihmettelyä, joka tarjoaa toivoa tämän tehtävän toteuttamiseksi. (Matthies, 1999)

Uusilla kestävän talouden ajatuksilla on yksi perustavanlaatuisen ongelma: ne eivät vielä tällä hetkellä muodosta yhtenäistä tarinaa omine ydinviesteineen niin kuin uusliberalistinen tarina tekee (Waddock, 2021). Jotta voisimme löytää yhteistä synergiaa erilaisten murrosta ajavien (politiikka)toimien eteenpäin viemiseksi, tarvitaan tarpeeksi laajasti jaettu tavoite (Buch-Hansen, 2018). Tämän tutkimuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on ollut löytää tuo ihmisiä voimaannuttava yhtenäinen tavoite ja tarina kestävän talouden kirjallisuudesta. Tarkoitukseni on tuoda esiin kestävän talouden tutkimuksessa esiin nousevia tulevaisuuden kestävän talouden piirteitä, ulottuvuuksia ja tavoitteita, sekä näiden eroavaisuuksia. Näin edistän rakentavaa keskustelua kestävän talouden eri tutkimussuuntauksien ja mallien välillä, mikä myös helpottaa niiden eteenpäinviemistä yhdessä. Alla tarkemmin eritelty tutkimuskysymys ja sen tarkemmat alakysymykset, joihin tämän tutkimuksen avulla etsin vastauksia:

Millainen talous edistää ekologista ja sosiaalista kestävyttä talouden kestävyiden lisäksi?

Tarkemmat alakysymykset:

- 1. Mitkä ovat uusklassiseen taloustieteeseen perustuvan vallitsevan uusliberalistisen talouden keskeiset ongelmat?*
- 2. Millaisia ovat kestävän tulevaisuuden talousmallit, joita ekologinen taloustiede esittää?*
- 3. Millaisia yhtenäisyyksiä ja eroavaisuuksia ekologisen taloustieteen koulukunnista löytyy?*
- 4. Miten hyvinvointitalous esitetään ratkaisuna talouden ohjaamiseksi kohti ekososiaalista kestävyttä? Millaisia hyvinvointitalouden toimenpiteitä on ehdotettu ja toteutettu Suomessa kansallisella sekä EU:n alueellisella tasolla?*

Aloitan kuvaamalla tämän tutkimuksen menetelmää ja aineistoa luvussa 2. Tässä luvussa tarkastelen myös omaa tutkijapositioni suhteessa tutkimuksen aiheeseen ja tavoitteeseen. Sen jälkeen siirryn varsinaiseen talouden tarkasteluun ja analyysiin luvussa 3. Aloitan tämän luvun tarkastelemalla, miksi talous on niin poliittista ja miksi talouden suuntaa on niin hankala

muuttaa. Olennaista nykyisen poliittisen talouden viitekehyksen ymmärtämisessä on nykyisen uusklassisen ja uusliberalistisen talousjärjestelmän logiikan ja siitä johtuvien ongelmien tarkasteleminen. Nykyisen talousjärjestelmän ongelmat johdattelevat kasvunjälkeiseen poliittiseen talouteen sekä taloustieteen eri koulukuntiin, joista kestävä talouden tutkimus ammentaa. Luvussa 4 siirryn tarkastelemaan ekologista taloustiedettä avaten sen historiaa, perusteorioita sekä sen eri tutkimussuuntauksia. Ekologisen taloustieteen kaksi merkittävää koulukuntaa – sosioekologinen taloustiede ja Barcelonan ekologinen taloustiede – johdattelevat seuraavassa luvussa 5 tarkastelemaani hyvinvointitalouteen. Aloitan luvun kuvaamalla hyvinvointitaloutta kestävä talouden tutkimussuuntauksena ja ekososiaalista hyvinvoinnin paradigmaa, johon se kuuluu. Sen jälkeen siirryn tarkastelemaan hyvinvointitaloutta ja sen edistämistä eri yhteiskunnallisten tasojen näkökulmista. Päätän tämän tutkimuksen sen keskeisten tulosten ja näkökulmien pohdintaan ja johtopäätöksiin.

2. Menetelmät ja aineisto

Yhteiskuntatieteiden päätehtävä kestävyuden näkökulmasta on kehittää käsitteitä ja analyttisiä viitekehyksiä potentiaalisten ekopoliittisten projektien arvioimiseksi (Buch-Hansen & Carstensen, 2021). Näin ollen tutkimusyhteisön velvollisuus on pyrkiä tuomaan selkeästi esiin tuoreinta tietoa, niin että tietoa voidaan hyödyntää yhteiskuntamme kehittämisessä. Tutkijoiden tehtävä on toimia radikaalien ja utopististenkin päämäärien ja tulevaisuuden maalaajina, sillä luomme puheellamme erilaisia mahdollisuuksia ja tavoitetiljoja (Tienari & Meriläinen, 2021). Tällä tutkimuksella haluan liittyä uudenlaisen maailmankuvan muodostamiseen ekososiaalisesti kestävästä talouden näkökulmasta.

Tarkastelen ensin tutkimuksessani käytettyä kuvailevan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen metodia. Sen jälkeen siirryn aineiston keräämiseen ja aineistonanalyysin tarkastelemiseen. Lopuksi pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja eettisyyttä omasta tutkijapositionistani käsin.

2.1. Kuvaileva narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ja koota yhteen tämän hetken ajankohtaista tutkimusta kestävästä taloudesta. Tehtävä ei ole helppo, sillä kestävä talouden tutkimus on hyvin poikkitieteellistä ja laaja-alaista. Sen vuoksi näen myös tärkeäksi tutkimukseni tavoitteen kannalta tarkastella useampaa tutkimuskenttää sen sijaan, että syventyisin vain yksittäisen tutkimuskentän tutkimukseen kestävästä taloudesta. Tarvitsemme keskustelua eri tutkimuskeskusteluiden välillä kestävyuden ja kestävästä talouden moniulotteisuuden vuoksi.

Olen valinnut tämän pro gradu -tutkielman tutkimusmetodiksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, joka edustaa yhteiskuntatieteellistä lähestymistapaa laadulliseen tutkimukseen. Tarkemmin tutkimukseni noudattaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen narratiivista suuntausta (Salminen, 2023), johon osa tutkijoista viittaa myös termillä deskriptiivinen (Kallio, 2006). Tässä kirjallisuuskatsauksessa voidaan nähdä myös kartoittavan kirjallisuuskatsauksen piirteitä, kuten aineistolähtöisyyttä ja iteratiivisesti etenemistä sekä tietoa aukkojen, avainkäsitteiden ja määritelmien analysointia (Salminen, 2023).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen metodi, jota kutsutaan myös traditionaaliseksi (Salminen, 2023) tai klassiseksi (Kallio, 2006) kirjallisuuskatsaukseksi. Sitä luonnehditaan yleiskatsaukseksi, jossa tutkimuskysymykset ovat

hieman väljempää kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tai meta-analyysissä, mikä mahdollistaa laaja-alaisen kuvauksen sekä tutkittavan ilmiön ominaisuuksien luokittelun (Salminen, 2023).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus edustaa määrällisen ja laadullisen tutkimusmetodin yhdistelmää (mixed method), jossa tutkitaan jo tehtyä tutkimusta eli niin sanotusti tehdään tutkimusta tutkimuksesta (Salminen, 2023). Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää olemassa olevaa teoriaa ja rakentaa uutta teoriaa. Lisäksi sen avulla voidaan arvioida teoriaa ja rakentaa kokonaiskuvaa tietystä asiakokonaisuudesta tunnistuen siihen liittyviä ongelmia, ristiriitoja sekä historiallista kehitystä. (Baumeister & Leary, 1997, 312) Narratiivinen suuntaus tarkoittaa aiheen historiaa ja sen kehityskulkua analysoivaa kuvailevaa synteesiä, joka tiivistää aiemmin tehtyä tutkimusta. Sen tarkoitus on tuottaa ajankohtaista tietoa helposti luettavaan ja ymmärrettävään muotoon (Salminen, 2023).

Kirjallisuuskatsauksessa ollaan ontologisesti kiinnostuneita siitä, mistä tutkittavasta ilmiöstä on kyse ja mitä siitä tiedetään. Epistemologisesti syvennytään siihen, mitä tietoa kyseisestä ilmiöstä on saatavissa ja millaista tämä tieto on luonteeltaan. Kirjallisuuskatsaus avulla voidaan käsitellä ja tiivistää laajoja aineistoja, mikä palvelee tieteenalan tuntemusta ja uuden tiedon tuottamista. Se pakottaa tutkijan perehtymään oman alansa keskusteluun pitkällä aikavälillä ja löytämään omalle tieteenalalle keskeisen perusteltavissa olevan sisällön, mikä ”vahvistaa tutkijan omaa identiteettiä muiden alojen tutkijoiden joukossa”. (Salminen, 2023, 2-3)

Haluan tuoda esiin myös tämän tutkimuksen arvioivaa ja laaja-alaista review-tutkimuksen omaista luonnetta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on vakiintuneempi termi suomenkielisessä kirjallisuudessa, minkä vuoksi käytän sitä. Osa tutkijoista tekee eron kirjallisuuskatsauksen ja review-tutkimuksen välillä. Review-tutkimuksella viitataan laaja-alaisempaan kartoitukseen ja arvioon tietystä tutkimusongelmasta, kun taas kirjallisuuskatsaus viittaa suppeampaan aineistoon sekä kohteen rajaukseen eli nimenomaisemmin lyhyempään katsaukseen (Kallio, 2006). Salminen (2023, 4) toteaa kirjallisuuskatsaus-termin olevan hieman harhaanjohtava, mutta viittaa review-tutkimukseen hieman pidemmälle johdettuna kriittisenä ja tai uutena arviona. Rajan vetäminen näiden välillä on luonnollisesti hyvin hankalaa. Tätä rajaa auttaa hahmottamaan myös aineiston metodillinen luokittelu, jota avaan luvussa 2.2. tarkemmin.

Kirjallisuuskatsauksessa metodologian roolin korostuu: miten aineiston hankinnan tavat perustellaan ja mikä nähdään järkevänä tapana kerätä tietoa kyseistä tutkimuskohteesta. Kirjallisuuskatsauksen yleiset metodiset vaatimukset ovat muun muassa julkisuus, kriittisyys, itsekorjaavuus sekä objektiivisuus. Julkisuudella tarkoitetaan, että tulosten tulee olla julkisia ja tieteellisen yhteisön arvioitavissa kriittisesti. Itsekorjaavuus viittaa siihen, että uusilla tutkimuksilla voidaan poistaa tutkimuksen puutteellisuudet tai virheet. Tutkimuksen kohteiden tulee myös olla tutkijan tai muun tahon mielipiteistä, intresseistä tai auktoriteeteista riippumattomia eli objektiivisia. (Salminen, 2011, 2023) Keskeinen ominaisuus ja kriteeri, joka tekee kirjallisuuskatsauksesta tieteellisen, on lähteiden kriittinen ja analyttinen arvioiva tarkastelu, jolloin se ei edusta pelkästään luetteloa aihealueen kirjallisuuden tiivistelmistä (Bearfield & Eller, 2008). Seuraavaksi avaan aineistoani ja sen hankinnan ja analyysin eri vaiheita.

2.2. Aineisto ja sen analyysi

Tutkimuksessani koostan yhteen ajankohtaista kestävän talouden tutkimusta poliittisen talouden ja ekologisen taloustieteen keskusteluista. Yhdistelen kansainvälisiä ja ajankohtaisia kotimaisia tutkimuksia erilaisista tieteenfilosofisista sekä metodologisista lähtökohdista.

Ei ole olemassa yksiselitteistä menetelmää, miten kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tulisi tehdä. Tässä tutkimuksessa noudatan Kallion (2006) review-tutkimuksen metodille määrittämiä vaiheita, joissa ensin määritellään tutkimusongelma, minkä jälkeen siirrytään aineiston kokoamiseen ja sen analyysiin. Aineiston analyysistä tehdään sitten synteesi, josta edelleen rakennetaan argumentaatio, jonka tarkoituksena on vetää yhteen aihepiirin aiemmat tutkimustulokset sekä tunnistaa yhteyksiä, ristiriitoja ja aukkoja siinä. Argumentoinnissa ehdotetaan tulosten perusteella myös jatkotutkimuksen kohteita tutkimusongelman ratkaisussa.

Määrittelin tutkimukseni johdannossa perustelut ja motivaationi tutkimusongelman valitsemiseen sekä asetin tarkemmat tutkimuskysymykset tutkimukselle. Tutkimuksen synteesi koostuu poliittisen talouden sekä ekologisen taloustieteen aineistosta analyysin kautta esiin nostamistani koulukunnista ja niiden tarkempien teorioiden käsittelystä. Tämän analyysin perusteella tutkimukseeni valikoituivat kaksi ekologisen taloustieteen keskeistä koulukuntaa – sosioekologinen taloustiede ja Barcelonan ekologinen taloustiede. Tutkimuksessani tarkemman tarkastelun kohteeksi valikoitui näiden koulukuntien teoriaa yhdistävä sekä ekologisessa

taloustieteessä ja kasvunjälkeisen poliittisen talouden tutkimuksesta esiin noussut hyvinvointitalous, jota pidetään ekososiaalisena kestäväen talouden mallina ja politiikka-aloitteena. Valitsin hyvinvointitalouden sen perusteella, että se on saanut laajasti huomiota niin kansalaisyhteiskunnan sekä kansallisen, alueellisen ja globaalin päätöksenteon kontekstissa. Pohdinnassa ja johtopäätöksissä esitän koostavaa synteisiä ja argumentaatiota edellä luetelluista analyysin kohteista ja tutkimuksen tuloksista. Tuon esiin kestäväen talouden teorioista ja malleista tunnistettuja eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä. Lopuksi ehdotan aiheita jatkotutkimukselle.

On luonnollista, että edellä mainitut vaiheet eivät etene kronologisessa järjestyksessä, vaan analyysin syveneminen ja argumentaatio rakentuvat syklimäisesti. Tämä tarkoittaa, että analyysin ja synteisin eri vaiheissa tutkija voi palata aineistoon tai tutkimusongelmaansa uudelleen tai hakea lisäaineistoa puuttuvien aukkojen täyttämiseksi tarpeen mukaan. (Kallio, 2006) Olen aineiston hankinnassa hyödyntänyt tätä syklimäistä ja iteratiivista tutkimusotetta niin, että olen aika ajoin palannut aineistoon ja tehnyt arviota sen rajaamisesta sekä aineiston hankintaan uusien merkittävien tutkimusten tai tutkimuskeskusteluiden mukaan ottamiseksi. Tämä johtuu poliittisen talouden ja ekologisen taloustieteen monitieteisestä ja poikkitieteellisestä lähestymisestä, minkä vuoksi tutkimusaineistoa on myös paljon saatavilla. Tällöin myös aineiston rajaamisen arviointi korostuu.

Aineistoa varten hain kirjallisuutta laajasti talouden tutkimuksen eri aloilta, kuten ekologisen taloustieteen (ecological economics), poliittisen talouden (political economy), hyvinvointitalouden (wellbeing economy) ja kohtuutalouden (degrowth) tutkimusaloilta. Aineistosta löytyy näiden alojen lisäksi kestäväen kehityksen (sustainable development), kestävyuden (sustainability) ja uusintavan talouden (regenerative economy) tieteenalojen tutkimusta kestäväen talouden monitieteisen lähestymisen vuoksi. Hakusanoja, joita olen käyttänyt aineistoa hakiessa ovat olleet: *ecological economics, political economy, socioecological economy, wellbeing economy, degrowth, regenerative economy*. Näiden yhteydessä olen käyttänyt kriittiseen tutkimukseen, kasvunjälkeiseen sekä postkapitalismiin viittavia hakusanoja: *critical theory, postcapitalism, post(-)growth*. Hakukoneena olen käyttänyt pääsääntöisesti Google Scholaria. Joidenkin artikkeleiden ja kirjojen osalta olen käyttänyt täydentävinä hakukoneina Lapin yliopiston LUC-Finna- sekä Helsingin yliopiston Helka-kirjastojen hakukonetta. Tämä johtuu siitä, ettei näiden artikkeleiden tai kirjojen koko

tekstiä ei ole löytynyt Google Scholarista tai niitä ei ole löytynyt sieltä ollenkaan, ja ne ovat edustaneet keskeisiä lähteitä.

Hyväksyin tutkimukset eli aineiston osaksi tutkimustani seuraavia kriteereitä hyödyntäen: koko teksti saatavilla; julkaistu vuonna 2015 tai sen jälkeen; on tieteellinen artikkeli kirjassa, lehdessä tai väitöskirja (joko sähköisessä tai painetussa muodossa); vastaa ainakin yhteen tutkimuskysymyksistäni; ja otsikko, abstrakti ja hakusanat linkittyvät olennaisesti haussa käytettyihin hakusanoihin (lueteltu edellisessä kappaleessa). Olen ottanut aineistoon mukaan sekä määrällisiä että laadullisia tutkimuksia, kuten kuvailevalle kirjallisuuskatsauksille on tyypillistä. Olen käyttänyt joitakin vuotta 2015 vanhempia lähteitä, koska ne ovat edustaneet joko merkittävää alkuperäislähdettä tai muuten keskeistä tietolähdettä tutkimaani ilmiöön. Jokainen on tarkasti valittu kuitenkin niin, että se vastaa johonkin tiettyyn tutkimuskysymykseen ja tarkemmin siellä olevaan käsitteeseen ja/tai käsitykseen. Etenkin poliittisen talouden osalta olen turvautunut myös vanhempaan kirjallisuuteen, jossa tarkastellaan perinteisiä poliittisen talouden koulukuntia ja -suuntauksia. Lisäksi olen sisällyttänyt tutkimukseeni myös joitakin kirjallisuuskatsauksia, jotka ovat tiivistäneet hyvin tiettyjä käsitteitä tai ilmiöitä, jotka eivät ole olleet minun tutkimukseni analyysin keskiössä, mutta tärkeitä tuoda esiin.

Tutkimusten poissulkukriteereinä olen pitänyt: artikkeleita, jotka on julkaistu ennen vuotta 2015; muu kuin tieteellinen artikkeli (kirjassa, lehdessä tai väitöskirja) kuten sanomalehtiartikkeli; artikkeleita, jotka eivät vastaa mihinkään tutkimuskysymyksistäni; ja artikkelien otsikko, abstrakti tai hakusanat eivät linkity olennaisesti haussa käytettyihin hakusanoihin. Aloitin aineistonkeruun vuonna 2022, jolloin tein ensimmäisen laajan haun ja se jatkui vuoden 2023 loppuun, jolloin tein toisen täydentävän haun. Lisäksi olen lisännyt aineistoon muutamia vuonna 2024 julkaistuja artikkeleita niiden merkittävyyden ja ajankohtaisuuden vuoksi tutkimuksen loppupuolella. Tutkimukseni lähdeluettelo koostaa hakemani lähteet.

2.3. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Teoriapainotteisessa tutkimuksessa korostuvat lähteiden uskottava ja luotettava käyttö. Triangulaatiota käytetään tapana parantaa tutkimusten laatua ja luotettavuutta. Sillä viitataan useiden aineistojen, teorioiden, menetelmien sekä tutkijoiden käyttöön samassa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018) Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty laajasti eri tutkijoiden – osittain ristiriitaisiakin – näkemyksiä ja määritelmiä tutkimuksen kohteista. Nämä erilaiset havainnot ja tulkinnat, joita aineistosta nousi ja tutkimuksessani nostettiin esiin, parantavat tutkimukseni luotettavuutta. Myös se, että tietyt määritelmät ja teoriat toistuvat aineistossa useammin kuin toiset, vahvistaa näiden määritelmien yleistävyyttä sekä tutkimukseni luotettavuutta. Teen vertailua eri näkemysten välillä, jolloin tämä on mahdollisimman läpinäkyvää myös lukijalle.

Kirjallisuuskatsauksen yleiskatsauksellisuuden ansiosta se luo yleistettävyyttä. Tämä on usein hankalaa laadullisessa tutkimuksessa ja tekee tässä suhteessa siitä poikkeuksellisen laadullisen tutkimuksen lähestymistavan. Yleistettävyyttä voi kuitenkin kirjallisuuskatsauksessa hankaloittaa puolueellinen aineiston hankinta tai analyysi ja argumentointi. Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa argumentaation pätevyyden kriteerinä toimii ennen kaikkea tutkimuksen viestinnällinen vaikuttavuus ja tutkijoiden keskuudessa tulosten yleisesti jaettu hyväksyttävyyden teknisen luotettavuuden sijaan. (Kallio, 2006) Tuon tekstissäni läpinäkyvästi esiin eri lähteiden alkuperän sekä sen mitä tieteenalaa ja tieteenfilosofisia lähtökohtia ne edustavat. Tämä edesauttaa keskustelujen käymistä niiden välillä rakentavassa dialogissa, niin ettei mikään tutkimussuuntauksista ole varsinaisesti toistaan ylivertaisempi.

Koska tutkimukseni on kirjallisuuskatsaus, siihen ei liity uuden aineiston keräämistä. Kaikki aineisto, jota tutkimuksessani käsittelen, on koottu vertaisarvioituista kansainvälisistä sekä kotimaisista alan lehdistä (academic journals) sekä kirjoista. Olen kirjoittanut auki tarkasti tutkimuksen eri vaiheet aineiston keruusta sen eri analysoinnin vaiheisiin. Lisäksi perustelen tekemiäni valintoja tutkimuksen edetessä, niin että lukija pystyy arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta läpi tutkimuksen. Hyvän tieteentekemisen tavan mukaisesti olen tehnyt lähdeviittaukset sen vaatimalla tarkkuudella.

Tämän tutkimuksen keskiössä on sosiologinen emansipatorinen tiedonintressi. Tämä tarkoittaa yhteiskunnallisen toiminnan, kuten talouden tämän tutkimuksen kontekstissa, ja vallan

lainalaisuuksien sekä niihin kytkeytyvien ideologisten riippuvuussuhteiden selvittämistä. Tavoitteena on maailman ja sen toimijoiden muuttaminen sekä vapautuminen niitä kahlitsevista voimista, eli emansipaatio. (Moisio et al., 2015) Kestävyys on poliittinen käsite ja keskustelu (Söderbaum et al., 2016), mikä tekee myös kestävästä taloudesta poliittista.

Kestävän talouden poliittisuuden vuoksi sen eri arvoihin ja ideologiaan perustuvat näkökulmat tulee tehdä näkyväksi. Tässä refleksiivisyys on tärkeässä roolissa, jotta tutkijan puolueellisuudet, ennako-oletukset ja asema suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin tulevat esiin mahdollisimman läpinäkyvästi kaikissa tutkimusprosessin eri vaiheissa. Refleksiivisyydellä tarkoitetaan kuvaamista, mistä asemasta käsin erilaisia tulkintoja tutkijana tehdään ja minkälaisia eettisiä valintoja niihin liittyy. Refleksiivisyys määrittelee tutkimuksen validiteettia. (Eriksson & Kovalainen, 2016) Vain tällöin lukija on tietoinen minkälaisiin oletuksiin ja todellisuuskäsityksiin tutkimukseni perustuu. Kestävyyskeskusteluissa talouden osalta tällaisen refleksiivisen otteen on väitetty puuttuvan laajemmin (Söderbaum et al., 2016). Olen tässä kirjallisuuskatsauksessa avannut ja tehnyt näkyväksi poliittisen talouden ja ekologisen taloustieteen eri viitekehyksiin perustuvien näkemyksien ontoepistemologiaa lähtökohtia sekä arvoihin ja ideologioihin perustuvia näkemyksiä laajasti. Lisäksi tässä luvussa olen avannut omaa asemaa suhteessa tutkimukseen.

Tunnistan tutkimukseni olevan arvolatautunut, niin kuin keskustelut kestävä kehityksen, kestävyys siirtymän ja -murroksen, talouden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kentällä yleensä ovat. On kyse pitkälti arvovalinnoista; mitä taloudessa tulisi arvostaa ja arvottaa, ja mitä ei. En pidä arvolatautuneisuutta ongelmallisena, sillä se on (poliittisen) talouden keskusteluun rakentunut sisäinen piirre. Ei ole olemassa absoluuttisesti oikeita ja väärinä vastauksia, vaan hyvin perusteltuja (poliittisia) valintoja. Tutkimukseni yksi keskeisistä viesteistä onkin vaatimus eri arvojen (taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten arvojen) tasa-arvoisemmasta ja yhteenkietoutuneemmasta kokonaisvaltaisesta tarkastelusta.

Kiinnostukseni kestävä taloutta kohtaan on laajasti vaikuttanut tämän tutkimuksen muotoutumiseen. Olen ollut jo pitkään kiinnostunut kestävä talouden teoriasta ja sen käytännöistä. Tämä kiinnostus johti myös työskentelyyn hyvinvointitalouden parissa SOSTElla, joka on sittemmin päättynyt. En edusta tai korosta tässä tutkimuksessa SOSTEn näkökulmaa kestävästä taloudesta (hyvinvointitaloudesta), vaan omia tutkimukseen perustuvia näkökulmiani. Tutkimukseni aiheen ja tarkastelun lähtökohtiin on kuitenkin joltain osin

vaikuttanut myös aiempi työni, sillä sen aikana ymmärrykseni etenkin hyvinvointitaloudesta ja sen poliittisesta toimintaympäristöstä kasvoi. Tätä tietoa ja ymmärrystä olen hyödyntänyt myös tässä tutkimuksessa tuoden esiin Suomen ja EU:n kontekstissa tehtyä hyvinvointitalouden edistämistyötä.

Tein tietoisesti valinnan tätä tutkimusta suunnitellessani sekä sitä tehdessäni keskittyä uusklassisen taloustieteeseen nojaavan uusliberalistisen ja kapitalistisen talouden kritisointiin sekä uuden talousajattelun ja kestävä talouden mallien esiin nostamiseen uusklassisen taloustieteen vaihtoehtoisena tutkimusalana. Tarkoitukseni on ennen kaikkea pyrkiä ymmärtämään tämänhetkisen talousajattelun ongelmakohtia kestävyuden näkökulmasta. Mielestäni on tärkeää tuoda esiin talouden kehittämisen historiallinen ja nykyinen konteksti, jotta voimme oppia siitä. Haluan suhteuttaa laajemmin kestävä talouden näkemykseni näihin ongelmakohtiin, joita olen aiemmasta kriittisestä tutkimuksesta havainnut.

Tutkijana olen tietoinen, että jo tutkimukseni aiheen valinta antaa äänen tietyille ajatusmalleille ja -rakenteille. Tällöin tulen vahvistaneeksi esiin tuomieni näkökulmien ylläpitämää asiantilaa. Tiedostan, että uusklassisen ja uusliberalistisen talouden tarkastelu (vaikkakin kriittisestä näkökulmasta käsin) vahvistaa myös tämän ajattelusuuntauksen olemassaoloa. Se, mitä tutkitaan ja miten, on aina eettinen avaus, ja siihen liittyy paljon vastuuta, sillä tutkimuksella on aina performatiivinen vaikutus eli sen toiminnallinen vaikutus tai teho, jonka se saa aikaan tutkijassa itsessään ja lukijassaan (performative effect) (Gibson-Graham, 2008). Tutkimukset luovat tietynlaista maailmankuvaa sekä tuloksia ja väitteitä, jotka voivat toimia ikään kuin itseään toteuttavina ennustuksina, kun niitä toistetaan.

Tämä tutkimus toimii ensisijaisesti keskusteluna eri kestävä talouden teorioiden ja oppialojen välillä ehdottaen eri näkökulmia kestävä talouden ja näin myös kestävyysmurroksen edistämiseksi. Toivon, että tämä tutkimus auttaa ymmärtämään talouden murrosta poliittisen talouden ja ekologisen taloustieteen keskustelujen kontekstissa. Aloitan kestävä talouden tarkastelun osana laajempaa poliittisen talouden tutkimusta sekä nykyistä poliittisen talouden kontekstia, joita tarkastelen seuraavaksi.

3. Talous on aina poliittista

Tämän luvun tarkoitus on taustoittaa poliittisen talouden tutkimusta, joka on inspiroinut kestävän talouden tutkimussuuntauksia. Poliittisen talouden tutkimuksessa talouden materiaalista pohjaa sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta on kautta aikojen pohdittu. Myöhemmin esiteltävä ekologinen taloustiede ja sen eri tutkimussuuntaukset ammentavat etenkin kriittisestä ja kasvunjälkeisestä poliittisen talouden tutkimuksesta sekä heterodoksisen, eli valtavirtaiselle (ortodoksiselle) taloustieteelle vaihtoehtoisen taloustieteen tutkimuksesta.

Alkuun esittelen lyhyesti poliittisen talouden tutkimusta yleisesti. Sen jälkeen siirryn tarkemmin nykyisen valtavirtaisen uusklassisen taloustieteen kritiikkiin, johon myös nykyisin valtavirtainen vihreän kasvun malli perustuu. Keskeisin kritiikin kohde, jota tarkastelen, on talouskasvukritiikki planetaaristen rajojen rikkomisen sekä talouden sosiaalisen ja ekologisen epätasa-arvon näkökulmasta. Lopuksi avaan kasvunjälkeistä poliittisen talouden tutkimusta, joka tarjoaa vastauksia valtavirtaisesta taloudesta esitettyyn kritiikkiin. Ekologinen taloustiede myös pitkälti perustuu kasvunjälkeiseen poliittiseen talouteen.

3.1. Poliittinen talous

Poliittista talouden tutkimusta ja taloustieteen muita tieteenaloja ei ole alun perin eroteltu erillisiksi tieteenaloikseen. Talouden tieteenalaa on aikaisemmin kutsuttu poliittiseksi taloudeksi. Uusklassinen taloustieteen koulukunta alkoi 1870-luvulta eteenpäin puhutella omaa tieteenalaansa puhtaaksi taloustieteeksi verraten sitä fysiikkaan, jonka jälkeen poliittinen-sana jäi pois taloustieteen tutkimusalan nimestä. Erilaiset arvot tekevät yhteiskuntatieteistä kuitenkin aina poliittista ja niiden vertaaminen luonnontieteisiin on näin ollen epärealistista. (Söderbaum, 2004) Poliittisen talouden tutkijat ovat jo 1800-luvun lopulta asti tuoneet esiin taloustieteen erkanemista fysiikasta, biologiasta, psykologiasta, sosiologiasta sekä etiikasta, niin että taloustieteessä on painottunut taloudellinen vaihdanta sekä abstrakti tilastointi. Poliittisen talouden tutkijat painottivat, että laajempi tieteellinen ymmärrys talouden taustojen tutkimisesta tekee siitä tieteenalana vahvemman ja edistää parempaa teoreettista ja käytännön näkemystä talouden todellisuudesta. (Franco, 2018)

Poliittisen talouden tarkastelussa eri käsitteet ovat hyvin lähellä toisiaan, mutta niiden merkitysten väliset erot on hyvä tunnistaa. Englanninkieliset käsitteet *polity*, *policy*, *politicking* ja *politicization*, on avattu ja käännetty Moision ym. (2015) kirjassa. *Polity* käsitteenä viittaa

mihin tahansa *poliittiseen organisaatioon*, jonka piirissä tehdään politiikkaa, kuten kunta, yhdistys, perhe, Euroopan Unioni, Yhdistyneet kansakunnat, G20, tai jopa koko maailma. Yleisimmin sen keskeisin sisältö on kuitenkin nähty olevan valtio. *Policy* tarkoittaa politylle luotua *toimintaohjelmaa*, jossa erilaisia näkökulmia on soviteltu yhteen joko neuvotellen tai yksimielisellä päätöksellä päämääränä yhtenäisyys. Se on aina ajassa kiinni ja sitä joudutaan muuttamaan toimintaympäristön muutosten tai polity-organisaatioissa sisäisesti kilpailevien vaihtoehtojen nousun takia. Tästä hyvä esimerkki on kansallisen hallituksen laatima hallitusohjelma erikseen jokaiselle hallituskaudelle. Sen sijaan *politicking* eli *politikointi* on toimintaa, jolla näitä poliittisia toimintaohjelmia luodaan tai haastetaan. Vastaavasti *politicization* eli *politisointi* merkitsee jonkin sellaisen asian tuomista politikointiin, jota siihen asti ei ole pidetty poliittisena. Se tarkoittaa kyseisen asian tulkitsemista uudelleen niin, että siitä tulee keskeinen poliittinen kysymys. Yhden asian politisointi samalla helposti depolitisoii eli epäpolitisoii jotain vanhaa, koska poliittisen konfliktin fokukseen ei mahdu yhtä aikaa kovin monia erilaisia asioita.

Lisäksi poliittisella taloudella voidaan tarkoittaa eri asioita riippuen näkökulmasta. Valtavirtaisen taloustieteen edustajat viittaavat poliittisella taloudella yleensä poliittisten toimintaohjelmien taloudellisiin kysymyksiin taloustieteen sisällä, kuten inflaatioon ja työttömyyteen sekä niiden optimaalisiin politiikkakeinoihin uusklassisia malleja soveltaen. Kriittiset taloustieteilijät viittaavat poliittiseen talouteen talouden teoriana politiikasta. Tällä viitataan laajempaan ymmärrykseen uusklassisen taloustieteen poliittisista vuorovaikutussuhteista ja neuvotteluista. Heterodoksiset taloustieteilijät viittaavat poliittisella taloudella radikaalimpaan kritiikkiin valtavirtaisen taloustieteen oletetusta epäpoliittisuudesta. Kun taas politiikkatietelijät viittaavat poliittisella taloudella talouden faktojen, rakenteiden ja prosessien poliittiseen luonteeseen. (Stubbs & Underhill, 2006) Tässä tutkimuksessa sovellan heterodoksisen taloustieteilijöiden sekä politiikkatieteilijöiden näkemykseen poliittisesta taloudesta.

Perinteisesti poliittisessa taloudessa uusklassisimi ja Keynesiläisyys on nähty kilpailevina talouden tieteenaloina ja ideologioina. Thatcherismin nousu 1970-luvun öljykriisin jälkeen edusti siirtymää Keynesiläisestä kohti uusklassista tieteenparadigmaa. (Buch-Hansen & Carstensen, 2021) Uusklassismin ja keynesiläisyyden lisäksi kolme muuta kansainvälisen poliittisen talouden ideologista lähtökohtaa ovat marxistinen, liberaali ja realistinen. Poliittisen

talouden jaottelu näihin ei ole kuitenkaan mielekästä, sillä se johtaa useimmiten vanhahtavaan ja jäykkään analyysiin. (Stubbs & Underhill, 2006)

Sen sijaan valtavirtainen poliittinen talous voidaan jakaa kansainväliseen (International Political Economy) ja vertailevaan (Comparative Political Economy) poliittisen talouden tutkimukseen. Nämä koostuvat konstruktionistisesta ja rationaalisesta tutkimuksesta (Koch & Buch-Hansen, 2021). Kansainvälinen poliittinen talous tarkastelee taloudellisen ja poliittisen suhdetta maaraajojen yli; valtion roolia monikansallisessa (transnational) markkinataloudessa; sekä kotimaan ja kansainvälisen talouspolitiikan linkittyneisyyttä. Myös turvallisuutta pidetään kansainvälisen politiikan ensisijaisena kysymyksenä. Turvallisuus taas liittyy olennaisesti talouden sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja ydinkysymykseen siitä, kuka saa mitä, milloin ja miten. (Stubbs & Underhill, 2006) Vertaileva poliittinen talous analysoi taloudellisten tulosten ja politiikkakeinojen eroja eri maiden ja aikojen välillä. Vertailevassa poliittisessa taloudessa ollaan kiinnostuneita erityisesti modernien kapitalististen talouksien suorituskyvyn vertailevasta tutkimuksesta, ja tekijöistä, jotka vaikuttavat erilaisiin tuloksiin liittyen talouden jakautumiseen, uudelleenjakoon ja kollektiivisuuteen eri maissa. Tällöin huomio kiinnittyy esimerkiksi valtion ja markkinoiden suhteeseen. (Bernard, 2022, 1) Sekä kansainvälisen että vertailevan poliittisen talouden tutkimusta on kritisoitu ympäristönäkökulman uupumisesta yleisesti. Ainoa ympäristö, joka on nähty huomion arvoiseksi sen tutkimuksessa yleisesti, on liiketoimintaympäristö. Sen analyysi on koskettanut esimerkiksi vihreän teknologian tuomista markkinoille, johon koordinoituja markkinoita on pidetty soveltuvampana. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Lisäksi nämä poliittisen talouden näkökulmat laajasti olettavat kapitalismin lähtökohtaiseksi talousjärjestelmäksi, eivätkä näin ollen kyseenalaista sen olemassaoloa.

Kolmas perinteinen, mutta ei valtavirtainen, poliittisen talouden tutkimusala on kriittinen poliittinen talous. Kriittisen poliittisen talouden tutkimus viittaa talouden historiallisten ja materiaalien suhteiden tutkimiseen ja perinteisesti se keskittyy talouden sosiaalisiin, poliittisiin, institutionaalisiin ja ideoita koskeviin intresseihin ja kamppailuihin, joita nykyisen kapitalistisen talouden kontekstissa on (Buch-Hansen, 2018; Koch & Buch-Hansen, 2021). Esimerkiksi monikansallisten valtasuhteiden ja ulkopoliitiikan evoluutio, talouden sääntelyteoriat, akkumulaation eli kasaantumisen rakenteet sekä kapitalismin eri muodot ovat olleet sen tutkimuksen keskiössä. Kriittisen poliittisen talouden tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää syvää yhteiskunnallista institutionaalista muutosta. (Buch-Hansen, 2018; Buch-Hansen & Carstensen, 2021) Ekologiset taloustieteilijät, heterodoksiset taloustieteilijät ja

politiikkatieteilijät keskittyvät myös näihin asioihin poliittisen talouden tutkimuksessaan (Koch & Buch-Hansen, 2021). Sen vuoksi kriittisen poliittisen talouden ja ekologisen taloustieteen tutkimusalojen yhdistämisessä nähdään paljon potentiaalia, vaikka kriittistä poliittisen talouden tutkimusta ei vielä juuri ole hyödynnetty kasvun jälkeisessä tutkimuksessa (Buch-Hansen, 2018).

Talouden analyysiin on tärkeää yhdistää sen laajempi historiallinen ja kontekstuaalinen käsitys, jota etenkin kriittiset poliittisen talouden teoriat ja analyysit tarjoavat. Yhteiskuntatieteet, johon myös taloustieteet kuuluvat, eroavat luonnontieteistä siinä, että teoriat sosiaalisista, taloudellisista tai poliittisista järjestelmistä voivat vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja näin myös sitä selittävään järjestelmään joko itseään täydentävänä tai kyseenalaistavana teoriana. (Costanza et al., 2020) Historian ja kontekstin ymmärtämisen merkitys kasvaa esimerkiksi silloin, kun valtion politiikka on ristiriitaista ja valtio toimii erilaisten kansainvälisen paineiden ja rajoitteiden verkossa. Yksi suurimpia kansainvälisiä paineiden ja rajoitteiden verkkoja on monikansallinen markkinatalous. Silloin rationaalisia ja yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita on hyvin hankalaa, ellei mahdotonta havaita. (Stubbs & Underhill, 2006)

Stubbs ja Underhill (2006) ovat tunnistaneet (kriittisen) poliittisen talouden kolme yhteistä perusoletusta. Ensimmäinen oletus on, että poliittista ja taloudellista ei voi erottaa toisistaan, sillä valtio ja markkinat ovat vahvasti yhteenkietoutuneita keskenään. Toinen oletus haastaa valtavirtaista (ortodoksista) ajatusta valtion ja markkinoiden ristiriitaisista intresseistä. Se ymmärtää, että markkinat ja poliittiset auktoriteetit yhdessä muodostavat sosiaalisen järjestyksen ja hallinnollisen kokonaisuuden. Poliittinen päätöksenteko, globaalit markkinarakenteet sekä poliittisen ja taloudellisen vuorovaikutuksen toimijat ohjaavat vahvasti markkinoita ja taloudellista kilpailua sekä niiden muodostumista. Näin ollen mikään taloudellinen järjestely ei ole poliittisesti neutraalia. Kolmas oletus koskee kotimaan ja kansainvälisen tason analyysin kiinteää ja perinpohjaista suhdetta, minkä vuoksi niitä ei voi mielekkäästi tarkastella toisistaan irrallisina. Valtioiden rooli itse asiassa korostuu erityisesti kansainvälisessä politiikassa muiden instituutioiden ja toimijoiden rinnalla sen lainsäädännöllisen vallan vuoksi. Valtio on keskeinen toimija, jolla on valtaa talouden ohjaamisessa kansainvälisessä sopimisessa. Erilaisilla kansainvälisillä toimijoilla ja instituutioilla on paljon valtaa poliittisten konfliktien voimistamisessa, minkä vuoksi niiden roolia ei voi väheksyä myöskään kansallisen tason politiikkaa ja taloutta tarkastellessa. Talous on mitä suurimmassa määrin poliittista ja yhteisesti sovittua niin kansallisin kuin kansainvälisin

sopimuksin. Eri instituutiot sitten ylläpitävät tätä taloudellista järjestystä. (Stubbs & Underhill, 2006)

Näin ollen poliittisen talouden teorit pyrkivät holistiseen eli kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen taloudesta. Tämä tarkoittaa pyrkimystä ymmärtää talouden kompleksisia suhteita yksilön, talouden ja valtioiden välillä. Taloutta jatkuvasti (uudelleen) tuotetaan sosiaalisissa prosesseissa, sillä talouden rakenteet eivät ole luonnollisesti (uudelleen) tuotettuja, vaan vaativat yhteiskunnallista (uudelleen) tuottamista pysyäkseen toiminnassa. (Hudson, 2016)

Eri poliittisten lähestymistapojen ja näkemysten taustalla ovat ideologia ja arvot. Arvoon liittyvä keskustelu on hyvin keskeinen poliittisessa talouden ja talouden kestävyysmurroksen tutkimuksessa. Arvoihin liittyy vahvasti myös ideologia. Ideologia voidaan määritellä ajatuksina erilaisista keinoista ja päämääristä joko laajemmassa kontekstissa tai liittyen tiettyihin politiikan ongelmiin. Myös yritykset noudattavat tiettyä ideologiaa, jota kutsutaan yrityksen missioksi. (Söderbaum, 2013) Talouden keskeiset arvot, joita talouspolitiikassa viedään eteenpäin sekä niiden arvottamisen tavat joko ylläpitävät nykyistä talousjärjestelmää sen rakenteellisine vikoineen tai pyrkii muuttamaan sitä uuteen suuntaan perustuen johonkin tiettyyn ideologiaan.

Makrotasolla, talouden isossa kuvassa, tarkastelu johtaa väistämättä ideologisiin kamppailuihin ja valintoihin, joihin ei ole suoria oikeita vastauksia, vaan ne ovat pitkälti arvokysymyksiä. Myös tieteessä käydään kamppailuja teorioilla; siellä hyökätään, puolustetaan ja provosoidaan, aivan kuten politiikassakin (Moisio et al., 2015). Uusklassisen taloustieteen tehokkuutta, markkinoita, kansainvälistä kauppaa ja yksilöä korostavat käsitykset ovat vaikuttaneet uusliberalismin ideologian muodostumiseen. Talouskasvu nähdään nykyisen uusklassisen taloustieteen, uusliberalismin ja positivismin takana olevana ideologiana (Söderbaum, 2008)

Perinteisessä poliittisen talouden tutkimuksessa talouskasvu on nähty yksioikoisesti positiivisessa valossa ja keskeisiä poliittiseen talouteen vaikuttavia ulottuvuuksia, kuten ympäristöä ei ole ongelmallistettu. Talouskasvu on yhä avainmittari valtioiden väliselle menestykselle. Niin sanotusti 'hyvinä instituutioina' nähdään ne, jotka tuottavat tuottavuuden kasvua ja huonoksi leimataan ne, jotka eivät tuota kasvua. Tämä johtuu siitä, että valtavirtainen poliittisen talouden tutkimus perustuu antroposentriseen ontologiaan, eli maailmankuvaan

ihmisistä ja heidän konstruktioista universuminsa keskipisteenä, huomioimatta yhteiskunnallisten järjestelmien biofyysisiä todellisuuksia ja vaikutuksia. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin uusklassiseen taloustieteeseen perustuvan kasvutalouden ongelmallisuutta ja taustoja.

3.2. Uusklassinen taloustiede ja kasvutalouden ongelmallisuus

Nykyinen talousjärjestelmä perustuu uusklassiseen taloustieteeseen, jota kutsutaan myös marginalistiseksi ja ortodoksiseksi koulukunnaksi. Uusklassinen talouden paradigma rakentuu positivismiin, eli rationaaliseen sekä reduktiiviseen ajatukseen, että kaikkea voidaan mitata, ja että yksittäisten taloudellisten toimijoiden käyttäytymisestä voidaan tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Tähän näkemykseen liittyy vahvasti myös oletus objektiivisesta ja arvoneutraalista taloustieteestä. (Söderbaum, 2008)

Uusklassinen taloustiede pohjautuu uusliberalistiseen aatteeseen individualismista eli yksilökeskeisyydestä. Uusliberalistiseen narratiiviin eli tarinaan kuuluvat yksilön vapaus ja vastuu, itsekkiät voittoa maksimoivat yksilöt ja yritykset, yritysten tarkoitus maksimoida osakkeenomistajien varallisuutta, vapaat markkinat, markkinoiden hallitsevuus yli muiden tapojen tuottaa hyödykkeitä sekä jatkuva kasvu. (Waddock, 2021) Lisäksi uusklassinen taloustiede perustuu optimoinnin ja tasapainon käsityksiin. Optimointi viittaa ihmisen rationaaliseen kykyyn tehdä parhaita tai tehokkaimpia resursseihin tai tilanteeseen sopivia päätöksiä eli optimoida olemassa olevat resurssit halujensa sekä tavoitteensa mukaan. Tasapainotila viittaa tuotanto-, ostamis-, myynti- ja investointipäätösten tasapainoon perustuen siihen, että ihmiset tekevät parhaita valintoja. Vastaavasti ihmisten toiminta pysyy tasapainossa, eikä sitä ole tarve muuttaa, jos kaikki optimoivat heidän tekemisensä yksilöllisellä arvioinnilla. (Fischer et al., 2018, 2-3) Sen vuoksi uusliberalistisessa talouspolitiikassa taloudellisten resurssien kohdentamisen eli allokaation oletetaan tapahtuvan tehokkaimmin vapaille markkinoilla. Tällöin yksityisen pääoman ja omistusoikeuden rooli taloudessa korostuvat ja valtion rooli ja sen interventiot markkinoilla pyritään minimoimaan. (Costanza et al., 2017) Uusliberalistinen aate yhdessä talouden optimoinnin ja tasapainon käsitysten kanssa muodostavat voimakkaan ydinajatuksen eli ideologian, joka rakentaa maailmankuvaa ja tarinaa ihmisestä ylivertaisena muuhun maailmaan nähden (Waddock, 2021). Menneet ja nykyiset poliittiset ideologiat ja ohjelmat, kuten kolonialismi, imperialismi, uusliberalismi ja jopa hyvinvointivaltiokapitalismi ja Green New Deal on nähty esimerkkeinä ihmiskeskeisestä

politiikasta perustuen hallintaan, valtaan sekä ylivaltaiseen riistämiseen (Ruuska et al., 2019, 2020).

Uusklassinen taloustiede edustaa ylivoimaisen aseman saanutta metodologisesti ja ontologisesti sulkeutunutta hegemonista tutkimusotetta. Hegemonialla viitataan yhden tutkimusotteen ylivoimaiseen asemaan, jolla on vain marginaalisia haastajia. Uusklassisen taloustieteen episteeminen sulkeutuneisuus näkyy siinä, että se käsittelee hyvin vähän kilpailevien paradigmojen tuottamia haasteita tai viittaa muiden yhteiskuntatieteiden, kuten heterodoksisen taloustieteen, tuloksiin eikä siten kehity. (Eskelinen & Jonker-Hoffrén, 2017) Uusklassisen taloustieteen epistemologiset juuret ovat mekaniikassa, mikä osaltaan selittää, miksi sen edustajat ajattelevat, että se voitaisiin erottaa yhteiskunnallisesta kontekstista ja yhteiskunnallisesta tieteestä. Se myös osittain selittää, miksi se on niin kiinnostunut tehokkuudesta. (Costanza et al., 1997; Spash, 2017a) Akateemisia tilanteita, joissa yhdellä opilla on ylivalta, joko monopolina tai monoteisminä, pidetään kuitenkin yleisesti merkkinä tutkimuksen pysähtyneisyydestä (Moisio et al., 2015).

Talouskasvun ideologia on luultavasti uusklassisen taloustieteen keskeisin paradigma, joka on saavuttanut hegemonisen aseman yhteiskunnassamme (Haapanen & Tapio, 2016). Kasvun paradigma on yhteiskunnallisesti institutionalisoitunut maailmankuva, jossa talouskasvu rakentuu ja näyttäytyy välttämättömänä, hyvänä ja pakollisena (Kallis et al., 2018). Talouskasvu voidaan määritellä eri tavoin. Kallis ym. (2018, 292) määritelmän mukaan se on ”[i]ntegroitu kulttuurinen, poliittinen, ekologinen ja taloudellinen prosessi, joka ilmentyy kaikkien hyödykkeiden ja palveluiden kokonaismarkkina-arvon kasvuna.” Kokonaismarkkina-arvon kasvuna tässä määritelmässä pidetään BKT:n eli bruttokansantuotteen kasvua. Käytän tätä määritelmää myös tässä tutkielmassa.

3.2.1. Talouskasvun historia linkittyy bruttokansantuotteeseen

Talouskasvu ei ole ollut isossa roolissa ennen 1820-lukua ja teollista vallankumousta (Büchs & Koch, 2017, 21). 1900-luvun alussa kehitetyn tekniikan ja tilastoinnin työkalujen myötä talouskasvua pystyttiin mittaamaan. Näihin aikoihin kehitettiin kansantalouden tilinpitojärjestelmiä (SNA, Systems of National Accounts), joista vakiintunein tunnetaan nykyisin BKT:na. BKT:seen lasketaan kaikki hyödykkeet ja palvelut, joille voidaan antaa hinta. Kaiken loppukuluttamisen (final consumption) oletetaan tuovan arvoa talouteen sen kasvun

myötä. BKT on karkeasti yhtä kuin kansallinen tuotanto, tulot ja kulutus. Syy siihen, miksi juuri nämä otetaan huomioon BKT:ssa, on niiden helppo laskettavuus: tuloja sekä hyödykkeiden ja palveluiden kulutusta ja tuotantoa voidaan mitata rahassa. (Mazzucato, 2018)

Talouskasvusta tuli poliittisesti merkittävä tavoite vasta sotien jälkeisessä jälleenrakentamisessa 1950-luvulla. Tällöin oli tärkeää saada sota ja sen jälkeinen yhteiskuntien jälleenrakennus rahoitettua. Tämän tavoitteen takaamiseksi ja mittaamiseksi nähtiin BKT:n kaltainen kasvuun ja tuottavuuteen perustuva mittari soveltuvaksi. (Mazzucato, 2018) BKT:n käyttöönoton jälkeisessä sodanjälkeisessä (perinteisesti keynesiläisessä) talouskeskustelussa oltiin kiinnostuneita ensisijaisesti BKT:n tuoton (output) tasosta, kuten työllisyydestä ja hinnoista, sekä näiden ylläpitämisestä. Kylmän sodan kilpailun aikaan BKT politisoitiin laajemmin ja talouskasvusta tuli keskeinen hallitusten politiikan tavoite, jolla pyrittiin luokkaerojen rauhoittamiseen ja vahvan yhteiskunnallisen liikehdinnän hillitsemiseen. 1970-luvun kriisin jälkeen globalisaatio, finanssialan säännöstelyn purkaminen, sekä uuden uusliberalistisen hallintotavan muodostaminen mahdollisti taas uusia kasvun mahdollisuuksia. Esimerkiksi julkisten palveluiden kaupallistaminen on ollut keskeinen osa kasvuhakuisuutta yhdessä jatkuvan innovaatiohakuisuuden kanssa. Myös yksilöitä on ohjattu pitkän käyttäytymään yrittäjälähtöisesti ikään kuin henkilökohtaiset yritykset. (Kallis et al., 2018) Nämä kaikki ovat mahdollistaneet talouskasvun nousemisen yhdeksi poliittisesti merkittävimmistä tavoitteista ja kehityksen mittareista.

BKT:n nouseminen talouden ylivoimaiseksi kehityksen mittariksi heijastaa usklassisessa taloustieteessä korostunutta talouden teknorationalista laskentaa sekä markkinavaihdannan hallitsevaa roolia talouden tarkastelussa. Tällöin yhteiskunnallista kehitystä tarkastellaan yleisesti taloudellisen (kasvun) logiikan avulla, jolloin yhteiskunnallinen kasvu ja kehitys vahvasti taloudellistetaan. Tällöin BKT ei ole vain talouden tilasto, vaan se on tapa järjestää yhteiskunta perustuen ajatukseen, että vain markkinat luovat vaurautta. Liberaalit hyvinvointidemokratiat, joihin Suomikin kuuluu, ovat hyväksyneet kasvun osaksi järjestelmää ja legitimoineet kapitalistisen kasvun logiikan aseman osaksi hyvinvointivaltion rakenteita (Hirvilampi, 2020). Markkinat muodostavat ison osan, mutta eivät koko taloutta. Näin ollen BKT:n ja kasvutalouden laajempi kritisointi ei ole ensisijaisesti tekninen kysymys, vaan ennen kaikkea poliittinen ja kulttuurinen projekti järjestää uudelleen talouden instituutiot, kuten markkinat ja omistamisen rakenteet sekä monimuotoiset sosiokulttuuriset sosiaaliturvan, yhteiskunnallisen jakautumisen ja arvovallan rakenteet (Kallis et al., 2018).

Nykyistä talouskasvuun nojautuvaa taloutta ja sen ongelmallisuutta ympäristön ja sosiaalisen tasa-arvon näkökulmasta on kritisoitu jo 1900-luvun alkupuolelta asti. Talouskasvun mittaamista ei ole alun perinkään tarkoitettu hyvinvointia kuvaavaksi mittariksi, vaan markkinavaihdannan mittaamiseksi. 1960- ja 1970-luvuilla kasvutalous törmäsi ympäristö- ja yhteiskuntakritiikkiin, joka kritisoi talouskasvua ja vetosi sen ekologisiin ja sosiaalisiin haittavaikutuksiin. (Kallis et al., 2018) 2000-luvun talouskasvun kritiikissä on havaittu kolme keskeistä teemaa: kasvu ilmiönä, kasvu instituutiona ja kasvu ideologiana. Kasvu ilmiönä tuo esiin talouskasvun konkreettisia ekologisia ja sosiaalisia seurauksia. Talouskasvu instituutiona ohjaa ihmisten valintoja ja yhteiskuntien rakentumista. Talouskasvusta on tultu riippuvaisiksi ja sitä tukeva kulutus on muovannut jopa kulttuuria; nykyinen kulutuskulttuuri ohjaa yksilöiden ja yhteisöjen käyttäytymistä laajalti. Talouskasvu ideologiana taas vaikuttaa ihmisten arvoihin ja maailmankuvaan, mikä rajoittaa ihmisten kykyä nähdä muita vaihtoehtoja talouskasvulle. (Haapanen & Tapio, 2016) Lisäksi uusklassisen taloustieteen taustalla olevia perusoletuksia kritisoidaan laajasti myös sen oman tieteenalan sisällä. Esimerkiksi useat viimeaikaisista Nobel-palkinnon saaneista ovat omalla työllään merkittäväällä tavalla kritisoineet valtavirtaista taloustiedettä. (Coscieme et al., 2019)

BKT:n laskemisessa voidaan nähdä myös paljon ristiriitaisuuksia, sillä kaikki – myös hyvinvoinnille haitallinen – kuluttaminen kasvattaa BKT:ta. On esimerkiksi ristiriitaista, että valtion kuluttamista ei katsota loppukuluttamisena, vaan välituotekäyttönä (intermediate consumption), jolloin valtion kuluttaminen itse asiassa vähentää taloudellisesti tuotettua lisäarvoa BKT:ssa. (Mazzucato, 2018) Lisäksi BKT jättää vapaaehtoistyön ja palkattoman työn huomioimatta, vaikka ne selvästi vahvistavat taloutta. Esimerkiksi Suomessa vapaaehtoistyön arvon on laskettu olevan jopa 3,2 miljardia euroa eli 1,3 % koko Suomen BKT:stä (Hoffrén, 2023). Tämä heijastaa BKT:n materiaalisen kulutuksen laskennan ongelmallisuutta. Sitä vastoin laiton työ kasvattaa BKT:ta. Epävirallisen talouden, johon sisältyy myös musta pörssi, on arvioitu muodostavan jopa 7–28 % Euroopan maiden BKT:sta (Mazzucato, 2018). Globaalista BKT:sta hyvin merkittävä osa myös menee fossiilituotannon tukemiseen. Vuonna 2022 fossiilisten polttoaineiden tuet olivat yhteensä 7 biljoonaa Yhdysvaltain dollaria kattaen 7,1 % globaalista BKT:stä. Tästä jopa 18 % olivat eksplisiittisiä tukia, jotka yli tuplaantuivat vuodesta 2020. (Black et al., 2023) On absurdia edellä mainittujen esimerkkien valossa, että BKT:ta pidetään yhä yhteiskunnallisen kehityksen ja kasvun mittarina. BKT:n mittaamiseen ja kasvattamiseen nojaava talouden järjestäminen ei yksinkertaisesti ole mielekäästä, jos

tavoiteltuun kasvuun sisällytetään esimerkiksi laiton työ sekä fossiilisiin polttoaineisiin perustuva tuotanto, joista molemmista tulisi päästä eroon.

Se, miten mittaamme ja arvotamme BKT:ta yhteiskunnallisessa kehityksessä, määrittää, miten arvotamme asioita yhteiskunnallisesti. Näiden arvojen mukaan myös taloudelliset resurssit allokoidaan eli kohdennetaan yhteiskunnassa. Talouskasvua pidetään kuitenkin yhä ensisijaisena poliittisena päätöksenteon tavoitteena (Mason & Büchs, 2023). Näin ollen muut tavoitteet ovat sille alisteisia. Tämä johtaa siihen, että nykyinen politiikka ehdottaa lähinnä markkinahäiriöiden korjaamista järjestelmävirheiden korjaamiseksi (Spash, 2020). Koska talouskasvua pidetään yleisesti muusta politiikasta erillisenä välineenä hyvinvoinnin tavoitteiden saavuttamiselle, saa se epäpoliittisemmän aseman kuin muut politiikat, vaikka talous on yhtä lailla poliittista kuin muutkin politiikan alueet.

Hinta arvon määrittelijänä ei riitä

Kun taloustieteessä arvontuotannosta on haluttu tehdä niin sanotusti tieteellisempää tutkimusta, on talouden poliittinen ja sosiaalinen ulottuvuus jätetty uusklassisen taloustieteen tutkimuksen ulkopuolelle. Näin on syntynyt hintoihin perustuva taloudellinen arvontuotanto ja taloustiede, jota myös BKT ilmentää. (Mazzucato, 2018) Hintamekanismin tutkiminen on valtavirtaisessa taloustieteessä ylikorostunut ja sen negatiivisia ohjausvaikutuksia harvemmin kritisoidaan. Hinnan kautta arvottaminen otetaan annettuna ainoana mahdollisena todellisuutena ja keinona, joka ohjaa kompleksisen talouden takaisinkytkentää sen optimaaliseen tasapainoonsa. Tämä oletus on ristiriidassa esimerkiksi kompleksisuusteorian tasapainoon liittyvien perusolettamien kanssa. Hinnat ovat vain yksi väline osana laajempaa talouden tasapainon säilyttämisen työkalujen kokonaisuutta. (Costanza et al., 2020)

Valtavirtaisessa hintoihin perustuvassa taloustieteen tutkimuksessa hinnan ulkopuolelle jäävät arvot eivät tule osaksi talouden tarkastelua ja näin arvostetuksi taloudessa. Rahan arvoteoria kuvastaa episteemistä virhepäätelmää (epistemic fallacy) todellisuuden ymmärtämisen ja kuvaamisen yhdenmukaisuudesta tiedonhaun metodin kanssa. Tämä tarkoittaa, että rahan arvoteorian mukaan se mitä ei voida mitata rahassa ei ole arvokasta eikä näin talouden tutkimuksen kohteena. (Spash, 2020) Näin ei kuitenkaan ole. Taloudellinen toiminta on täysin riippuvaista ekosysteemin tuottamista luonnon resursseista sekä energiasta, joilla on rajansa (González De Molina & Toledo, 2014; Rockström, 2015). Lisäksi virallisen lasketun talouden

ulkopuolella tapahtuu valtavasti toimintaa, kuten hoivaa ja sosiaalista uusintamista, jotka ylläpitävät kaikkea taloudellista toimintaa (Elomäki & Ylöstalo, 2020).

Spash (2019) tuo esiin tarpeen erottaa hinnoittelu ja markkinat. Markkinoita on aina ollut olemassa eri muodoissa, mutta vasta kapitalismin ja sitä vahvistavan uusliberalistisen ajattelun myötä hinnoittelusta on tullut niiden keskeinen vaihtoväline. Uusklassismin sisäänrakennettuja oletuksia ovat vapaat ja rationaaliset markkinasubjektit sekä ongelmitta saatavilla oleva hintainformaatio. Nämä oletukset saavat erilaiset markkinaesteet vaikuttamaan luonteilta selityksiltä yhteiskunnallisiin ongelmiin ja politiikkasuositukset keskittyvät usein markkinoiden avaamiseen. (Eskelinen & Jonker-Hoffrén, 2017) Hinnoittelumekanismia tulee kuitenkin pyrkiä ymmärtää laajemmin, sillä ne ovat hyvin keskeinen osa nykyistä talouttamme ja sen ohjaamista. Tämä tarkoittaa niiden yhteiskunnallisten vaikutusten analysoimista – myös kriittisesti. Kun ymmärrämme talouden todellisia sosiaalisia ja ekologisia ulottuvuuksia historiallisesti ja nykyisyydessä, on niitä mahdollista muuttaa erilaiseen tulevaisuuteen.

Erityisesti kestävyysongelmien yksinkertaistaminen hintoihin ja kustannuksiin liittyviksi ongelmiksi on niiden ratkaisemisen kannalta ongelmallista, koska kestävyysongelmat ovat lähtökohtaisesti muita kuin rahallisia vaikutuksia ihmisen toiminnasta. Ne ovat ilmaston, veden, luonnon monimuotoisuuden sekä sosiaalisen epätasa-arvon heikentymistä, joita voidaan tarkastella laadullisilla mittareilla. Tämä heijastuu myös siihen, että yksinään hintamekanismeihin perustuva kestävyuden edistäminen on hyvin hankalaa. Hyvä esimerkki tästä on *Polluter Pays Principle (PPP)*, eli *saastuttaja maksaa* -periaate, joka on ollut mukana poliittisissa keskusteluissa jo 1970-luvulta asti. Se tarkoittaa haitallisen toiminnan verottamista tai muiden päästömaksujen asettamista niin, että haitat sisällytettäisiin markkinoilla tuotettujen hyödykkeiden hintoihin. Näin ollen saastuttaja maksaisi toimintansa ulkoisvaikutuksista toisin kuin tällä hetkellä. Tätä on kuitenkin hankala käytännössä toteuttaa, sillä talouden haitalliset ulkoisvaikutukset eivät ole niinkään poikkeuksellisia, vaan ne ovat kaikkialla taloudellisessa toiminnassa läsnä olevia. Saastuttaja maksaa -periaatteen toteuttaminen vaatisi sen vuoksi miltei kaikkien hintojen regulaatiota, mikä johtaisi kasvavaan valtion rooliin markkinoilla ja talouden suunnitteluun. Tämä taas on perustavanlaatuisesti vastoin useimpien uusklassisen koulukunnan edustajien näkemystä markkinamekanismien häiriöttömästä toimisesta ja mahdollisimman vähäisestä valtion regulaatiosta tämän mahdollistamiseksi. Sen vuoksi uusklassisen taloustieteen edustajilla sekä siihen nojaavilla instituutioilla ei ole halukkuutta

viedä tätä periaatetta eteenpäin. (Söderbaum, 2008) Tarvitaan siis hinnoittelua laajempaa näkemystä talouden ulkoisvaikutusten huomioimiseksi taloudessa.

3.2.2. Vihreä kasvu nojaa valtavirtaiseen kasvun paradigmaan

Tällä hetkellä talousjärjestelmää kehitetään kohti vihreää kasvua ja siitä on tullut valtavirtainen talouden malli. Vihreän kasvun tavoitteena on mahdollistaa talouskasvun jatkuminen ekologisessa siirtymässä. Kallis ym. (2018, 292) määrittelevät vihreän kasvun olevan ”[t]alouskasvun ohella yhteiskunnallisen läpiviennin supistaminen”. Yhteiskunnallisen läpiviennin he määrittelevät talouden energia- ja resurssivirtauksina sisään ja ulos. Vihreä kasvu edustaa perinteistä poliittisen talouden tutkimusta, jossa ekologisen kestävyyskysymyksiä ei ole politisoitu osaksi talouden keskusteluja (Buch-Hansen & Carstensen, 2021; Koch & Buch-Hansen, 2021).

Vihreän kasvun valtavirtaisena näkökulmana pidetään luottamista markkinoiden pystyvyyteen kestävyysongelmien ratkaisemisessa, mikäli markkinoita vain säännellään oikein. Vihreän kasvun kannattajat pitävät esimerkiksi hiilen hinnoittelua yhtenä tärkeimpänä ja vaikuttavimpana vihreän siirtymän keinona – jopa riittävänä yksinään ilmastokriisin ratkaisemiseksi. Näin ollen vihreän kasvun kannattajat pitävät ekososiaalisia kestävyyskriisejä vain markkinahäiriöinä, eivätkä kyseenalaista kapitalismin logiikkaa järjestelmätasolla. (Buch-Hansen & Carstensen, 2021)

Vihreää kasvua edistävät kansainvälisesti muun muassa taloudellisen yhteistyön ja kehityksen kansainvälinen järjestö OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), Maailmanpankki, Yhdistyneet Kansakunnat (YK) sekä Euroopan Unioni (EU) omilla vihreän kasvun strategioillaan. Lisäksi kansalliset hallitukset, isot korporaatiot ja kansainväliset järjestöt suosivat vihreää kasvua ja ovat laatineet vihreän kasvun strategioita. (Buch-Hansen & Carstensen, 2021) Tunnetuimpia vihreän kasvun strategioita ovat muun muassa YK:n *Agenda 2030* kestävä kehityksen tavoitteet, jotka koostuvat sosiaalisista, ekologisista ja taloudellisista kestävyystavoitteista. Talouskasvun vuosittaiseksi tavoitetasoksi on näissä määritelty 3 % (tavoite 8) (Hickel, 2019). Myös EU julkaisi vuonna 2019 *Green Deal* -vihreän kasvun strategian, joka perustuu pitkälti YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin. Se keskittyy kuitenkin YK:n kestävä kehityksen tavoitteita kapeammin lähinnä ilmastonmuutokseen, energian kulutukseen sekä koulutukseen. EU:n strategian tavoitteena on saavuttaa ilmastoneutraali

Eurooppa vuoteen 2050 mennessä. EU tarkensi strategiaansa sen ilmastotavoitteiden osalta myös vuoden 2021 *Fit For 55* -päästötavoitepaketillaan, jossa se on sitoutunut vähentämään kasvihuonepäästöjä 55 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasoon verrattuna. (Cuny & Parrique, 2024; European Commission, 2019; Lafortune et al., 2021) Nämä strategiat perustuvat yleisesti kansainväliseen *Pariisin sopimukseen*, joka neuvoteltiin YK:n ilmastomuutoskonferenssissa 2015 (COP21). Tämän sopimuksen on tarkoitus vähentää merkittävästi maailmanlaajuisia kasvihuonekaasupäästöjä, jotta maapallon lämpötilan nousu pysyy selvästi alle 2 asteessa, mieluiten 1,5 asteessa, esiteolliseen aikaan verrattuna. Näissä rajoissa pysyminen on todettu vähentävän merkittävästi ilmastomuutoksen riskejä ja vaikutuksia. (UNFCCC, 2024) Näissä lupauksissa ei ole kuitenkaan pysytty. Riittävää päästöjen vähennyksen tasoa ole saavutettu vielä missään maassa Pariisin sopimuksen mukaisen 2 asteen lämpenemisessä pysymisen osalta tai EU:n *Fit For 55*-päästötavoitteiden osalta (Cuny & Parrique, 2024; Hickel & Vogel, 2023).

Valtavirtaiseen vihreään kasvutalouteen liittyy paradokseja sekä harhaluuloja, jotka jättävät fysiikan lait ja ekologian huomiomatta. Reaalimaailman empiirisen datan ja teorian esittämien ilmiöiden ristiriitaisuuksia kutsutaan paradokseiksi. Harhaluuloihin viitataan, kun valtavirtaiseen talousajatteluun perustuva poliittinen päätöksenteko ei tuota haluttuja tuloksia. (Coscieme et al., 2019) Yksi merkittävimmistä vihreän kasvun harhaluuloista on irtikytkentä. Irtikytkentä tarkoittaa talouskasvun ja sen ulkoisvaikutusten (päästöjen tuottamisen ja materiaalien käytön) välisen riippuvuussuhteen katkaisemista. Absoluuttinen irtikytkentä tarkoittaa yhteiskunnallisen läpiviennin eli päästöjen, materiaalien ja energian käytön absoluuttista vähenemistä samaan aikaan, kun BKT kasvaa – eli päästöt vähenevät suhteessa saman verran tai enemmän kuin talous kasvaa. Suhteellinen irtikytkentä tarkoittaa hitaampaa läpiviennin kasvuastetta verrattuna BKT:n kasvuasteeseen. (Kallis et al., 2018) Silloin resurssien käyttö yhä kasvaa, mutta ei suhteessa yhtä paljon kuin talouskasvu. Irtikytkentä on empiirisellä tutkimuksella osoitettu virheelliseksi oletukseksi.

Riittävän hiilidioksidipäästöjen ja talouskasvun irtikytkennän tason saavuttaminen näyttää hyvin epätodennäköiseltä. Hiilidioksidipäästöjen osalta absoluuttista irtikytkentää on havaittu 11 korkeantulon maassa. Kuitenkin nykyisin saavutetulla irtikytkennän tasolla vaatisi 220 vuotta vähentää hiilidioksidipäästöjä 95 % ja tuona aikana näiden maiden päästöt olisivat jopa 27-kertaisesti yli oikeudenmukaisen 1,5 asteen lämpenemisen hiilibudjettien päästötason. Kun oikeudenmukaiset hiilibudjetit sekä jatkuva talouskasvu otetaan huomioon, tarvittaisiin 10-

kertaista irtikytkenän tasoa verrattuna nykyiseen tilaan. (Hickel & Vogel, 2023) Simulaatiot 2030 vuoteen näyttävät, että nykyinen talouskasvun energiaintensiteetin ja energian hiilipitoisuuden tason laskeminen ei ole riittävän nopeaa myöskään *Fit For 55* - päästötavoitteiden saavuttamiselle. Vain vuosittaisella talouskasvun 1–2 prosentin supistamisella näihin tavoitteisiin pääseminen nähtiin mahdolliseksi, ellei ennennäkemättömän nopeaa hiilestä irtaantumista saavuteta. (Cuny & Parrique, 2024) Päästöt eivät ole myöskään ainut irtikytkenän huolenaihe.

Materiaalien käytön ja talouskasvun irtikytkenää ei ole lainkaan havaittu – päinvastoin. Nykyisellä trendillä mennään itse asiassa juuri päinvastaiseen suuntaan materiaalien käytön ja talouskasvun irtikytkenästä samalla kun materiaallinen tehokkuus on vain laskenut. Hickel (2019) on koonnut tutkimuksessaan useiden tutkijoiden parhaita skenaarioita talouskasvun ja materiaalien käytön irtikytkenän mahdollisuuksille kohtuullisella talouskasvulla. Näissä skenaarioissa on hyödynnetty parhaita toimintatapoja resurssitehokkuuden lisäämiseksi, esimerkiksi teknologisia innovaatioita ja politiikkatoimia resurssien käytön seurauksiin, kuten globaalisia hiilitonnin hintoja (jopa \$573 hiilitonnilta) ja resurssien louhimisen verotusta. Mikään näistä skenaarioista ei päässyt kestäväksi määriteltyyn 50 miljardiin tonniin materiaalisessa jalanjäljessä vaan nousivat 93–132 miljardin tonnin välille. Materiaalinen jalanjälki on kasvanut nopeammin suhteessa BKT:hen vuodesta 2002 vuoteen 2013. Jos tämä nykyinen resurssien käytön tehokkuustrendi jatkuu yhdessä BKT:n 3 % kasvun vaatimuksen kanssa, ajaa se materiaalisen jalanjäljen 167 miljardiin tonniin vuoteen 2030 mennessä. Tämä ylittää yli kolminkertaisesti 50 miljardin tonnin tason. Materiaalien käytön ja talouskasvun irtikytkenä vaatisi näin ollen resurssitehokkuuden parantamista kolmesta kuuteen kertaa nopeammin kuin koskaan historiassa on saavutettu. Niin globaalilla kuin valtioidenkaan tasolla ei ole todisteita lyhyen tai pitkän aikavälin absoluuttisesta BKT:n ja materiaalien käytön irtikytkenästä empiirisen tutkimuksen eikä teoreettisten skenaarioiden valossa. (Hickel, 2019) Näin ollen on hyvin epärealistista perustaa kestävyysmurros irtikytkenän oletukselle.

Lisäksi on esitetty, että absoluuttinen irtikytkenä voidaan saavuttaa vasta, kun fossiiliset polttoaineet on korvattu uusiutuvalla energialla. Talouskasvu kuitenkin haastaa riittävän nopean siirtymän mahdollistamista uusiutuvaan energiaan; lisäkasvu tarkoittaa energian kysynnän kasvua ja lisäenergian käyttö vastaavasti hankaloittaa uusiutuviin siirtymisen vaadittavan nopeuden riittävyttä tarpeeksi lyhyellä aikavälillä. (Hickel, 2021) Nopeaa siirtymää haastaa lisäksi uusiutuvan energian alhaisempi hyötyaste verrattuna fossiilisiin

polttoaineisiin. Uusiutuvan energian hyöty eli energiainvestointien tuotto (EROI, energy returns on investment) on 10:1 ja 20:1 välillä. Vastaavasti fossiilisten polttoaineista saatu hyöty on moninkertainen: 50:1. Tämä johtuu uusiutuvien energialähteiden hajaantuneemmasta olomuodosta verrattuna fossiilisiin polttoaineisiin. Hajanaisemman energiavirran keräämiseen tarvitaan enemmän energiaa ja maapinta-alaa. Tämän lisäksi esimerkiksi aurinko- ja tuulivoiman tuottaminen vaativat enemmän harvinaisia materiaaleja niiden infrastruktuurissa, kuten akuissa. (Kallis et al., 2018) Näin ollen on paradoksaalista, että yhtäältä talouskasvun irtikytkentä materiaaleista ja päästöistä on riippuvainen uusiutuvaan energiaan siirtymisestä ja toisaalta talouskasvu kasvattaa energian ja materiaalien kokonaiskäyttöä lisääntyvän energian tarpeen myötä hidastaen tätä siirtymää.

Irtikytkennän lisäksi kasvutalouden mittakaavavaikutus ylittää sen tuottamat tehokkuussaavutukset. Teknologiaan ja tehokkuuteen nojaavissa vihreän kasvun strategioissa on perustavanlaatuinen ongelma, jota kutsutaan *Jevonsin paradoksiksi* tai *rebound-vaikutukseksi*. Tämä tehokkuuden ja resurssien käytön paradoksi kumoaa harhaluulon siitä, että lisääntynyt tehokkuus johtaisi vähentyneeseen resurssien käyttöön. Päinvastoin lisääntyneen tehokkuuden on todistettu kasvattavan resurssien käyttöä. Tehokkuudella saavutetaan suhteellisesti alhaisemmat resurssikulut ja hyödykkeiden tuotanto, jolloin näiden hyödykkeiden tuotannon määrää voidaan kasvattaa ja yksittäiseen hyödykkeeseen menevät päästöt ja resurssit suhteessa vähenevät. Kokonaisuudessa päästöt ja resurssit eivät kuitenkaan vähene, sillä näitä hyödykkeitä kulutetaan enemmän niiden laskeneen hinnan ja paremman saatavuuden vuoksi. Tämä tarkoittaa isojen talouksien kuluttavan ja saastuttavan enemmän absoluuttisesti, vaikka ne olisivatkin tehokkaampia (Coscieme et al., 2019; Hickel, 2019) Kasvun logiikka yleisesti perustuu tehokkuuteen, joka kasvattaa talouden mittakaavaa: mitä tehokkaampaa resurssienkäyttö on, sitä enemmän niitä käytetään; mitä korkeampaa työvoiman tuottavuus on, sitä enemmän kasvua ja uusia työpaikkoja (Kallis et al., 2018).

Kasvuun perustuvat demokratiat ovat törmänneet perustavanlaatuisiin kriiseihin kautta aikojen tämän kaikkialla läsnä olevan kiihtymisen eli kasvun logiikan vuoksi, sillä se on vahvassa ristiriidassa sosiaalisten ja ekologisten rajojen kanssa. Nämä rajat vähentävät kannattavuuden marginaalia ja näin helpon kasvun tavoitetta, sillä luonnonvaroja ja työvoimaa ei ole saatavilla rajattomasti (Kallis et al., 2018). Talouden mittakaava lopulta määrittää pysyykö taloudellinen toiminta planetaarisissa rajoissa vai ei.

Vihreän kasvun puolustajat uskovat teknologian mahdollistavan riittävän ekotehokkuuden saavuttamisen ja näin talouskasvun irtikytkemisen materiaalien käytöstä sekä päästöjen tuottamisesta. Suurin osa Hickelin (2019) tutkimista irtikytkennän skenaarioista perustuu myöhemmin vuosisadan lopulla päästöjen keräämiseen pois ilmakehästä negatiivisten päästöjen teknologialla (negative emission technology). Useimmat näistä skenaarioista perustuvat BECCS-teknologiaan (bioenergy with carbon capture and storage). Käytännössä sillä viitataan biokapasiteetin lisäämiseen eli puuplantaasien kasvattamiseen, jotka imevät hiilidioksidia ilmasta. Lopuksi tämä biomassa poltettaisiin energiaksi suodattaen hiilidioksidipäästöt, jotka varastoitaisiin maan alle. Kyseistä teknologiaa ei ole vielä todistettu taloudellisesti toteuttamiskelpoiseksi eikä tarvittavaa varastokapasiteettia hiilidioksidille välttämättä löydy. Lisäksi skenaarioihin vaadittavan biomassan määrään vaadittaisiin tällä hetkellä kahdesta kolmeen kertaa Intian laajuinen alue, joka olisi pois ruuantuotannosta sekä aiheuttaisi merkittävää biodiversiteettikatoa veden ehtymisen ja ympäristön kemikaalisen kuormittumisen vuoksi. Laaja konsensus tutkijoiden kesken on, että skenaariot, jotka perustuvat kyseiseen negatiivisten päästöjen teknologiaan ovat hyvin spekulatiivisia ja johtaisivat suurella todennäköisyydellä vastoin tarkoitustaan ilmastonlämpenemiseen. (Hickel, 2019) On kuitenkin mainittava, että negatiivisten päästöjen teknologia kehittyi valtavaa vauhtia, eikä näitä voida sulkea pois kestävyysmurroksen mahdollistavista työkaluista. Etenkin, kun tällä hetkellä näyttää hyvin todennäköiseltä, että ilmastotavoitteita ei nykyisillä kehitystrendeillä tulla saavuttamaan talouskasvuorientoituneessa taloudessa. Negatiivisten päästöjen teknologioiden tulisi olla viimeisiä keinoja ottaen huomioon, etteivät ne välttämättä ole toteuttamiskelpoisia tai riittäviä keinoja päästöjen riittävään vähentämiseen. Energian ja materiaalien kuluttamista sekä päästöjen tuottamista pitäisi siis ensisijaisesti vähentää, mikä osaltaan vaatii yhteiskuntien talouskasvuriippuvuudesta irrottautumista.

Kasvun taustalla olevista ongelmista on pitkään keskusteltu resurssien riittävyyden näkökulmasta. Viime vuosina keskustelu on siirtynyt planetaarisiin rajoihin, joiden ylittämisestä todennäköisesti seuraa mittavia vahinkoja elämää ylläpitävälle ympäristölle. Planetaaristen rajojen ylittyminen nähdään jo ilmastomuutoksen vaikutuksina, kuten kuivuutena ja makean veden ehtymisenä. Ne vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin merkittävästi. (Büchs & Koch, 2017; Rockström, 2015) Edellä kuvatut irtikytkennän esimerkit perustuvat planetaarisissa rajoissa pysymiseen. Planetaarisissa rajoissa pysymistä yleisesti kuvataan ekologisella jalanjäljellä.

Ekologisen jalanjäljen tulisi pysyä planeettamme käytettävissä olevan biokapasiteetin eli biologisen kapasiteetin rajoissa. Ekologinen jalanjälki mittaa sitä, kuinka paljon pinta-alaa biologisesti tuottavaa maata ja vettä yksilö, väestö tai jokin toiminta tarvitsee tuottaakseen kaikki kuluttamansa resurssit eli biokapasiteetin. Biokapasiteetilla tarkoitetaan luonnon ekosysteemien kykyä tuottaa ihmisten käyttämiä materiaaleja sekä hajottaa ja imeä ihmisten tuottamaa jätettä. Se lasketaan kertomalla todellinen fyysinen pinta-ala tuottokertoimella ja sopivalla ekvivalenttikertoimella. (Global Footprint Network, 2024) Ekologinen vaje syntyy, kun väestön ekologinen jalanjälki ylittää kyseisen väestön käytettävissä olevan alueen biokapasiteetin. Vastaavasti, ekologinen suojelualue on olemassa, kun alueen biokapasiteetti ylittää sen väestön ekologisen jalanjäljen. Viimeisimpien laskelmien mukaan vuoden 2019 globaalisti laskettu biokapasiteetti henkilöä kohden oli 1,6 globaalia hehtaaria, kun ekologinen jalanjälki oli 2,6 globaalia hehtaaria. Ekologinen jalanjälki henkilöä kohden on maiden välillä verrattava mittari. Siinä kansallinen kokonaisekologinen jalanjälki jaetaan maan kokonaisväestöllä. Tällä hetkellä ekologiset varannot eivät siis riitä kattamaan ekologista vajetta. (Footprint Data Foundation et al., 2023) Tämä kerryttää koko ajan uutta ekologista velkaa. Ihmiskunnan jalanjälki ylitti ensimmäisen kerran globaalin biokapasiteetin vuonna 1970 ja se on ylittynyt joka vuosi sen jälkeen. Ekologista velkaa on jo yli 17 maapallon vuoden kokonaistuottavuuden verran. (Global Footprint Network, 2024)

Lähtökohtaisesti eri ontologisiin ja metodologisiin lähtökohtiin perustuvat tutkimusalat, kuten luonnontieteet, tukevat kasvukriittisiä näkökulmia horjuttaen vihreän kasvun optimismia (Buch-Hansen & Carstensen, 2021). 21 000 luonnontieteilijää on jo allekirjoittanut väitteen BKT:sta hiilidioksidipäästöjen kasvun suurimpana ajavana voimana ja vaatimuksen siirtyä talouskasvusta kohti ekosysteemien kestävyyttä (Cavicchioli et al., 2019).

Vihreän kasvun poliittinen agenda ei ole vain epäonnistunut, vaan luonut myös uusia epätasa-arvon, väkivallan, epäoikeudenmukaisuuden ja uskolonialismin muotoja ja haavoittuvuuksia. Tutkijat ovat huomauttaneet, että esimerkiksi nykyisiä EU:n biotalouden visioita ei voida pitää kestävyysmurrosta edistävinä aloitteina, vaan ylioptimistisina ja epärealistisina lupauksina ilman merkittävää muutosta nykyisiin käytettyihin uusliberalistisen politiikan ideoihin, ongelmiin ja ratkaisuihin. EU:n visioissa ympäristön suojelun keskiössä on yhä ensisijaisesti voiton tavoittelu. Sen vuoksi aidosti kestävyysmurrosta edistävät lähtökohdat tarkastelevat talouden vallan epäsymmetriaa (esimerkiksi globaalin pohjoisen ja etelän välillä) ja sen poistamisen tapoja hyvin eurosentrissä tiedontuotannossa. (Ramcilovic-Suominen et al., 2022)

Toisin sanoen kestävyysmurrosta edistävissä toiminna pyritään yhä kolonialistisia suhteita hyödyntävästä talousjärjestelmästä pois, josta lähinnä rikkaat henkilöt sekä globaalien pohjoisten maat hyötyvät.

3.2.3. Valtavirtainen talous ylläpitää talouden rakenteellista epätasa-arvoa

Tulojen ja varallisuuden epätasa-arvoinen jakautuminen

Nykyinen valtavirtainen talousjärjestelmä perustuu yleiseen oletukseen, että talouskasvu mahdollistaa muiden ongelmien, kuten sosiaalisten ja ekologisten kriisien ratkaisemisen. Tähän viitataan talouden valumaefektinä (trickle down). (Costanza et al., 2017) Valumaefektin keskeisin väite on, että talouskasvun hyödyt valuvat koko yhteiskuntaan laajalti hyödyttäen kaikkia. Uusliberalistiseen narratiiviin kuuluu tietoinen välinpitämättömyys, siitä miten talous vaikuttaa heikommassa asemassa oleviin ihmisiin. Hyvässä asemassa olevat sallivat rakenteellisen epätasa-arvon, jota perustellaan suuremman kansanosan elintason säilyttämällä. (Waddock, 2021)

Kasvutalouden valumiseffektin datan ja teorian esittämää ristiriitaisuutta kuvataan Lucasin paradoksilla. Se kuvaa vaurauden valuvan rikkailta rikkaille tai köyhiltä rikkaille – päinvastoin kuin yleisesti ajatellaan. Esimerkiksi finanssipääoma virtaa finanssipääomaltaan rikkaisiin maihin, luonnon pääoma virtaa matalatuloisista maista korkean tulotason maihin, ja ammattitaitoiset ihmiset siirtyvät taitotasoisesti heikoista maista taitotasoisesti korkeampiin maihin. (Coscieme et al., 2019)

Myös empiirinen tutkimus osoittaa, että talouskasvu ei valu kaikille tasaisesti, vaan siitä hyötyvät suhteessa eniten rikkain osa väestöstä. Kasvun epäoikeudenmukaisuuden tutkimuksessa tarkastellaan pääoman keskiarvoisen tuottoasteen ylittävää talouskasvua, mikä aiheuttaa köyhien ja rikkaiden välisen kuilun kasvamisen (Malmaeus & Alfredsson, 2017). Vuodesta 1995 lähtien maiden rikkaimpien yksilöiden varallisuus on kasvanut 6–9 prosenttia vuodessa, kun taas keskimääräinen varallisuus on kasvanut 3,2 prosenttia vuodessa. Eri varallisuusryhmien osuuksia tarkastellessa havaitaan, että suhteettoman suuresta osasta maailmanlaajuisesta varallisuuden kasvusta on hyötynyt vain väestön ylin 1 prosentti eli multimiljonäärit. He ovat lunastaneet 38 prosenttia kaikesta 1990-luvun puolivälin jälkeen kertyneestä lisävarallisuudesta, kun alin 50 prosenttia väestöstä on saanut tästä vain 2 prosenttia. Lisäksi vuodesta 1995 lähtien miljardöörien osuus maailmanlaajuisesta

varallisuudesta on noussut yhdestä prosentista yli 3 prosenttiin eli kolminkertaistunut. Miljardöörien varallisuuden kasvu on vain kiihtynyt COVID-pandemian aikana, kun vuonna 2020 tehtiin suurin ennätys heidän varallisuuden kasvun osuudessa maailmanlaajuisesti. (Chancel et al., 2021) Tutkimusten mukaan köyhempi osa kansasta ei näin ollen hyödy yhtä lailla kasvusta. Sen sijaan varallisuuserot vain kasvavat.

Tulot ja varallisuus yleisesti jakautuvat hyvin epätasa-arvoisesti globaalisti sekä maiden välillä että maiden sisällä. Taloudellista eriarvoisuutta mitataan kansantulon ja kansallisen varallisuuden käsitteitä hyödyntäen. Kansantulo on kaikkien tietyssä maassa asuvien yksityishenkilöiden vuoden aikana saamien tulojen summa: yksilön työstä saadut tulot (esim. palkat) ja yksilön varallisuudesta peräisin olevat tulot (esim. korot ja osingot). Kansallinen varallisuus taas on kaikkien yksityishenkilöiden omistaman omaisuuden arvon summa tietyssä maassa. Se on pääoman kertymisestä ja hintavaikutuksista syntyvää varastoa. Vuonna 2021 globaalit tulot olivat 86 biljoonaa euroa. Maailman nettovarallisuus oli kuusi kertaa suurempi, 510 biljoonaa euroa. Globaaleista tuloista väestön rikkain 10 prosenttia saa tällä hetkellä 52 prosenttia, kun taas väestön köyhin 50 prosenttia saa vain 8 prosenttia. Maailmanlaajuiset varallisuuserot ovat vieläkin selvempiä kuin tuloerot. Globaalisti väestön köyhin 50 prosenttia omistaa 2 prosenttia varallisuuden kokonaismäärästä, kun taas maailman rikkain 10 prosenttia omistaa 76 prosenttia kaikesta varallisuudesta. (Chancel et al., 2021)

Lisäksi tulojen ja varallisuuden eriarvoisuus vaihtelee merkittävästi maailman tasa-arvoisimman alueen (Eurooppa) ja epätasa-arvoisimman alueen (Lähi-idän) välillä. Euroopassa väestön ylimmän 10 prosentin tulojen osuus on noin 36 prosenttia, kun taas Lähi-idässä se on 58 prosenttia. Tasa-arvoisella yhteiskunnallisella kehityksellä voidaan nähdä olevan tuloja ja varallisuutta tasaisemmin jakava vaikutus, mihin vaikuttavat merkittävästi erilaiset poliittiset ja yhteiskunnalliset rakenteet, joilla taloudellista vaurautta jaetaan. Näitä ovat esimerkiksi verotus ja sosiaaliturva. (Chancel et al., 2021)

Epätasa-arvo kasvaa koko ajan sen sijaan, että erot tasautuisivat, kuten yleisesti ajatellaan. Jos varallisuusryhmien välillä viime vuosikymmeninä havaittu epätasa-arvo jatkuu samalla muutosvauhdilla myös tulevaisuudessa, niin hypoteettisen skenaarion mukaan vuoteen 2070 mennessä maailman rikkain 0,1 prosenttia väestöstä omistaisi jo yli neljänneksen maailman varallisuudesta. Vuosisadan loppuun mennessä se omistaisi enemmän kuin maailman keskiluokka (keskimmäiset 40 % väestöstä) yhteensä, joka omistaisi 30 prosenttia tästä

varallisuudesta. Näin ollen ilman suuria talouspoliittisia muutoksia tai sokkeja tulevaisuudessa varallisuuden jakautuminen eri varallisuusryhmien välillä tulee olemaan yhä radikaalimpaa. (Chancel et al., 2021) Tällöin yhä pienempi joukko tulee käyttämään taloudellista valtaa niin yhteiskunnissamme kuin globaalistikin.

Globaali maiden välinen tulojen eriarvoisuus on vielä vuonna 2020 ollut absoluuttisesti erittäin korkea ja sen on arvioitu olevan suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 1900 läntisen imperialismin huipulla. Maailman köyhimmän 50 prosentin osuus tuloista on nykyään noin kaksi kertaa pienempi kuin vuonna 1820 ennen länsimaiden ja niiden siirtokuntien irrottautumista. Yleisesti globaali eriarvoisuus on kasvanut voimakkaasti vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen. (Chancel et al., 2021)

Eriarvoisuus on lisääntynyt erityisesti maiden sisällä. Maiden sisäisen eriarvoisuuden vähenemistä on nähty vuosien 1910 ja 1980 välillä. Tämä voidaan nähdä johtuvan kasvaneesta julkisesta kuluttamisesta sekä progressiivisesta verotuksesta. Maiden sisäisen eriarvoisuuden vähenemisen huippu saavutettiin 1980-luvulla. Sittemmin maiden sisällä väestön ylimmän 10 prosentin ja alimman 50 prosentin keskitulojen välinen ero on lähes kaksinkertaistunut. Vuonna 2020 noin kolmasosa maailman eriarvoisuudesta johtui maiden välisestä eriarvoisuudesta, kun loput kaksi kolmasosaa johtui maiden sisäisestä eriarvoisuudesta. Maiden sisäisen eriarvoisuuden voimakas kasvu on johtanut siihen, että nykykapitalismissa ihmisen tuloryhmällä on itse asiassa enemmän merkitystä globaalien eriarvoisuuden määrittelyssä kuin hänen kansallisuudellaan. (Chancel et al., 2021)

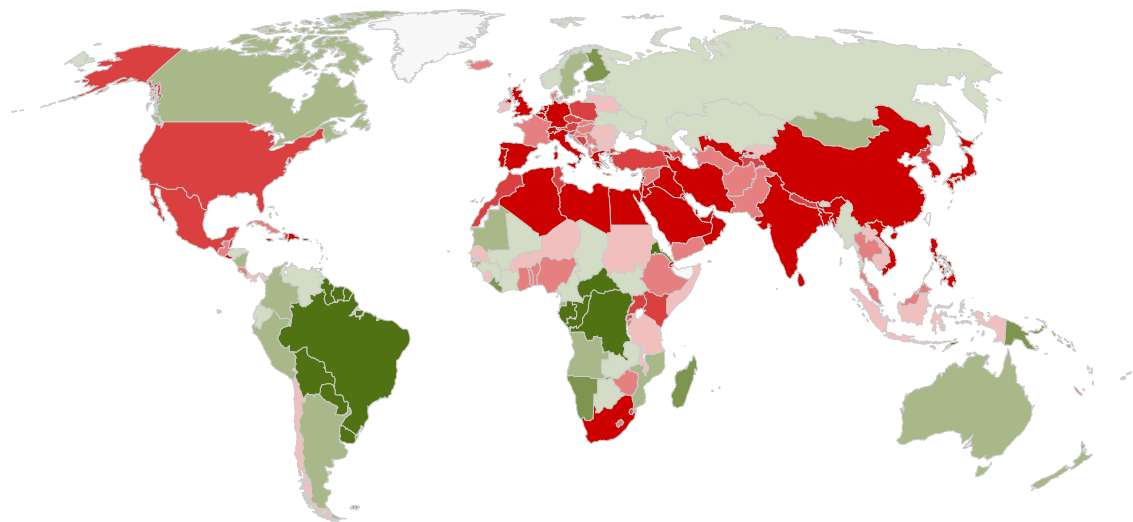
On nostettu esiin, että globaalien toimeentulon epätasa-arvon poistaminen on yksi ainoista perusteltavissa olevista keinoista kestävän kehityksen tavoitteiden sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseksi niin, ettei samalla laiminlyödä ekologisia kestävyystavoitteita (Hickel, 2019). On kuitenkin huolestuttavaa, että sosiaalinen epätasa-arvo jää useimmiten ekologisten tavoitteiden varjoon vihreässä siirtymässä. Merkittävät sosiaalisen kestävyuden indikaattorit on jätetty pois esimerkiksi EU:n vihreän kasvun strategiasta ja tavoitteista, jotka koostuvat pääosin vain ekologisista tavoitteista (Lafortune et al., 2021).

Ekologisen varallisuuden ja päästöjen tuottamisen epätasa-arvoinen jakautuminen

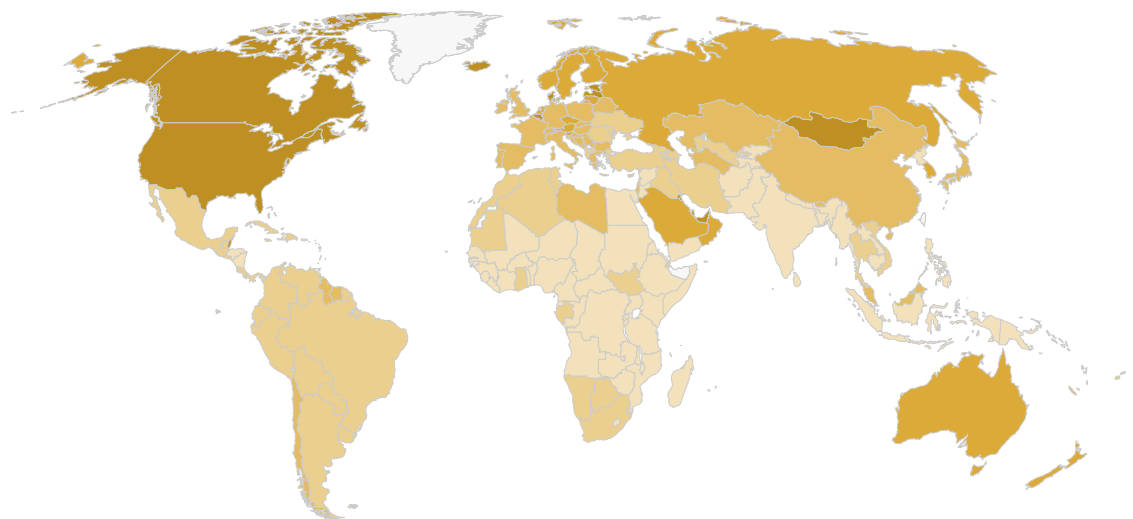
Maailmanlaajuiset tulo- ja varallisuuserot liittyvät tiiviisti ekologiseen eriarvoisuuteen. Yleisesti on tapana aliarvioida äärimmäiseen vaurauteen liittyvää hiilijalanjälkeä pikemminkin

kuin yliarvioida sitä. Vain kymmenesosa koko väestöstä on vastuussa lähes puolesta kaikista hiilidioksidipäästöistä. Ihmisten päästöt nousevat radikaalisti mitä korkeammat heidän tulonsa ja varallisuutensa ovat. Päästöt jakautuvat keskimäärin niin, että alimman 50 prosentin päästöt ovat 1,6 tonnia (12 prosenttia kaikista päästöistä), keskimmäisen 40 prosentin päästöt ovat 6,6 tonnia (40,4 prosenttia kaikista päästöistä), ylimmän 10 prosentin päästöt ovat 31 tonnia (47,6 prosenttia kaikista päästöistä), ylimmän 1 prosentin päästöt ovat 110 tonnia (16,8 prosenttia kaikista päästöistä), ja ylimmän 0,01 prosentin päästöt ovat 2 530 tonnia vuodessa henkilöä kohti. Nämä päästöt syntyvät sekä henkilökohtaisesta kulutuksesta että tehdyistä investoinneista. Köyhin puoli rikkaiden maiden väestöstä itse asiassa on jo, tai on ainakin lähellä, rikkaiden maiden asettamia ilmastotavoitteita vuoteen 2030 mennessä, kun tavoitteita katsotaan asukasta kohden. On hyvä huomioda, että myös matala- ja keskituloisissa maissa on suuria päästöjä tuottavia ihmisiä. Yhtä lailla kuin rikkaissa maissa on myös vähän päästöjä tuottavia ihmisiä. (Chancel et al., 2021)

Ekologinen jalanjälki ja luonnon resurssit eivät jakaudu tasaisesti globaalisti. On esimerkiksi arvioitu, että globaali pohjoinen on vastuussa 92 % globaaleista hiilidioksidipäästöistä, jotka ylittävät planetaariset rajat (Hickel & Kallis, 2020). Ekologinen vaje tarkoittaa, että ekologinen jalanjälki ylittää kyseisen väestön käytettävissä olevan alueen biokapasiteetin eli luonnon biologiset resurssit. Vastaavasti ekologinen varanto syntyy, kun väestön käytettävissä oleva alueen biokapasiteetti ylittää väestön ekologisen jalanjäljen. (Footprint Data Foundation et al., 2023) Kuvista 1 ja 2 nähdään, että ekologista vajetta (kuva 1) on niissä maissa, jotka eivät kuulu korkean ekologisen jalanjäljen maihin (kuva 2). Kuva 2 osoittaa, että korkean ekologisen jalanjäljen omaavat maat sijaitsevat pääosin globaalissa pohjoisessa mukaan lukien Mongolia, Kiina, Japani, Etelä-Korea, Australia, Uusi-Seelanti ja Libya sekä useat Lähi-Idän maat, kuten Israel, Saudi Arabia, Kuwait, Arabiemiraatit, Qatar ja Oman. Lisäksi kuva 1 osoittaa, että ekologista vajetta on pääosin päiväntasaajan alueella, mutta myös suuremman kulutuksen ja ekologisen jalanjäljen omaavissa globaalien pohjoisten maissa, kuten Yhdysvalloissa ja Euroopan maissa. Myös Kiinassa ja Intiassa nähdään olevan kestämatöntä resurssien käyttöä.

Kuva 1: Ekologisten vajeiden sekä varantojen suhde globaalisti maittain. Vihreä väri kuvaa varantoja ja punainen väri kuvaa vajeita. Mitä tummempi väri sen suuremmat varannot tai vajeet ovat. (Kuvan lähde: Footprint Data Foundation et al., 2023)

Kuva 2: Ekologinen jalanjälki globaalisti. Ekologinen jalanjälki on laskettu henkilöä kohden: kansan kokonaisekologinen jalanjälki jaettuna maan kokonaisväestöllä. Mitä tummempi väri sen korkeampi ekologinen jalanjälki. (Kuvan lähde: Footprint Data Foundation et al., 2023)

Lisäksi globaalin pohjoisen maat ovat riippuvaisia laajasta resurssien, kuten maan, työvoiman, resurssien ja energian haltuunotosta muualla maailmassa perustuen historiallisesti rakentuneeseen epäoikeudenmukaiseen vaihdantaan. Talouden kasvu pohjoisessa on osittain pois etelän maiden kasvusta, sillä se on yhä riippuvaista kolonialistisista suhteista. Oikeudenmukaisempi talouden järjestäminen pohjoisen ja etelän välillä niin, että etelässä työvoimasta ja resurssien käytöstä maksettaisiin saman verran, ohjaisi pohjoisen talouksia kohti kohtuuteen perustuvaa taloutta, kun ne eivät enää voisi nojata epätasa-arvoiseen hinnoitteluun perustuvaan ylijäämän akkumulaatioon. (Hickel, 2021)

Ekologisten resurssien oikeudenmukaisen jakamisen kysymyksissä korostuvat nykyisen sukupolven lisäksi sukupolvien välinen epätasa-arvo, jota ei oteta vielä päätöksenteossa huomioon. Edellisessä luvussa 3.2.2. tarkasteltu irtikytkemisen harhaluulo siirtää päätöksentekoa seuraavien sukupolvien harteille ylioptimististen teknologiaan nojaavien skenaarioiden nimissä. Ylisukupolvisten resurssien riittämisen kannalta olisi tärkeää säästää osa luonnon resursseista tuleville sukupolville hyödynnettäviksi sen sijaan, että hyödyntäisimme kaikki saatavilla olevat luonnon resurssit nykyisen järjestelmän ylläpitämiseksi. Sukupolvien välisen tasa-arvon mahdollistamiseksi ekologisesta velasta tulisi pikimmiten päästä eroon ja kääntää kehitys ekologisten varastojen kehittämiseen.

Nykyisen talousjärjestelmän rakenteellisten ongelmien ja ristiriitaisuuksien tunnustaminen sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden näkökulmasta on ensimmäinen askel kohti pyrkimystä kehittää taloutta ja sen rakenteita palvelemaan aidosti ekososiaalisesti kestävä tulevaisuuden rakentamista. Seuraava askel on puuttua tässä ja edellisissä luvuissa esiin tuotuihin talouskasvun ongelmiin. Se vaatii vaihtoehtoisten kasvukriittisten talousnäkemysten nostamista talouden keskiöön. Seuraavaksi tarkastelen näitä näkökulmia kasvunjälkeisen poliittisen talouden tutkimuksen lähtökohdista.

3.3. Kasvunjälkeinen poliittinen talous

Kasvunjälkeistä poliittisen talouden tarkastelua tarvitaan, sillä ekologiset ulottuvuudet puuttuvat perinteisistä poliittisen talouden johtavista teorioista (Koch & Buch-Hansen, 2021). Kasvunjälkeisessä kirjallisuudessa painotetaan hyvinvoinnin ja kehityksen riippumattomuutta kasvusta etenkin rikkaiden maiden osalta. Rikkaissa maissa subjektiivinen ja objektiivinen hyvinvointi ei kasva BKT:n kasvun myötä. Hyvinvoinnin ja kasvun riippumattomuus perustuu

heikentyneen ympäristön ja sosiaalisen hyvinvointiin ja sen kustannuksiin liittyen kasvuun pitkällä aikajänteellä. Sen vuoksi kasvun jälkeisessä kirjallisuudessa painotetaan siirtymistä materiaalisista hyvinvoinnin käsityksistä kohti yhteisöllisyyteen perustuvia käsityksiä ja politiikkatoimia. (Büchs & Koch, 2017, 79-80) Näin ollen todellinen kehitys tulisi määritellä materiaalsen kulutuksen sijaan kestäväen hyvinvoinnin mukaan (Costanza et al., 2017; Hirvilammi & Helne, 2014).

Kasvunjälkeinen hyvinvointi perustuu eudaimoniseen käsitykseen hyvästä elämästä sekä universaalien perustarpeiden täyttymiseen (Büchs & Koch, 2017, 79-80). Kasvunjälkeinen yhteiskunta perustuu kohtuuteen, hidastumiseen, hoivaan, jakamiseen, osallisuuteen ja seurallisuuteen (conviviality). Muutos vaatii syviä elämäntapamuutoksia mikrotasolla sekä ylhäältä-alas johdettuja politiikkakeinoja valtion ja kansainvälisten organisaatioiden tahoilta makrotasolla. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Muutos edellyttää esimerkiksi läpileikkaavaa ja kestäväää hoivaa sekä lempeyttä luontoa, yhteiskuntaa, muita ihmisiä sekä omaa itseään kohtaan. Hoivalla tarkoitetaan kaikkea, mitä tehdään, ylläpidetään, jatketaan ja korjataan maapallon kunnossa pitämiseksi ja elämän ylläpitämiseksi. Lempeydellä tarkoitetaan refleksiivisyyttä, aitoa huolta ja herkkyyttä toisten tilaan ja kärsimykseen. (Buch-Hansen & Nesterova, 2023)

Kasvunjälkeisten hyvinvointi-ideoiden edistämässä erotetaan järjestelmäreformit, antikapitalistit ja vaihtoehtoiset avoimet näkemykset. Ne eroavat niiden kasvun kritiikissään ja niiden suhteessa kasvuun. Järjestelmäreformit kritisoivat BKT:ta taloudellisen hyvinvoinnin ja kehityksen mittarina, joka pitäisi korvata vaihtoehtoisilla sosiaalisen ja ekologisen mittareilla ja tavoitteilla. Tämä näkökulma on agnostinen BKT:n kasvun suhteen; ei ole väliä kasvaako talous vai ei, kunhan se ei ole ensisijainen päämäärä. Lisäksi se ei tunnista kapitalismin ja BKT:n kasvun suhdetta eikä näin kyseenalaista kapitalismia talouden järjestelmänä. Järjestelmäreformia voidaan pitää yleisesti sosiaalidemokraattisena ja konservatiivisena näkökulmana painottaen valtion ja sosiaalisen tasa-arvon roolia. (Büchs & Koch, 2017, 50-52) Järjestelmäreformit kuvaavat valtavirtaisempaa heikon kestävyuden kasvunjälkeistä näkökulmaa, vaikka eivät tähtää ensisijaisesti kasvuun samoin kuin uusliberalistista taloutta edustavat usklassisten taloustieteen tutkijat.

Antikapitalistit sen sijaan kritisoivat kapitalistisen järjestelmän sisäsyntyistä riippuvuutta kasvuun. He vaativat välttämätöntä kasvun tavoitteen hylkäämistä, joka tarkoittaisi myös

siirtymistä kapitalismista johonkin toiseen talouden järjestelmään. Antikapitalistit eivät hylkää markkinoiden roolia taloudessa, vaan markkinoiden voitontavoittelun motiivin ja vaatimuksen. Toisin sanoen markkinoita halutaan viedä demokraattisemmin ja yhteisöllisemmin järjesteltyyn tuotantoon. Markkinat toimisivat tällöin vaihdannan välineenä, jollaisiksi ne ovat aiemmin tarkoitettu voitontavoittelun sijaan. (Büchs & Koch, 2017, 50-52) Kapitalistisen järjestelmän ulkopuolisena ehdotuksena kohtuutalous tarjoaa esimerkiksi kriittisen poliittisen talouden tutkimukselle mielenkiintoisen antikapitalistista koulukuntaa edustavan esimerkin (Buch-Hansen, 2018). Kohtuutalous pyrkii talouden kohtuullistamiseen ja vakauttamiseen tarkoituksena hidastaa yhteiskunnallisesti energian ja materiaalien käyttöä. Kohtuutalous on yksi keskeisimmistä kasvunjälkeisistä talouden teorioista ja malleista. Avaan kohtuutaloutta tarkemmin luvussa 4.5.3.

Avoimia vaihtoehtoisia näkökulmia voidaan pitää järjestelmäreformien ja antikapitalistien välille sijoittuvana näkökulmana. Niissä tunnistetaan kasvun riippuvuudet ja kannatetaan kohtuutalouteen ja vaihtoehtoisiin talousinstituutioihin siirtymisen strategioita. Näitä strategioita ovat paikallisuus, kohtuus, yhteistoiminta (osuuskunnat) sekä yhteiset jaettavat resurssit (commons) ja ei-markkinoihin perustuva vaihdanta. Avoimissa vaihtoehtoisissa näkökulmissa ei kuitenkaan kategorisesti pidetä kapitalismia kasvun ajurina. Ne ovat näin agnostisia nykyisen talousjärjestelmän, eli kapitalismin hyödyntämisen suhteen. (Büchs & Koch, 2017, 50-52) Tästä esimerkkinä toimii hyvinvointitalous, joka asettaa talouden ensisijaiseksi tavoitteeksi kestävän hyvinvoinnin ja kokoaa laajasti erilaisia hyvinvointiin tähtääviä talouden aloitteita yhteen. Myös hyvinvointitalous on yksi merkittävistä kasvunjälkeisistä teorioista ja malleista. Sitä on myös sovellettu jo käytännön päätöksenteossa toisin kuin kohtuutaloutta. Avaan hyvinvointitaloutta tarkemmin luvussa 5.

Buch-Hansen ja Nesterova (2023) ovat todenneet, että yhteiskunnallinen muutos voi toteutua vain, jos se tapahtuu kaikilla yhteiskunnan neljällä tasolla: materiaalisessa toiminnassa luonnon kanssa, sosiaalisessa kanssakäymisessä henkilöiden välillä, yhteiskunnallisissa rakenteissa ja ihmisten sisäisessä olemuksessa. Nämä kaikki neljä yhteiskunnan tasoa kohtaavat kuitenkin tällä hetkellä perustavanlaatuisia kriisejä, jotka hidastavat muutosta. Ensimmäinen taso – materiaallinen toiminta luonnon kanssa – kärsii ekologisesta kriisistä. Toinen taso – sosiaalinen kanssakäyminen henkilöiden välillä – kärsii demokratian kriisistä. Kolmas taso – yhteiskunnalliset rakenteet – kärsii yhteiskuntien syvästä ja kasvavasta epätasa-arvoisuuden

kriisistä. Ja neljäs taso – ihmisten sisäinen olemus – apatian ja sentrismin eksistentiaalisesta kriisistä. (Buch-Hansen & Nesterova, 2023)

Lisäksi kriittisessä poliittisen taloustieteen tutkimuksessa on tunnistettu neljä edellytystä laajemmille paradigman muutoksille yleisesti: 1) syvä kriisi, jota ei voi ratkoa olemassa olevilla instituutiojärjestelyillä; 2) yhden tai useamman vaihtoehdoisen poliittisen projektin osoittama ulospääsy kriisistä; 3) asiantuntijoiden ja kattava yhteiskunnallisten voimien liittouma; 4) laaja-alainen (vähintään passiivinen) poliittisen projektin hyväksyntä. (Buch-Hansen, 2018) Kuten aiemmin mainitsin, nykyinen aika on täynnä syviä ja yhteenkietoutuneita kriisejä, jotka muodostavat monikriisin. Tämä luo painetta syvälle paradigman muutokselle eri puolilla yhteiskuntia. Tästä näkökulmasta katsottuna paradigman muutoksen ensimmäinen ehto, syvä kriisi, on jo täyttynyt.

Nykyisessä kapitalistisessa järjestelmässä ei ole kuitenkaan tarpeeksi liittolaisia, mikä on ongelmallista kasvunjälkeisen talouden murroksen eteenpäin viemiseksi ja valtavirtaistamiseksi. Jotta kapitalistisessa järjestelmässä poliittinen projekti voi saada jalansijan ja tulla hegemoniseksi, tulee niillä olla akkumulaatiostrategia, joka hyödyttää johtavia pääoman omistajia, sillä heillä on niin keskeinen valta-asema ja rahoitusvoima. Tämä on vastoin etenkin kohtuuteen tähtäävien kasvunjälkeisten politiikka-aloitteiden tarkoitusta, kuten kohtuutalouden tavoitteita. Monikansallinen pääoma ja isot korporaatiot, jotka ajavat vihreän kasvun agendaa, hallitsevat usein myös kestäviä aloja. Tämä estää todellisen kohtuutalouden murroksen näissä organisaatioissa. Peilaten tähän kohtuutalous seisoo valtavirtaisen yritystoiminnan logiikan vastustajana, minkä vuoksi se ei ole saanut vielä jalansijaa liike-elämän puolella. Kohtuutalous ei ole kuitenkaan kategorisesti yritysten kasvua vastaan eikä tarkoita, että kaikkien alojen toimintaa tulisi ajaa alas. (Buch-Hansen & Carstensen, 2021) Itse asiassa tutkijat ovat todenneet, että kasvavat investoinnit kestäväillä aloilla lähitulevaisuudessa ovat edellytys kestävyysmurrokselle (Malmaeus & Alfredsson, 2017). Sen vuoksi kohtuutaloudessa on myös paljon liiketoimintamahdollisuuksia, mikäli on valmis siirtymään pois haitallisesta ja kestävämmästä liiketoiminnasta kohti kestävä ja yhteiskunnallista liiketoimintaa (Banerjee et al., 2021; Shrivastava & Zsolnai, 2022).

Vanderventer kollegoineen (2019) esittää kaksi potentiaalista polkua kohti kapitalistisen kasvutalouden järjestelmän muutosta. Nämä ovat kasvun uudelleen suuntaaminen sekä moninaisten talouden ajatusten kehittyminen heterogeenisten tieteenalojen paineesta.

Lähtitulevaisuudessa tulee joko äkkinäisempi uudelleen järjestymisen mahdollisuus, jolla yritetään sopeutua nykyisen järjestelmän romahtamiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa talouden romahtamista tai esimerkiksi uutta pandemian kaltaista globaalia kriisiä. Silloin kohtuutaloudella on mahdollisuus nousta esiin vaihtoehtoisena talousjärjestelmänä, joka vastaa uuden kriisin ulospääsemisen asettamiin kohtuuden vaatimuksiin. Näin ollen kriisin myötä kohtuutalouden vaatimuksille voidaan antaa yleisesti laillinen hyväksyntä. Toisaalta muutos voi olla monimuotoista useammasta alkuperästä tulevaa, kun monimuotoiset yhteiskunnalliset liikkeet ja asenteet alkavat ohjata kasvun riippuvuudesta pois ja näin tarjota vaihtoehtoisia kehityksen suuntia. Esimerkiksi erilaisia mikrohallintoja ja neuvottelukuntia paikallistasolla alkaa hiljalleen muodostua vastavuoroisen avun ja solidaarisuuden tarpeeseen vähentäen kansallista ja kansainvälistä institutionaalista valtaa. (Vandeventer et al., 2019) Tällöin sosiaalisesti merkittäviä asioita priorisoidaan ensisijaisesti ja ne palaavat päätöksenteon ytimeen talouden sijaan.

Seuraavaksi tarkennan kasvun jälkeisen poliittisen talouden lähtökohtia suhteessa kestäväen talouden keskeiseen ekologisen taloustieteen tutkimusalaan.

3.3.1. Ekologisen taloustieteen yhteys kasvun jälkeisyyteen

Ekologisen taloustieteen kasvukriittistä tutkimusalaan sekä nykyistä kriittistä poliittisen talouden tutkimusta pidetään kasvun jälkeisen poliittisen talouden tutkimusalan potentiaalisena perustana. Kasvun jälkeisen poliittisen talouden tutkimuksen on toivottu hylkäävän antroposentrisen eli ihmiskeskeisen ontologian ja suuntautuvan talouden kasvun jälkeiseen aikaan ja sen poliittiseen talouteen. (Koch & Buch-Hansen, 2021)

Ekologisen taloustieteen yksi vahvimpiä ontologisia tieteenfilosofisia perusteita on ekologinen realismi, jossa ihmisten erityisyyttä ei korosteta muuhun luontoon ja olentoihin nähden. Ihminen nähdään yhtenä lajina muiden joukossa, joka on riippuvainen muusta luonnosta. Luontoa ei voida näin typistää resursseiksi, vaan elämisen kestävyys perustuu luontokeskeiseen olemiseen, arvoihin, toimiin ja käytäntöihin. Sen perusolettamuksia ovat: yhdenvertaisuus, tasa-arvo, riippuvuus, historiallisuus, materiaalisuus, erityisyys, toimijuus, luontaisuus ja oikeus olemassaoloon. Se ammentaa muun muassa kriittisen realismin, historiallisen materialismin, syvän ekologian, ekofenomenologian ja vahvan kestävyden oppialoista ja ajattelun perinteistä. (Ruuska et al., 2019, 2020) Ihmiskeskeistä hallintaa leimaa ylivaltaisuus

päätely, oikeutus ja laillistaminen sekä taloudellinen ja poliittinen utilitarismi ja välineellistäminen sekä vaurauden akkumulaatio. Näin ollen post-antropologisen eli ihmiskeskeisyyden jälkeisen poliittisen näkemyksen mukaan ei ole järkeä ehdottaa uusliberalistisen kapitalismin perustuvia vihreän kasvun reformistisia politiikkakeinoja, jotka eivät edistä ihmiskeskeisyydestä eroon pyrkimistä. (Ruuska et al., 2019, 2020)

Post-antroposeeni politiikka yhdistää merkityksellisen ja tyydyttävän elämän teollisuusyhteiskuntien materian ja energian läpiviennin radikaaliin vähentämiseen. Ekologinen realismi voidaan nähdä pyrkimyksenä siirtyä dualistisesta eli kahtiajakavasta ajattelusta (humanistisen ja post-humanistisen, ihmiskeskeisen ja luontokeskeisen väliltä) kohti luontokeskeisiä arvoja, käytäntöjä ja rakenteita, niin että ei unohdeta inhimillisiä tarpeita ja näkökulmia. Ihmisen tarpeita ja haluja pidetään kuitenkin alisteisina ekologisen kokonaisuuden rajoille – ihmisellä ei ole oikeutta tuhota muuta luontoa sen enempää kuin ensisijaisten perustarpeiden täyttäminen vaatii. (Ruuska et al., 2019) Ekologisen realismin periaatteita ovat esimerkiksi paikallisuus ja hajauttaminen, materian ja energian läpiviennin vähentäminen, ei-inhimillisten elinympäristöjen säilyttäminen ja palauttaminen, primäärien tarpeiden tyydyttäminen, omavaraisuus, osallistavuus ja tasa-arvo, ja epäteknologisoituminen (Ruuska et al., 2020). Ainakin osa näistä useat edustavat nykyisiin toimintamalleihin nähden hyvin radikaaleja toiminnan periaatteita. Näitä periaatteita ja niiden hyödyllisyyttä tulee arvioida aina niitä sovellettaviin olosuhteisiin nähden. Tätä listaa ei voida myöskään nähdä kaikenkattavana.

Yhdeksi kasvunjälkeisen poliittisen talouden tärkeäksi tutkimusalaksi on tuotu esiin työn eri muodot ja niiden rakenteellinen arvostus taloudessa verrattuna nykyiseen poliittiseen talouteen ja sen järjestelmään. Tämä tarkoittaa sen tutkimista, miten eri hallinnan periaatteet kohtaavat yleisissä käytännöissä ja yhteiskunnallisissa asemissa, niin että ne luovat avauksia kasvunjälkeisen talouden aloitteiden nousemiselle ruohonjuuritason aloitteista yhteiskunnallisen toiminnan keskiöön. Etenkin luokkaan, sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvät kysymykset ovat tärkeitä näkökulmia näissä hallinnan käytännöissä. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Kaikkia edellä mainittuja näkökulmia lukuun ottamatta kasvunjälkeisyyttä voidaan nähdä laajasti myös perinteisen kriittisen poliittisen talouden tutkimuksessa.

Useimmat nykyiset ekologisen taloustieteen ja kriittisen kasvunjälkeisen poliittisen talouden suuntaukset polveutuvat perinteisten poliittisen talouden suuntauksista tai reagoivat niihin. Sen vuoksi emme voi välttää perinteisten poliittisen talouden suuntausten tarkastelua ja niiden

merkitystä myös kasvunjälkeisen talouden tarkastelussa. Nykyiset poliittisen talouden suuntauksat johtavat heterodoksiseen taloustieteeseen ja sen tärkeyteen talouden teoreettisen ymmärryksen syventämisessä. (Stubbs & Underhill, 2006) Heterodoksisessa taloustieteessä painotetaan pluralismin tärkeyttä, mikä tarkoittaa laajasti talouden ideoiden kirjon hyödyntämistä valtavirtaisista teorioista kriittisiin valtavirrasta eroaviin teorioihin. Näin heterodoksinen taloustiede pyrkii eroon toisiaan poissulkevien ja kilpailevien näkökulmien erojen korostamisesta, jotka ovat yhteensopimattomia keskenään ja tavoittelee keskustelua näiden eri näkökulmien välillä. (Fischer et al., 2018, 4)

Heterodoksista taloustiedettä kuvataan ontologisesti ja metodologisesti uusklassisesta poikkeavaksi tavaksi lähestyä taloutta (Eskelinen & Jonker-Hoffrén, 2017). Merkittävä ontologinen ero ortodoksinen ja heterodoksinen taloustieteen välillä on pluralistinen maailmankuva – heterodoksisessa taloustieteessä tavoitellaan moniarvoista ja monimuotoista teoreettista pohjaa talouden tarkastelulle. Tämän voidaan katsoa edustavan myös konstruktionistista maailmankuvaa monimerkityksellisyyden ja yhteenkietoutuneisuuden näkökulmista. Heterodoksinen koulukuntiin kuuluvat muun muassa jälkikeynesiläisyys, marxilaisuus, uusmarxismi, uusricardialainen taloustiede, itävaltalainen taloustiede (klassinen liberalismi, joka yhdistyy von Hayekiin), institutionaalinen taloustiede, uusi institutionaalinen taloustiede, kriittinen institutionaalinen taloustiede, evoluutiotaloustiede, feministinen taloustiede, psykologinen taloustiede, kriittisen realistinen taloustiede ja sosiaalinen taloustiede (Spash, 2013; Stubbs & Underhill, 2006) Lisäksi yleinen ero heterodoksinen ja ortodoksinen taloustieteen välillä on ontologisen tasapainoajattelun sekä matemaattisen mallintamisen kritiikki. Uusklassismi edustaa metodologista individualismia eli perustuu oletuksiin vapaista markkinasubjekteista ja ongelmitta saatavilla olevasta hintainformaatiosta (Eskelinen & Jonker-Hoffrén, 2017)

Ekologinen taloustiede ammentaa taloustieteen heterodoksisista suuntauksista. Ekologista taloustiedettä pidetään myös itsessään heterodoksisena taloustieteen koulukuntana (Fischer et al., 2018). Sosioekologisessa taloustieteessä ortodoksinen talouden näkemyksen nähdään olevan niin isossa ristiriidassa kestävyuden kanssa sen rakenteellisten ongelmien vuoksi, että se jätetään kokonaan tarkastelun ulkopuolelle. Tältä osin se ei ota huomioon sen pluralistisessa tieteenkatsomuksessa ollenkaan ortodoksista taloustiedettä edustavaa uutta resurssitaloustiedettä tai ympäristöpragmatismia. Valtavirtaisessa ekologisen taloustieteen

tutkimuksessa näitä yhä hyödynnetään. (Spash, 2013) Sosioekologinen taloustieteen koulukunta määritellään kuitenkin heterodoksiseksi talouden suuntaukseksi (Spash, 2021).

Heterodoksista taloustiedettä on myös kritisoitu ekologisen taloustieteen tutkijoiden puolesta sen kapeista tieteenaloista. Heterodoksisten taloustieteiden eri suuntausten on todettu voivan tarjota käyviä välineitä, mutta ei kokonaisvaltaista maailmankuvaa, mitä pidetään yleisesti perinteisen taloustieteen näkemysten kompastuskivenä. Kapeat tieteenalat eivät ole hyväksyttävää lähestymistapoja kompleksisten ongelmien ratkaisemiseen. Ekologisen taloustieteen edustajat korostavat, että tarvitaan näiden pluralistista eli yhdistelevää otetta tutkimukseen, jota ekologinen taloustiede tarjoaa. (Costanza et al., 2020) Toisaalta pluralistisuus on heterodoksisessa taloustieteessä jokseenkin sisäänrakennettua, kuten edellä kuvasin. On kuitenkin näiden koulukuntien tutkijoista kiinni, kuinka tiukasti he pitävät oman tieteenalansa rajoista kiinni ja näin ottavat huomioon myös toisien koulukuntien ja tieteenalojen ajatuksia ja teorioita omissa teorioissaan. Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin, mistä eri heterodoksisen taloustieteen tieteenaloista ekologinen taloustiede ammentaa lähtökohtia omalle kokonaisvaltaiselle tutkimukselleen.

Ekologisen taloustieteen vahvaa kestävyyttä edistävien koulukuntien syvällä ekologisella ontologialla voidaan nähdä olevan yhteyksiä marxilaiseen poliittiseen talouteen (Koch & Buch-Hansen, 2021). Marxilainen taloustiede nojautuu kapitalismin perustavanlaatuisen järjestelmäkritiikkiin. Kun uusklassinen taloustiede jättää talouden aineiden ja energian suhteet talouden tuotannossa huomiomatta ja pitää niitä pelkkinä talouden ulkoisvaikutuksina, Marx rakentaa alusta alkaen analyysinsä arvon ja rahan väliseen eroon. Lisäksi hän on ollut yksi ensimmäistä poliittisen talouden tutkijoista, joka on tunnistanut aineen ja energian erot sekä merkityksen taloudessa sen taustalla. Marx on esittänyt, että yksi perustavanlaatuisimmista talouden ristiriidoista liittyy hyödykkeiden vaihtoarvoon ja käyttöarvoon. Tämä ristiriita ulottuu yhteiskunnallisiin ja ekologistiin ulottuvuuksiin, joita talouden eri kategoriat, kuten raha, pääoma, korko ja vuokra sisältävät. Kapitalistisen talouden suurimpia heikkouksia Marxin mukaan on työn arvon aliarvioiminen sekä tuotteiden ja rahan fetissi, jotka korostuvat tuotantoon perustuvassa kasvutaloudessa. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Kapitalistisessa järjestelmässä hyödykkeiden hinta perustuu resurssien käyttöön ja tuotantoon keskittyvään työhön, jotka ovat hyödykkeiden ja palveluiden arvon suurin määrittelijä. Ongelma on, että todellisuudessa työn tai käytettyjen resurssien todellinen arvo ei määrittele sitä hintaa hyödykkeille ja palveluille, jolla ne vaihdetaan markkinoilla. Tämän hinnan määrittää kilpailu,

eli kysyntä ja tarjonta. (Hudson, 2016) Nämä Marxin tuomat kapitalistisen talouden ongelmat tunnustetaan laajasti myös ekologisessa taloustieteessä.

Marxilaisesta näkökulmasta kapitalistisen talousjärjestelmän toiminta vaatii epätasa-arvoa luokkien, kuten palkkatyön ja pääoman, välillä. Kapitalistiset kasvutaloudet hyväksikäyttävät ja tuhoavat niitä ei-kapitalistisia olosuhteita, kuten sosiaalisia suhteita ja luonnonvaroja, jotka alun perin tekevät taloudellisen toiminnan mahdolliseksi. (Hudson, 2016) Toisin sanoen kaikkea sitä, mitä ei taloudessa arvoteta hinnan kautta. Näin kapitalistinen järjestelmä arvottaa aina rahallisen tuoton ja pääoman sen mahdollistavien tekijöiden, kuten työvoiman ja luonnonvarojen yli. (Buch-Hansen & Carstensen, 2021) Nämä talouskasvun rakenteelliset ongelmat tunnustetaan myös ekologisessa taloustieteessä epätasa-arvoisena ekologisten resurssien jakautumisena.

Ekologisen epätasa-arvoisen vaihdannan teorian (ecological unequal exchange theory, EUE) mukaan eriarvoisuus yhteiskunnassa aiheuttaa resurssien epätasaisen jakautumisen, vaihdannan ja saavutettavuuden. Tutkijat ovat todenneet, että korkea-, matala-, ja keskituloisten valtioiden välinen resurssien vaihto on epäsymmetristä. Tämä epäsymmetrinen vaihto lisää korkeatuloisten maiden talouskasvua ja aiheuttaa ympäristön pilaantumista matala- ja keskituloisissa maissa esimerkiksi biologisen monimuotoisuuden vähenemisen ja vesien saastumisen muodossa. (Givens et al., 2019) Ongelma ekologisessa epätasa-arvoisessa vaihdannassa ei kuitenkaan Hornborgin (2022) mukaan ole väärin laskettu rahan vaihdannan arvo niin kuin Marx väittää, vaan se miten arvottamista ja arviointia organisoidaan taloudessa. Tämä perustuu näkemykseen, että se mitä epätasa-arvoisesti taloudessa vaihdetaan ei ole arvo, vaan ekologiset resurssit. Biofyysisiä resursseja ei voida arvottaa rahan keinoin, kuten työaikaan ja energiaan, joita lähtökohtaisesti mitataan tunneissa tai jouleissa. Sen vuoksi tarkastelu tulisi siirtää rahan luomiin epäsymmetrioihin. Näin ollen hänen mukaansa ekologisten resurssien rahallisen arvon ylikorostuminen on alun perin johtanut laajoihin ekologisesti epätasa-arvoiseen vaihdantaan. (Hornborg, 2022) Näin ollen, vaikka marxilaisia näkökulmia hyödynnetään ekologisessa taloustieteessä, ei niitä ole kriitikkittä otettu mukaan analyysiin. Niitä on kehitetty eteenpäin niiden osittain harhaanjohtavien väitteiden osalta.

Marx ei ole kuitenkaan huomionnut yhteyttä taloudellisten ja energian virtausten välillä, joka on sittemmin saanut ekologisessa taloustieteessä keskeisen roolin. Tämä näkemys perustuu siihen, että materiaaleja voidaan tietyllä tasolla kierrättää, kun taas energiaa ei. Tätä kutsutaan

termodynamiikan toiseksi laiksi. Marx ei myöskään erotellut ravinnon käytön endosomaattisen energian bioaineenvaihduntaa ja työkalujen mahdollistamaa eksosomaattisen energian käytön aineenvaihduntaa (tarkemmin tästä luvussa 4.1.). (González De Molina & Toledo, 2014)

Ekologisen taloustieteen malleissa nähdään yhtäläisyyksiä myös suhteessa Marxin sääntelyteoriaan (regulation theory). Sääntelyteoria järjestelmällisesti analysoi tuotannon ja kulutuksen malleja suhteessa ympäristöön. Sääntelytapa tarkoittaa sääntöjen, normien sekä yleisten käytäntöjen ja sopimusten fasilitoimaa sääntelyä markkinoilla. Tämä voidaan käsittää institutionaalisuuden, kuten palkkatyön, yritysmuodon ja rahan luonteen, sekä valtion, kansainvälisten ja energian hallintotapojen muodoiksi. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Ekologisessa taloustieteessä ymmärretään myös tarve kansallisen ja kansainvälisen tason sääntelylle ottaen huomioon talouden tuotannon ja kulutuksen sosiaalinen konteksti ja polkuriippuvuudet, jotka estävät markkinoita kehittämästä uusiin kestäväää taloutta edistäviin muotoihin yksinään.

Marx liitti omaan talouden analyysiinsa vielä makrotaloudellisen kriisiytymisen näkökulman, jota ekologinen taloustiede ei juuri käsittele. Kun hyödykkeiden todellinen arvo ja vaihtoarvo erkaantuvat toisistaan liikaa, eli tuotot ja pääoma nousevat liian suureksi hyödykkeiden ja palveluiden todelliseen arvoon nähden, talous kriisiytyy (Hudson, 2016). Järjestelmä, joka perustuu jatkuvaan tuoton kasvuun ja pääoman akkumulaatioon, johtaa yksittäisten organisaatioiden ja jopa koko järjestelmän kasvuun ja lopulta todennäköiseen tuhoutumiseen. Kapitalismi on kriisialtis sen luonnollisen ylituotannon vuoksi. Ylituotannon vuoksi kuluttajat eivät pysty kuluttamaan kaikkia tuotettuja hyödykkeitä ja kysynnän valmius maksaa hyödykkeistä ei enää kohtaa tarjonnan puolen vaatimia kustannuksia. Kun kulutus vähenee, hinnat ja voitot laskevat ja työntekijöitä irtisanotaan, mikä edelleen vähentää kysyntää. Tämä osoittaa kapitalismin ristiriitaisen hinnoittelun logiikan, joka johtaa hinnan kriiseihin. Marxilaisen taloustieteen mukaan kapitalistinen talousjärjestelmä, joka perustuu tuotantovälineiden yksityisomistukselle ja voitontavoittelulle, ei mahdollista hallittua eikasvua, vaan johtaa väistämättä aika ajoin hyödykkeiden vaihtoarvon ja käyttöarvon kriiseihin ja näin talouden kriiseihin laajemmin. (Malmaeus & Alfredsson, 2017) Marxisin ja ekologisen taloustieteen välillä on kuitenkin ollut valloillaan turhautunutta ja poteroitunutta dialogia kautta aikojen ja etenkin nykyään (Franco, 2018).

Olemme todistaneet jo nyt lukuisia taloudellisia kriisejä 2000-luvun aikana. Muun muassa vuoden 2008 finanssikriisi, Eurokriisi, koronapandemian aiheuttama talouskriisi sekä Ukrainan sodan aiheuttama talouskriisi. Talouskriiseihin ajaudutaan myös useista ulkoisista syistä toisin kuin Marx analyysissään väittää. Näitä ovat esimerkiksi pandemia ja sota edellä mainituista esimerkeistä. Ympäristönmuutosten seurauksena tulemme tulevina vuosina kohtaamaan yhä enemmän kriisejä, jotka tulevat heijastumaan myös talouteen merkittävästi. Tästä näkökulmasta talouden kriisinsietokyky ja resilienssi ovat kasvunjälkeisen poliittisen talouden keskiössä. Kasvunjälkeisellä taloudella tavoitellaan tulevaisuuden talousjärjestelmää, joka on vakaa ja toimiva myös kriiseissä.

Rahatalouden uudistajat tutkivat yleisesti talouden makrotaloudellista kriisiytymistä suhteessa rahatalouteen. Rahatalouden uudistajat ongelmallistavat rahan kierron tavan rahajärjestelmässä ja esittävät esimerkiksi korkovapaata taloutta kestävä talouden saavuttamiseksi, sillä korko on hyvin keskeinen nykyistä rahataloutta ohjaava käsite ja voima. Korko mahdollistaa lainan määrän kasvamisen taloudessa, sillä ilman sitä meillä olisi vain rajattu määrä rahaa jakaa kerralla erilaisiin investointeihin. Uutta rahaa tarvitaan jatkuvasti olemassa olevien sekä uusien lainojen korkojen maksuun. Tällöin rahan määrällä on jatkuvasti kasvava kysyntä ja tämän kysynnän täyttämiseksi tarvitaan talouskasvua. Luottoon perustuva rahatalousjärjestelmä luo näin riippuvuuden talouden kasvuille. Korkojen olemassaolo ei-kasvun aikaan johtaisi todennäköisesti epätasa-arvoiseen varallisuuden jakautumiseen luotonantajan ja luotonsaajan välillä, mitä pidetään yhtenä suurimpana haasteena rahajärjestelmän uudistajien keskuudessa. (Malmaeus & Alfredsson, 2017) Modernin rahateorian, jälkikeynesiläisen taloustieteen ja ekologisen taloustieteen yhdistäminen nähdään kuitenkin potentiaalisena tutkimussuuntana rahatalouden ja makrotalouden vahvan sekä uskottavan pohjan kehittämiseen myös kasvunjälkeisissä talousmalleissa (Olk et al., 2023). Rahatalous on kuitenkin oma tutkimusalansa kestävä talouden kentällä, joka vaatisi enemmän paneutumista minulta tämän kirjallisuuskatsauksen viitekehyksen ulkopuolella. Sen vuoksi en ole sisällyttänyt näitä sisältöjä tähän tutkimukseen.

Syvän ekologisen taloustieteen näkökulmat tuovat esiin myös ekofeministisen tutkimuksen tarpeen vallan sekä sukupuolten näkökulmien riittävässä huomioimisessa ekologisen taloustieteen keskusteluissa (Spash, 2013). Ekofeministinen tutkimus yhdistää ekologista ja feminististä talouden tutkimusta. Sen tutkijat ovat tuoneet esiin, että kapitalistinen talous suosii maskuliinisia tapoja toimia, kuten laskentaa, hinnoittelua ja maksettua työtä. Ekofeministinen

talous pyrkii eroon talouden hierarkioista, kuten vallasta toisiin nähden, etuoikeuksista sekä hallinnan periaatteista. (Houtbeckers, 2022) Havainto tieteen sukupuolittuneisuudesta on suunnannut feministisen tutkimuksen huomion tiedemaailmassa aiemmin toisarvoiseksi leimattujen elämäalueiden ja aiheiden, kuten perheen, ihmissuhteiden sekä naisten koti- ja palkkatyön tutkimiseen. Tutkimisella ja teoretisoinnilla pyritään ymmärtämään, miten esimerkiksi sukupuoli jäsentää yhteiskuntaa ja ihmisten elämää. Feministisessä tutkimuksessa tietoa ja tiedontuotantoa ei nähdä irrallisina prosesseina, vaan aina paikallistuneina ja kytköksissä tiettyyn henkilöön, aikaan, paikkaan ja vallitseviin valtasuhteisiin. (Moisio et al., 2015) Näin ollen feministinen tutkimus edustaa talouden postpatriarkaalisuuden edistämistä, joka nähdään myös ekologisen taloustieteen tärkeänä näkökulmana tasa-arvoisen ja oikeudenmukaisen kehityksen edistämisessä (Demaria et al., 2023).

Ekofeministinen tutkimus on tuonut esiin, että talous ja siihen lukeutuvat työn muodot eivät ota huomioon talouden uusintavaa ulottuvuutta, kuten hoivaa ja luonnon suojelua, ja että talouden tuotantosuhteet ovat riippuvaisia sukupuolten välisestä epätasa-arvosta johtuen palkattomasta hoivatyöstä. Feministitutkijat ovat löytäneet perustavanlaatuisen ristiriidan kapitalismin ja sosiaalisen uusintamisen välillä. Hoiva- ja uusintavaa työtä tehdään usein palkatta ja valtaosan tekijöistä on naisia. Tämän työn rajaaminen talouden ulkopuolelle tai sen marginaaliin on hyvin ongelmallista, minkä vuoksi tutkijat edistävät ajatusta hoivaavasta taloudesta, joka purkaisi tuottavan (materialistisen) ja uusintavan (korjaavan ja uudistavan) välisen hierarkian. Elämää ylläpitävää työtä tulisi arvostaa enemmän kuin voittoa tavoittelevaa työtä. (Elomäki & Ylöstalo, 2020; Houtbeckers, 2022)

Kapitalismin eri muotoja sekä erilaisten markkinoiden ohjaavaa roolia on tutkittu paljon poliittisessa taloudessa feministisestä näkökulmasta. Esimerkiksi postkapitalistisessa ja feministisessä monimuotoisen ja/tai elävän talouden (diverse economy) tutkimuksessa on eroteltu koordinoitua ja vapaat markkinat toisistaan. Tämä tutkimus on tuonut esiin virallisten koordinoitujen markkinoiden ulkopuolella tapahtuvan toiminnan merkittävyyttä taloudessa. Se on osoittanut, että markkinoiden ulkopuolella harjoitettava vaihdanta sekä palkaton kotitaloustyö muodostaa jopa 30–50 % taloudellisesta toiminnasta maailmanlaajuisesti niin rikkaissa kuin köyhissä maissa. (Gibson-Graham, 2008) Sen vuoksi talouden kokonaistarkastelussa feministisen sekä kasvun jälkeisen kestävän talouden tutkimuksessa on tärkeää tarkastella myös markkinoiden ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa ja sen merkitystä.

Yksi ekologisen taloustieteen edelläkävijöistä on William Kapp, joka on tutkinut myös institutionalistista taloutta. Institutionaalinen taloustiede juontaa juurensa 1800-luvun lopulle, kun uusklassisesta taloustieteestä alettiin tekemään arvoneutraalia ”tieteellisempää tiedettä”. Silloin kaksi tutkimussuuntausta halusi erottautua tästä linjasta: sosialistit ja institutionalistit. Ensimmäisiä kutsuttiin utooppisiksi sosialisteiksi, jotka seurasivat edellä kuvattuja Marxin jalanjälkiä. Toista suuntausta kutsuttiin institutionaaliseksi taloustieteeksi, joka kehittyi saksalaisena historiallisena koulukuntana 1840- ja 1850-luvuilla sekä myöhemmin amerikkalaisena institutionaalisenä koulukuntana empiirisen tutkimuksen suuntaan. Konfliktit ja valta ovat olleet myös institutionaalisen koulukunnan kiinnostuksen kohteita yhtä lailla kuin sosialistisenkin koulukunnan. Institutionaalisen taloustieteen edustajat ovat kuitenkin kiinnostuneempia yhteiskunnan ja talouden institutionaalista järjestelyistä sekä niiden vaikutuksista. Instituutioiden ymmärretään laajasti käsittävän niin viralliset kuin epävirallisetkin säännöt, organisaatiot sekä valtasuhteet. (Söderbaum, 2000, 21-22)

Kaikki tässä luvussa esille tuodut kasvunjälkeisen poliittisen talouden sekä heterodoksisen taloustieteen koulukuntien näkökulmat näkyvät ekologisen taloustieteen tutkimuksessa ja sen kehittymisessä. Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin ekologisen taloustieteen lähtökohtia sekä siellä esiintyviä koulukuntia ja niiden ominaispiirteitä.

4. Ekologinen taloustiede

Tämän luvun tarkoitus on taustoittaa ekologisen taloustieteen tutkimusta, joka on vaikuttanut laajasti kestävästä talouden ymmärtämiseen ja kehittämiseen tutkimusalueena. Useimmat kestävästä talouden teorit ja mallit liittyvät jollain tasolla ekologisen taloustieteen tutkimukseen. Kuten edellisessä luvussa (3.3.) kuvasin, ekologinen taloustiede ja sen eri tutkimussuuntaukset ammentavat kriittisestä ja kasvunjälkeisestä poliittisen talouden tutkimuksesta sekä heterodoksisesta taloustieteen tutkimuksesta.

Kaikkia ekologisen taloustieteen edustajia yhdistää ensisijainen tavoite sekä ihmisten että muun luonnon kestävästä hyvinvoinnista. Kestävä hyvinvointi yhdistää hyvinvoinnin ja kestävyuden tutkimusalat ja käsittää hyvinvoinnin globaalista näkökulmasta käsin (Büchs & Koch, 2017). Kestävä hyvinvointi määritellään universaaleina hyvinvointijärjestelmien jakamisen periaatteina sekä nykyisen sukupolven tarpeiden lisäksi tulevien sukupolvien tarpeiden huomioon ottamisena, sillä universaalit elämisen tarpeet eivät eroa paikan tai ajan mukaan. Kestävässä hyvinvoinnissa materiaalinen hyvinvointi nähdään toissijaisena ekologiselle kestävyydelle. (Koch & Mont, 2016, 4-5) Kestävä hyvinvoinnin käsite haastaa näin länsimaisen käsityksen hyvinvoinnista sekä kukoistavuudesta erityisesti nykyisissä tuotannon ja kulutuksen normeissa.

Kestävä hyvinvoinnin tavoittelussa korostuvat ekologisen taloustieteen kolme isoa kestävästä kehityksen tavoitetta, jotka ovat kestävä mittakaava, oikeudenmukainen jakaminen ja tehokas resurssien allokaatio. Talouden kestävä mittakaava eli planetaaristen rajojen arvioimisella varmistetaan ihmisten toiminnan olevan ekologisesti kestävä. (Costanza et al., 2020) Tämä tarkoittaa, että luonnon pääoman ja ekosysteemipalveluiden rajallisuus otetaan huomioon ja tunnustetaan tarve talouden skaalautumiselle ympäristön kantokyvyn mukaan (Costanza et al., 2017). Tieteen avulla on pystytty osoittamaan tietyt planetaariset ja inhimilliset rajat, joissa talouden tulisi pysyä (Raworth, 2017; Rockström, 2015).

Oikeudenmukainen jakaminen tarkoittaa resurssien, vallan, ja omistusoikeuden reilua jakamista niin tämän sukupolven kuin tulevaisuudenkin sukupolvien välillä, sekä ihmisten että ei-inhimillisten välillä (Costanza et al., 2020). Kestävä mittakaavaan pääseminen edellyttää oikeudenmukaista jakamista, niin että toisille mahdollistetaan vielä vajaasti täytetty kestävä hyvinvointi sekä omien oikeuksien ja resurssien hyödyntäminen tasavertaisemmin. Samalla

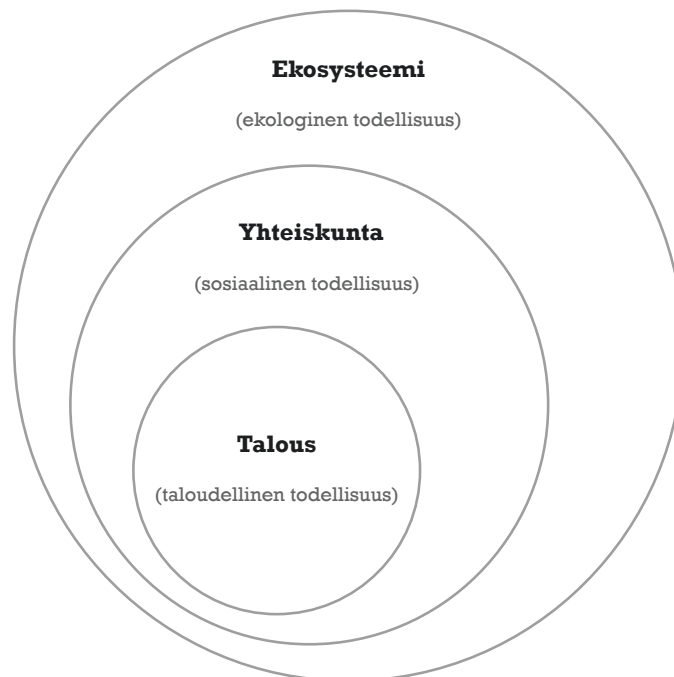
niiden, jotka tällä hetkellä kuluttavat yli kestävien rajojen, resurssien käyttöä joudutaan rajoittamaan, jotta oikeudenmukainen ja kestävä mittakaavan mukainen jakaminen voi toteutua. Talouden oikeudenmukaisen jakamisen ja jakautumisen tunnustetaan olevan talouden kestävyyskannalta yksi ensisijaisista huolista, sillä se vaikuttaa elämisen laatuun (Costanza et al., 2017).

Tehokkaalla ja hyvällä resurssien allokaatiolla tarkoitetaan kestävä hyvinvoinnin vaatimusten eli perustarpeiden täyttämistä planetaarisissa rajoissa ja oikeudenmukaisesti. Tähän sisältyvät niin markkinoilla kuin niiden ulkopuolellakin olevat sosiaaliset ja luonnon resurssit sekä ekosysteemipalvelut. (Costanza et al., 2020) Valtion rooli nähdään ekologisessa taloudessa keskeisenä yhteisten varojen jakamisessa pelkän yksityisen tai valtion omistamisen painottamisen sekä markkina-allokaation sijaan. Jotta todellinen allokaation tehokkuus voi toteutua, luonnon ja sosiaalisen pääoman arvo tulee sisällyttää kaikkeen taloudelliseen toimintaan – niin markkinoilla kuin niiden ulkopuolellakin. (Costanza et al., 2017) Se, miten ja missä muodossa nämä arvot otetaan taloudellisessa toiminnassa huomioon, on sen sijaan kiistelty aihe myös ekologisen taloustieteen sisällä. Useat tutkijat ovat painottaneet, että pelkästään näiden arvojen hinnoittelu ei ole vaihtoehto (Hornborg, 2022; Martínez-Alier, 2023; Spash, 2020), kuten myös luvussa 3.2.1. kuvasin hinnoittelun ongelmallisuutta kestävyystavoitteiden edistämisen näkökulmasta.

Ekologista taloustiedettä kutsutaan myös kestävyystaloustieteeksi tai kestävä kehityksen taloustieteeksi, sillä se pyrkii tutkimaan talouden mahdollisuuksia vastata kestävä kehityksen tavoitteisiin. Muun muassa Söderbaum (2022, 2) on kuvannut ekologista taloustiedettä ”moniulotteiseksi resurssien hallinnaksi demokraattisissa yhteiskunnissa, missä tulevien sukupolvien oletetut intressit otetaan vakavasti”.

Nykyisin ekologisen taloustieteen voidaan katsoa kehittyneen tieteelliseksi paradigmaksi. Se on saavuttanut muun muassa ensimmäisen tieteellisen paradigman vaiheen: metaparadigman muodostumisen. Metaparadigma tarkoittaa laajaa filosofisesti jaettua maailmankuvaa, joka sisältää yhtenäisiä uskomuksia, myyttejä, metafysisistä pohdintaa, standardeja sekä todellisuuden määritelmiä. Metaparadigma muodostuu kuvailevista ja normatiivisista arvioinneista. (Franco, 2018) Jaettua kestävä hyvinvoinnin tavoitetta jo edellä kuvasin.

Jaettuna yhteisenä maailmankuvana pidetään systeeminäkökulmaa yhteiskunnasta osana sen laajempaa kontekstia eli luontoa (Martínez-Alier, 2023). Tähän on vaikuttanut ekologisen taloustieteen yleinen kiinnostus systeemiteoriaan (Franco, 2018). Ekologinen taloustiede perustuu todellisuuden kerrosten hierarkkiseen järjestykseen, jonka mukaan inhimillinen talous on yhteiskunnan alajärjestelmä, joka taas on biofyysisen ympäristön alajärjestelmä, kuten alla olevassa kuvassa 3 on kuvattu tätä hierarkkisuutta. Näin ollen ekologinen taloustiede perustuu käsitykseen, että fysiikan lait eivät koskaan tuota sosiaalisia seurauksia, mutta sosiaalinen on aina alisteinen biofyysisille rakenteille. (Koch & Buch-Hansen, 2021) Systeemiteoriaan sisältyvän kaaosteorian mukaisesti ekologisessa taloustieteessä on myös tunnistettu, että ekosysteemeillä ei ole yhtä ainoaa oikeaa tasapainoa, vaan ne altistuvat aina stressille, shokeille sekä muutoksille ekosysteemissä, jotka voivat johtaa useisiin eri kehityskulkuihin. Systeeminäkökulmasta jatkuva muutos, resilienssi ja ekosysteemipalvelut ovat ekologisen taloustieteen ydintä. (Röpke, 2004)

Kuva 3: Ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen todellisuuden kerrosten hierarkkinen järjestys ekologisen taloustieteen jaetun käsityksen mukaan. Inhimillinen talous on yhteiskunnan alajärjestelmä ja yhteiskunta on biofyysisen ympäristön eli ekosysteemin alajärjestelmä.

Alkuun esittelen ekologisen taloustieteen kehittymiseen liittyvää historiaa, joka ulottuu aina 1800-luvulle asti. Avaan yhdessä ekologisen taloustieteen historian kehittymisen kanssa ekologisen taloustieteen perusoppeja ja -teorioita, joihin ekologinen taloustiede perustuu (luku 4.1.). Sen jälkeen siirryn tarkastelemaan ekologisen taloustieteen monitieteistä lähestymistä talouteen (luku 4.2.). Lopuksi pureudun tarkemmin sosioekologiseen taloustieteeseen (luku 4.3.) sekä tarkemmin tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ollutta Wienin sosioekologista koulukuntaa (luku 4.3.2.). Tämä jälkeen perehdyn tarkemmin myös toiseen ekologisen taloustieteen koulukuntaan eli Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukuntaan (luku 4.4.). Tarkastelen näiden molempien koulukuntien omaleimaisia piirteitä, tutkimusalueita sekä lähtökohtia.

4.1. Ekologisen taloustieteen lyhyt historia ja perusteet

Ekologinen taloustiede kumpuaa tarpeesta tutkia talouden biofyysisiä perustuksia. Ekologisen talouden ajattelun juuret juontuvat aina 1800-luvun puoliväliin asti, jolloin sosiaalista energiaoppia (social energetics) jo järjestelmällisesti tuotettiin. Sosiaalinen energiaoppi edustaa metaparadigmaa, jossa termodynamiikan lait määrittelevät talouden prosessit alisteisiksi luonnon laeille, eli energian ja materian uusiutumiseen ja kiertoon luonnossa. Sosiaalisessa energiaopissa termodynamiikan oppeja sovelletaan yhteiskunnallisen järjestelmän ymmärtämiseksi. Luonnon tarjoamat resurssit ja rajoitukset määrittelevät paljon tiettyihin ympäristöihin sidottujen kulttuurien ja yhteiskunnallisten järjestelmien kehittymistä. Sosiaalisesta energiaopista on peräisin myös luonnon resurssien, kuten hedelmällisen maaperän, materiaalien ja polttoaineiden, niukkuustutkimus. (Franco, 2018) Nykyään sosiaalisen energiaopin tutkimusalasta käytetään termiä yhteiskunnallinen aineenvaihdunta (social metabolism) ja se on yksi keskeisimmistä ekologisen taloustieteen teorioista.

Yhteiskunnallisen aineenvaihdunnan käsitteen juuret ulottuvat 1800-luvun puoliväliin. Marx käytti yhteiskunnallisen aineenvaihdunnan käsitettä omassa kapitalismin kriittisessä teoriassaan sekä sosiaalisessa teoriassaan biologisena analogina tai metaforana kuvaamaan hyödykkeiden virtauksia ja vaihdantaa yhteiskunnan ja luonnon välillä. Omiin teorioihinsa Marx sai paljon vaikutteita Darwinin ja muiden luonnontieteilijöiden tutkimuksista, jotka kiteytyivät aineenvaihduntaan tai luonnolliseen vaihdantaan. Yhteiskunnallinen aineenvaihdunnan analyysi on johtanut luonnon ja sosiaalisen riistämisen mekanismien

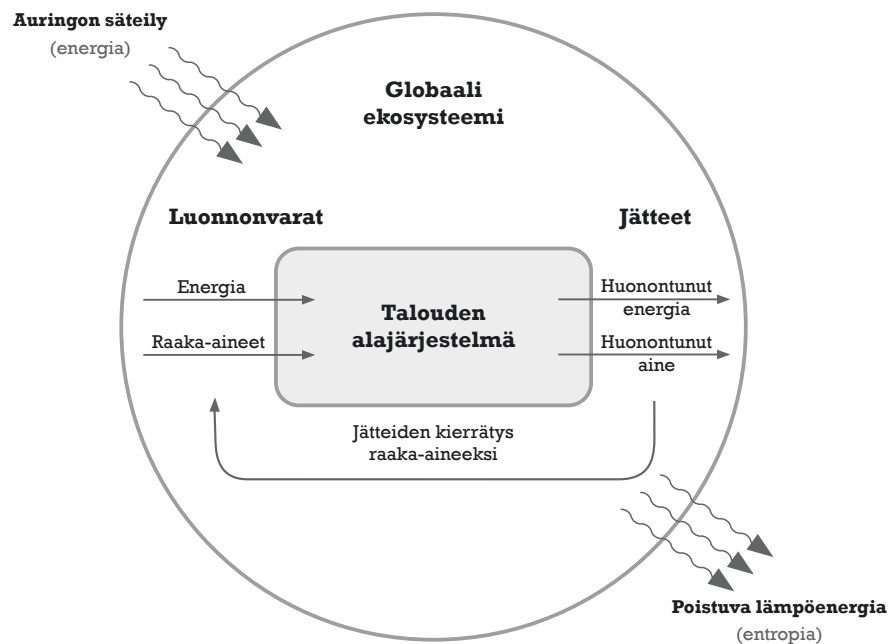
yhteyden löytymiseen, millä on valtava eettinen, poliittinen ja sivistyksellinen arvo nykyisen todellisuuden ja kriisin ymmärtämisessä ja tulkinnassa. (González De Molina & Toledo, 2014)

Luonnon ja yhteiskunnan välinen aineenvaihdunta alkaa siitä, kun ihmiset omivat (appropriate) luonnon resursseja esimerkiksi louhimalla, ja loppuu siihen, kun ne heitetään pois jätteenä, päästöinä tai jäännöksinä. Ihmiset omivat kolmenlaisia luonnonresursseja: uusiutuvia, ehtyviä tai ei-uusiutuvia hyödykkeitä ja palveluita. Uusiutuvia hyödykkeitä ovat auringon energian avulla joko suoraan tai välillisesti (esimerkiksi tuulen tai muiden virtojen avulla ml. happi) tuotetut hyödykkeet. Ehtyviin hyödykkeisiin kuuluvat muun muassa mineraalit (metalliset ja ei-metalliset), jäänvedet sekä maaperä. Näitä luonnon tarjoamia palveluita kutsutaan nykyään myös ekosysteemipalveluiksi, jotka viittaavat aineettomiin tai näkymättömiin olosuhteisiin, joita hyödynnetään tuotannossa. Esimerkkejä elämälle välttämättömistä ekosysteemipalveluista ovat ilmaston sääntely, ilmakehän happi, jätteiden käsittely, pölyttäminen, ekologiset tasapainotilat, luonnon monimuotoisuus ja maiseman esteettiset arvot. (González De Molina & Toledo, 2014)

Yhteiskunnallinen aineenvaihdunta pohjautuu termodynamiikan lakeihin. Termodynamiikan ensimmäisen lain mukaan maailma, jonka sisällä talous toimii, ymmärretään sekä avoimena että suljettuna järjestelmänä. Klassinen termodynamiikka keskittyi tasapainoon eristäytyneissä systeemeissä – siihen, että maapallo vaihtaa materiaalia ja energiaa ympäristönsä, pääasiassa aurinkokunnan, kanssa. Uusi termodynaaminen näkökulma ymmärsi systeemit suljetuiksi aineen osalta. Niiden ymmärrettiin kuitenkin saavan ja luovuttavan energiaa ulkopuolelle. Sen vuoksi ne voivat olla kaukana tasapainosta. Energiariippuvuus määrittää uusien rakenteiden ja riippuvuussuhteiden muodostumisen. Tämä kehitys voi johtaa haitallisiin ja peruuttamattomiin polkuriippuvuuksiin. Termodynamiikan ensimmäinen laki toteaa massan, kuten energian olevan aina varastossa, kun se muuttuu toisesta muodosta toiseen. Eli sitä ei voi hävittää tai tuhota. (Röpke, 2004; Spash & Asara, 2018)

Myös eri energianmuotojen ero on ekologisessa taloustieteessä merkittävä. Yksilön ja sosiaalisten ryhmien käyttämän energian välillä erotellaan kaksi erilaista energian käyttömuotoa: endosomaattinen ja eksosomaattinen energia. Ensimmäinen kuvaa biometabolista (biometabolic), ja jälkimmäinen sosiometabolista (sociometabolic) energianvirtausta, jotka yhdessä luovat luonnon ja yhteiskunnan välisen aineenvaihdunnan prosessin. Endosomaattinen aineenvaihdunta pysyy suhteellisen vakiona ja siihen vaikuttaa

lähinnä väestön koko, sillä se tarkoittaa elämiseen tarvittavan hapen, veden ja ravinnon kuluttamista sekä näistä prosesseista aiheutuvan lämmön, veden, hiilidioksidin, mineraalien ja orgaanisen aineen erittämistä. Sen sijaan eksosomaattinen aineenvaihdunta on luonteeltaan hyvin muuttuvaa, sillä se riippuu yhteiskunnallisesta teknologisesta pääoman määrästä, jolla erilaisia palveluita ja hyödykkeitä, kuten vaatteita, rakennuksia, työvälineitä, koneita, laitteita ja tehtaita tuotetaan. Eksosomaattisen aineenvaihdunnan arvioidaan tällä hetkellä olevan teollisissa yhteiskunnissa 30–40 kertaa laajempaa verrattuna yksilöiden kokonaisvaltaiseen energiankäyttöön eli endosomaattiseen aineenvaihduntaan. Lisäksi eksosomaattiseen aineenvaihduntaan voidaan paremmin vaikuttaa. (González De Molina & Toledo, 2014) Näin ollen kaikkien perustarpeiden turvaaminen ei ole suhteessa niin paljon energiaa kuluttavaa kuin kaikkien ylikulutusta kasvattava talous, kuten eksosomaattisen energian määrästä voi päätellä.

Kuva 4: Taloudellisen järjestelmän aineenvaihdunta kuvattuna sen biofyysisessä ympäristössään osana biosfääriä. Talous on laajemman globaalin ekosysteemin avoin alajärjestelmä. Gloaali ekosysteemi eli maapallo on energian osalta avoin järjestelmä, sillä se saa energiaa auringon säteilystä. Aineen osalta ekosysteemi on suljettu järjestelmä, jossa energia mahdollistaa pitkälti luonnonvarojen muodostumisen. Sen lisäksi nämä energian ja materiaalin virtaukset ovat yksisuuntaisia ja peruuttamattomia. Taloudelliset prosessit ovat riippuvaisia näistä virroista. Matalan entropian luonnonvaroja eli energiaa ja materiaalia hyödynnetään taloudessa, jonka jälkeen ne muuttuvat korkean entropian jätteiksi eli huonontuneeksi tai käyttökelvottomaksi energiaksi ja materiaksi. Näissä energian ja materiaalien virtauksissa poistuu samalla lämpöenergiaa eli niissä syntyy lämpöhukkaa, jota kutsutaan entropiaksi. (mukailten Cleveland 1999, Hall et al. 1986 ja Goodland et al. 1991 mukaan)

Materian ja energian vaihdannan virtauksien ohessa myös haihtuu ja katoaa lämpöä, mikä aiheuttaa entropiaa. Entropia tarkoittaa yksisuuntaista materian- ja energianvirtausta, joka vähentää lopulta materian ja energian kierrossa olevaa ainetta. (González De Molina & Toledo, 2014) Tämä perustuu termodynamiikan toiseen lakiin, jossa todetaan, että on olemassa energiamuotoja, jotka muuttuvat muodosta toiseen, ja toiset niistä pystyvät paremmin ohjaamaan kemiallista tai mekaanista muutoksen prosessia eli työtä (Röpke, 2004). Tämä tarkoittaa energian laatumuutosta käyttökelpoisesta matalan entropian energiasta vähemmän käyttökelpoiseen korkean entropian energiaan. Nämä laatumuutokset pyrkivät aina energian haihtumisen tasapainoon, niin että kaikki energia on samanlaatuista. (Spash & Asara, 2018) Energia siis muuttuu muotoaan käyttökeltvottomampaan muotoon, mitä enemmän sitä hyödynnetään. Sen vuoksi tuotantotaloudessa neitseellisiä korkean käyttökelpoisuuden (eli matalan entropian) materiaaleja joudutaan anastamaan ja louhimaan luonnosta tuotantotalouden kiertoon kasvavissa määrin vaadittavan materiaalin ja energian ylläpitämiseksi.

Edellä kuvattujen termodynamiikan lakien mukaan kaikella ihmisen toiminnalla, myös taloudellisella toiminnalla, on biofyysiset rajat. Korkean käyttökelpoisuuden (eli matalan entropian) materiaalit, kuten mineraalit ja auringosta saatava energia ovat rajallisia (Spash & Asara, 2018). Mineraaleista tuotetaan esimerkiksi metallia sekä fossiilisia polttoaineita ja auringon energiasta ruokaa (kaikki biomassassa kasvaa yhteyttämällä) sekä uusiutuvaa energiaa. Kaikessa tässä tuotannossa energiaa menee hukkaa, joten entropia kasvaa. Ekologisessa taloustieteessä ollaan kiinnostuneita yhteiskunnallisesta materiaalien ja energian läpiviennin mittakaavasta ja sen rajoittamisesta termodynamiikan lakien mukaisesti.

Itävaltalainen Sacher ja ukrainalainen Podolinsky olivat energian ja materian virtausten ja varastojen kirjanpidon pioneereja 1800-luvun lopussa. Ekologinen talouden ajattelu käsittelee ekologian ja talouden yhteenkytkeytyneisyyttä, jota yleisesti kuvataan energian ja materian virtausten ja varastojen analyysillä. Tämä analyysi sisältää energian ja materian virtauksien ja varastojen taloudelliset seuraukset yhdistettynä sosiaalisen jakamisen ja kulttuurisen kehittymisen prosesseihin. (Franco, 2018) Teollistuminen on luonut materiaalisen ja energian aineenvaihdunnallisen siirtymän, jossa on nähty ennennäkemättömän korkeita aineenvaihdunnan eli läpiviennin asteita (Spash & Asara, 2018).

Suurin osa yhteiskunnallisen aineenvaihdunnan kirjallisuudesta on todettu keskittyvän pelkästään yhteiskunnan materiaalsiin vuorovaikutuksiin, jolloin yhteiskunnallinen aineenvaihdunta voidaan nähdä pelkästään metodologisena työkaluna tai uutena ympäristötilinpidon muotona. Yleisenä heikkoutena näissä tilinpidoissa on nähty niiden korrelaatio taloudellisten intressien parametreihin, jolloin materiaali- ja energiavirtoja typistetään lähinnä rahalliseen arvoon. Tällaiset analyysit jättävät sosiologisen ulottuvuuden pois aineenvaihdunnan sosioekologisesta analyysistä. Niiden lisäksi tarvitaan sosiologista näkökulmaa, sillä jokaisessa yhteiskunnassa sosiaalinen aineenvaihdunta vaihtelee sen luonnosta saatavien resurssivirtojen sekä niitä ohjaavien informaatiovirtojen vuoksi. Lisäksi erilaisten yhteiskunnallisten sääntöjen ja sopimusten suhteellista tärkeyttä ja valta-asemaa tulee punnita erikseen. (González De Molina & Toledo, 2014)

Ekologisen talouden ajattelun alkuaikoina 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun on ollut erimielisyyttä muun muassa energian roolista kulttuurisen kehityksen määrittelemisessä. Lisäksi erilaisista normatiivisista näkemyksistä, resurssien jakamisen moraalisisista näkökulmista, yhteiskunnallisista ihanteista ja politiikkatoimista on käyty kamppailua. Tällöin muodostui kolme erilaista normatiivisten käsitysten ryhmittymää: teknokraatit, ekologiset utopistit ja sosiaaliset Darwinistit. Nämä erottuivat toisistaan resurssien niukkuuden, jakamisen, yhteiskunnallisen järjestäytymisen, teknologian roolin ja luonnon valinnan näkökulmien välillä. (Franco, 2018)

Teknokraattien näkemys perustui 1900-luvun taitteessa esitettyihin makrotalouden puutteellisiin näkemyksiin termodynamiikan lakien huomioimisesta. He tekivät havainnon esimerkiksi velkaan perustuvasta vauraudesta, jolloin vaurauteen kertyvä positiivinen korko virheellisesti johtaisi taloustieteilijät jatkuvan kasvun akkumulaation käsitykseen, vaikka se olisi mahdotonta entropiisen fyysisen todellisuuden näkökulmasta, joka menisi samalla päinvastaiseen suuntaan. Investoinnin logiikan nähtiin olevan perustavanlaatuisessa ristiriidassa fyysisen aineen tarjonnan kanssa, mikä johtaisi peruuttamattomiin polkuriippuvuuksiin esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden osalta. Tämä havainto toi esiin vahvan huolen ja tarpeen ehtyvien resurssien kuluttamisen jaksottamisesta. (Franco, 2018) Viime vuosisadan teollistumisen aikana on rakennettu polkuriippuvuutta fossiilisiin polttoaineisiin. Nykyään on vältettävä rakentamasta polkuriippuvuuksia myös fossiilittomiin polttoaineisiin (esim. biotalouden suunnitelmat, kuten puuta polttavien voimalaitoksien

lisääminen), mikä estää siirtymää polttamisesta välttäviin uusiutuviin energian tuottamisen ja käytön tapoihin.

Toinen ryhmittymä, ekologiset utopistit, joita kutsuttiin myös tieteellisiksi utopisteiksi, korostuivat etenkin saksankielisissä maissa 1910- ja 1920-lukujen välillä. He edustivat vasemmistolaista virtausta sosiaalisessa energiaopissa, eivätkä he kannattaneet tulevaisuuden yltäkylläisyyden ajatusta ja ihmisen ylivaltaa luonnosta. He suosivat tasa-arvoisempaa yhteiskunnallista järjestäytymistä luonnon biofyysisissä rajoissa, mutta torjuivat totalitaarisen teknokraattisen utopian agendan. Sen sijaan he ehdottivat ekologisen taloustieteen suunnittelun ohjelmaa, jossa taloutta suunnitellaan rationaalisella laskennalla perustuen energian ja materiaalien fyysisiin yksikköihin. Heidän mukaansa valintoja tuli tehdä useiden eri tieteellisten skenaarioiden välillä, joissa käsitellään energian, materiaalien ja työvoiman saatavuutta. (Franco, 2018) Tiedevetoisella talouden suunnittelulla on tänäkin päivänä paikkansa tieteellisessä keskustelussa. Suomessa teollisuussuirtymän tiedevetoista suunnittelua ekologisesta näkökulmasta on ehdottanut BIOS-tutkimusyksikkö (Järvensivu et al., 2023).

Kolmas ryhmittymä oli Darwinistinen koulukunta, joka edusti sosiaalisen oppialan ja Darwinin luonnonvalinnan evoluutioteorian yhdistämistä. He pitivät energiaa ja resurssien niukkuutta määrittävänä tekijänä luonnonvalinnassa, jossa ne lajit selviävät, jotka osaavat hyödyntää suurempia määriä energiaa. Kilpailu energian resursseista ja käytöstä saman lajin sisällä, eikä pelkästään lajien välillä, on keskeinen elementti tässä teoriassa johtaen ihmisten väliseen olemassaolon kamppailuun energiasta ja materiaalisista resursseista väestön kasvun kontekstissa. Tämä teoria jättää yhteiskuntien rakenteellisen epätasa-arvon, kuten luokan, rodun, sukupuolen ja kansallisuuden historiallisen näkökulman huomioimatta. Muun muassa ekologiset utopistit kritisoivat tätä näkökulmaa siitä, ettei markkinoilla sosiaalisia konflikteja voida kuvata pelkästään evolutionäärisen luonnonvalinnan prosesseilla. (Franco, 2018) Mielestäni nykyinen kapitalistinen järjestelmä pelkistävää markkinatalouden Darwinistien kuvaaman luonnonvalinnan mukaan, niin että unohdetaan markkinoiden sosiaalinen konteksti, jossa ne toimii.

1950-luvulta lähtien ekosysteeminäkökulma ja ekologia nousivat ekologisen taloustieteen keskiöön. Ekologia kehittyi 1950-luvulla biologian erityisalaksi ja 1960-luvulla biologeja pidettiin arvossaan ympäristöliikkeessä. Ekologia tarjosi ymmärrystä eliöiden väliseen vuorovaikutukseen ja niiden selviämiseen eri olosuhteissa. Se toi kaivattua holistisempaa

ekosysteeminäkökulmaa biologiaan ja luonnonsuojeluun; energiavirtaukset nähtiin kaiken toiminnan yhteisnimittäjinä. Lisäksi tasapaino- (equilibrium) ja vakausteoriat (stability) ymmärrettiin uudessa valossa: ekosysteemeillä on tapana kehittyä kohti täysikasvuisuutta eli homeostaasia, jonka jälkeen niiden ei enää odoteta kasvavan, vaan systeemin osat ovat monimutkaisissa keskinäisissä riippuvuussuhteissa. Tällaisessa ekosysteemissä yhteistyön ja kilpailun merkitys on yhtä suuri monimuotoisuuden selviämisen kannalta. Havaittiin myös, että yhteiskuntien ja luonnon väliset rajapinnat määrittävät kaikkea sosiaalista toimintaa, kuten yhteiskunnallista päätöksentekoa ja sen keskiössä olevaa taloutta. Viimeisen 30 vuoden aikana ekologian ja taloustieteen suhde on ollut ekologisen taloustieteen keskeisin tutkimuskohde. (Røpke, 2004)

Vuonna 1972 julkaistun *The Limits to Growth* -raportin (Meadows, 1972) jälkeen resurssien riittävyys tuli globaalien haasteiden agendalle. Kuitenkin vasta öljyn hintashokin aiheuttama energiakriisi toimi alkuvoimana saasteiden, väestön, resurssien ja energian kysymysten nostamisessa todelliselle agendalle. 1970-luvun öljykriisin ja väestön rajun kasvun seurauksena yhteiskunnalliset olosuhteet sekä keskustelu muuttuivat tieteiden välisyyden näkökulmasta suotuisammaksi. Tämä johtui siitä, että tuolloin tuli ratkaistavaksi perustavanlaatuisia ruuan ja muiden resurssien riittävyyden sekä energiakriisin ongelmia, joihin toisen maailmansodan jälkeinen jatkuva kehitys ei voinut vastata. Nämä kaikki loivat otollisen perustan ekologisen taloustieteen kehitykselle. (Røpke, 2004)

Georgescu-Roegen toi aineenvaihdunnan ja entropian käsitteet osaksi ekologisen taloustieteen analyysia 1970-luvulla, jolloin entropiasta, materiaalitasapainosta ja aineenvaihdunnasta tuli ekologisen taloustieteen peruspilareita. Tämä johti myös keskusteluun talouden ulkoisvaikutuksista. Ekologisen taloustieteen tutkijat toivat esiin, että talouden ulkoisvaikutukset, kuten jätteet ja saasteet ovat talouden normaaleja ja väistämättömiä seurauksia toisin kuin valtavirtainen taloustiede yleisesti väittää. Mitä enemmän talous ja tuotanto kasvaa, sitä merkittävämmäksi nämä ulkoisvaikutukset tulevat niiden kertaantuvuuden vuoksi. (Røpke, 2004)

Ekologiset taloustieteilijät ovat jo 1970-luvulta lähtien kritisoineet perinteistä kiertävän talouden näkökulmaa. Perinteisten taloustieteilijöiden näkemyksen mukaan talous on markkinoilla toimivien tuottajien, hyödykkeiden, kuluttajien ja palkansaajien kehämäinen järjestelmä, jossa tuottajat tuottavat hinnoiteltuja hyödykkeitä ja palveluita markkinoille, joista

kuluttajat sitten maksavat. Kuluttajat myös toimivat palkkatyön tai muun tuotannon tekijän tarjoajina, ja saavat palkkaa, vuokraa tai muuta tuloa tuottajille tekemästä työstään, mikä mahdollistaa näiden tuotettujen hyödykkeiden kuluttamisen. Tämä perinteinen näkemys taloudesta irrallisena entiteettinä kuvastaa nimenomaan tuotantotaloutta kiertävänä ja suljettuna järjestelmänä. (Martínez-Alier, 2023) Se jättää kuitenkin ulkopuolelle tämän kierron eri vaiheissa vaatiman energian ja tuotetun kierrättämättömän jätteen, joilla on fyysiset rajoitteensa, kuten olen edellä kuvannut.

Nykyinen valtavirtainen kiertotalous perustuu myös edellä kuvattuun perinteisen kiertävän talouden näkökulmaan. Vuonna 2005 globaalisti vain 6 % kaikesta taloudessa kiertävästä materiaalista kierrätettiin (EU:ssa nämä lukemat olivat vain hieman korkeammat). Lisäksi materiaalien näkökulmasta talouden kiertävyyden voidaan itse asiassa nähdä vain heikentyneen eikä tämän kehityksen muuttamiseksi ole näyttöä, sillä 44 % kaikesta käsitellystä materiaalista käytettiin energiantuotannossa, eikä niitä näin ollen voitu kierrättää. Toiseksi sosioekonomiset varastot, kuten rakennuksiin varastoituneet materiaalit, kasvavat kovaa vauhtia. Materiaalivarastot kasvavat nettona jopa 17 Gt vuodessa, mikä on merkittävä määrä verrattuna koko taloudessa käsiteltyyn 62 Gt materiaaleja ja vastaavasti 4 Gt kierrätettyihin jätteisiin. Näiden sosioekonomisten varastojen ylläpitoon tarvitaan myös materiaaleja. Kun tähän lisätään yhä kasvava väestö, taloudesta tulee yhä vain vähemmän kiertävämpi materiaalien näkökulmasta. (Haas et al., 2015) Toisin sanoen taloudessa ei voida absoluuttisesti nojata kiertotalouteen materiaalien käytön vähentämisessä. Se on vain osa materiaalien käytön ekotehokkuuden kasvattamista.

Syvempi ekologisen taloustieteen paradigmaattinen vahvistuminen alkoi oman lehden sekä tieteellisen yhteisön perustamisella 1980-luvun loppupuolella. Ekologisen taloustieteen asema institutionalisoitui vuonna 1988 tapahtuneen kansainvälisen ekologisen taloustieteen yhdistyksen (ISEE) perustamisen sekä vuonna 1989 perustetun *Ecological Economics* -lehden perustamisen jälkeen. Näin sen asema vahvistui, niin taloustieteellisellä kuin ympäristötieteelliselläkin tutkimuskentällä. Yhdistyksen ja ensimmäisten julkaisujen aloitteentekijöinä toimivat Herman Daly, AnnMari Jansson, Robert Constanza sekä Joan Martínez-Alier, jotka edustivat alun perin muun muassa taloustieteen, ekologian ja ekosysteemien sekä arkkitehtuurin tutkimusaloja. (Røpke, 2004) Monet tutkijat olivat 1980-luvulla tyytymättömiä uusklassisen taloustieteen riittämättömyyteen selittää kestävä kehitystä ja sen tavoitteita. Eettisistä ja ideologisista syistä nämä tutkijat liittyivät ekologisen

taloustieteen liikkeeseen. (Söderbaum, 2004) Nykyään *Ecological Economics* -lehti kuuluu kaikkien taloustieteiden sekä ympäristötieteiden viiden vaikuttavimman lehden joukkoon (Costanza et al., 2020).

González de Molina ja Toledo (2014) ovat 2010-luvulla kehittäneet yhteiskunnallisen aineenvaihdunnan teoriaa ja tarkentaneet sen sosioekologisia piirteitä. Nykyisin aineenvaihdunnasta on tullut etenkin teollisen talouden työkalu ja metodi. Teollinen aineenvaihdunta kattaa teollisuuteen liittyvät virtaukset. Näitä ovat muun muassa tuotantoon, kulutukseen ja kauppaan liittyvien virtauksien tilinpito. Laajemmin yhteiskunnallinen aineenvaihdunta ymmärretään nykyisin sisältävän kolmenlaisia materiaalin ja energian virtauksia: panoksellisia (input), sisäisiä (inner), sekä tuotoksellisia (output) virtauksia. Näihin ymmärretään sisältyvän myös tiedon virtauksia. Nämä virtaukset muodostavat yhdessä aineenvaihdunnan, jota kuvataan viiden aineenvaihdunnallisen päätoiminnan kautta: anastaminen (panos), kierrätys (sisäinen), muuntaminen (sisäinen), kuluttaminen (sisäinen) ja erittäminen (tuotos). Kulutus ohjaa kaikkia muita aineenvaihdunnallisia prosesseja, ja jätteiden erittäminen on kaikista riippuvaisinta muista prosesseista. Viisi aineenvaihdunnan prosessia toimivat ikään kuin sosiaalisen aineenvaihdunnan laitteistona, kun informaatiovirrat toimivat sen ohjelmistona, jotka organisoivat instituutioita sekä niiden symbolisia järjestelmiä, kuten juridisia, taloudellisia ja sosiaalisia sääntöjä. Kaiken kaikkiaan on havaittu kahdeksan yhteiskunnallista informaatiovirtaa: kosmovisio (ideologia, tieto, teknologia, juridiset säännöt), normit, hiljaiset ja avoimet sopimukset, poliittiset säännöt, kulttuuriset säännöt, taloudelliset säännöt, ja omaisuuden liittyvät säännöt. (González De Molina & Toledo, 2014) Usein tiedon eri virtaukset jäävät yhteiskunnallisesta aineenvaihdunnan analyysistä kuitenkin pois, jolloin keskitytään kapeasti materiaalisiin virtauksiin.

Nykyään, kun ympäristöpolitiikan toimenpiteitä on lähdetty viemään eteenpäin päätöksenteossa, on tarve talouskasvulle vaihtoehtoiseen talouspolitiikkaan. Tämä tarve on johtanut myös ekologisessa taloustieteessä kasvavaan poliittisen ja hallinnon tutkimusnäkökulmien tarpeeseen. Sen vuoksi myös erilaiset arvioinnin tavat ja politiikkasuositukset ovat korostuneet ekologisen taloustieteen tutkimuksessa. (Røpke, 2004)

4.2. Ekologisen taloustieteen monitieteisyys

Ekologinen taloustiede on sen perustamisesta lähtien ollut hyvin monimuotoinen tieteidenvälinen yhteisö (Franco, 2018; Røpke, 2004). Ekologinen taloustiede on perinteisesti pyrkinyt tieteelliseen kulttuuriin, joka purkaa tieteenalojen välisiä rajoja ja käsittelee osittain ristiriitaisia ongelmia sekä kysymyksiä monisyisinä kestäväen siirtymän ongelmina, joita ei voida ratkaista yhden tieteenalan sisällä tai erillään toisistaan. Ekologinen taloustiede toimii näin avoimena perustavanlaatuisena analyttisena lähestymistapana mahdollistaen tieteenalojen ja metodien ristiin vaikuttamisen (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023). Keskeistä tämän tieteidenvälisyyden mahdollistamisessa on ollut pluralistinen tieteen tekemisen lähtökohta. Ekologisen taloustieteen pluralismissa voidaan nähdä eri tasoja.

Ensimmäinen pluralismin taso on metodologinen pluralismi. Alun perin eriävien näkökulmien hyväksyminen ekologian ja talouden välisessä tarkastelussa nähtiin parhaana vaihtoehtona uhkaavien globaalisten ympäristöongelmien käsittelemiseksi (Spash, 2012). Metodologisen pluralismin ja tieteiden välisen integraation on väitetty mahdollistavan kompleksisen ja systeemisen talouden tarkastelun ekologisessa taloustieteessä. Sen on väitetty mahdollistavan oppimisen tutkijoiden ja ammatinharjoittajien välillä sekä uusien vaikuttavampien taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristön toimintaperiaatteiden tutkimisen ja toimeenpanon. (Costanza et al., 2020)

Nykyisin metodologinen pluralismi saa kritiikkiä useammasta suunnasta. Ekologisen taloustieteen eri koulukunnissa väitellään siitä, minkälaista pluralismia ekologisen taloustieteen sisällä voidaan harjoittaa. Erityisesti siitä, voidaanko pluralistiseen näkemykseen ottaa mukaan ortodoksisen taloustieteen metodologisia lähtökohtia, jotka eivät perustu yhteisesti jaettuun maailmankuvaan talouden biofyysisistä rajoista (Spash, 2012). Etenkin sosioekologisen taloustieteen edustajat kritisoivat valtavirtaista ekologista taloustiedettä sen liiallisesta kumartamisesta valtavirtaisen ortodoksisen taloustieteen puoleen, joka nähdään kestävyysongelmien juurisyynä (Spash, 2013). Sosioekologisen taloustieteen edustajat vaativat ekologisen taloustieteen epistemologista sulkeutuneisuutta tässä suhteessa (Spash, 2011). Sitä vastoin valtavirtaiset ekologisen taloustieteen edustajat kritisoivat metodologisesta pluralismista juontuvien lähestymistapojen, kuten kestävyystieteiden, kohtuutalouden, poliittisen ekologian sekä vihreän poliittisen talouden edustajien keskittymistä liikaa eri

näkökulmien eroihin kuin rakentavaan yhteistyöhön eri tieteenalojen välillä. (Costanza et al., 2020)

Toinen pluralismin taso on älykäs eli valikoiva pluralismi (intelligent pluralism). Se edustaa nykyistä valtavirtaisen ekologisen taloustieteen näkemystä pluralismista. Älykkäällä pluralismilla tarkoitetaan eri teorioiden hyödyntämistä niin, että tunnistetaan niiden tarjoamien ideoiden ja näkökulmien hyödyllisyys kunkin ratkaisun alla ovelan tehtävän mukaan. Valtavirtaisen ekologisen taloustieteen tutkijat näkevät ekologisen taloustieteen vahvuutena nimenomaan tutkimuksen singulariteetin eli yksittäisen maailmankuvan ylivertaisuuden haastamisen älykkäällä pluralismilla ongelmanratkaisun kontekstissa. (Costanza et al., 2020) Tätä ekologisen taloustieteen valikoivaa pluralismia kritisoidaan sen epäjohtonmukaisuudesta, suunnittelemattomuudesta ja jäsentämättömyydestä, sillä se mahdollistaa ekologisen taloustieteen peruseriaatteiden ja maailmannäkemyksen vastaiset ortodoksisen taloustieteen opit hyödyn maksimoinnista ja kasvun rajattomuudesta osana ekologisen taloustieteen tutkimusta (Spash, 2013, 2019). Laajan pluralismin on väitetty johtaneen kovan hinnan maksamiseen ekologisen taloustieteen sisäisen yhteneväisyyden ja tieteellisen relevanssin puutteena (Spash, 2012).

Kolmas pluralismin taso on sosioekologisen koulukunnan tutkijoiden vaatima strukturoitu eli suunniteltu ja jäsenelty pluralismi. Strukturoidun pluralismin tarkoitus on heidän mukaansa tehdä johdonmukaiset ontologiset, epistemologiset ja metodologiset perusteet ja rajat ekologisen taloustieteen tutkimukselle niin, että uusklassismin metodologiaan pohjautuvat uusi resurssitaloustiede sekä ympäristöpragmaattisuus poistetaan ekologisen talouden ajattelusta ja tieteenalalta. (Spash, 2013) Historiallisesti tarkasteltuna ortodoksiset uusklassiseen taloustieteeseen perustuvat näkökulmat olisi voitu valita jättää ekologisen talouden ulkopuolelle ja pitää niitä ekologisesta taloustieteestä erillisenä ympäristötaloustieteen allokatiivisena näkökulmana. Erillisinä ja kilpailevina lähestymistapoina ne voisivat kehittää toinen toisiaan niiden välisen dialogin ja esittämän kritiikin myötä. (Franco, 2018)

Sosioekologisen taloustieteen edustajat korostavat sosiaalisen talouden roolia ekologisen talouden rinnalla. Sosiaalisella taloudella viitataan ymmärrykseen siitä, että taloutta ei voida tarkastella tai ymmärtää erillisenä sen sosiaalisesta kontekstista eli sen kulttuurista ja politiikasta. Todellisuus ymmärretään rakentuvan hierarkkisista yhteiskunnallisista rakenteista suhteessa sen ympäristöön: talous nousee sosiaalisista suhteista, joiden perusta on biofyysinen

todellisuus ja nämä kaikki ovat upotettuna siihen. Sosiaalinen talous ei siis määrittele vain ihmisten välisiä suhteita ja identiteettiä, vaan myös ihmiskunnan suhteita ei-inhimilliseen maailmaan. Näin taloutta ei tarkastella metodologisen individualismin keinoin ainoastaan yksilöistä koostuvana joukkona. (Spash, 2017a)

Talouden sosiaalisella kontekstilla on ollut merkittävä rooli myös taloudellisten mahdollisuuksien ja kontekstin kehittämisessä. Useat yhteiskunnalliset asiat, kuten teknologian kehittyminen ovat vahvasti sidoksissa yhteiskunnallisesti käytyyn poliittiseen kamppailuun, mikä on johtanut esimerkiksi erilaisiin valtion tukiin ja tutkimushankkeisiin, jotka sitten johtavat erilaisiin innovaatioihin (esim. teknologiset innovaatiot kuten puhelimen ja internetin kehittäminen). (Spash, 2017b)

Ekologisen taloustieteen tulee Spashin (2019) mukaan pyrkiä ymmärtämään, miten talous on muotoutunut, miten se toimii, ja miten sen eri instituutioita voisi muuttaa niin, että ekologiset ja sosiaaliset näkökulmat ovat sen keskiössä, niin että vältetään dikotomista ajattelua, jota sekä radikaalit kapitalistiset että sosialistiset talouden näkemykset edustavat. Sosiaalisten näkökulmien mukaan ottaminen ekologisen taloustieteen keskusteluun on osittain ollut ja on yhä edelleen ongelmallista, sillä se saatetaan liittää sosialismiin ja näin kommunismiin – etenkin Yhdysvalloissa. Samaan aikaan nähdään, että valtavirtainen taloustiede ei tarjoa vaihtoehtoa sosiaalisen näkökulman huomioimiseksi. (Spash, 2017) Sosiaalisten ilmiöiden ymmärtäminen vaatii rakenteellisten syiden sekä valloilla olevien ajatusten tunnistamista. Nämä ideat ovat luonteeltaan asenteellisia ja poliittisia, minkä vuoksi niiden tarkasteleminen sisältää sen hetkisten yhteiskunnallisten ideoiden kriittisyyttä. (Spash & Asara, 2018) Tämä tarkoittaa talouden sosiaalisten ulottuvuuksien, kuten kulttuurin, politiikan, toimijoiden ja rakenteiden välisen suhteen, vallan roolin, yhteiskunnallisten liikkeiden, sosiaalisen jakamisen ja oikeudenmukaisuuden sisällyttämistä talouden analyysiin. (Spash, 2017a, 2019a) Rakenteellinen muutos vaatii sosiaalista teoriaa, joka ottaa huomioon yhteiskunnan valtasuhteet ja ymmärtää, että sosiaalista vakautta rakennetaan ratkaisemalla sosiaalisia konflikteja (Spash, 2020).

Väittely ekologisen taloustieteen laajuudesta ja rajoista on jatkuvaa tieteenalan laajuuden vuoksi ja yhteenliittymiä eri tutkimusalojen, niin yhteiskunta- kuin luonnontieteidenkin, kanssa löytyy jatkuvasti lisää (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023). Se, miten ekologisen

taloustieteen tutkijat hyödyntävät eri tieteenaloja ja tieteenfilosofisia lähtökohtia tutkimuksessa, heijastuu ekologisen taloustieteen erilaisiin näkökulmiin ja koulukuntiin.

Ekologinen taloustiede voidaan jaotella erilaisten tutkimusryhmittymien ja -painotusten mukaan alueellisesti omaleimaisiksi akateemisiksi koulukunniksi. Tätä jaottelua olen tämän tutkimuksen jäsentämisessä hyödyntänyt. Akateemiset koulukunnat muodostuvat sosiaalisten verkostojen, eli toimijoiden ja organisaatioiden, sekä tiedon ulottuvuuksien, eli episteemisten periaatteiden ja metodologisten lähtökohtien, risteymästä (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023). Näitä ovat Bloomingtonin institutionaalinen koulukunta (Aligica & Boettke, 2009), Wienin sosioekologinen koulukunta (luku 4.3.2.) (Farrell, 2018; Fischer-Kowalski & Weisz, 2016), Barcelonan ekologinen koulukunta (luku 4.4.) (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023).

Wienin sosioekologisen taloustieteen sekä Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukuntien tutkimus pohjautuu syvän ekologian ontologiaan. Bloomingtonin koulukunta sen sijaan edustaa ideoiden, kielen ja oppimismenetelmien empiiristä tutkimista institutionaalisen järjestyksen ymmärtämiseksi. Tämän koulukunnan uranuurtajina ovat olleet Vincent ja Elinor Ostrom, jotka ovat tuoneet esimerkiksi polysentrismin eli monikeskustaisen hallintotavan käsitteen nykyiseen institutionaalisen talouden analyysiin. Polysentrismi kuvaa yksilöiden kollektiivista osallistumista ja toimintaa paikallisten julkisten hyödykkeiden ja palveluiden tuottamisessa ilman ulkoista auktoriteettia, jolloin valta hajaantuu. (Aligica & Boettke, 2009) Bloomingtonin koulukunta edustaa uuden institutionaalisen taloustieteen keskeistä koulukuntaa toisin kuin ekologisen taloustieteen koulukuntaa. Bloomingtonin koulukunnan tutkijat ovat esittänyt heidän tutkimuksensa potentiaalisena risteävänä tutkimusalana uuden institutionaalisen taloustieteen ja ekologisen taloustieteen välillä. He ovat nostaneet potentiaalisina tutkimusaloina muun muassa ympäristöhallinnon ja -politiikan sekä näiden toimeenpanon näkökulmat, jotka voisivat syventää ekologisen taloustieteen tutkimuksen institutionaalisia näkökulmia. (Aligica & Boettke, 2009; Paavola & Adger, 2005) Uusi institutionaalinen taloustieteen näkökulma ei kuitenkaan kritisoi nykyistä valtavirtaista taloutta, vaan ammentaa sen tutkimuksesta sekä hyödyntää sen metodologiaa. Se ei edusta ekologisten taloustieteilijöiden (syvän) ekologian lähtökohtaa tutkimukselle toisin kuin kriittinen institutionaalinen taloustiede, joka sisältyy sosioekologisen taloustieteen koulukunnan viitekehykseen. Näin ollen en nähnyt tarpeelliseksi käsitellä syvän kestävyysmurroksen näkökulmasta heikompa institutionaalista tutkimuksen käsitystä, jota Bloomingtonin koulukunta edustaa. Lisäksi Bloomingtonin koulukuntaa ei ole tunnustettu varsinaiseksi

ekologisen taloustieteen koulukunnaksi (Villamayor-Tomas, Roy, et al., 2023), eikä se korostu ekologisen taloustieteen merkittävänä koulukuntana aineistonhakuni perusteella. Sen vuoksi olen jättänyt Bloomingtonin koulukunnan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Wienin sosioekologisen taloustieteen sekä Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunnissa otetaan uusklassisen taloustieteen kritiikki tosissaan ja sille ehdotetaan vaihtoehtoisia kestäväään hyvinvointiin perustuvia talousmalleja.

Seuraavaksi tarkastelen sosioekologista taloustiedettä (luku 4.3.), jota Wienin sosioekologinen koulukunta myös edustaa. Osa tutkijoista väittää sosioekologisen taloustieteen ja Wienin koulukunnan edustavan samaa tutkimusalaa (Farrell, 2018), kun toiset pitävät Wienin koulukuntaa erillisenä sosiaaliekologian koulukuntana (Villamayor-Tomas, Roy, et al., 2023). Kun sosioekologisen taloustieteen tutkimukseen perehtyy tarkemmin, voi sen nähdä edustavan laajempaa tieteenalaa yksittäisen koulukunnan sijaan. Sosioekologiseen taloustieteen alaan kuuluu myös vahvasti kriittinen institutionaalinen taloustiede ja sen näkökulmat osana talouden rakenteiden analyysia. Wienin koulukunta painottaa omassa sosioekologisessa analyysissään tiettyjä erityispiirteitä, kuten sosiaaliekologiaa sekä epistemistä sulkeutuneisuutta eli tarkempia tieteenfilosofisia rajoja ekologisen taloustieteen tutkimukselle, joita voidaan pitää jossain määrin radikaalimpina aloitteina verrattuna sosioekologisen taloustieteen yleiseen linjaan. Sosioekologinen taloustiede ja Wienin koulukunta ovat kuitenkin hyvin lähellä toisiaan ja merkittävä osa sosioekologisen talouden tutkimuksesta tulee Wienin koulukunnan tutkijoilta, joten niitä ei ole mielekästä tarkastella erillisinä tutkimusaloina. Sen vuoksi aloitan seuraavan luvun avaamalla ensin lyhyesti sosioekologista talouden tieteenalaa (luku 4.3.) ja kriittistä institutionaalista taloustiedettä (luku 4.3.1.) osana sen tutkimusta. Sen jälkeen siirryn tarkempaan Wienin koulukunnan (luku 4.3.2.) tarkasteluun.

4.3. Sosioekologinen taloustieteen koulukunta

Sosioekologinen taloustiede on ollut yksi ekologisen taloustieteen lähestymistavoista jo kansainvälisen ekologisen taloustieteen yhteisön (International Society for Ecological Economics, ISEE) perustamisesta lähtien (Spash, 2017a). Sosioekologinen taloustiede on tieteidenvälinen näkökulma, joka yhdistää sosiaalista psykologiaa, sosiologiaa, soveltavaa filosofiaa, maantiedettä, politiikkatiedettä ja luonnon tieteitä (Spash & Asara, 2018). Se tunnistaa sosiaalisen talouden, poliittisen talouden, sosiaalisen ekologian (social ecology) (Fischer-Kowalski & Weisz, 2016) sekä instituutioiden roolin talousjärjestelmän tarkastelussa

ja sen sidonnaisuudessa ympäristöön. Sosioekologisen taloustieteen tärkeimmäksi tavoitteeksi on määritelty materiaalien sekä sosiaalisten perustarpeiden täyttyminen tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti yhteiskunnassa, joka on eettinen ja moraalinen sen kaikkia niin humaania kuin ei-humaanisiakin jäseniä kohtaan. (Spash, 2017a)

Poliittisen talouden tutkimus Euroopassa johti post-normaalin tieteen harjoittamiseen sen vahvempien yhteiskuntatieteiden yhteyksien vuoksi. Sitten Euroopan ekologisen taloustieteen yhteisössä ESEE:ssä (European Society for Ecological Economics) poliittisen talouden post-normaaliala tutkimusala alettiin kutsua heterodoksiseksi sosioekonomiseksi koulukunnaksi, joka pyrki rakentamaan siltaa politiikan ja tieteen välille. (Spash, 2021) Tätä heterodoksista sosioekonomista koulukuntaa sosioekologinen taloustiede edustaa.

Sosioekologinen taloustiede tutkii taloutta sen sosiaalisesta ja ekologisesta talouden todellisuudesta käsin (Spash, 2017b). Sosioekologinen taloustiede kritisoi valtavirtaista ekologista taloustiedettä sen liiallisesta keskittymisestä biofyysiseen todellisuuteen ja muistuttaa tämän lisäksi olevan sosiaalinen todellisuus. (Spash, 2017) Lisäksi se kyseenalaistaa valtavirtaista ekologista taloustiedettä ortodoksisten talusteorioiden hyväksymisestä osaksi sen tutkimusta metodologisen pluralismin nimessä (Spash & Asara, 2018). Yleisellä tasolla sosioekologinen taloustiede kritisoi myös heterodoksista taloustiedettä kapitalistiselle talousjärjestelmälle vaihtoehtoisten talousmallien puutteesta sekä utooppisista talouskasvun visiosta (Spash & Asara, 2018).

Osa heterodoksisista taloustieteen aloista kuitenkin tunnistaa nykyisen talousjärjestelmän puutteita, ja näin ne tukevat myös sosioekologisen taloustieteen tutkimusta. Sosioekologisessa taloustieteessä yhdistyvät muun muassa ekologisen, evolutionäärisen, (eko)feministisen, sosialistisen, uusmarxistisen, jälkikeynesiläisen sekä kriittisen institutionaalisen koulukunnan näkökulmat talouden analyysissä (Spash, 2021; Spash & Asara, 2018). Lisäksi sosioekologinen taloustiede on saanut vaikutteita klassisesta poliittisen talouden teoriasta, kuten marxistisesta vallan, luokan ja hyväksikäytön poliittisen teoriasta, sekä Karl Polanyin virallisen talouden kritiikistä, eli sen kapeasta markkinamekanismien ymmärtämisestä ja hallitsemisesta taloudessa (Spash, 2017b). Polanyi tuli tunnetuksi erityisesti substantiivisesta taloudesta, jossa talous on upotettu sen sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön, ja ihmisten tarpeet sekä sosioekologinen ympäristö määrittävät talouden prosesseja enemmän kuin esimerkiksi hinnat (Gerber & Scheidel, 2018). Lisäksi sosioekologinen taloustiede tunnistaa esimerkiksi

(eko)feministisen taloustieteen esiin tuoman hoivan, sosiaalisen uusintamisen ja palkattoman työn merkityksen taloudessa (Spash & Guisan, 2021). Näin sosioekologinen taloustiede on kehittynyt kriittiseksi poliittisen talouden näkökulmaksi painottaen ensisijaisesti talouden jakautumiseen, instituutionaalisuuteen ja valtaan liittyviä ongelmia (Spash, 2011).

4.3.1. Kriittinen talouden instituutionaalisuuden tarkastelu

Useimmat ympäristöliikkeet, kuten kohtuutalous, esittävät visioita osallistavista ja hajautetusta instituutioista. Tämä näkökulma jättää kuitenkin hajautuneiden instituutioiden ja hallinnon välisen koordinoinnin kysymyksen auki. Näiden yhteiskunnan ja talouden kompleksisten suhteiden tarkasteluun tarvitaan poliittista instituutionaalista talouden analyysia. (Spash & Asara, 2018) Reaaliset eli todelliset taloudelliset järjestelmät siirtävät tavaroita ja palveluita louhinta-, kuljetus-, muunnosprosessin kautta loppukäyttöön. Näihin prosesseihin osallistuu useita yhteiskunnallisia toimijoita ennen kuin kaikki energia ja materiaalit palautetaan ympäristöön. Näitä toimijoita sosioekologinen taloustiede tutkii kriittisestä instituutionaalisesta näkökulmasta. (Spash, 2017b)

Kriittinen instituutionaalinen taloustiede on sosioekologisen taloustieteen keskiössä. Se analysoi yleissopimuksia, normeja, käytäntöjä, sääntöjä ja sääntelyä, jotka ohjaavat sosiaalista vuorovaikutusta myös talouden osalta (Spash, 2017). Yksi tunnetuista instituutionaalisen taloustieteen tutkijoista on Peter Söderbaum, joka on tutkinut ekologista taloutta sen poliittisista ja erityisesti instituutionaalisista lähtökohdista aivan sen alkumetreiltä, 1980-luvulta saakka. Hän tuo tutkimuksessaan esiin tarpeen tarkastella ekologista taloutta poliittisten henkilöiden ja organisaatioiden kautta, jotka toimivat aina poliittisessa ja demokraattisessa kontekstissa. Tämä perustuu näkemykseen talouden muodostumisesta yksilöistä sekä instituutioista, jotka toimivat poliittisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa omien ideologioidensa tai missioidensa mukaisesti, niin markkinoilla kuin sen ulkopuolellakin. Organisaatioiksi luetaan markkinoilla toimivien firmojen lisäksi kaikki järjestöt ja valtion organisaatiot, jotka osallistuvat tähän vuorovaikutukseen. Instituutiot määritellään vakiintuneina ajattelutapoina tai käytöksen tapoina. (Söderbaum, 2022; Söderbaum et al., 2016) Talouden vakiintuneimpia perustavanlaatuisia instituutioita ovat esimerkiksi raha, sen hinnoittelumekanismit ja markkinat (Spash, 2019a).

Sosioekologinen taloustiede kritisoi ja vastustaa ensisijaisesti kahta nykyistä paradigmaa: kasvutaloutta sekä hintoihin perustuvia markkinoita. Sosioekologisessa koulukunnassa kritisoidaan vahvasti näkemystä hinnoittelevista markkinoista parhaana instituutiona talouden sosiaalisten suhteiden järjestämiselle ja markkinoiden laajentamista yhä laajemmin yhteiskunnalliseen kanssakäymiseen. Talouden kasvusta ja tehokkuudesta tulisi siirtyä sosiaaliseen varautumiseen (social provisioning). (Spash, 2020) Lisäksi sosioekologinen taloustiede käsittelee demokratian koordinoinnin tärkeyttä ekososiaalisessa murroksessa (Spash & Asara, 2018).

Kapp (1950) kehitti sosiaalisten kustannusten ja kustannusten siirtämisen teoriaa, josta on sittemmin tullut keskeinen osa sosioekologisen koulukunnan analyysia markkinoiden ja hinnoittelun kritiikissä. Sosioekologisen taloustieteen tutkijat nostavat kustannuksen siirron yhtenä perustavanlaatuisimmista nykyiseen kasvuun ja markkinoihin perustuvan talousjärjestelmän kritiikkinä. Sen vuoksi he ehdottavat rakenteellisempaa yhteiskunnallista jakamista. (Spash, 2020) Käsittelen kustannusten siirtoa tarkemmin Barcelonan koulukunnan luvussa 4.4.1., jossa tarkastelen sitä tarkemmin osana ympäristöoikeudenmukaisuuden konflikteja. Kustannustensiirto sekä sen yhteys sosiaaliseen ja ekologiseen epäoikeudenmukaisuuteen voidaan nähdä tärkeäksi sekä sosioekologisen että Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunnissa.

4.3.2. Wienin sosioekologisen taloustieteen koulukunta

Wienin ekologisen taloustieteen koulukunnan yksi tunnetuimmista tutkijoista on Clive L. Spash, joka on tehnyt paljon sosioekologisen taloustieteen tutkimusta ja määrittelyä (Spash, 1999, 2017a; Spash & Asara, 2018). Hän on professori Wienin yliopiston kauppakorkeakoulun sosioekonomisessa yksikössä ja johtaa tällä hetkellä julkisen politiikan ja hallinnon yksikköä monitasoisen hallinnon ja kehityksen instituutissa (Institute for Multi-Level Governance & Development). Spash on myös Euroopan ekologisen taloustieteen yhteisön ESEE:n (European Society for Ecological Economics) entinen puheenjohtaja. (www.clivespash.org [22.5.2024])

Wienin ekologisen taloustieteen koulukunnan tutkimus ammentaa sosiaaliekologian tutkimusalasta. Sosiaaliekologian juuret Wienin koulukunnassa polveutuvat Marina Fischer-Kowalskin ympäristökuormituksen sosiaalisten juurien tutkimuksesta 1980-luvulla. Sosiaaliekologian juuret ovat yhteiskuntatieteiden ja luonnontieteiden tutkimusaloilla. Se on

monitieteinen lähestymistapa, joka yhdistää ihmisekologian, teollisen ekologian, ekologisen taloustieteen sekä sosioekologisen systeemianalyysin näkökulmia. Tutkimuksen kohteita ovat muun muassa yhteiskunnan biofyysiset rakenteet, ihmisten vaikutus ympäristöön ja biohistoria sekä säätely, hallinto ja kestävyys siirtymä. Sosiaaliekologia perustuu ydinajatukseen yhteiskunnan ja luonnon yhteisevoluutiosta. (Fischer-Kowalski & Weisz, 2016). talousjärjestelmän perusongelmiksi määritellään hinnoittelu, pääoman akkumulaatio, kilpailu, kasvu sekä sosiaalinen ja ympäristön riistäminen (Spash, 2020). Wienin koulukunnan vasemman laidan edustajat pyrkivät yhteiskunnallisiin reformeihin sekä emansipaatioon eli vapauttamiseen (Spash, 2017b). Sosioekologisen taloustieteen motto on Spashin (2017b, 27) mukaan: ”There are only alternatives”.

Aiempaa laissez-fairelaista itävaltalaisista koulukuntaa ei tule sekoittaa nykyiseen ekologisen taloustieteen itävaltalaiseen Wienin koulukuntaan. Laissez-fairelainen itävaltalainen koulukunta edustaa miltei päinvastaisia tieteenfilosofisia näkökulmia ja koulukuntia verrattuna sosioekologiseen taloustieteeseen. Sen edustajat kannattavat täysin vapaita markkinoita minimoiden ja jopa poistaen valtion roolin markkinoiden sääntelystä kokonaan. Tämä perustuu ajatukseen, että vain puhdas markkinatalous voi olla tehokas. Koulukunta on kehittynyt 1920-luvulta lähtien, ja vaikka metodologisesti se on epätavallinen tämän päivän säännellyssä markkinataloudessa, se on laajentunut silti yhdeksi valtavirtaiseksi positivistiseksi koulukunnaksi. Vaikka se edustaa enemmän ortodoksisen taloustieteen oppeja, se katsotaan osaksi heterodoksista taloustiedettä sen radikaaliuden vuoksi. (Méra & Hülsmann, 2018; Spash, 2012)

Wienin koulukunnan paradigmaattinen synteesi ekologisesta taloustieteestä

Wienin koulukunnan edustajat näkevät tarpeen ekologisen taloustieteen sisäiselle paradigmaattiselle synteetille, yhtenäisyydelle sekä tiedon integraatiolle. Sosioekologisen koulukunnan edustajat ovat ehdottaneet suunniteltua ja jäseneltyä pluralismia (preanalytic vision), joka voisi löytyä ekologisen taloustieteen ja heterodoksisen taloustieteen koulukuntien väliltä. Tämä tarkoittaisi episteemistä sulkeutuneisuutta niin, että määriteltäisiin tarkemmin ekologisen taloustieteen tieteenfilosofiset rajat. (Spash, 2013)

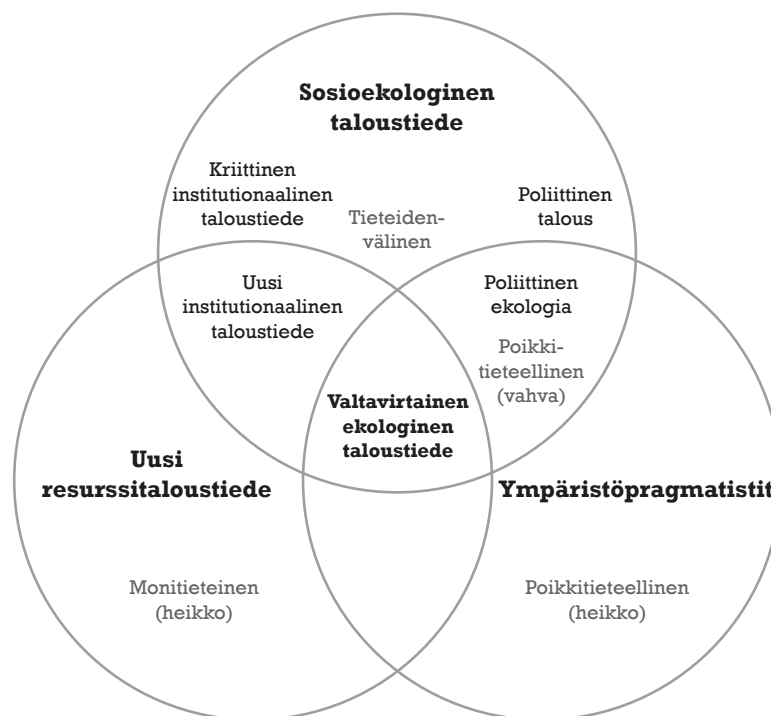
Sosioekologisen taloustieteen mukaan uudeksi modernin ekologisen taloustieteen ontologiseksi perustaksi esitetään kriittistä realismia. Realismi tarkoittaa sitä, ettei ole mielekäästä irrottaa palasia talouden kokonaisuudesta eikä katsoa kaikkea suhteessa toisiinsa, eli relativistisen

sosiaalisen konstruktionismin läpi. Kriittinen realismi kuitenkin tunnistaa kulttuuriset eroavaisuudet sekä konstruktionismin. (Spash, 2013) Sen keskeinen oletus on biofyysisen ja sosiaalisen todellisuuden yhteenkietoutuneessa luonteessa, vaikka ne nähdään myös erillisinä kokonaisuuksina perustuen biofyysisen, sosiaalisen ja taloudellisen todellisuuden ulottuvuuksien hierarkkiseen järjestykseen edellä luetellussa järjestyksessä. Lisäksi yhteiskunta ja yksilö ovat erillisiä, niin että yksilön tasolta ei voida tehdä yleistyksiä yhteiskunnan tasolle (induktionismi) eikä vastavuoroisesti yhteiskunnan näkökulmaa voida ylistää tai tyypistää yksilötasolle (reduktionismi). Ennustamattomuus ja epävarmuus ovat jatkuvassa muutoksessa olevien järjestelmien, kuten talouden, erityispiirre ja ontologinen olemus. (Ruuska et al., 2019, 2020; Spash, 2012) Kriittisen realismin mukaan koskaan ei voida osoittaa totuuden löytyvän, mutta se tunnistaa, että ilmiöiden taustalla on jonkinlainen objektiivinen todellisuus (Spash & Asara, 2018).

Epistemologisesti tulee hyväksyä epävarmuus, joka kaikkeen tieteeseen liittyy. Ei siis ole olemassa totuuksia sellaisenaan, vain tulkintoja niistä. Lisäksi tietoa on eri muodoissa, jotka eivät edusta tiettyä asiantuntijuutta. Tieto tulee asettaa alttiiksi kritiikille ja empiirille tutkimukselle, jotka kehittävät sitä – uskomuksia ja niihin pohjautuvaa tietoa tulee pystyä uudelleen arvioimaan. (Ruuska et al., 2019, 2020; Spash, 2012)

Metodologisesti sosioekologisen taloustieteen keskiössä ovat arvopluralismi, yhteismitattomuus, tieteidenvälisyys, laadullinen ja määrällinen empirismi sekä mekanististen, reduktionististen ja matemaattisen kaavamaisten metodien hylkääminen (Spash, 2021). Arvioinnin metodien tulee omaksua moniarvoinen lähtökohta eli arvopluralismi (Spash, 2012). Metodologiseksi periaatteiksi esitetään integroitua ja johdonmukaista tieteiden välisyyttä noudattaen edellä mainittuja ontologisia ja epistemologisia lähtökohtia; empirismi ei saa edustaa dogmaattista, kapeaa ja antipluralistista lähtökohtaa (Spash, 2012). Kriittinen realismi asettaa tieteen sosiaalisen oppimisen kontekstiin rakentaen loogista empirismiä, joka ottaa huomioon biofyysisen entiteetit, järjestelmät ja rakenteet toiminnan mahdollistajina (Spash, 2017b). Sosiaalisessa ekologisessa taloustieteessä korostuvat jatkuva muutos, ei-lineaarisuus, tasapainottomuus, epätasapainottavat voimat sekä epävarmuus ja ennalta-arvaamattomuus. Se ymmärtää sosiaalisten, taloudellisten ja luonnon järjestelmien kehittymisen niiden yhteisevoluutiona (Spash, 2013, 2017).

Spash (2013) on jakanut ekologisen taloustieteen kolmeen tutkimusalaan niiden teoreettisten, ideologisten ja epistemologisten tutkimuksen lähtökohtien mukaan: uusi ympäristöpragmatismi, uusi resurssitaloustiede sekä sosioekologinen taloustiede. Nämä lähtökohdat eriävät ekologisen taloustieteen tutkimusten tieteenfilosofisten valintojen perusolettamusten syvyydessä, eli siinä edustavatko ne pinnallista vai syvää ekologista taloustiedettä, ja näin ollen tavoittelevatko ne syvää kestävyysmurrosta vai eivät. (Spash, 2013) Tämä ekologisen taloustieteen jaottelu kolmeen tieteenalaan edustaa ensisijaisesti Wienin sosioekologisen taloustieteen koulukunnan näkemystä ekologisen taloustieteen tieteenfilosofisista rajoista.

Kuva 3: Ekologisen taloustieteen kolme pääleiriä mukaillen Spashin (2013) ekologisen taloustieteen jaottelua tietenvälisyyden ja tieteenfilosofisten ulottuvuuksien mukaan.

Pinnalliset ekologisen taloustieteen muodot – uusi ympäristöpragmatismi ja uusi resurssitaloustiede – edustavat valtavirtaisen (ortodoksisen) taloustieteen teorian ja ideologian peruseräkkeiden omaksumista myös ekologisen taloustieteen perusolettamuksiksi. Ne keskittyvät lähinnä saasteita ja resurssien ehtymistä koskevien ongelmien kanssa kamppailemiseen. Nämä näkökulmat painottavat talouden välineellisiä näkökulmia jättäen vähemmälle huomiolle tai kokonaan huomioimatta sosiaaliseen tasa-arvoon, köyhyyteen, oikeudenmukaisuuteen, ei-inhimillisyyteen ja demokraattisiin prosesseihin liittyvät

näkökulmat. Niissä korostuvat monetaariset lähtökohdat, kuten ekosysteemipalveluiden hinnoittelu, luonto pääomana, vihreä laskentatoimi, hiilikauppa, luonnon monimuotoisuuden hyvitys ja -pankit, kustannus-hyötyanalyysit, sekä kansantalouden tilinpitojärjestelmät, kuten BKT ja sen mukautetut muodot (esim. ISEW ja GPI). Ympäristöpragmatismista ja uudesta resurssitaloustieteestä on tullut pintapuolisen ekologisen taloustieteen lippulaivoja. (Spash, 2013)

Syvä ekologinen taloustiede, eli sosioekologinen taloustiede, ammentaa taloustieteen heterodoksisista suuntauksista ja tuo eettiset periaatteet talouden keskiöön laittamalla sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset näkökulmat samalle viivalle. Se haastaa niin yksilön kuin yhteiskunnallisen ajattelun ennakkokäsityksiä ja pyrkii rikkomaan julkisten politiikkatoimenpiteiden sekä instituutioiden esteitä vaihtoehtoisen poliittisen talouden tieltä. (Spash, 2013)

Sosioekologinen taloustiede sekä Wienin koulukunta erityisesti erottautuu sen eri ideologisella ja metodologisella agendalla valtavirtaisesta ekologisesta taloustieteestä. Sosioekologisen taloustieteen edustajat laajemmin pyrkivät eettisen neutraliteetin hylkäämiseen ja eettisten lähtökohtien näkyväksi tekemiseen tutkimuksessa. Ideologisesti sosioekologisen taloustieteen tarkoitus on tuoda esiin tämänhetkisten ympäristöongelmien eettisiä, epäoikeudenmukaisuuden ja sosiaalisen tasa-arvon ongelmia sekä tarpeen talouden rakenteiden ja ihmisten asenteiden muutokselle, jotta tarvittava kestävyys siirtymä on mahdollinen. (Spash, 2013) Ideologisesti ymmärretään ympäristön ongelmien vaativan käyttäytymisen ja järjestelmän muutoksen tutkimista. Tutkimuksen keskiössä ovat talouskasvun, köyhyyden ja jakamisen ongelmat sekä valtasapainoon pyrkiminen niin paikallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. (Spash, 2021) Sosioekologisen taloustieteen edustajat tavoittelevat myös sekä inhimillisen että ei-inhimillisen moraalista oikeutta olemassaoloon ja toimintaa niiden väliseen epätasa-arvoon puuttumiseksi. Lisäksi tarpeiden priorisointi, hedonismin eli halujen tavoittelemisen sijaan, sekä elämän kukoistavuus nähdään kestävän toiminnan mittakaavan toteutumisessa tärkeänä yhdessä demokraattisten arvojen edistämisen kanssa. (Ruuska et al., 2019, 2020; Spash, 2012) Spash (2012) tuo esiin myös tarpeen rajoittaa väestön kasvua, jota on kritisoitu hyvin radikaaliksi ja totalitaariseksi hallinnan tavaksi, eikä se edusta yleistä ekologisen taloustieteen näkemystä. Se on eettisesti ja moraalisesti hyvin kyseenalaista, eli ei näin ollen mielestäni edusta myöskään sosioekologisen taloustieteen lähestymistapaa. Ajatusten ja taloudellisten toimintaperiaatteiden

tulee yleisellä tasolla muuttua – pelkkä oireisiin keskittyvä ongelmanratkaisu ei auta (Spash, 2013).

Tulevaisuuden talous näyttää Wienin sosioekologisesta koulukunnasta katsottuna muun muassa yhteisölliseltä, paikalliselta, hoivaavalta ja solidaariselta, sekä pitävän sisällään talouden suunnittelua ja valtio-omistajuuden lisäämistä (Spash, 2019b). Sosioekologista taloustieteen näkemystä pidetään radikaalina syvän ekologisen taloustieteen lähestymistapana. Radikaali-termillä viitataan sen alkuperäiseen tarkoitukseensa mennä jonkin asian todellisille juurille. (Spash, 2013, 2017) Tällainen syvälinen ja ongelmien juurisyiden tarkastelu tulisi mielestäni olla taloudellisen analyysin lähtökohta – radikaalia tai ei. Tällä hetkellä kestävyysmurroksessa on isoja kysymyksiä juuri talouden järjestelmän murroksen osalta. Suurin osa kaikesta talouden toiminnasta perustuu kestävättömään talouteen, joten näihin isoihin kysymyksiin tarvitaan pikaisesti vastauksia sekä vaihtoehtoisen järjestelmän ja toimien tarjoamista päätöksentekijöille.

Seuraavaksi perehdyn tarkemmin Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukuntaan, joka nojautuu myös osittain sosioekologisen taloustieteen lähestymistapaan. Toisaalta Barcelonan koulukunnassa tehdään paljon poliittisen ekologian tutkimusta, joka kuvan 3 (s. 80) mukaisen jäsenyyksen mukaan edustaa myös ympäristöpragmaattista tutkimusta ja näin pinnallista ekologista taloustiedettä. Pragmatismissa tutkimuksen tarkoitus määrittää sen metodologian. Pragmatismien käyttö selittyy Barcelonan koulukunnassa korostuvan tieteen mobilisoivan aktivismin kautta. Barcelonan koulukunnan tutkijoiden tarkoitus on tukea politiikan ja tutkimuksen välistä suhdetta post-normaalin tutkimuksen tavoin. Poliittisessa vaikuttamisessa korostuvat yhä valtavirtaiset talouden näkemykset, jolloin näitä näkemyksiä edustavaa tutkimusta on helpompi saada läpi myös päätöksenteossa. Toisaalta Barcelonan koulukunta edustaa yhtä yhteiskunnallisen murroksen radikaaleinta tutkimusala eli kohtuutaloutta. Se nähdään yhtenä merkittävimpänä haastajana kapitalistiselle talousjärjestelmälle. Tästä syystä se on mielestäni vaihtoehtoinen sekä antikapitalistinen koulukunta, joka ei tavoittele valtavirtaiselle taloustieteelle ominaisia kompromisseja kestävä talousjärjestelmän rakentamisessa.

4.4. Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunta

Barcelonan ekologisen taloustieteen ja poliittisen ekologian koulukunnan nimi tulee Barcelonan itsenäisen yliopiston (UAB) Ympäristötieteiden ja Teknologian instituutin (ICTA) koulutusohjelman keskeisestä asemasta tämän koulukunnan rakentumisessa. Koulukunnan temaattinen ala on hyvin laaja. Se sisältää sosiaalisen aineenvaihduksen, ympäristön arvottamisen, ekologiset tietojärjestelmät, ympäristöoikeuden, yhteisten hallinnan, biodiversiteetin, ilmasto- ja urbaaniset toimintaperiaatteet, sekä kohtuutalouden tutkimuksen. Joan Martínez-Alier on tämän koulukunnan urauurtava kriittinen ja radikaali ajattelija, jota voidaan pitää ekologisen taloustieteen ja poliittisen ekologian hybriditieteiden yhtenä perustajana. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023)

Barcelonan koulukunta ei edusta episteemisesti suljettua tieteenalaa niin kuin Wienin koulukunta. Barcelonan koulukunta on kehittänyt muun muassa vahvan kvantitatiivisen yhteiskunnallisen aineenvaihduksen tutkimusohjelman, joka kiteytyy MUSIASSEM-malliin. MUSIASSEM on kehittynyt käsitteiksi ja protokolliksi siihen, miten sekä kvantitatiivisen että laadullisen tiedon voi kääntää yhteiselle kielelle. Tämän mallin keskiössä on analysoida aineenvaihduntaprosesseja yhteiskunnallisen aggregaation eri asteikoilla. MUSIASSEM:n sovellukset ovat keskittyneet ruoan, energian ja veden aineenvaihduntaan sekä näiden keskinäisiin suhteisiin. Näin ollen Barcelonan koulukunta hyödyntää myös joltain osin ympäristön laskentaan liittyviä valtavirtaisen talouden metodologioita. (Villamayor-Tomas, Roy, et al., 2023) Poliittinen ekologia kuitenkin korostuu Barcelonan koulukunnan yhtenä tärkeimmistä poliittisen talouden näkökulmista sekä kyseisen koulukunnan tutkimuksen peruspilareista.

4.4.1. Poliittinen ekologia ja ympäristöoikeudenmukaisuuskonfliktit

Poliittisen ekologian päätyminen osaksi Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunnan tutkimusta on osittain ollut seurausta siellä pitkään vaikuttaneen Martínez-Alierin kiinnostuksesta agraarisiin konflikteihin. Martínez-Alier on poliittisen ekologian johtavia tutkijoita ja tehnyt paljon sen määrittelyä ekologisen taloustieteen alalla. Poliittinen ekologia tutkii konflikteja niiden sosiaali- ja ympäristönäkökulmista. (Martínez-Alier, 2023) Näitä konflikteja kutsutaan ympäristöoikeudenmukaisuuden konflikteiksi Barcelonan koulukunnan tutkimuksessa.

Ympäristöoikeudenmukaisuuden konfliktit johtuvat yhteiskunnallisen aineenvaihdon kasvusta ja muutoksista. Niiden eturintamassa ovat etenkin luonnonresurssien louhinnan sekä jätteiden hävittäminen. (Martínez-Alier, 2023) Ympäristöoikeudenmukaisuuden konfliktien tutkiminen nousee kiinnostuksesta tutkia nykyisen kapitalismin taustalla olevan ympäristötehokkuuden poliittisia ja historiallisia näkökulmia (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023). Nykyiset ympäristöoikeudenmukaisuuskonfliktit kumpuavat globaalisoiduista teollisista ja kapitalistisista yhteiskunnista, jotka karkottavat suuria määriä ihmisiä pois heidän peruselinoiloistaan. (Villamayor-Tomas, Roy, et al., 2023)

Ehtyvät luonnonvarat johtavat laajoihin ekologisen jakamisen konflikteihin eli ympäristöoikeudenmukaisuuskonflikteihin. Ne aiheuttavat sosiaalisten ryhmien välistä kamppailua luonnonvaroista ja niiden oikeudenmukaisesta käytöstä. Niistä kärsivät yleensä haavoittuvimmassa asemassa olevat sosiaaliset ryhmät, jotka hyödyntävät luontoa suoraan elämiseen ja oman elinkeinonsa harjoittamiseen. Etenkin köyhemmät ihmiset ovat yleensä luonnon säilyttämisen kannalla, sillä he elävät suoraan luonnosta ja ovat näin alttiimpia konfliktien seurauksille. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023)

Ympäristöoikeudenmukaisuuden konfliktit syntyvät sosioekologisesti epäoikeudenmukaisesta hyötyjen ja haittojen jakamisesta liittyen kasvuun ja yhteiskunnallisen aineenvaihdon muutoksiin. Kustannusten siirto (cost shifting) on yksi sen keskeisimmistä käsitteistä. Se viittaa ympäristön muuttamisesta johtuneiden haitallisten vaikutusten ja ympäristökuormituksesta johtuvien kustannusten siirtämiseen niistä alun perin vastuussa olevilta paikallisille sosiaalisille ryhmille. Esimerkiksi louhivan teollisuuden tai jopa maan hallituksen kaltaiset toimijat eli saastuttajat aiheuttavat kustannusten siirtymistä. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023) Yleensä tämä johtuu pyrkimyksestä vähentää tuotannon kustannuksia esimerkiksi ulkoistamalla tuotantoa halvemmän tuotannon tai joustavamman lainsäädännön maihin uusien tuottojen perässä (Zografos, 2023). Tarkemmin ekologinen epäoikeudenmukainen jakaminen ja ekologinen velka yhdessä tuovat esiin erot korkea- ja matalatuloisten maiden välillä. Resurssirikkaat etelän maat nähdään tässä yhtälössä ekologisen velan luotonantajana, joka kärsii myös kaikki haitat. Ekologisten resurssien jalostamisesta saadut talouden kasvun hyödyt näkyvät puolestaan globaalin pohjoisen maissa samalla, kun ekologiset haitat tuotetaan globaalin etelän maissa ja jätetään myös heidän hoidettavaksi. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023) Suomen kontekstissa tämä voidaan käsittää esimerkiksi Pohjois-Suomessa laajasti harjoitetun kaivosteollisuuden ympäristöhaittojen ja sen kustannusten siirtämisenä

Pohjois-Suomessa asuvien paikallisten ratkaistavaksi ja maksettavaksi, kun kansainväliset kaivosteollisuuden yritykset hyötyvät niistä voittoina.

Ympäristökonfliktit ovat konflikteja myös luonnon rahallisen arvon ja sille annettujen muiden arvojen välillä. Paikalliset ihmiset eivät arvota paikallista luontoa yleensä rahallisesti, vaan muilla tavoin. Näitä ovat esimerkiksi pyhyys, oikeus luontoon, alueelliset oikeudet, sosiaalinen oikeudenmukaisuus sekä paikalliset elinkeinot. Luonnon arvioinnin eri kielet kohtaavat epäoikeudenmukaisessa materiaalien kustannusten jakamisessa, sillä luonnon kaikille arvoille ei voida antaa hintaa, tai ainakaan tarkkaa sellaista. (Zografos, 2023) Toisin sanoen ympäristön katoamiselle on hankala sopia kompensatiota, mikä sitten johtaa konfliktiin paikallisten ja ulkopuolisten sidosryhmien välillä ekologisten resurssien, kuten maa-alueiden, kiistoissa. Poliittisen ekologian tutkijat edistävät moniarvoista keskustelua ympäristöoikeudenmukaisuuskonfliktien eri sidosryhmien välillä. Tavoitteena on tehdä näkyväksi erilaiset havainnot, arvot ja käsitykset osallistavassa menettelyssä, jolla käydään ekologiseen jakamiseen liittyviä keskusteluita ja neuvotteluita. Tämä tarkoittaa esimerkiksi monikriteeristen arviointityökalujen hyödyntämistä konfliktitilanteissa. (Villamayor-Tomas, Roy, et al., 2023) Lisäksi tutkimus ekologisesta oikeudenmukaisuudesta on johtanut ympäristöoikeudenmukaisuuden liikkeisiin, joiden tavoitteena laajentaa kollektiivista toimintaa esimerkiksi siten, että edistetään yhteisten luonnonvarojen yhteistämistä (commoning) tarkoittaen resurssien hyödykkeiden jakamista ja ei-kaupallistamista sekä niiden yhteisöperusteista hallintaa (Villamayor-Tomas, Carcía-López, et al., 2023).

Ekologiset konfliktit edustavat hyvin perustavanlaatuista talouden ongelmaa, jossa ympäristön resursseja käyttävällä toimijalla ei ole ollut velvollisuutta maksaa tai korvata vahinkojaan täysimääräisesti (Polluter Pays Principle). Sen sijaan taloudellisen kasvun ja kannattavuuden nimissä ekosysteemipalveluita on voinut hyödyntää taloudellisessa toiminnassa lähes ilmaiseksi eikä toiminnasta koituvia ulkoisvaikutuksia ole tarvinnut sisällyttää taloudelliseen analyysiin, vaan ne jäävät muiden tahojen, kuten paikallisten ja viranomaisten, ratkaistaviksi.

4.4.2. Tiedettä mobilisoiva aktivismi

Toinen Barcelonan koulukunnan peruspilari on tiedettä mobilisoiva aktivismi ja vaihtoehtoiset tietämisen tavat. Vaihtoehtoiset tietämisen tavat viittaavat tutkijoiden kuvaamaan post-normaaliin tieteen paradigmaan. Siinä tiede ymmärretään yhtenä tapana tietää ja kuvata

maailmaa. Tieteen premissit sekä sen ja politiikan välinen suhde ovat upotettuna tieteen historialliseen ja kulttuuriseen taustaan. Sen vuoksi tiede ei ole koskaan universaalia tai ylempi-arvoista suhteessa muihin tietämisen tapoihin, kuten paikalliseen ja alkuperäiskansojen tietoon, nähden. Tiedettä mobilisoivan aktivismin tavoitteena on vaihtoehtoisten tietämisen, arvottamisen ja sosiaalisen elämän organisoimisen tapojen tutkimisen avulla saavuttaa oikeudenmukaisempi ja kestävämpi suhde ympäristöön. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023)

Päätöksenteon kontekstissa tiede nähdään monimutkaisena, epävarmuutta sisältävänä, eikä välttämättä selkeitä vastauksia tarjoavana työkaluna. Tämän vuoksi tiede tulisi ymmärtää yhtenä tietämisen tapana ja yhdistää sitä muihin tietämisen tapoihin huomioiden erilaiset arvioinnin tavat sekä ei-länsimaisen tiedon muodot. Tarkoituksena Barcelonan koulukunnan tutkimuksessa on edistää ennen kaikkea päätöksenteon osallisuutta laajentamalla vertaisten (peer) yhteisöjä ja yhteiskunnallista monikriteeristä arviointia (Social Multi-Criteria Evaluation) yhteiskunnallisessa päätöksenteossa sen eri kontekstien mukaan. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023)

Aktivismi sen sijaan liittyy tiedon yhteistuottamiseen niin, että sitä voidaan hyödyntää sosioekologisessa kestävyysmurroksen edistämiseksi. Tieteellä nähdään olevan potentiaalia mobilisoida aktivismia konkreettisiin toimiin sen tuomien epäkohtien korjaamiseksi. Tähän liittyy vahvasti tieteen itsereflektoiva epistemologinen läpinäkyvyys sen eri intresseistä ja ideologisista suuntauksista. (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023) Tiedettä mobilisoiva aktivismi edellyttää, että tutkimusta tehdään läpinäkyvästi sen tarkoitusta ja kontekstia vasten, jotta sitä voidaan myös arvioida tätä kontekstia vasten. Tiedettä mobilisoiva aktivismi on osittain johtanut myös ympäristöpragmaattisten tieteen lähtökohtien hyödyntämiseen Barcelonan koulukunnan tutkimuksessa.

Barcelonan koulukunta on tullut tunnetuksi erityisesti 2010-luvun kohtuutalouden tutkimuksesta, joka on kasvattanut suosiotaan tänä päivänä. Kohtuutalous on lähtenyt ranskalaisten, italialaisten ja espanjalaisten aktivistien sloganeista (Kallis et al., 2018), mikä myös kuvastaa hyvin Barcelonan koulukunnan tieteen ja aktivismin välistä suhdetta. Barcelonan koulukunnan tutkijat aktiivisesti kritisoivat kasvutaloutta ja ehdottavat kohtuutaloutta vaihtoehtoiseksi talouden malliksi. Seuraavaksi avaan lyhyesti, missä kohtuutaloudessa on kyse.

4.4.3. Kohtuutalous radikaalina kestävän talouden mallina

Kohtuutalous edustaa vahvasti Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukuntaa. Se keskittyy Giorgio Kallikseen yhdistettyihin tutkijoihin. (Vandeventer et al., 2019) Kallis ym. (2018) kuvailevat kohtuutaloutta aktivistisena post-normaalien tieteen paradigmatena, joka korostaa arvojen ja politiikan merkitystä tieteellisessä tutkimuksessa ja tiedon tuottamisessa. Heidän mukaansa kohtuutalous on ”[p]oliittinen ja sosiaalinen muutosprosessi, joka supistaa yhteiskunnan läpivientiä samalla edistäen elämän laatua” (Kallis, 2018, 292). Kohtuutaloutta kuvaillaan monitasoisena käsityksenä, joka yhdistää uusliberalismin, kapitalismin, ekstraktivismia, kolonialismin, patriarkatin, tuottavuuden, kulutusmyönteisyyden ja utilitarismin kritiikin ja pyrkii kohti yhteiskunnan vapauttamista näistä epätoivottavista ideologioista. Näin kohtuutalous on perustavanlaatuisesti antikapitalistinen ja tavoittelee järjestelmän logiikan muutosta (Buch-Hansen & Carstensen, 2021). Kohtuutalous vaatii kasvulle päinvastaisia toimia: pääoman kasautumisen logiikan murtamista eli deakkumulaatiota, markkinaehtoisuuden ja -riippuvuuden vähentämistä eli dekommodifikaatiota sekä siirtomaavallan purkamista eli dekolonialisaatiota (Hickel, 2021). Kohtuutalous painottaa itsenäistä, hoivaavaa, oikeudenmukaista, riemukasta, onnellista ja demokraattista yhteiskuntaa. (Fitzpatrick et al., 2022) Kohtuutaloutta kuvataan yhtenä kauaskantoisimpana ja radikaalimpana kestävyysmuutoksen muotona (Khmara & Kronenberg, 2020).

Kohtuutalous käsittää syvän murroksen neljällä sosiaalisen olemisen tasolla: materiaallinen toiminta luonnon kanssa, sosiaalinen kanssakäyminen henkilöiden välillä, yhteiskunnalliset rakenteet ja ihmisten sisäinen olemus. Yhteiskunnallinen muutos toteutuu vain, jos se tapahtuu kaikilla neljällä tasolla. (Buch-Hansen & Nesterova, 2023) Kohtuutalous ja tarkemmin kohtuuden käsite ravistelevat ihmisiä pohtimaan taloudellisen toiminnan perusoletuksia, kuten kasvua, ja kyseenalaistamaan sekä tutkimaan tarkemmin näitä itsestäänselvyksiä (Hickel, 2021). Syvän ekologian tutkimuksessa korostuva ihmisen sisäisen olemuksen merkitys on sen vuoksi vahvasti läsnä kohtuutalouden tutkimuksellisissa lähtökohdissa. Yksilön ymmärretään olevan yksi tärkeä muutoksen agentti. Kestävyysmurros vaatii oman egon kapeuden ylittämistä ja keskittymistä oman itsen olemassaoloon osana isompaa kokonaisuutta. (Buch-Hansen & Nesterova, 2023) Syvä murros vaatii näin ollen hyvin perustavanlaatuisia uudelleen ajattelua ja muutosta aina yksilötason identiteettikäsityksistä globaaleihin rakenteisiin asti.

Jaetut käytännöt ja laaja näkemys taloudesta ohjaavat kohti kohtuutaloutta. Kohtuutalous ammentaa sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofiasta viitaten aktiivisiin, fyysisiin, sosiaalisesti ja normatiivisesti organisoituihin prosesseihin, joiden kautta rakennamme elettyä ympäristöämme. Kohtuutaloudessa on tärkeää nähdä talouden käytännöt laajemmin osana sosiaalisten käytäntöjen kokonaisuutta. Esimerkiksi instituutioita ei tietoisesti suunnitella ja rakenneta, vaan niitä toteutetaan ja harjoitetaan käytännössä. (Smith et al., 2021)

Kohtuus pohjautuu ekologisten rajoitteiden tunnistamiseen ja se on laajentunut tänä päivänä ideasta muun muassa ohjelmaksi, oppialaksi, visioksi, maailmankatsomukseksi, paradigmaksi, elämäntavaksi sekä strategiaksi. Se kuvaa siirtymää 'enemmän ja nopeammin' -periaatteesta 'vähemmän ja hitaammin' -periaatteeseen ja -arvoon. Kohtuus on kuluttajalähtöinen käsite painottaen yksilön vastuullisuutta, jonka keskiössä ovat ihmisten perustarpeet halujen sijaan. (Jungell-Michelsson & Heikkurinen, 2022) Kohtuutalous nähdään poliittisena projektina, sillä se tarjoaa yleisen vision tulevaisuuden yhteiskunnasta – siirtymisestä alas skaalatumpaan talouteen, joka toimii ekologisten rajojen puitteissa, sekä tasa-arvoisempaan ja oikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan. Lisäksi kohtuutalous esittää lukuisia konkreettisia politiikkasuosituksia. (Buch-Hansen, 2018) Demokratia, vapaaehtoinen vaatimattomuus, hyvinvointi ja kohtuus ovat sen keskeisiä arvoja. Ne ohjaavat ajattelua paikallisempaan yhteiskunnalliseen järjestelyyn, jossa yksilöillä ja yhteisöillä on vahvempi autonomia ja päätöksentekovoimaa. (Vandeventer et al., 2019)

Kohtuutaloudessa ruohonjuuritasolla toimivat kansalaiset korostuvat toimijoina (Buch-Hansen & Carstensen, 2021). Myös yhteiskunnalliset yritykset ja järjestöt ovat eturintamassa edistämässä kohtuutaloutta. Muita kohtuutalouden edistäjiä ovat tutkijat, sekä pieni osa vasemmistopuolueista ja ammattiyhdistyksistä rikkaissa maissa (Buch-Hansen, 2018). Kohtuutaloutta nähdään erilaisissa ruohonjuuritason aloitteissa ja yhteiskunnallisissa kokeiluissa alhaalta-ylös liikehdintänä keskittyen lähinnä yhteiskunnalliseen ja (talouden) järjestelmän muutokseen (Khmara & Kronenberg, 2020).

Ei-kasvutalous perustuu materiaalisen läpiviennin ja energian kysynnän vähentämiseen, ei niinkään BKT:n vähentämiseen, vaikka näillä toimilla voi tämänhetkisten mittareiden mukaan olla tällainen vaikutus. Kohtuutalous suuntaa taloutta etukäteen estääkseen epäoikeudenmukaiset kasvun hidastumisen vaikutukset, minkä vuoksi sitä ei voi verrata lamaan. Kohtuutalous tavoittelee taloutta, joka ei tarvitse kasvua ylipäänsä toimiakseen, jolloin

se ei ole riippuvainen siitä. (Hickel, 2021) Tämä on mahdollista, jos tuhoavaa ja tarpeetonta tuotannon kasvattamista hillitään. Taloudellista toimintaa suunnataan sen sijaan yhteiskuntaa ylläpitäville ja hyödyttävälle aloille. Tämä tarkoittaa ekologisesti tuhoisten alojen ja yhteiskunnallisesti vähemmän välttämättömän tuotannon alaskaalaamista, kun yhteiskunnalle välttämättömiä aloja, jotka tuottavat perustarpeita ja hyvinvointia, laajennetaan. Haitallista tuotantoa ovat esimerkiksi fossiiliset polttoaineet, massatuotettu liha- ja maito, pikamuoti, kulutusta kiihdyttävä markkinointi, autot ja lentoliikenne (Hickel et al., 2022). Kohtuutalouden poliittiset ehdotukset keskittyvät yleisesti ruoan, kulttuurin ja koulutuksen, energian ja ympäristön, hallinnon ja geopolitiikan, indikaattoreiden, epätasa-arvon, rahoituksen, tuotannon ja kulutuksen, tieteen ja teknologian, turismin, kaupankäynnin, kaupunkisuunnittelun ja työn poliittisiin teemoihin. Näiden teemojen alle sisältyy hyvin laaja määrä moninaisia päämääriä, tavoitteita ja talouden ohjauskeinoja. (Fitzpatrick et al., 2022)

Fitzpatrickin, Parriquen ja Cosmen (2022) mukaan kohtuutalouden kymmenen toistuvinta tavoitetta ovat olleet vuosien 2005 ja 2020 välisenä aikana lyhennetty työaika palkkatyössä; tulojen, varallisuuden, työn, maan, tiedon, hoivatyön, infrastruktuurin, resurssien ja ajan uudelleen jakaminen maiden sisällä ja välillä; ei-kaupallisten universaalien inhimillisten perustarpeiden tarjoaminen; päätöksenteon hajauttaminen; jaetun asumisen edistäminen; ei-keinottelevien vaihdannan järjestelmien – kuten paikallisten valuuttojen ja luottoverkostojen – tukeminen; pienten korkean omavaraisuuden yhteisöjen priorisoiminen; kohtuuden ja itserajoittamisen kulttuurin luominen; toimintojen uudelleen paikallistaminen; sekä yhteisten (commons) eli yhteisesti hallittujen resurssien puolustaminen ja takaisin vaatiminen. Kymmenen suosituinta politiikan ohjauskeinoa heidän mukaansa olivat: universaalit perustulot; lyhennetty työaika; työtakuu toimeentuloon riittävällä palkalla; enimmäistulokatto / palkkakatto; vähentyvät resurssien ja päästöjen käytön katot; ei-voittoa tavoittelevat osuuskunnat; osallistavien foorumien pitäminen; yhteisten takaisin vaatiminen ja/tai valtaaminen; ekokyliä perustaminen; sekä asunto-osuuskunnat. Tutkijat myös kritisoivat kohtuutalouden politiikkasuositusten keskittyvän tavoitteisiin (objectives) eikä niinkään siihen miten nämä tavoitteet saavutetaan (instruments), minkä vuoksi kohtuutalouden konseptien merkittävyys politiikassa on jäänyt vähemmän huomion ja konkretian tasolle. (Fitzpatrick et al., 2022)

Lisäksi kohtuutaloudesta tulisi tehdä suurelle yleisölle vakuuttava, jotta voidaan mahdollistaa valtaa ja resursseja sen implementointiin ja poliittiseen kamppailuun. Etelä-Euroopassa

kohtuutaloudelle on ollut jo jonkin aikaa kysyntää, etenkin Espanjassa ja Italiassa, joissa nähdään paljon kohtuutalouden ruohonjuuritason toimintaa ja aktivismia. Myös akateemisessa keskustelussa se on saanut vahvan jalansijan. Silti suuri yleisö ei ole siitä edes tietoinen ja jo sana 'kohtuutalous' voi laukaista negatiivisia tunteita, eikä se näin nauti yleistä hyväksyntää – päinvastoin. (Buch-Hansen, 2018) Kohtuutalouden vallankumouksellisuuteen tarvitaan sen vuoksi syvää ymmärrystä talouden instituutioista, valtasuhteista, sekä sosiaalisen jakamisen järjestelmistä. Kohtuutalouden eteenpäinviemisessä tarvitaan siirtovaiheen sekä pysyvien politiikan keinojen ja instituutioiden tunnistamista sekä yhdessä pohtimista niin, että muodostetaan synergioita eri poliittisten keinojen välille yksittäisten ja irrallisten politiikkaehdotusten sijaan (Fitzpatrick et al., 2022).

Kallis ym. (2018) kuvaavat kohtuutalouden visiota niin, että talous ei ole enää kaiken keskiössä ja demokratia on suoraa. Talouden ylijäämä kulutetaan esimerkiksi luonnon palauttamiseen ja muihin ei-materiaalisiin hyödykkeisiin ja palveluihin. Tulot ja varallisuus jaetaan tasa-arvon periaatteiden mukaan. Elintärkeät resurssit, infrastruktuuri ja tilat jaetaan, ja niitä pidetään yhteisinä (commons). Teknologia palvelee sosiaalisia tarkoituksia joustavasti, mutta sen rooli ei korostu. Resurssien läpivienti on minimoitu, ja työaika on vähennetty kulutusta, tuotantoa ja haaskaavaa tuhlaamista leikkaamalla. (Kallis et al., 2018)

Kohtuutaloutta on ollut ja tulee aina olemaan yhteiskunnissamme. Se näyttäytyy esimerkiksi yhteisöllisinä ja paikallisina organisoitumisen tapoina, omavaraisuutena sekä kohtuudella elämisenä yhdessä luonnon kanssa. Myös eudaimoniset hyvän ja merkityksellisen elämän hyvinvoinnin määritelmät perustuvat muuhun kuin materialistisiin haluihin (Büchs & Koch, 2017, 79-80). Näitä ovat esimerkiksi merkittävät ihmissuhteet, identiteetti ja yhteisössä vaikuttamisen mahdollisuudet. Perustavanlaatuisen hyvinvoinnin saavuttaminen vaatii toisin sanoen vain vähän materiaalisia resursseja, jolloin keskustelu kohtuutalouden siirtymästä on myös hyvin relevanttia hyvinvoinnin näkökulmasta.

Seuraavaksi paneudun siihen, millaisia vastauksia hyvinvointitalous tarjoaa nykyisen talouden isoihin ongelmiin, joita olen tuonut esiin poliittisen talouden ja ekologisen taloustieteen tarjoamassa kestävä talouden viitekehyksessä. Kohtuutalous ja hyvinvointitalous jakavat paljon samoja taustaoletuksia ja talouden tavoitteita. Hyvinvointitalouden tutkimuksen perusta polveutuu hieman kohtuutaloutta laajemmin ekologisesta ja sosioekologisesta taloustieteestä. Siinä yhdistyvät useamman (sosio)ekologisen taloustieteen koulukunnan, kuten Wienin ja

Barcelonan koulukuntien, näkemykset ja taustaoletukset. Kohtuutalous edustaa jossain määrin radikaalimpaa kestävän talouden mallia pyrkimyksessään edistää joltain osin hyvinvointitaloutta syvempää kestävyysmurrosta.

Valitsin hyvinvointitalouden tarkempaan tarkasteluun, koska se on myös Suomen kontekstissa merkittävä uusi kestävän talouden politiikka-aloite, jota viedään jo eteenpäin kansallisella tasolla. Näin ollen se on mielenkiintoinen ja relevantti esimerkki juuri tämän hetken talouden kestävyysmurroksen edistämiseksi. Lisäksi se on ollut kohtuutalouteen verrattuna vähemmän esillä ekologisen taloustieteen tutkimuksessa verrattuna kohtuutalouteen, minkä vuoksi sitä on tärkeää avata lisää. Hyvinvointitalouden vahvuus kohtuutalouteen verrattuna on, että se toimii laajemmin sateenvarjoterminä erilaisille kestäville talouden aloitteille.

5. Ekososiaalisesti kestävä hyvinvointitalous

Hyvinvointitalous tarkoittaa taloutta, jonka kehittämisen päätavoitteena on tavoitella inhimillisesti ja ekologisesti kestävää hyvinvointia. Tällöin talous jäsenetään hyvinvoinnin tavoitteiden ja niitä tukevan toiminnan mukaan. Hyvinvointitalouden toimijat ovat määritelleet hyvinvointitalouden kaikkien ihmisten sekä toisten olentojen hyvinvoinnin edistämiseksi siten, että noudatetaan planetaarisuuden, paikallisuuden ja osallistuvuuden periaatteita (Waddock, 2021). Ennen kaikkea hyvinvointitaloudessa tavoitellaan aidosti oikeudenmukaisuutta niin, että toisen hyvinvoinnin nostaminen ei johda väistämättä jonkun muun aseman heikentämiseen (Coscieme et al., 2019).

Hyvinvointitaloutta pidetään ensimmäisenä uuteen talousajatteluun pohjautuvana aloitteena, joka on saanut useiden kansallisten valtioiden samoin kuin OECD:n tuen kasvun jälkeisen agendan saavuttamiseksi. Hyvinvointitalouden viitekehystä pidetään merkittävimpänä tai lupaavimpana kasvun jälkeisenä politiikka-aloitteena johtaa globaalia talouden muutosta, sillä se on saanut vahvan institutionaalisen jalansijan hyvinvointitaloutta edistävien WEAll-hyvinvointitalousverkoston (Wellbeing Economy Alliance) sekä kansallisten hallitusten välisen WEGo-verkoston (Wellbeing Economy Governments) myötä. Lisäksi se on päässyt osaksi poliittisen talouden ohjausta koskevaa päätöksentekoa niin kansallisella kuin EU:n alueellisella tasolla. (Coscieme et al., 2019; Fioramonti et al., 2022; P. Korhonen & Mattila-Wiro, 2021; Waddock, 2021) Hyvinvointitalous on saanut tukea niin kansalaisyhteiskunnalta, yrityksiltä kuin päättäjiltäkin, sillä se perustuu arvoihin ja käsityksiin, jotka laajasti jaetaan eri yhteiskunnissa. Näin ollen se läpäisee helpommin myös poliittisen päätöksenteon prosesseja verrattuna esimerkiksi kohtuutalouteen. (Fioramonti et al., 2022)

Hyvinvointitalouden hyvinvoinnin termi *wellbeing* viittaa laajaan sosiaalisen ja luonnollisen hyvinvoinnin määritelmään. Suomen kielessä hyvinvoinnille ei ole useampaa samankaltaista termiä. Englannin kielessä on kuitenkin tärkeää tehdä ero sanojen *wellbeing*, *wellness* ja *welfare* välillä. *Wellness* on kaupallistettu hyvinvoinnin termi, jota liiketoimijat usein käyttävät. *Welfare* taas viittaa valtavirtataloustieteilijöiden käyttämään teknisempään hyvinvoinnin termiin, kuten esimerkiksi hyvinvointivaltioon ja sen taloudellisiin termeihin. (Fioramonti, 2017)

Hyvinvointitalous yhdistää kestävyys- ja hyvinvointitutkimusalojen näkökulmia, joita on tähän mennessä yhdistetty vain vähän (Helne & Hirvilammi, 2015). Helne ja Hirvilammi (2015, 2019) määrittelevät hyvinvoinnin hyödyntäen relationaalista paradigmaa, jonka mukaan ihmisen hyvinvointi on riippuvainen ekosysteemien terveydestä. Relationaalinen eli suhteellinen näkökulma pohjautuu syvään ekologiaan ja ekofilosofiaan, joiden keskiössä on ekologisen itsen käsitys. Käsitys ekologisesta itsestä kuvaa syvän suhteen tunnistamista kaikkien elävien olentojen välillä ja empatian tuntemista näitä kohtaan. Relationaalinen hyvinvoinnin näkökulma edustaa vahvaa kestävyyskäsitystä. (Helne & Hirvilammi, 2015)

Tämä suhteellisen hyvinvoinnin käsitys on yleinen hyvinvoinnin määritelmä ekologisen taloustieteen alalla. Hyvinvointitalous jakaa useat tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat muiden kasvunjälkeisten lähestymistapojen kanssa, jotka perustuvat ekologiseen taloustieteeseen, planetaarisiin rajoihin ja sosiaalisiin tarpeisiin. Hyvinvoinnin eri lähtökohdissa painottuvat eri teoreettiset ja ideologiset lähtökohdat, jotka määrittävät, kuinka vahvana niiden kestävyysnäkemys nähdään. (Fioramonti et al., 2022) Hyvinvointitalouden tieteenfilosofiset ja ideologiset lähtökohdat voidaan kiteyttää kestävä talouden ja kestävä hyvinvoinnin lähtökohtiin, joita olen tässä tutkielmassa tuonut esiin.

Hyvinvointitaloudessa kehitys ei nojaudu luonnon ja inhimillisten resurssien hyväksikäyttöön, vaan ihmisen ja ekosysteemin välisen vuorovaikutuksen laadun ja tehokkuuden parantamiseen. Näin ollen hyvinvointitalouden siirtymässä myös teknologialla on merkittävä rooli. (Fioramonti et al., 2022) Hyvinvointitalouden näkökulmasta kuitenkin niin, että ensin tarkastellaan ympäristön näkökulmasta inhimillisen toiminnan mahdollisuuksia, sitten inhimillisiä tarpeita ja vasta sen jälkeen taloudellisia etuja. Koska, kun luonnon pääomaa menetetään, se on menetetty eikä teknologia voi tuoda sitä takaisin (Helne & Hirvilammi, 2015). Maailma on monimutkainen, sopeutuvainen, itseorganisoituva ja kasvava järjestelmä, joka kamppailee hankalien ongelmien kanssa. Hyvinvointitaloudessa tunnustetaan todellisuuden kompleksisuus ja halutaan muuttaa ajatusta yksinkertaisista ratkaisuista. (Waddock, 2021)

Ensin avaan lyhyesti kestävä talouden ja hyvinvoinnin yhdistävää ekososiaalista paradigmaa hyvinvointitalouden taustalla. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan hyvinvointitalouden käsitystä talouden ja hyvinvoinnin vahvasta linkittyneisyydestä. Lopuksi tarkastelen hyvinvointitaloutta globaalilla, kansallisella ja kansalaisyhteiskunnallisella tasolla.

5.1. Ekososiaalinen paradigma

Hyvinvointitalouskeskustelussa ekologisen ja sosioekologisen taloustieteen ajatukset kiteytyvät ekososiaalinen-käsitteeseen. Ekososiaalisella viitataan holistiseen eli kokonaisvaltaiseen toimintatapaan, jossa otetaan huomioon ihmisen elämän kokonaisuus fyysisine, sosiaalisine ja kulttuurisine ympäristöineen. Ihmisyhteisön ymmärretään olevan osa ekologisten ja sosiaalisten todellisuuksien keskinäisriippuvuuksien verkostoa. Näkemys korostaa elinympäristön merkitystä ihmisen selviytymiselle ja hyvinvoinnille. Sosiaaliset ongelmat nähdään usein ihmisen ja hänen ympäristönsä välisinä ongelmina. (Moisio et al., 2015)

Trebeck (2018, 57) kuvailee paradigmaa ”kognitiivisena sementtinä” nykyiselle talousjärjestelmälle. Paradigmat ohjaavat käyttäytymistämme ja ne muodostuvat jaetuista ajatuksista, oletuksista ja uskomuksista, joiden varassa maailmankäsityksemme on. Näitä pidetään yleisjärkeinä uskomuksina ja tietona, joita ei kyseenalaisteta. Eri paradigmat edustavat erilaisia käsityksiä ja oletuksia, minkä vuoksi aika ajoin valloillaan olevia oletuksia tulisi kyseenalaistaa. Kun paradigma eli ajattelutavat laajemmin muuttuvat, myös järjestelmät, kuten talous, alkavat hiljalleen muuttua.

Alla olevassa taulukossa 1 on vertailtu nykyisin vielä valloillaan olevaa kulutuskeskeistä hyvinvointiparadigmaa ja ekososiaalista uutta hyvinvointiparadigmaa. Siitä nähdään, että eri hyvinvointiparadigmat eroavat toisistaan merkittävästi onnellisuuden, talouden, luonnonvarojen sekä ajan käsityksissä.

	Kulutuskeskeinen vanha hyvinvointiparadigma	Ekososiaalinen uusi hyvinvointiparadigma
ONNELLISUUS	Materiaalinen kuluttaminen Yksilökeskeisyys Oman sukupolven tarpeiden priorisointi	Aineeton kuluttaminen Ihmistenvälisyys ja luontoyhteys Oman ja tulevien sukupolvien tarpeiden huomioiminen
TALOUS	Kilpailu Määrällinen ajattelu (enemmän) Omistajien voittojen maksimointi Oman edun tavoittelu	Yhteistyö, jakaminen, osallistuminen Laadullinen ajattelu (parempaa) Yhteiskunnan edun tavoittelu Yhteisen hyvän tavoittelu
LUONNON-VARAT	Jätteitä syntyy valtavasti Vähäinen materiaalien kierrätys Fossiiliset energialähteet	Jätteet ja päästöt minimoidaan Materiaaleja kierrätetään tehokkaasti Puhtaat energialähteet
AIKA	Lyhyen aikavälin ajattelu Sukupolven sisäinen tasa-arvo	Pitkän aikavälin ajattelu Sukuolven sisäinen ja sukupolvien välinen tasa-arvo

Taulukko 1: Nykyään vallitsevan kulutuskeskeisen vanhan hyvinvointiparadigman ja uuden ekososiaalisen hyvinvointiparadigman erot onnellisuuden tavoittelun, talousajattelun sekä luonnonvaroihin ja aikaan suhtautumisen osalta (mukaillen Salonen, 2014).

Ekososiaalisessa hyvinvoinnin paradigmassa talous ymmärretään ekososiaalisena prosessina ja sen tavoitteena on kestävä ja elinvoimainen yhteiskunta. Ekososiaalisen paradigman talouden periaatteissa korostuvat laadullinen ajattelu, yhteistyö, jakaminen ja yhteisöllisyys kuten taulukosta 1 nähdään. Lisäksi ekososiaalisen paradigman mukaan onnellisuus perustuu aineettomaan kulutukseen (postmaterialismiin) sekä oman ja tulevien sukupolvien tarpeiden huomioimiseen. Näin ollen tavoitellaan tasavertaisempaa elämäntapaa ja kulttuuria, jossa tasavertaisuus voimistuu tarpeisiin perustuvan jakamisen ansiosta. Ihmiskunnan selviämisen edellytyksenä pidetään kykyä lisätä ihmisten välistä tasa-arvoa sekä luoda turvattu toimeentulo mahdollisimman monelle planeettamme kantokyvyn sisällä. Elämää ylläpitävien luonnon ekosysteemien säilyttäminen elinvoimaisena on ekososiaalisen paradigman ensisijainen tavoite. Sen, mikä on ekologisesti kestävä, ajatellaan aiheuttavan viimekädessä myös sosiaalisesti ikäviä seurauksia. (Salonen, 2014)

Ekososiaalisessa paradigmassa tavoitellaan siirtymää kohti ekososiaalisesti kestävästä ja elinvoimaista taloutta. Tämän siirtymän keskiössä on nykyisen yhteiskunnallisen

aineenvaihdunnan järjestelmän muutos kohti uutta kestävä aineenvaihdunnan järjestelmää (González De Molina & Toledo, 2014). Tämä tarkoittaa esimerkiksi siirtymistä fossiilisten polttoaineiden käytöstä uusiutuvan energian käyttöön sekä laajemmin tuotantotaloudesta siirtyminen postmaterialistiseen talouteen.

Ekososiaalisen siirtymän tavoitteena on kestävä hyvinvointi. Seuraavaksi avaan talouden ja hyvinvoinnin kytkeytyneisyyttä hyvinvointitaloudessa.

5.2. Talouden uudelleen ajattelu hyvinvoinnin lähtökohdista

Hyvinvointitalous pohjautuu käsitykseen, että talous on yhtä kuin hyvinvoivat ihmiset ja elinvoimainen luonto, jotka lopulta mahdollistavat kaiken taloudellisen toiminnan. Kun kaiken toiminnan lähtökohdaksi otetaan se, miten sillä voidaan lähtökohtaisesti tuottaa ekososiaalista hyvinvointia, talousjärjestelmän ei tarvitse keskittyä talouden ulkoisvaikutusten – eli ongelmien ja niistä koituvien kustannusten – ratkaisemiseen.

Hyvinvointitalouden ensisijainen tarkoitus on edistää kaikkien hyvinvointia laajasti. Hyvinvoinnissa on kyse merkityksellisestä elämästä, joka vaatii osallisuuden, elämäntarkoituksen, voimaantumisen ja syvien yhteyksien kokemuksia (Fioramonti, 2017). Inhimilliseen ja ekologiseen hyvinvointiin tähtäävään hyvinvointityöhön tulisi aina kannustaa talouden toimintatavoissa (Fioramonti et al., 2022). Talouden osallisuuden ja hyvinvointityön kannustamisen näkökulmista tutkijat ovat tuoneet esiin, että taloudellisen tarkastelun tulisi kattaa kaiken yhteiskunnassa tapahtuvan toiminnan.

Hyvinvointitalous edustaa uusintavan talouden näkökulmaa. Uusintavalla taloudella viitataan talouteen, joka ottaa huomioon resurssien käyttöön perustuvan työn lisäksi uusintavan työn. Uusintavalla taloudella nähdään potentiaalia korjata jo syntyneitä vahinkoja ja tuottaa myönteisiä vaikutuksia uusintamalla ekologista ja sosiaalista pääomaa. (Dufva et al., 2021) Hyvinvointiin pohjautuvalla talouden tarkastelulla on mahdollista irtautua resurssipohjaisesta taloudesta (Fioramonti ym., 2022).

Hyvinvointitalous käsittää kaiken työn osaksi taloutta – oli se vapaaehtoista tai palkallista, virallista tai epävirallista, markkinoilla tai sen ulkopuolella tehtyä työtä. (Fioramonti et al., 2022) Esimerkiksi kotitalouksissa tehty työ ja hoiva ovat keskeinen osa taloutta ja sosiaalisesti

uusintavaa työtä (reproductive labour) (Elomäki, 2021; Elomäki & Ylöstalo, 2020). Toisaalta hyvinvointitaloutta on myös kritisoitu siitä, että se jättää uusintavan talouden, kuten palkattoman työn ja hoivan, sen ulkopuolelle. Tältä osin se juuttuu valtavirtaiseen ajatukseen talouskeskeisyydestä painottaen lähinnä julkisen hoivan merkitystä taloudelle. Lisäksi sen nähdään edustavan hallitsevaa eriarvoisuutta ylläpitävää strategista hiljaisuutta sukupuolesta. Feminististen tutkijoiden ja tasa-arvoasiantuntijoiden osallistaminen hyvinvointitaloustyöhön mahdollistaisi uusintavan talouden ja eriarvoisuuden näkökulmien ottamisen mukaan hyvinvointitalouden kehittämiseen. Heidän osallistamisensa tutkimukseen toisi esiin niiden ihmisten intressejä, jotka jäävät nykyisessä talouskeskustelussa ulkopuolelle. Tämä nähdään osallistavan talouden näkökulmasta välttämättömänä. (Elomäki, 2021) Ilman tasa-arvon epäkohtien tutkimusta ja sen tunnistamista merkittäväksi tutkimuksen näkökulmaksi laajan hyvinvoinnin ja talouden osallistavuuden tavoitetta ei voida saavuttaa.

Hyvinvointitalous on alun perin lähtenyt liikkeelle tieteellisestä tutkimuksesta hyvinvoinnin ja taloudellisen kehityksen keskinäisestä yhteydestä. Yhtäältä sosiaalisilla suhteilla, kuten psykologisella hyvinvoinnilla ja korkeammalla yhteiskunnallisella tasa-arvolla on nähty positiivisia vaikutuksia niin yhteiskunnalliseen kuin taloudelliseenkin kehitykseen esimerkiksi nousevan eliniän odotteen, alhaisemman väkivaltaisuuden sekä kasvavan ihmisten välisen luottamuksen myötä. Toisaalta globaalissa pohjoisessa, jossa taloudet ovat yleisesti edistyneempiä ja elintaso korkeampaa, on havaittu yhä suurempia määriä mielenterveyden ongelmia. (Fioramonti et al., 2022) Esimerkiksi Suomessa heikentyneen mielenterveyden vuosikustannukset ovat 11 miljardia euroa OECD:n arvion mukaan (OECD/European Union, 2018) Hyvinvoinnin merkitys taloudelle on näin ollen suuri.

Hyvinvointitaloutta perustellaan sekä kansan ja luonnon hyvinvoinnin tuomilla taloudellisilla säästöillä pitkällä aikavälillä että hyvinvoinnin itseisarvolla. Ensimmäinen näkökulma viittaa perinteiseen talouden tarkasteluun rahallisen arvottamisen kautta. Tätä näkökulmaa kritisoidaan hyvinvointitalouden tutkimuksessa talouden roolin ylikorostamisena hyvinvoinnin merkityksessä ja sen turvaajana. (Helne & Hirvilammi, 2015) Jälkimmäinen näkökulma hyvinvointi itseisarvona muistuttaa syvemmin talouden tarkoituksesta kasvattaa kaikkien hyvinvointia tasapuolisesti sen vuoksi, että se on eettisesti ja moraalisesti oikein. Tämä näkökulma kyseenalaistaa talouden monetaristisen näkemyksen, jossa hyvinvointi ja sen tavoittelemisen motiivit taloudellistetaan.

Hyvinvointitaloudessa toiminnan tuottavuutta ja kannattavuutta katsotaan hyvinvoinnin näkökulmasta. Hyvinvointitalous pyrkii perustavanlaatuisesti muuttamaan ymmärrystämme siitä, mikä tuottaa arvoa ja mikä ei. Esimerkiksi paikallinen tuottaminen voi olla tehokkaampaa kuin (globaalisti) skaalautuva talous ja massatuotanto, jos toimintaa katsotaan globaalien toimitusketjujen ympäristökuormituksen sekä paikallisen toimeentulon näkökulmista. Myös kannattavuus määritellään uudelleen hyvinvointipanosten termein. Tämä tarkoittaa, että minimoidaan sosiaaliset ja ekologiset kustannukset samalla, kun maksimoidaan korkeamman järjestyksen tavoitteet, kuten sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja terveyden tuottaminen. Kannattavan toiminnan tulos on näin tuotetun hyvinvoinnin eri muodot eli toiminta on sitä tuottavampaa, mitä enemmän hyvinvointia tuotetaan. (Fioramonti et al., 2022) Talous ymmärretään hyvinvointitaloudessa erilaisena tekemisenä ja tuottamisena, joka kattaa kaiken elämänkaaren aikana tapahtuvan toiminnan.

Hyvinvointitalouden tavoitteena on lopettaa kasvutaloutta vahvistava ja ajava passiivinen materialistinen kuluttaminen. Sen sijaan hyvinvointitalouden pääperiaatteina on toimia sopeutuvana, integroivana ja voimaannuttavana taloutena. Hyvinvointitaloudessa talouden sopeutuvuus rakentuu talouden resilienssistä eli elinvoimaisuudesta sekä horisontaalisuudesta, jonka tarkoitus on estää ylhäältä-alas tehtyjä valtarakenteita. Hyvinvointitaloudessa tuotanto ja kulutus integroidaan maapallon biofyysisiin rajoihin. Lisäksi hyvinvointitalous voimaannuttaa kuluttajia niin, että heistä tulee tietoisempia kuluttamisestaan. Potentiaalisia kuluttajia voimaannuttavia teknologioita ovat esimerkiksi ihmisten välinen teknologia ja sen avoin jakaminen, kuten avoimen lähdekoodin ohjelmistot ja laitteet, 3D-tulostus, lohkoketjut, hajautetut yhteisöperusteiset uusiutuvan energian järjestelmät ja täsmäviljely. Näillä nähdään potentiaalia haastaa passiivista massakuluttamista. (Fioramonti, 2017; Fioramonti et al., 2022)

Hyvinvointitalouden aloitteiden yhdistävä tekijä on keskittää keskustelu pois kasvusta ja sen ensisijaisesta tavoittelusta (Fioramonti et al., 2022). Kasvusta ei pyritä tekemään sen enempää sosiaalisesti tai ympäristön näkökulmasta hyväksyttävämpää vihreän kasvun ja osallistavan kasvun mallien tavoin. Hyvinvointitaloudessa keskustellaan talouden laadullisista muutoksista määrällisten sijaan. Näin hyvinvointitalouden tavoitteena on päästä yli polarisaatiota lisäävästä väittelyn kulttuurista ja yhdistää eri ääniä yhteisen kattokäsitteen, hyvinvointitalouden, alle (Fioramonti et al., 2022). Ongelmat ovat yhteisiä, ja niitä tulee mahdollisimman nopeasti ratkoa yhdistellen erilaista tietoa tieteiden välillä ja niiden sisällä. Vastakkainasettelu vain kannustaa tieteiden välisten rajojen rakentamiseen ja puolustamiseen sekä kapeampien oppialojen ja

koulukuntien rakentamiseen, mikä heikentää ongelmien järjestelmätason tarkastelua. (Costanza et al., 2020) Hyvinvointitalous tarjoaa johdonmukaisen ja yhdistävän tarinan kaikille hyvinvointia edistäville toimijoille. Tällaista tarinaa tarvitaan, jotta laaja joukko ihmisiä voi asettua kasvunjälkeisen idean taakse. (Waddock, 2021)

Seuraavaksi tarkastelen hyvinvointitaloutta kolmella eri yhteiskunnan tasolla. Ensimmäisellä tasolla tarkastelen hyvinvointitalouden globaalien tason narratiiveja ja liikkeitä. Toisella tasolla tarkastelen hyvinvointitalouden edistämistä EU:n alueellisen ja Suomen kansallisen tason päätöksenteossa. Kolmannella tasolla käsittelen kansalaisyhteiskunnan merkitystä hyvinvointitalouden edistämässä etenkin hyvinvointiorganisaatioiden näkökulmasta. Siirtyminen ekososiaalisesti kestävään hyvinvointitalouteen edellyttää muutosta kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

5.2.1. Uusien narratiivien ja paradigmojen nousu globaalilla tasolla

Ideoiden, tieteen ja tiedon muodostuksen sekä politiikan muutoksen vaatimukseen voidaan vaikuttaa globaalilla tasolla. Globaalien tason toimet vaikuttavat myös kansallisiin, alueellisiin sekä paikallisiin yhteiskunnallisiin tasoihin. Globaali kehitys vaikuttaa aina paikallisen mikrotason yksilöiden ja organisaatioiden toiminnan mahdollisuuksien avaamiseen tai estämiseen asti. (Trebeck, 2018) Yleinen ideoiden hyväksyttävyyden antaa kaikille vipuvoimaa viedä niitä oman toiminnan tasollaan eteenpäin.

Arvojen muutos on hidasta, mutta se luo painetta järjestelmän muutoksille. Muutos tapahtuu, kun sen takana on tarpeeksi väkeä ja muutoksen tarina on positiivinen siitä, miten tulevaisuudessa eletäisiin (Trebeck, 2018). Sen vuoksi tarvitaan laajempaa ymmärrystä, mitkä hyvinvointitaloutta edistävät koalitiot, strategiat ja työkalut edistävät yhteiskunnallista muutosta. Kun suurempi joukko ihmisiä alkaa kyseenalaistamaan tällä hetkellä vallassa olevia talouden hegemonisia arvoja sekä toteuttamaan hyvinvointitalouden mukaista toimintaa käytännön tasolla omissa instituutioissaan, instituutioiden toimintatavat muuttuvat. Muuttuvat toimintatavat ohjaavat kokonaisvaltaista järjestelmän muutosta sekä luovat painetta päätöksentekijöille edistää muutosta myös lainsäädännön ja hallinnon tasolla.

Ekologinen kestävyys ja luonnonvarojen käyttö ovat globaalien hyvinvointitalouden vaikeimpia ja tärkeimpiä kysymyksiä. Ne ovat ennen kaikkea oikeudenmukaisuuskysymyksiä, kuten

Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunnan tutkijat ovat tuoneet esiin (luku 4.4.1.). Hyvinvointitaloudessa talouden ulkoistetut hyvinvointivaikutukset tulisi ottaa huomioon kaikessa vastuullisessa toiminnassa jo toiminnan suunnittelussa (Mikola, 2021). Näiden talouden ulkoisvaikutusten laskeminen mukaan talouden tarkasteluun sekä niiden hoitamiseen vastuuttaminen ovat merkittävä keino sosiaalisen tasa-arvon edistämiseksi hyvinvointitalouden globaalilla ja kansallisella tasolla. Tämä perustuu siihen, että ekologiset oikeudenmukaisuuskysymykset ja -konfliktit linkittyvät vahvasti historiallisiin kolonialistisiin ja epätasa-arvoisiin talouden suhteisiin.

Näiden kahden – ekologisen ja sosiaalisen – tavoitteen toteutumiseksi globaalia talouden johtamista halutaan uudistaa. Hyvinvointitalousverkosto WEAll (Wellbeing Economy Alliance) sekä hyvinvointitaloutta edistävä kansallisten hallitusten välinen verkosto, WEGo (Wellbeing Economy Governments), tarjoavat tällä hetkellä laajimman kansainvälisen liikkeen, joka yhdistää erilaisia hyvinvointiin tähtääviä talouden aloitteita. WEAll kokoaa yli 400 organisaatiota ja yhteisöä yhteen luodakseen liittoutumaa ja painetta muutokselle kansalaisyhteiskunnan suunnalta. Lisäksi WEAllin perustamaan WEGo-verkostoon kuuluvat tällä hetkellä kuusi kansallista valtiota, Skotlanti, Islanti, Uusi-Seelanti, Wales, Suomi ja Kanada sekä maailman johtava talousorganisaatio OECD, jotka ovat kaikki sitoutuneet hyvinvointitalouden edistämiseen (www.weall.org [19.4.2024]). Globaalilla hyvinvointitalouden hallitusten välisellä WEGo-verkostolla pyritään muuttamaan talouden valtaepätasapainoa ja viemään hyvinvointitaloutta eteenpäin myös kansallisessa päätöksenteossa verkoston maiden yhteistyöllä (Abrar, 2021). WEGo-maiden tavoitteena on tuoda hyvinvointi poliittisen päätöksenteon ytimeen sen kaikilla tasoilla. Näin WEGo-verkosto ohjaa hyvinvointitaloutta soveltavia maita globaaliin johtajuuteen hyvinvointitalouteen siirtymisessä nykyisin talouspoliittisia raameja määrittelevien G7 ja G20 maiden sijaan. (Coscieme et al., 2019)

Näin ollen WEAllin ja WEGon tavoitteena on luoda yhteiskunnat läpäisevä liike, jolla on tarvittavaa itseluottamusta, tietoa ja yhteistyövoimaa tällä hetkellä vallitsevan taloudellisen paradigman haastamiseen (Abrar, 2021). WEAll ja WEGo toimivat muutosta ajavina avainkoalitiona eli liittoumina yhdessä yritysten, akateemisten yhteisöjen, järjestöjen, poliittisten puolueiden ja kulttuuristen ryhmien verkostojen kanssa. Yhä laajemman yleisön tuen saamiseksi näiden verkostojen ulkopuolella tarvitaan lisää osallistavia ja neuvottelevia

toimia. (Mason & Büchs, 2023) Tämä onnistuu hyvinvointitalouden käytännönläheisellä lähestymistavalla.

WEAllin tavoitteena on tehdä hyvinvointitaloudesta arkijärkistä ja mahdollistaa se käytännössä mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Tätä tavoitetta se toteuttaa erilaisten yritystoiminnan oppaiden tuottamisen sekä uusien positiivisten ja voimaannuttavien tarinoiden jakamisen avulla. Konkreettisia esimerkkejä tästä tavoitteesta ovat globaalisti yhtenäisten ja politiikkarelevanttien tietopankkien luominen, kuten hyvinvointitalouden politiikkaopas ja taloudellisten vaikutusten opas. (Abrar, 2021) Näitä oppaita voi hyödyntää kuka tai mikä tahansa, sillä ne ovat avoimesti jaettu WEAllin nettisivuilla.

On myös tunnistettu, että hyvinvointitaloutta edistävät toimijat kaipaavat yhteistyötä ja oppia toisilta, jotka jakavat samoja tavoitteita ja arvoja toiminnassaan (Waddock, 2021). Koalitioiden rakentaminen ja yhteisesti jaettujen strategioiden kehittäminen ovat WEAllin toiminnan keskiössä. Tätä tavoitetta WEAll edistää toimien yhdessä yhteiskunnallisten liikkeiden, teoreetikkojen ja käytännön toimijoiden kanssa luoden voimaa rakenteellisille uudistuksille. Rakenteelliset uudistukset edellyttävät myös vaihtoehtojen rakentamista. Nämä vaihtoehdot voivat olla prototyyppien kehittämistä mikrotasolla eli pioneeriprojekteja, jotka häiritsevät nykyjärjestelmää ja kannustavat muita kopioimaan ja laajentamaan niitä. (Trebeck, 2018)

WEAllilla voidaankin nähdä olleen merkittävä rooli globaalien synergioiden ja projektien yhdistämisessä yhteisen kattokäsitteen, hyvinvointitalouden, alle. Muun muassa riittävä käsitteellinen väljyys on mahdollistanut tämän. (Ahokas, 2021a) WEAll tarjoaa yhtenäisen määritelmän hyvinvointitaloudelle. Kaikkien, jotka verkostoon hakevat, tulee esitellä heidän tavoitteensa, jotta niiden voidaan katsoa olevan yhtenäiset WEAllin globaalisti määrittelemien hyvinvointitalouden tavoitteiden kanssa. Näissä WEAlliin hakevien toimijoiden hakemuksissa on korostunut neljä yhteistä esiin nousevaa hyvinvointitalouden narratiivia: talouden murros kohti hyvinvointia ja aidosti hyvinvoinnille merkityksellisten asioiden mittaaminen BKT:n sijaan; planetaariset rajat resilienssiä, uusintavuutta, tasapainoa ja paikallisuutta painottaen; hyvän elämän perustarpeiden täytyminen, kuten hoiva, tasa-arvo, köyhyyden vähentäminen ja terve elämä; sekä kaikkia edellisiä näkökulmia integroiva näkökulma, joka tunnistaa kaikkien olentojen arvon ja yhteenkietoutuneisuuden sekä sen monimutkaisuuden. (Waddock, 2021) Näin ollen WEAll on levittänyt hyvinvointitalouden ideaa globaalisti yhdistäen eri tahoja ja

näin rakentaen liittoumaa, jolla on mahdollisuus antaa hyvinvointitaloudelle painoarvoa myös politiikassa.

Paine hyvinvointitaloudelliselle muutokselle on tullut kansainvälisten talousorganisaatioiden ajattelun murroksesta. WEAllin lisäksi OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) eli taloudellisen yhteistyön ja kehityksen kansainvälinen järjestö on perustanut WISE-keskuksen (Center of Well-being, Inclusion, Sustainability and Equal Opportunity), joka on nostanut hyvinvointitalouden poikkileikkaavaksi teemaksi OECD:n sisällä. Myös WHO (World Health Organization) eli Maailman terveysjärjestö on sisällyttänyt hyvinvointitalouden osaksi Euroopan alueen viisivuotista työsuunnitelmaansa (2020–2025). (P. Korhonen & Mattila-Wiro, 2021) Näiden lisäksi Yhdistyneet Kansakunnat nähdään keskeisenä areenana kulttuurien välisen dialogin edistämässä hyvinvointiin perustuvan talouden ja sosiaalisen järjestelmän edistämässä (Fioramonti et al., 2022).

Osa tutkijoista pitäytyy varovaisena hyvinvointitalouden muutosta ajavasta potentiaalista. Harjoitetun politiikan määritelmien ja implementoinnin perusteella WEGon edustama hyvinvointitalous nähdään rajallisena kohtuunorientoituneen talouden edistämässä. Kasvun on todettu olevan laajasti jaettu tavoite, joka yhdistää yleisesti eri poliittisia puolueita. Kasvun tavoite helpottaa hallituksessa toimivien puolueiden yhteistyötä ja ylläpitää sen vaadetta poliittisessa päätöksenteossa. (Hayden & Dasilva, 2022) Esimerkiksi WEGon toimijat ovat osa nykyisiä valtioiden instituutioita sekä laajemmin globaalia kansallisten valtioiden ja instituutioiden järjestelmää, jotka ovat yhä kasvuorientoituneita, kapitalistisia sekä uusklassisia luonteeltaan. WEGon toimijat tunnistavat joitain kasvuun ja talousjärjestelmään liittyviä ongelmia, kuten epätasa-arvon ja ympäristölle tuottaman vahingon, mutta eivät välttämättä haasta kasvua poliittisena tavoitteena. (Mason & Büchs, 2023) Näin ollen he edistävät kapitalismin uudistamista, mutta ei nykyisen talousjärjestelmän muuttamista.

Merkittävimpiä esteitä edistyksellisempien tai radikaalimpien hyvinvointitalouden narratiivien nousemiseen WEGo-verkoston sisällä ovat muun muassa siiloutunut ja lyhytjänteinen politiikan tekemisen rakenne sekä vallassa olevien hyötyminen nykyisestä järjestelmästä. Myös vallan epätasapaino nähdään esteenä. Vallan epätasapaino voi johtaa tilanteeseen, jossa hyvinvointitalouden edistäjät kohtaavat voimakasta vastustusta omien instituutioidensa sisällä. (Mason & Büchs, 2023) Organisatoristen valta-asetelmien näkökulmasta tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ylemmällä tasolla valtaa pitävien tai suurempaa resursseihin (kuten

rahaan) liittyvää valtaa käyttävien henkilöiden näkemykset todennäköisesti määrittävät päätetyn kehityksen suunnan. Näin ollen he voivat jarruttaa hyvinvointitalouden edistämistä, mikäli he ovat eri mieltä hyvinvointitalouden tavoitteiden ja/tai niiden saavuttamisen keinojen kanssa.

WEAllin toimijoiden mukaan hyvinvointitaloudessa on kyse perustavanlaatuisemmasta järjestelmän muutoksesta ja sen uudelleen ajattelemisesta. WEAll avoimesti kritisoi talouden kasvua ja kapitalismia hallitsevana talousjärjestelmänä sen rakenteellisen riiston, epätasa-arvon, ekstraktivismin ja voittojen hakemisen vuoksi pitäen kapitalistisen järjestelmän priorisoimisen purkamista aktiivisena tavoitteenaan. (Mason & Büchs, 2023) Näin ollen WEAll luo jatkuvaa painetta myös WEGo-verkoston ideoiden kehittämiseksi, mikä luo toiveikkaan kuvan tulevaisuuden hyvinvointitalouden edistämisestä. Seuraavassa luvussa jatkan tarkastelua hyvinvointitalouden edistämisestä EU:n alueellisen ja Suomen kansallisen tason kontekstissa.

5.2.2. Alueellinen ja kansallinen päätöksenteko hyvinvointilähtöisesti

Paine hyvinvointitaloudelliselle muutokselle on tullut globaalien tason liikehdinnän lisäksi yksittäisten kansallisvaltioiden aktiivisesta toiminnasta. Kansalliset hallitukset ovat alkaneet laatia omia hyvinvointitalouden ohjaavia periaatteitaan, poliittisia toimintaohjelmiaan sekä -arviointia (Fioramonti et al., 2022).

Suomessa hyvinvointitalous on lähtenyt liikkeelle sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Tässä avainroolissa on ollut valtakunnallinen sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö SOSTE, jonka yksi viestintä- ja vaikuttamiskärjistä on ollut hyvinvointitalous jo vuodesta 2012 lähtien. Tavoitteena SOSTElla on ollut haastaa vallitsevaa talouslähtöistä ajattelua ja edistää hyvinvointilähtöistä politiikan tekemistä ja hyvinvointivaltion uudistamista. SOSTE:ssa hyvinvointitalous on määritelty hyvän elämän tavoitteluna, osallisuus ja hyvinvointi-investoinnit sen ytimessä, niin että hyvinvointi myös jakautuu oikeudenmukaisesti. (Särkelä, 2021) SOSTE on käsitteellistänyt hyvinvointitaloutta yhdessä sosiaali- ja terveysalojen järjestöjen kanssa sekä tehnyt vaikuttamistyötä niin Suomessa kuin Euroopassakin. Ideaa on kehitetty sittemmin vuorovaikutuksessa julkisen hallinnon toimijoiden, muiden kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden kanssa. (Ahokas, 2021a)

Lisäksi Suomen sosiaali- ja terveysministeriöllä (STM) on ollut merkittävä rooli hyvinvointitalouden edistämässä. STM edisti vuosina 2016–2019 hyvinvoinnin ja terveyden investointien yhteyttä suotuisaan talouskehitykseen, mikä toimi perustana politiikkaprosessille, joka nosti hyvinvointitalouden myös EU:n keskusteluihin Suomen puheenjohtajuuskaudella. (Särkelä, 2021) Myös SOSTEn hyvinvointitalouden keskeisiä yhteiskuntapolitiikan välineitä ovat olleet hyvinvointi-investoinnit ja hyvinvointivaikuttavuuden arviointi (Ahokas, 2021a).

Suomi vei omalla puheenjohtajakaudellaan vuonna 2019 hyvinvointitalouden agendaa eteenpäin EU:ssa ja sai sen mukaan Euroopan Unionin neuvoston päätelmiin. Suomen puheenjohtajakauden vaikuttamisstrategian keskiössä olivat poikkisektoraalisuus ja tietoperustaisuus. Suomi toi esiin esimerkiksi hyvinvointi-investointien positiivista vaikutusta talouskasvuun sekä yhteiskunnalliseen kehitykseen, joita SOSTE ja STM edistivät Suomessa. (Ahokas, 2021a) Nämä SOSTEn ja STM:n edustamat näkemykset voidaan nähdä myös lopullisissa neuvoston päätelmissä. Päätelmät sisälsivät suosituksia hyvinvointitalousajattelun edistämiseksi politiikanteossa, sekä yksityiskohtaisempia eri hyvinvoinnin sektoreita koskevia suosituksia. Hyvinvointitalouden toteuttamisen välineinä korostuivat politiikkatoimet, kuten EU-tason strategiat ja suositukset, mittaaminen ja seuranta, korkean tason politiikkakeskustelut sekä vertaispaineen ja -tuen luominen. Erityisen merkittävänä pidettiin talouspoliittisten aloitteiden hyvinvointivaikutusten arviointia. Todettiin myös, että hyvinvointitalouden vaikutusten mittaamiseen ja politiikan ohjaamiseen hyvinvointilähtöisesti tarvitaan indikaattoreita hyvinvoinnin tilasta ja sen kehityksestä. Talouskasvu nähtiin päätelmissä edelleen oleellisen tärkeänä elementtinä. Keskeistä oli kuitenkin, millaista talouskasvua tavoiteltiin – sen tuli olla kestävä, osallistavaa ja ilmastoneutraalia sekä lisätä hyvinvointia niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Näitä päätelmiä pidetään hyvin merkittävänä ellei kaikista merkittävimänä saavutettuna tavoitteena Suomen puheenjohtajakaudella. (P. Korhonen & Mattila-Wiro, 2021)

Ideoiden merkitys on suuri EU:n politiikan muovautumisessa sen kansainvälisyyden ja institutionaalisen rakenteen vuoksi. EU:ta pidetään esimerkkinä institutionaalisesta kokonaisuudesta, joka toimii politiikkaideoiden leviämisen areenana. Ajattelutavan muutos hyvinvoinnin roolista kestävän kasvun taustalla on ollut keskeinen hyvinvointitalouden idean eteenpäin viemisessä EU:ssa. Riittävä yhdenmukainen näkemys hyvinvointilähtöisyydestä yhteiskunnassa ja politiikassa sekä laaja hyvinvointikäsitys edistivät tätä ideaa. (Ahokas, 2021a)

EU-politiikan ohjausmekanismien, kuten eurooppalaisen talouspolitiikan ohjausjakson ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tärkeyttä korostettiin hyvinvointitalouden eteenpäin viemisessä EU:ssa (Ahokas, 2021a; P. Korhonen & Mattila-Wiro, 2021). Eurooppalainen ohjausjakso (European Semester) on tietopohjainen ohjaus- ja valvontajärjestelmä, joka luotiin finanssi- ja talouskriisin jälkeen vahvistamaan EU:n finanssi- ja talouspoliittista koordinaatiota. Sen keskeisiä ohjausvälineitä ovat jäsenmaiden finanssipolitiikkaa hallinnoiva vakaus- ja kasvusopimus, jonka korjaavat säännöt ovat julkisen talouden 3 % alijäämä suhteessa BKT:hen ja julkinen velka 60 % suhteessa BKT:hen. Näiden sääntöjen rikkomisesta voi joutua EU:n alijäämän menettelyyn (Valtiovarainministeriö, 2024). Finanssipoliittiset säännöt ja viitearvot on luotu jo 1990-luvulla EU:n rahaliiton rakentamisen yhteydessä. Vuodesta 2018 lähtien ohjausjaksoon on sisällytetty työllisyys- ja sosiaalipolitiikan ohjausta. (Elomäki & Marttinen, 2021) Vuonna 2024 huhtikuussa finanssipoliittiset säännöt uudistuivat sen osalta, että jokainen jäsenmaa tekee finanssipoliittis-rakenteellisen suunnitelman vähintään neljäksi vuodeksi, jossa jokainen maa sitoutuu julkisen talouden sopeutusvauhtiin, joka taas perustuu ensisijaisesti maan velkakestävyteen. (Valtiovarainministeriö, 2024) Yksittäiset Euroopan valtiot eivät voi irtautua finanssi- ja talouspoliittisista säännöistä ilman sääntöjen muutosta EU:n tasolla. Näin ollen EU:n merkitys eurooppalaisten kansallisten valtioiden talouden ohjauksessa on hyvin merkittävä, ja sen roolia on edelleen korostettu edellä mainituilla päivityksillä.

Ohjausjakson on nähty vahvistavan uusliberalistisia ajattelu- ja toimintatapoja. Ongelma on teknokraattiset prosessit, joissa jo merkittävää valtaa käyttävien, kuten valtiovarainministeriön näkemykset korostuvat ja demokraattisilla instituutioilla on pieni rooli. Tämä hankaloittaa uusliberaalin agendan haastamista. Ohjausjaksoa on kuvattu muun muassa hyvinvointivaltion uusliberalisoitumisena eli talouskurin, julkisten palveluiden tehostamisen ja työmarkkinauudistusteb välineenä. Lisäksi ohjausjaksossa taloudellistetaan ymmärrystä sosiaalipolitiikasta ja sosiaalisista tavoitteista, jolloin sosiaalipolitiikka on alisteista talouspolitiikalle. (Elomäki & Marttinen, 2021)

Tällä hetkellä hyvinvointitalous edustaa WEGo-maissa joitakin yhteneväisiä elementtejä kasvunjälkeisen agendan kanssa, mutta se edustaa enemmän kasvumyönteistä (pro-kasvun) agendaa. Hyvinvointitaloutta kutsutaan eksplisiittisesti kasvua tukevaksi ajatukseksi Euroopan Unionin neuvoston ja OECD:n toimesta sekä Suomessa että muissa WEGo-maissa kuten myös Suomen puheenjohtajakaudella hyvinvointitalouden päätelmissä hyvinvointitalouden edistämistä kuvattiin. Tämä kytkeytyy siihen, että vaikka tukisi kasvunjälkeistä agendaa,

kasvun kritisoiminen poliittisessa päätöksenteossa on todella vaikeaa instituutioiden kasvun polkuriippuvuuksien vuoksi. (Hayden & Dasilva, 2022) Tähän viitataan myös ympäristöpolitiikan murroksen ”lasikatolla” (Hausknost, 2020).

Uuden haasteen hyvinvointitalouden etenemiselle on tuonut myös WEGo-verkoston liittyneiden hallitusten johtajien, kuten Uuden-Seelannin Jacinda Ardernin, Skotlannin Nicola Sturgeonin ja Suomen Sanna Marinin sivuun vetäytyminen kansallisen politiikan johtotehtävistä. Jatkotutkimuksen avulla olisi hyödyllistä selvittää, miten riippuvaisia hyvinvointitalouden aloitteet ovat olleet yksittäisistä niitä eteenpäin vievistä johtajista ja miten hyvinvointitalous jatkossa edistyy WEGo-maiden poliittisessa päätöksenteossa. (Mason & Büchs, 2023) Lisäksi mielenkiintoista olisi tietää, vaikuttavatko nämä muutokset myös alueelliseen ja globaaliseen hyvinvointitalouden edistämiseen.

On kuitenkin olemassa yksittäisistä johtajista riippumattomia yleisiä tapoja, joilla hyvinvointitaloutta edistävät maat voivat edistää vahvemman kasvunjälkeisen vision toteuttamista. Ensinnäkin tulisi aloittaa avoimesti kasvuriippuvuuden ongelman tunnistamisesta sekä tukea tutkimusta sen ymmärtämiseksi ja yli pääsemiseksi. Ensiksi maat voivat aloittaa tekemällä tutkimuksia oman maan talouden kasvuriippuvuuksista ja esittämällä vaihtoehtoisia ratkaisuja niille. Toiseksi voidaan tarjota resursseja hyvinvointia vahvistaville ohjelmille samalla kun kysyntää hyvinvointivaltion palveluille vähennetään ennaltaehkäisevällä politiikalla. Kolmanneksi tarvitaan vaihtoehtoisten julkisen talouden tulon lähteiden kehittämistä, jotka edistävät oikeudenmukaista jakamista ja hillitsevät kuluttamista vauraimpien keskuudessa. (Hayden & Dasilva, 2022) Vaihtoehtoisia tulon lähteitä voidaan kehittää varallisuuden ja tulojen uudelleenjakamisella, eli siirtämällä verotusta talouden virroista (esim. työ, arvonlisä) haittoihin (esim. päästöt, jätteet) ja varastoihin (esim. varallisuus, maa) (Fioramonti et al., 2022). Tarkemmin tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi korkeampaa saastuttavan ja ympäristöä kuormittavan toiminnan verotusta, korkeampaa varallisuuden ja pääoman verotusta työhön verrattuna, korkeampaa perintöveroa ja luksuskulutuksen verotusta, yritysverotuksen keventämistä yhteisöllistä hyvinvointia tavoittelevilta yrityksiltä, hiili- ja energiaintensiivisten hyödykkeiden korkeampaa verottamista sekä maksimitulon käyttöönottoa (esim. korkeammalla progressiivisella verotuksella yltäen lopulta 100 % tietyn tason jälkeen). Myös kestävämpään toimintaan ohjatuista (valtion)tuista on päästävä eroon samalla nostaten kestäväen toiminnan kannustimia. (Hayden & Dasilva, 2022;

Trebeck, 2018) Nämä väistämättä kohtaisivat vahvaa vastustusta, vaikka ne nähdäänkin tarpeellisina keinoina kasvun jälkeisen hyvinvointitalouden mahdollistamiseksi.

Todennäköisesti verotustakin vahvempaa vastustusta kohtaisi tarve muuttaa omistajarakenteita oikeudenmukaisemmiksi. Onnistunut kasvun jälkeinen murros edellyttää myös omistamisen jakamista laajemmalle joukolle ihmisiä, jotta kaikki saisivat osansa olemassa olevasta pääomasta. Näin kaikilla olisi vakaampi ja turvatumpi henkilökohtainen talous, joka ei riipu pelkästä palkkatyöstä. Omistajarakenteita tulisi siirtää finanssimarkkinoilta työntekijöille, yhteisöille ja valtiolle. Tämän mahdollistamiseksi tulisi lisätä julkista omistamista (valtion ja kuntien), itsenäisiä rahastoja, työntekijä- ja yhteisöomisteisia yrityksiä, osuuskuntia sekä muita vaihtoehtoisia omistajuusmuotoja. Nämä omistajuusrakenteet voisivat purkaa kasvuriippuvuutta, koska ne eivät vaadi samanlaista tuotto-odotusta kuin markkinoilla olevat sijoittajat ja osakkeenomistajat. Lisäksi se asettaisi uudenlaisia vaateita päätöksenteolle ja sen vastuullisuudelle, kun nämä sidosryhmät tulevat osaksi organisaation päätäntävaltaa. (Hayden & Dasilva, 2022; Shrivastava & Zsolnai, 2022) Hyvinvointitaloudessa myös uusia tulokkaita, pieniä yrityksiä ja hankkeita palkitaan sen sijaan, että viranhaltijoita ja monopoleja tuetaan, kuten kasvutaloudella on taipumus tehdä (Fioramonti et al., 2022). Omistajuuden rakenteiden muuttaminen vaatii vahvoja poliittisia liikkeitä, jotka kannattaa ja vie niitä eteenpäin omassa toiminnassaan ja poliittisessa päätöksenteossa.

Hyvinvointitalouden toimia sovelletaan jo eri puolella maailmaa. Näin ollen ne eivät edusta niin radikaaleja tai utopistisia toimia kuin ehkä yleisesti ajatellaan. Kehitystä mitataan kokonaisvaltaisesti laajoilla hyvinvointitalouden mittarikehikoilla, mikä vähentää BKT:n arvoa päätöksenteossa. Tämä edustaa ihmisten tarpeisiin perustuvaa päätöksentekoa ennemmin kuin kulutukseen pohjautuvaa näkökulmaa. Toiseksi on asetettu materiaalsen kiertotalouden standardeja, kuten jätteiden nollaamista. Kolmanneksi markkinoiden epäonnistumisia, kuten sosiaalisten ja ekologisten kustannusten ulkoistamista pyritään estämään ja korjaamaan verotuksella, ilmansaasteiden vähentämisen tavoitteilla, tehokkuusstandardeilla sekä sääntelyllä, jotta yritykset toimivat vastuullisemmin ja kantavat vastuunsa ulkoisvaikutusten kustannuksista. Neljänneksi siirtymää talouden esijakoon, eli eriarvoisuuden syntymisen ehkäisyyn ensisijaisesti talouden uudelleenjaon (verotuksen ja tulonsiirtojen) sijaan, on edistetty. Tämä tarkoittaa talouden osallistamisen parantamista esimerkiksi minimipalkkojen määrittämisellä sekä omistamisen hajauttamisella, kuten työntekijäomistajuudella ja yhteisöomistamisella. Talouden esijako vähentää myös kalliin byrokraattisen

uudelleenjakamisen, kuten tulonsiirtojen (esim. sosiaaliturvaetuudet) käsittelyä. (Trebeck, 2018) Yleisesti kestävien kulutusvaihtoehtojen tukeminen etenkin ravinnon, asumisen ja liikkumisen suhteen ovat hyvinvointitaloutta edistävien politiikkatoimien keskiössä (Fioramonti et al., 2022). Nämä ovat jokaisen ihmisen arkielämässä korostuvia jokapäiväisiä valintoja, joihin jokaisella pitäisi olla valtaa vaikuttaa. Näin ollen kestävien kulutusvaihtoehtojen tulisi olla taloudellisesti mahdollisia sekä järkevämpiä verrattuna ekososiaalisesti kestävämpään kuluttamiseen. Silloin näihin valintoihin aidosti myös kannustettaisiin.

Hyvinvoinnin moniulotteiset mittarit osana politiikan ohjausta sekä hyvinvointivaltion uudistaminen kohti ekohyvinvointivaltiota ovat merkittäviä järjestelmätason uudistuksia kohti hyvinvointitaloutta yhteiskunnallisesti. Hyvinvoinnin mittarit ja ekohyvinvointivaltioon siirtyminen ovat myös tiivistä linkittyneitä toisiinsa. Valtioiden tavat mitata taloutta ja kehitystä ovat vakiintuneita tietynlaisiksi ja luoneet polkuriippuvuuksia, joiden vuoksi kasvuriippuvuudesta irtaantuminen on haasteellista. Näin ollen uudet hyvinvointiin keskittyvät talouden mittarit voisivat kehittää myös nykyisiä hyvinvointivaltion rakenteita kohti kasvunjälkeistä ekohyvinvointivaltiota. Ensiksi tarkennan hyvinvoinnin moniulotteista mittaamista.

Hyvinvoinnin moniulotteisuus ja sen mittaaminen

Hyvinvointitaloutta edistettäessä käytetään yleisesti termiä hyvinvointitalouden ohjaaminen tai hyvinvointitalouden ohjausmalli. Hyvinvointitalouden ohjaaminen tarkoittaa niitä päämääriä ja keinoja, joilla taloutta ohjataan eri yhteiskunnan tasoilla kohti hyvinvointitaloutta, ja hyvinvointitalouden ohjausmalli viittaa näiden päämäärien ja keinojen tiettyyn kokoelmaan eli malliin. Yleisimmin talouteen liittyvää päätöksentekoa voidaan ohjata erilaisilla indikaattoreilla eli mittareilla, jotka kertovat esimerkiksi talouden tai hyvinvoinnin tilasta. Ne perustuvat yleensä erilaisiin tilastoihin. On tärkeää tunnistaa, että jokainen indikaattori kuvaa todellisuutta ja sen tilaa riippuen sen mittaamisesta käytetystä näkökulmasta ja aineistosta.

Hyvinvointi ymmärretään perinteisesti hyvin taloudellisin termein erityisesti hyvinvoinnin mittaamisessa. Esimerkiksi köyhyys on ymmärretty yleisissä mittareissa kapeasti materiaalisin termein, mikä johtaa myös toivotun hyvinvoinnin ja elintason määrittämiseen materiaalsen kasvun, kuten kulutuksen ja tulojen termein. Tällöin psykologinen ja hengellinen hyvinvoinnin ulottuvuus unohdetaan. (Helne & Hirvilampi, 2015) Lisäksi tutkimuksessa tulisi

kyseenalaistaa enemmän länsimaisen hyvinvoinnin määritelmää yleisenä globaalina hyvinvoinnin määrittelijänä. Hyvinvoinnin konsepti ja mittarit ovat pitkälti YK:n ja Maailman pankin määritelmiä ja näin edustavat läntistä kehityksen näkemystä. Esimerkkejä tästä ovat vaurauden ja kehityksen mittarit sekä skaalan ja tehokkuuden painottaminen agraarisissa talouksissa myös etelässä, mikä perustuu pitkälti ajatukseen, että teknologiset ratkaisut tuottavat suoraan hyvinvointia. Esimerkiksi Itä-Euroopassa on havaittu romanialaisten isojen maatilojen kärsivän enemmän köyhyydestä verrattuna pienempiin perinteisempiin maataloihin, joissa myös raportoidaan korkeampaa ympäristön, taloudellista ja sosiokulttuurista hyvinvointia. Länsimaisesti määritelty kasvunjalkeinen talous ja sen hyvinvoinnin mittarit aiheuttavat kitkaa globaalien etelän aktivistien keskuudessa niiden antroposeenisyyden ja eurosentrisyyden vuoksi, jotka eivät ota huomioon vaihtoehtoisia hyvän elämän määritelmiä, kuten alkuperäiskansojen näkemyksiä. (Hanaček et al., 2020)

Syitä, miksi hyvinvointi perinteisesti taloudellistetaan, on useita. Yksi ongelma on, ettei hyvinvointia ja sen kehitystä ole alun perin sidottu perinteisiin kehityksen ja kasvun mittareihin kuten BKT:hen. Lisäksi talouden ja yhteiskunnan kehityksessä laajemminkin on korostettu teollista kehitystä, joka ei ota huomioon perustavanlaatuisia inhimillistä ja ekologista hyvinvointia. (Fioramonti et al., 2022) Nämä ovat luoneet polkuriippuvuuksia talouden tuotannollisten ja materiaalien mittareiden hyödyntämiseen kehityksen suunnannäyttäjänä. Nyt tutkimukset kuitenkin osoittavat, että olemme itse asiassa menossa hyvinvoinnin näkökulmasta huonompaan suuntaan, vaikka talouden (tuotannon) kasvun mittarit näyttäisivät, että kehitystä tapahtuu parempaan suuntaan. Toisaalta on hyvä mainita, että myös BKT:n kasvun kanssa on ollut hankaluuksia viime vuosikymmenen aikana, kun esimerkiksi 2010-luvulla elettiin pitkään sekulaarista stagnaation eli talouden kasvun pysähtyneisyyden aikaa (Summers, 2016).

Suomessa BKT:n kasvu ei ole pitkään aikaan korreloinut hyvinvoinnin kasvun kanssa – päinvastoin. Tämä nähdään, kun verrataan BKT:lle vaihtoehtoisia yhdistelmäindikaattoreita BKT:n kehitykseen. Esimerkiksi *kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indeksi ISEW* (Index of Sustainable Economic Welfare) mittaa BKT:ta paremmin kuluttajien hyvinvoinnin tasoon vaikuttavia tekijöitä. Sen jatkokehiteelmä *Aidon kehityksen indikaattori GPI* (Genuine Progress Indicator) ottaa vielä kattavammin huomioon talouskasvun aiheuttamien sosiaalisten ja ekologisten ongelmien kustannukset. Kun näitä indikaattoreita verrataan BKT:een kasvuun, molemmat indikaattorit osoittavat, että kasvavien tuloerojen, talouden elämänlaatua

heikentävien vaikutusten sekä ympäristöhaittojen lisääntymisen vuoksi hyvinvoinnin kehityksen taso ei ole noussut Suomessa enää 1980-luvun puolivälin jälkeen, päinvastoin. GPI:n mukaan hyvinvointi on kääntynyt laskuun, vaikka samaan aikaan BKT on kasvanut merkittävästi. Etenkin luonnonvarojen kuluminen ja ympäristön laadun heikentyminen ovat syöneet muiden hyvinvoinnissa tapahtuvien parannusten arvoja. (Hoffrén, 2008, 2023) Kuten tässä tutkielmassa on todettu (luku 3.2.), että mitä nopeammin BKT kasvaa, sitä kestävämpää taloudellinen kehitys on, sillä se kannustaa luonnonvarojen tuhlaamiseen tai epäinhimilliseen työhön.

Kasvunjälkeisen murroksen tutkijat painottavat, että korkean tulotason maissa BKT:n roolin vähentäminen päätöksenteossa on välttämätöntä, mikäli planetaariset rajat halutaan ottaa vakavasti (Hayden & Dasilva, 2022). Hyvinvointitalouden tutkijat ovat yksimielisiä siitä, ettei enää voida tukeutua yksittäisiin yhdistelmämittareihin (aggregaattimittareihin, kuten BKT:seen). Sen sijaan talouden vahvempi ohjaus hyvinvoinnin tavoitteiden näkökulmasta ohjaisi taloudellista toimintaa kohti hyvinvointia. Hyvinvointitaloudessa elämän kokonaislaatua eli kestävästä hyvinvointia tarkastellaan moniulotteisella lähestymistavalla. Tarkoituksena on tehdä moninaista hyvinvointityötä ja hyvinvoinnin ulottuvuuksia näkyvämmäksi talouden tarkastelussa.

Inhimillisten tarpeiden täyttämällä on aina ekologiset ja sosiaaliset seuraukset, jotka tulee ottaa huomioon kestävästä hyvinvoinnin tarkastelussa. Inhimilliset perustarpeet koostuvat materiaalisista ja ei-materiaalisista tarpeista sekä henkilöiden sisäisistä ja välisistä tarpeista. Tarpeiden tulisi perustua tasapainoiseen ja vastavuoroiseen ihmisen ja luonnon suhteeseen. Tätä tarkoitusta vasten Helnen ja Hirvilammen (2015) mukaan kestävästä hyvinvointiin perustuvat perustarpeet voidaan jakaa neljään kategoriaan (alun perin Allardtin kolmiulotteinen *having, loving, being* -jäsentely, jota viety eteenpäin): *Having*, eli materiaaliset resurssit ja perustarpeiden täytyminen – ekologisten rajojen näkökulmasta on tärkeä tunnistaa materiaalien tarpeiden rajallisuus; *Loving*, eli miten ihmiset ovat suhteessa toisiinsa – yhteyden luominen ja myötätuntoinen eläminen kasvattavat meistä resilienttejä yksilöitä, myös toisiin kuin ihmisiin; *Being*, eli minkä ihminen kokee merkitykselliseksi – fyysinen, psyykinen ja hengellinen terveys, merkittävä elämä ja itsensä toteuttaminen luovat tervettä yhteiskuntaa ja kulttuuria; sekä *Doing*, eli miten ihminen on suhteessa yhteiskuntaan – tekemisen laadun eli sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullisen toiminnan merkitys kestäväyydelle, yhteisöllisesti merkittävä toiminta tärkeämpää kuin palkan takia työskentely. Tätä kutsutaan myös HLBD-

malliksi. Nämä kaikki edustavat universaaleja, ei mihinkään kulttuuriin tai aikaan sidottuja, perustarpeita. Sen vuoksi näitä voidaan käyttää myös tulevien sukupolvien perustarpeiden tunnistamiseen. Näin ollen tämä kestävä hyvinvoinnin määritelmä ja malli ottaa huomioon niin universaalit sosiaaliset, ekologiset ja taloudelliset perustarpeet eri ihmisten ja maiden välillä kuin ylisukupolvisuudenkin. Näitä on korostettu kestävä hyvinvoinnin tutkimuksessa ja toteutumisessa (luku 5.1.).

Hyvinvointia tulisi mitata näiden kestävä hyvinvoinnin tarpeiden täyttymisen, ei sen saavuttamisen keinojen, kuten tulojen näkökulmasta. Tarkemmin hyvinvointitalouden avaintekijöitä henkilökohtaisella tasolla ovat työn ja vapaa-ajan tasapaino, psykofyysinen terveys ja voimaantuminen (Fioramonti et al., 2022). Tutkimukset osoittavat, että sisäisten tavoitteiden, kuten henkilökohtaisen kasvun ja suhteiden tavoittelu luovat enemmän hyvinvointia verrattuna ulkoapäin tulleisiin tavoitteisiin, kuten vaurauden tavoitteluun (Helne & Hirvilampi, 2015). Taloudellisella tasolla hyvinvointitalouden avaintekijöitä ovat paikallinen tuotanto, kokonaisvaltainen kustannusten ja hyötyjen arviointi sekä tuotantokuluttajan eli *tuluttajan* (producer-consumer, prosumer) lähestymistapa, jossa kuluttajaa osallistetaan itse ainakin osittain tuottamaan kuluttamiaan hyödykkeitä. Sosiaalisella tasolla hyvinvointitalouden avaintekijöitä ovat yhteenkuuluvuus, tasa-arvo sekä yhteisöllinen sitoutuminen. Luonnon näkökulmasta hyvinvointitalouden avaintekijöitä taas ovat terve ekosysteemin toiminta sekä kaupungin, maaseudun ja erämaan tasapaino yhteiskunnallisessa kehityksessä. (Fioramonti et al., 2022) Kun näitä tutkimuksessa havaittuja hyvinvointitaloudelle tärkeitä päämääriä aletaan järjestelmällisesti tavoittelemaan ja seuraamaan, on kehityksen suunta mahdollista muuttaa hyvinvointia tukevaksi.

WEGo-maat ovat alkaneet mittaamaan hyvinvointia kokonaisvaltaisemmin, mikä on merkittävä askel kohti hyvinvointiin ohjaavaa taloutta. Kansallisia hyvinvointi-indikaattoreita taloudellisessa päätöksenteossa soveltavat muun muassa Ruotsi, Islanti, Ranska, Italia, Alankomaat ja Uusi-Seelanti. Tutkijat ovat toiveikkaita BKT:n aseman syrjäyttämistä näiden hyvinvointitalouden mittaamisen mallien sekä hyvinvointibudjetoinnin avulla (Fioramonti et al., 2022). Hyvinvointibudjetointi tarkoittaa julkisen talouden budjettien arvioimista hyvinvoinnin tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta, jolloin budjeteissa rahat allokoidaan eli kohdennetaan hyvinvoinnin tavoitteen tukemisen mukaan. Esimerkiksi Uudessa-Seelannissa on otettu hyvinvointibudjetointi käyttöön ja Islanti käyttää hyvinvointiprioriteetteja

budjetin allokoimisessa sekä viiden vuoden finanssipoliittisen strategian suunnittelussa (Hayden & Dasilva, 2022).

WEGo-maissa sovellettuja hyvinvointi-indikaattoreita myös kritisoidaan niiden epäsuorasta hyvinvoinnin mittaamisesta, sillä niiden *oletetaan* edistävän hyvinvointia. Tutkijat tuovat esiin, että indikaattorit eivät ole kattavia, ellei hyvinvointia mitata myös suoraan kansalaisilta. (Martela & Ahokas, 2021) Toisaalta myös täysin subjektiivista hyvinvoinnin mittaamista kritisoidaan, jolloin painotetaan objektiivisen mittaamisen tärkeyttä ja toivotaan subjektiivisen ja objektiivisen hyvinvoinnin yhteenkietoutumisen jatkotutkimusta (Büchs & Koch, 2017). Sekä objektiivisten että subjektiivisten hyvinvointi-indikaattoreiden kehittäminen on vielä alkutekijöissä verrattuna vakiintuneisiin talouden indikaattoreihin. Sen vuoksi ne molemmat vaativat lisätutkimusta. Lisäksi niitä tulee käytännön työssä soveltaa, jotta niiden käytännön soveltuvuudesta päätöksenteon näkökulmasta saadaan lisää tietoa tutkimukseen.

WEGo-maissa kohtuuteen sitoutuminen on kaikista näkyvintä inhimillisten perustarpeiden vähimmäisvaatimusten täyttämisen osalta. Sen sijaan liikakulutuksen ja -tuotannon rajoittaminen planetaarisiin rajoihin vaatii vielä paljon enemmän sitoutumista. WEGo-maiden hyvinvointi-indikaattorit eivät kuvaa riittäväällä tavalla maiden kokonaispäästöjä ja materiaalien käyttöä globaalisti, vaan ne korostavat kansallisia ympäristövaikutuksia ja kansallista kulutusta eivätkä tuo esiin kotimaan kulutukseen liittyviä ulkoistamisen ja globaalien toimitusketjujen ympäristövaikutuksia. Yhdeksi selkeäksi kehitystavoitteeksi tehdä näkyvämmäksi valtioiden ympäristövaikutuksia on ehdotettu kulutuksen pysymistä planetaarisissa rajoissa kuvaavien materiaalis-, ekologisen- ja hiilijalanjäljen laskemisen kehittämistä. (Hayden & Dasilva, 2022) Toisaalta muutos on vasta alkumetreillä, eikä hyvinvointitalouden poliittiset toimintaohjelmat ja mittarit ole vielä päässeet vakiintumaan toisin kuin jo pitkään käytössä ollut BKT. Näin ollen olisi myös epärealistista odottaa niiden jo syrjäyttävän vakiintuneita toimintamalleja. Tähän tulee kuitenkin pyrkiä ja kehittää aktiivisesti hyvinvointi-indikaattoreita, kuten kulutuksen jalanjälkilaskelmia. Ja ennen kaikkea reagoida niihin päätöksenteossa.

Suomessa hyvinvointimittareiden kehikoksi on ehdotettu useampaa lähestymistapaa. Hyvinvoinnin mittareille on esitetty esimerkiksi talouden, ympäristön ja inhimillisen hyvinvoinnin kolmea pääulottuvuutta. (Martela, 2021) Tämä on vakiintunut kehikko, jolla kestävyuden eri ulottuvuudet jaotellaan. Tämä jaottelu herkästi johtaa kuitenkin näiden

ulottuvuuksien tarkastelemiseen erillisinä kokonaisuuksina, mikä ei ole mielekästä niiden keskinäisen riippuvuussuhteensa vuoksi (Helne & Hirvilammi, 2015). Edellä kuvattu kestävä hyvinvoinnin teoriaan pohjautuva HLBD-malli (Having, Loving, Being, Doing) käsittää hyvinvoinnin moniulotteisesti sekä suhteellisesti toisiinsa nähden. Sen tarkoituksena on vapauttaa ajattelua nykyisistä instituutioista ja polkuriippuvuuksista uudenlaiseen ekososiaalisen politiikan tekemiseen ja ajatteluun. Siinä kestävä hyvinvointi koostuu kohtuullisesta elintasosta, elinkelpoisesta elinympäristöstä, mielekkästä ja vastuullisesta toiminnasta, merkityksellisistä suhteista sekä elävästä läsnäolosta. (Helne & Hirvilammi, 2015; Hirvilammi & Helne, 2014) Martelan ja Ahokkaan (2021) ehdottama koetun hyvinvoinnin mittari sopisi hyvin HLBD-malliin, joka on jo itsessään jaoteltu koetun hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien mukaan. Valtioneuvoston selvityksessä kyseistä mallia on ehdotettu Suomen kansallisen hyvinvointitalouden ohjausmallin keskiöön ja etenkin sosiaaliturvan kehittämiseen (S. Korhonen et al., 2022). Tässä työssä myös SOSTE on ollut aktiivisesti mukana. Lisäksi mallia on jo hyödynnetty muun muassa koronakriisin laajojen hyvinvointivaikutusten arvioinnissa (Hiilamo, 2021).

Suomessa olisi ensin kriittistä tunnistaa hyvinvoinnin avainmittarit sekä alkaa mittaamaan niitä, sillä tällä hetkellä Suomessa hyvinvointia mitataan puutteellisesti. Tulisi valita ne indikaattorit, joita seurataan ja joita vasten politiikan onnistumista arvioidaan ja luoda niistä hyvinvointimittareiden kehikko. (Martela, 2021) Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) on edistänyt työkaluja hyvinvointitaloudelliseen ohjaukseen ja seurantaan Suomessa *Hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismi* -hankkeessa vuosina 2022–2024. Hankkeessa on kehitetty ehdotus hyvinvointitalouden ohjausmallista valtioneuvoston tasolle ja osaksi poikkivaltionhallinnollista ohjausta. (Kinnunen Mohr et al., 2024) Hyvinvointitalouden kansallisessa ohjausmallissa on korostettu valtioneuvoston roolia sen ohjauksessa, jolloin siitä tulisi kaikkien ministeriöiden yhteinen poikkileikkaava tavoite (S. Korhonen et al., 2022). Tämän hankkeen johtopäätöksinä THL on koostanut yhdessä kansalaisjärjestöjen ja neljän sektorin kanssa ehdotuksen Suomen hyvinvointitalouden seurantamittaristosta keväällä 2024. Tämä koostuu 10 hyvinvointia kuvaavasta mittarista: luonnon ja ympäristön tila, luonnon ja ympäristön käyttö, lähipalveluiden saatavuus, sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden saatavuus, mielenterveys, yksinäisyys, taloudellinen eriarvoisuus, luottamus ja turvallisuuden kokemus, osallisuus ja inklusiivisuus sekä koettu hyvinvointi. Johtopäätöksissä myös todetaan, että kaikista näistä indikaattoreista ei ole vielä helposti saatavissa tai kerättävissä tietoa. (Kinnunen Mohr et al., 2024) Näiden kaikkien mittaamista tulisi järjestelmällisesti kehittää eteenpäin.

Esimerkiksi luotettavaa koetun hyvinvoinnin mittaria ei vielä ole. Tutkijat ovat vaatineet koetun inhimillisen hyvinvoinnin mittarin kehittämistä, joka kertoisi säännöllisesti, miten ja mihin suuntaan kansalaisten hyvinvointi kehittyy. Martela ja Ahokas (2021) ehdottavat koetun hyvinvoinnin mittaamista standardoidusti kansalaisille tehtynä kyselynä, jossa mitattaisiin elämäntyytyväisyyttä, myönteisiä tunteita, kielteisiä tunteita, psykologista toimintakykyä, tulevaisuususkoa, sosiaalista hyvinvointia ja merkityksellisyyttä. He tuovat kuitenkin esiin, ettei hyväkään mittari auta, ellei sitä saada osaksi vaikuttavia politiikkaprosesseja. Sen vuoksi heidän mukaansa hyvinvoinnin mittaria kannattaisi soveltaa politiikan päämääriä ja agendoja valittaessa. Koetun hyvinvoinnin vaikutusarviointi tulisi ottaa osaksi myös politiikan tekemistä – niin että eri hankkeiden hyvinvointivaikutuksia arvioidaan etukäteen, kuten niiden taloudellisia vaikutuksia tällä hetkellä arvioidaan. Tällöin niukkoja julkisia resursseja voitaisiin ohjata hyvinvointia lisääviin hankkeisiin ja säästää niistä, jotka tuottavat vähiten hyvinvointivaikutuksia. (Martela & Ahokas, 2021) Tätä on hyvinvointibudjetointi, jota jo osassa WEGo-maista sovelletaan.

Suomessa aiemmin hyvinvointitalouskeskusteluissa ekologinen ulottuvuus on jäänyt vähemmälle huomiolle. Tämä voi johtua siitä, että alun perin hyvinvointitaloutta on alkanut edistämään sosiaali- ja terveystaloudet sekä STM, joiden tarkastelussa talouden sosiaalinen näkökulma painottuu ekologisen sijaan. Nyt ekologinen hyvinvointitalouden ulottuvuus on kuitenkin huomioitu THL:n hyvinvointitalouden seurantamittariston ehdotuksessa luonnon ja ympäristön tilan ja käytön seuraamisen mittareissa (Kinnunen Mohr et al., 2024). Tämä edistää käsitystä ekologisen ja sosiaalisen yhteenkietoutuneesta luonteesta hyvinvointitaloudessa ja tämän vahvaa kestävyyttä edustavan näkemyksen edistämistä myös päätöksenteon tasolla. Suomessa laajemmin ekologista kestävyys siirtymää eli *ekologista jälleenrakennusta* vie eteenpäin BIOS-tutkimuslaitos (BIOS, 2024; Järvensivu et al., 2023).

Miten hyvinvointitalous linkittyy hyvinvointivaltioon?

Suomi kuuluu sosiaalidemokraattiseen hyvinvointivaltion hallintomalliin. Hyvinvointivaltio nähdään kontekstuaalisesti soveltuvampana järjestelmänä ekososiaalisesti kestäville politiikkatoimille kuin konservatiiviseen ja liberaaliin markkinatalouteen nojaavat hyvinvointijärjestelmät (Büchs & Koch, 2017, 31-32). Hyvinvointivaltion tutkimuksesta kuitenkin yleisesti puuttuu ympäristönäkökulmat (Koch & Buch-Hansen, 2021) lukuun ottamatta nyt vastikään nousutta ekohyvinvointivaltion tutkimussuuntausta (Hirvilammi, 2020). Siirtymässä ekohyvinvointivaltioon tulee huomioida vihreän kasvun ongelmallisuus ja

kasvuriippuvaisuudesta irtaantuminen, jotta molemmat, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys, voivat toteutua (Büchs & Koch, 2017, 31-32).

Hyvinvointivaltioon liitetty sosiaalidemokratia, on yhtenäinen lähinnä osallistavan ja vihreän kasvun agendan kanssa. Nykyisen talousjärjestelmän korvaajaksi se ei riitä, vaan edustaa lähinnä paranneltua kasvun talousmallia. (Hayden & Dasilva, 2022) Nykyinen sosiaalidemokraattinen hyvinvointihallinto on tarkoitettu epätasa-arvon poistamiseen samalla fasilitoiden korkeaa talouskasvua. Jopa sosiaalidemokraattiset puolueet ja ammattiyhdistysliikkeet pitävät talouskasvuun perustuvaa järjestelmää välttämättömänä ja toivottuna. Näin pro-kasvun eli talouskasvumyönteiset vihreän kasvun aloitteet ovat valtavirtaistuneet valtion päätöksenteon tasolla. Tämä johtaa päätöksenteon kestävämyyteen niin sosiaalisesti kuin ekologisestikin kuten luvussa 3.2. kuvasin. Sosiaalidemokratiaan perustuvaa hyvinvointivaltion käsitettä onkin kritisoitu muuttumisesta uusliberalistiseksi kilpailuvaltioksi. (Buch-Hansen, 2018) Hyvinvointivaltio on tällä hetkellä hyvin kasvuriippuvainen, sillä julkiset palvelut ja valtion talous ovat vankasti sidottuja jatkuvan kasvun turvaamaan rahoitukseen. Yksi suurimpia kasvun vaateen ylläpitäjiä onkin hyvinvointipalveluiden rahoittamisen ongelmat ilman kasvua. (Hayden & Dasilva, 2022)

Sosiaalidemokraattinen hyvinvointihallinto voi toimia hyvin uusjakoon eli resurssien ja tulojen uudelleen jakamiseen, mutta ei ole näyttöä, että se voisi ottaa huomioon ekologisia rajoja tälle jakamiselle. Tämä johtuu siitä, että nykyisin uusjako perustuu BKT:n kasvusta riippuvaan riittävään verotukseen. Tällaisessa hyvinvointikapitalismissa (welfare capitalism) tulojen kasvua ja materiaalien tarpeiden kasvua ei kyseenalaisteta, jolloin korkean tulotason maiden elämisen materiaalisia standardeja ja hyvinvoinnin tasoa ei ole mahdollista yleistää koko maailmaan planetaaristen rajojen puitteissa. Kysymys on lähinnä siitä, miten hyvinvointiyhteiskunnat saadaan ekologisen kestävyuden rajoihin. Tämä vaatii hyvinvointivaltion instituutioiden sopeutumista ja uudelleen kalibroitua. (Büchs & Koch, 2017, 34-35)

Hyvinvointitalous viittaa vahvasti hyvinvointivaltion vahvistamiseen ja tukemiseen. Hyvinvointitalous painottaa ennaltaehkäisevää näkökulmaa julkisen talouden menojen jakamiseen. Ennaltaehkäisy on yksi tärkeimmistä toimista kohti kasvuriippuvuuden ratkaisemista ja julkisten kustannusten rajoittamista. Silloin ei keskitytä oireiden hoitoon, vaan niiden juurisyihin hyvissä ajoin. Lisäksi vuokrahakuisuuden lopettaminen

hyvinvointipalveluissa eli yksityistämisen lakkauttaminen alentaisi julkisten palveluiden kustannuksia. (Hayden & Dasilva, 2022)

Hyvinvointivaltion rahoitus on alun perin tarkoitettu rahoitettavan ensisijaisesti työntekijöiden ja työnantajien primääristen tulojen verotuksella kasvavassa taloudessa (Büchs & Koch, 2017, 34-35). Sen vuoksi kasvunjälkeisen hyvinvointivaltion mahdollistaminen vaatii työllisyyden irtikytkemistä hyvinvointivaltion rahoittamisesta ja sen erottamista kasvuriippuvuudesta. Liiketoiminta, joka pyrkii tuottamaan voittoa kilpailuilla markkinoilla, kohtaa suurta painetta parantaa tehokkuuttaan ja vähentää työ- ja muita kustannuksiaan. Tämä voi johtaa työttömyyden kasvuun, koska kun työn tehokkuus paranee, se voi vähentää tarvetta työvoimalle. Ellei talous kasva riittävällä tasolla kompensoidakseen tätä tehokkuuden parantumisesta johtuvaa työvoiman tarpeen vähenemistä, työttömyys voi nousta. Toisin sanoen, jotta korkeaa tehokkuutta voidaan ylläpitää, täytyy tuottaa koko ajan kasvavia määriä hyödykkeitä, jotta kaikille riittäisi töitä. (Hayden & Dasilva, 2022) Kasvunjälkeinen kirjallisuus ehdottaa tämän loven paikkaamista vähennetyllä työajalla, jolloin taloudella ei olisi niin isoja paineita kasvaa työllisyyden näkökulmasta. Lisäksi työtakuu, universaalit peruspalvelut ja perustulo ovat keinoja irtikytkeä työllisyys kasvusta. (Fitzpatrick et al., 2022; Hayden & Dasilva, 2022) Kasvunjälkeinen hyvinvointivaltiotutkimus on myös oma tutkimusalansa ja sitä edistetään Suomessa muun muassa ORSI-tutkimushankkeessa (www.ecowelfare.fi).

5.2.3. Hyvinvointiorganisaatioiden vaihtoehtoiset tavat toimia

Hyvinvointitaloutta esiintyy ja nousee käytännön toiminnasta jo tällä hetkellä (Waddock, 2021). Mikrotasolla yksittäiset organisaatiot voivat esimerkiksi demonstroida ja pilotoida projekteja, jotka ovat toteuttamiskelpoisia ja toivottavia uuden toiminnan muotoja vakuuttaen päättäjiä niiden soveltamismahdollisuuksista (Trebeck, 2018). Hyvinvointitalouteen tähtääviä organisaatioita tarvitaan edelläkävijöiksi, jotta hyvinvointitalous voi vakiintua yleiseksi talous- ja toimintamalliksi, sillä olemassa olevat liiketoiminnan etiikan ja yritysvastuun tutkimus ja käytännöt (Corporate Social Responsibility, CSR) eivät tällaista tarjoa. Resilientit hyvinvointiorganisaatiot tunnistavat kaikilla olevan vastuun, vaikka suorat vaikutukset eivät kohdistuisikaan omaan toimintaan. Ekosysteemin kokonaisvaltaisten muutoksien ymmärretään vaikuttavan eittämättä ennemmin tai myöhemmin myös omaan toimintaan. (Shrivastava & Zsolnai, 2022) Resilientit hyvinvointiorganisaatiot järjestävät toimintansa hyvinvoinnin

ensisijaisen tarkoituksen, siihen keskittymisen ja sen edistämisen mukaan (Fioramonti et al., 2022).

Hyvinvointitaloudessa tehdään uusintavaa ja ennallistavaa liiketoimintaa perustuen palveluihin, yhteiseen kuluttamiseen sekä uudelleen käyttämiseen ja kierrättämiseen (Coscieme et al., 2019). Kiertotalous ja teollinen ekologia voivat olla hyvinvointitaloudessa toimivien yritysten operatiivisen toiminnan avainelementit. Kiertotalous pyrkii kierrättävään suljetun kehän talouteen minimoiden raakamateriaalien käytön uudelleen käyttämisen, jakamisen, korjaamisen, kunnostamisen ja uusiokäytön avulla. Teollinen ekologia tutkii fyysisiä materiaali- ja energiavirtauksia teollisissa järjestelmissä sekä laajemmin teollisissa yhteiskunnissa. Organisaatioiden tulee myös olla resilienttejä ulkoisille shokeille ja oppia niistä (tuotannon) tehokkuuden sijaan. Tämä edellyttää kauaskantoisempaa pitkän aikajänteen orientaatiota. (Shrivastava & Zsolnai, 2022)

Yritystoimintaa tulisi kehittää hyvinvointilähtöiseksi. Säännöstelyn tulisi asettaa liiketoiminnalle perussäännöt, jotka kannustavat ekologisesti ja sosiaalisesti uusintavaan käyttäytymiseen. Vastaavasti tulisi aktiivisesti rangaista ekososiaalisesti kestävästä, vastuuttomasta ja sitoutumattomasta yritysten toiminnasta. Hallitukset ja teollisuusalat voisivat sopia yhteisistä alakohtaisista mittareista ja niihin sitoutumisesta. Lisäksi pankkien ja sijoitusyhtiöiden tulisi sitoutua pidempiin pitkäjänteisiin pääomiin ja takaisinmaksuaikoihin (10-15 vuoden maksuaikoihin nykyisen 3-5 vuoden sijaan). Myös se kannustaisi pitkäaikaisemmän kehityksen tekemiseen, sillä nykyään pääomasijoittaminen on hyvin lyhytjänteistä. Tämä hankaloittaa pitkäjänteisten hyvinvointiorganisaatioiden rahoittamista. (Shrivastava & Zsolnai, 2022) Hyvinvointilähtöiseen yritystoiminnan kannustamiseen on ehdotettu esimerkiksi kokonaiskustannusten ja -hyötyjen kirjanpidon soveltamista ja sen vaatimista veronpalautuksia vastaan, mikä kannustaisi yrityksiä vapaaehtoisesti tarkastelemaan laajemmin toiminnan hyötyjä ja haittoja sekä korjaamaan niissä havaittuja epäkohtia (Fioramonti et al., 2022).

Jotta hyvinvointiorganisaatiot voivat yleistyä, tarvitaan uuden vakuuttavan hyvinvointi- ja kestävyysnarratiivin vahvistumista niin makro- kuin mikrotasollakin sekä laajempaa hyvinvointiorganisaatioiden tutkimusta yhteiskunnan eri tasoilla – yksilön, organisaation, paikallisella, alueellisella, kansallisella, ekologisen ympäristön, sosiokulttuurisella ja talouspoliittisella tasolla (Shrivastava & Zsolnai, 2022). Yleisen asenneilmapiirin ja tiedon

vaikutusta ei voi väheksyä kaiken toiminnan mahdollistamiseksi. Sen vuoksi tulevaisuuden hyvinvointitalouden kehittämisessä tulee ottaa huomioon verkostojen ja yhteistyön vahvistaminen. Tulee pystyä tarjoamaan eteenpäin katsovia skenaarioita, tarinoita ja kannustavia käytännön esimerkkejä, jotka hahmottavat konkreettista visiota. Tavoitteet tulee pystyä konkretisoimaan toimenpiteiksi kaikilla yhteiskunnan tasoilla, ettei hyvinvointitalous jää vain yläkäsitteeksi. Toisin sanoen hyvinvointitalous tulee integroida vahvemmin osaksi yhteiskunnallisia keskusteluja. Keskeistä on tunnistaa yhteisiä tavoitteita esimerkiksi kestävä kehityksen, sukupuolten tasa-arvon ja ekologisen jälleenrakennuksen edistämässä. (Ahokas, 2021b) Kun tunnistamme yhteisiä tavoitteita, on helpompi myös rakentaa yhteistyötä niiden eteenpäinviemiseksi aina yksilötasolta globaalille tasolle asti.

6. Pohdinta

Tässä luvussa esitän tutkimukseni keskeisimmät tulokset perustuen tutkimuskysymyksiini, jotka kiteytyvät kysymykseen, millainen talous edistää ekologista ja sosiaalista kestävyyttä? Aloitan avaamalla lyhyesti uusklassiseen taloustieteeseen perustuvan vallitsevan uusliberalistisen talouden keskeisiä ongelmia. Tämän jälkeen tuon yhteen kestävän talouden piirteitä, joita ekologisen taloustieteen sekä poliittisen talouden tutkimuksesta nousi esiin tässä tutkimuksessa. Lisäksi erittelen tässä tutkimuksessa kahden ekologisen taloustieteen koulukunnan – Wienin sosioekologisen ja Barcelonan ekologisen taloustieteen – yhtenäisyyksiä ja eroavaisuuksia niiden tutkimuksessa ja sen lähtökohdissa. Sen jälkeen siirryn tulevaisuuden talousmalleihin, joita ekologisen taloustieteen tutkimuksessa esitetään nykyisen talousjärjestelmän sijaan. Tässä tutkimuksessa tarkastelin lyhyesti Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunnan esittämää kohtuutaloutta. Keskityin kuitenkin kokonaisvaltaisesti eri kestävän talouden aloitteita yhdistävään hyvinvointitalouteen. Lopuksi kokoan yhteen, miten hyvinvointitalous esitetään ratkaisuna talouden ohjaamiseksi kohti ekososiaalista kestävyyttä, ja millaisia hyvinvointitalouden toimenpiteitä on ehdotettu ja toteutettu Suomessa kansallisella sekä EU:n alueellisella tasolla.

Vallitsevan uusliberalistisen talouden keskeiset ongelmat

Taloukasvua talouden tavoitteena on kritisoitu jo klassisten poliittisen talouden tutkijoiden puolesta 1800-luvulla. BKT:ta talouden mittarina on kritisoitu siitä asti, kun se on kehitetty, mutta laajemmin 1970-luvulta lähtien, kun ekologinen taloustiede tieteenalana vahvistui ja talouden biofyysiset rajat tunnistettiin laajasti. Tässä kirjallisuuskatsauksessa nousi selvästi esiin kolme isoa taloukasvukritiikin teemaa: BKT:seen perustuvan kasvun ristiriitaiset oletukset, maapallon biofyysisten rajojen rikkominen sekä talouden eriarvoisuuden kasvaminen.

Taloukasvusta tuli tärkeä poliittinen tavoite vasta toisen maailmansodan jälkeen yhteiskuntien jälleenrakennuksen aikaan 1950-luvulla, kun BKT:ta alettiin mittamaan (Mazzucato, 2018). BKT mahdollisti talouden tuotannon kasvun mittaamisen, mikä oli tärkeää yhteiskuntien nopeassa jälleenrakennuksessa, kun kaikesta oli pulaa. Tällä hetkellä globaaleilla rikkailla mailla ei ole kuitenkaan pulaa perushyödykkeistä, vaan päinvastoin kärsimme ylikulutuksesta johtuvista päästöistä ja muista jätteistä.

Kestävyyssiirtymän edistämässä hinnoittelu ei yksinään toimi, sillä kestävyysongelmat ovat luonteeltaan laadullisia ei määrällisiä. Tämä tarkoittaa, että kestävyysongelmat ovat lähtökohtaisesti muita kuin rahallisia vaikutuksia ihmisen toiminnasta, joita voidaan tarkastella laadullisilla mittareilla. Esimerkiksi jo 1970-luvulta keskusteluissa ollut *saastuttaja maksaa* -periaatteen toteuttaminen vaatisi miltei kaikkien hintojen regulaatiota, sillä talouden haitalliset ulkoisvaikutukset (esim. päästöt) eivät ole poikkeuksellisia, vaan ne ovat kaikkialla taloudellisessa toiminnassa läsnä olevia. Hintojen laaja regulaatio johtaisi kasvavaan valtion rooliin markkinoilla ja talouden suunnitteluun, mikä taas on vastoin valtavirtaisen talouden käsitystä mahdollisimman vapaista markkinoista. (Söderbaum, 2008) Esimerkiksi vihreän kasvun kannattajat pitävät hiilen hinnoittelua vaikuttavimpana vihreän siirtymän keinona (Buch-Hansen & Carstensen, 2021). Valtavirtaisessa taloudessa hinnan ulkopuolelle jäävät arvot, kuten ekologisuus, paikallisuus tai uusintava työ ja hoiva, eivät tule osaksi talouden tarkastelua, kun taloutta mitataan ja seurataan hintoihin perustuvilla talouden mittareilla (BKT) (Elomäki & Ylöstalo, 2020; Spash, 2020). Muita kuin taloudellisia arvoja ei voi yksinkertaistaa hintaan – asioilla, kuten luonnolla on myös itseisarvo.

Valtavirtaiseen vihreään kasvutalouteen liittyy paradokseja sekä harhaluuloja, jotka jättävät fysiikan lait ja ekologian huomiomatta (Coscieme et al., 2019). Yksi merkittävimmistä vihreän kasvun harhaluuloista on irtikytkentä, joka tarkoittaa talouskasvun ja sen ulkoisvaikutusten välisen riippuvuussuhteen katkaisemisesta. Irtikytkentä tarkoittaa, että päästöt ja materiaalien ja energian käyttö vähenisivät samaan aikaan, kun talous kasvaa. Tällä hetkellä nykyiset päästöjen vähennykset eivät kuitenkaan ole lähelläkään riittävää tasoa esimerkiksi EU:n *Agenda 2030*- tai *Fit For 55* -päästötavoitteiden saavuttamiselle (Cuny & Parrique, 2024; Hickel & Vogel, 2023). Tarvittaisiin noin 10-kertaista irtikytkennän tasoa verrattuna nykyiseen tilaan (Hickel & Vogel, 2023). Lisäksi materiaalien käyttö on itse asiassa vain kasvanut sen sijaan, että saavuttaisimme ekotehokkuuden kehittämällä materiaalien säästämistä (Hickel, 2019).

Kasvutalouden mittakaavavaikutus ylittää sen tuottamat tehokkuussaavutukset. Tehokkuuden ja resurssien käytön paradoksi eli *Jevonsin paradoksiksi* tai *rebound-vaikutus* kumoaa harhaluulon siitä, että lisääntynyt tehokkuus johtaisi vähentyneeseen resurssien käyttöön. Päinvastoin lisääntyneen tehokkuuden on todistettu kasvattavan resurssien käyttöä. (Coscieme et al., 2019; Hickel, 2019) On myös paradoksaalista, että yhtäältä talouskasvun irtikytkentä materiaaleista ja päästöistä on riippuvainen uusiutuvaan energiaan siirtymisestä, ja toisaalta

talouskasvu kasvattaa energian ja materiaalien kokonaiskäyttöä lisääntyvän energian tarpeen myötä hidastaen tätä siirtymää. Näin ollen talouden mittakaava lopulta määrittää pysyväkö taloudellinen toiminta planetaarisissa rajoissa vai ei. Ekologisen taloustieteen edustamasta syväekologisesta näkökulmasta käsin on tunnistettu murroksen paradoksi, joka perustuu termodynamiikan lakeihin. Se tarkoittaa kaiken ihmisen tekemän muutoksen vaativan energiaa ja materiaa ja näin lisäävän entropiaa, mikä tarkoittaa, että yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi myös kohti kasvunjälkeisyyttä tarvitaan itse asiassa lisää (materiaalista) kasvua muutoksen laajuuden takia. Esimerkiksi fossiilisista polttoaineista siirtyminen uusiutuvaan puhtaaseen energian tuotantoon vaatii valtavasti energian ja materiaalien käyttöä. Sen vuoksi syvän ekologian näkökulmasta 'hyvä' murros tehdään siten, että muutetaan ihmisen tekemää ympäristöä eli yhteiskunnallisia arvoja, käytäntöjä ja rakenteita. Vastaavasti ei-ihmisen tekemän ympäristön (jokien, metsien ja luonnon eläinten) muuttaminen edustaa kestämatöntä murrosta ja tarkoittaa, että murroksen tekemisen mahdollistamiseksi itse asiassa tuhoetaan kasvavissa määrin luontoa, jos se joudutaan tekemään esimerkiksi vihreän kasvun vaatimusten mukaisesti. (Heikkurinen, 2019) Toisin sanoen sillä, mitä murroksessa muutetaan, on väliä. Ihmisten luomia yleisiä asenteita ja ajattelutapoja on hankalaa ja hidasta muuttaa. Niiden muuttaminen kohti kasvunjälkeistä kestävästä taloutta säästäisi kuitenkin paljon ekosysteemin tuholta sekä tästä tuhosta koituvien lisäongelmien ratkaisemiselta.

Maailmanlaajuiset tulo- ja varallisuuserot liittyvät tiiviisti ekologiseen eriarvoisuuteen. Globaali pohjoinen on vastuussa jopa 92 % globaaleista hiilidioksidipäästöistä, jotka ylittävät planetaariset rajat (Hickel & Kallis, 2020). Ja vain kymmenesosa koko väestöstä on vastuussa lähes puolesta kaikista hiilidioksidipäästöistä (Chancel et al., 2021). Näin ollen päästöjä vähennystoimet tulee ensisijaisesti kohdistaa korkeatuloisiin ihmisiin ja maihin, jotka myös ylikuluttavat selvästi eniten.

Talouskasvu ylläpitää rakenteellista epätasa-arvoa, ja toisin kuin yleisesti ajatellaan, eriarvoisuus vain kasvaa. Globaali maiden välinen tulojen eriarvoisuus on vielä vuonna 2020 arvioitu olevan suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 1900 läntisen imperialismiin huipulla (Chancel et al., 2021). Lucasin paradoksi kuvaa vaurauden itse asiassa valuvan rikkailta rikkaille tai köyhiltä rikkaille (Coscieme et al., 2019). Maailmanlaajuisesta varallisuuden kasvusta on hyötynyt suhteessa eniten rikkaat ja erityisesti väestön ylin 1 % eli multimiljonäärit, jotka ovat lunastaneet 38 % kaikesta 1990-luvun puolivälin jälkeen kertyneestä lisävarallisuudesta. Samaan aikaan alin 50 prosenttia väestöstä on saanut tästä vain 2 %.

Samanlainen tulojen ja varallisuuden jakautuneisuus nähdään myös yleisesti globaalien tulojen ja etenkin globaalisen varallisuuden jakautumisessa. Globaalisti väestön köyhin 50 prosenttia omistaa 2 prosenttia varallisuuden kokonaismäärästä, kun taas maailman rikkain 10 prosenttia omistaa 76 prosenttia kaikesta varallisuudesta. Jos varallisuusryhmien välillä viime vuosikymmeninä havaittu epätasa-arvo jatkuu samalla muutosvauhdilla myös tulevaisuudessa, niin hypoteettisen skenaarion mukaan vuoteen 2070 mennessä maailman rikkain 0,1 prosenttia väestöstä omistaisi jo yli neljänneksen maailman varallisuudesta. (Chancel et al., 2021)

Kestävyystavoitteiden eteenpäin vieminen yhteiskunnallisella tasolla useimmiten pysähtyy niiden ristiriitaisuuteen juuri valtion yleisen talouskasvuorientaation ja -tavoitteen kanssa. Kun otetaan vielä huomioon, että rikkaissa maissa subjektiivinen ja objektiivinen hyvinvointi ei enää kasva BKT:n kasvun myötä (Büchs & Koch, 2017, 79-80), herää kysymys, miksi yhä kehittyneemmän maailman aikana nojaamme talouden kehityksessä sodan jälkeiseen jälleenrakennukseen tarkoitettuun talouden kehityksen mittariin. Kestävän talouden talouskasvukritiikin mukaan on itse asiassa utooppisempaa tavoitella jatkuvaa talouskasvua kuin siirtyä kestävään kohtuullisuuteen ja hyvinvointiin kasvunjälkeiseen talousjärjestelmään.

Tulevaisuuden kestävä talous

Nykyinen syvien ja yhteenkietoutuneiden kriisien aika luo painetta syvälle paradigman muutokselle eri puolilla yhteiskuntia kohti kestävää hyvinvointia planetaarisissa rajoissa. Kasvunjälkeinen kestävä talouden tutkimus pohjautuu vahvasti ekologiseen taloustieteeseen. Ekologisen talouden tutkijat jakavat yhteisen tavoitteen kestävään hyvinvointiin perustuvan talouden kehittämisestä. Keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi on monia. Kestävän talouden tutkimuksesta nousi kuitenkin selkeitä kaikkien kestävä talouden tutkijoiden yhteisesti jakamia periaatteita.

Ekologisen taloustieteen tutkijoita yhdistää käsitys taloudesta osana yhteiskuntaa ja yhteiskunta laajemmin osana ekosysteemiä. Ekologinen taloustiede tarkastelee taloutta fysiikan lakeihin perustuvan yhteiskunnallisen aineenvaihdunnan eli materiaalien ja energian käytön näkökulmasta. Luonnon ja yhteiskunnan välinen aineenvaihdunta alkaa siitä, kun ihmiset louhivat tai muuten ottavat luonnon resursseja omaan käyttöönsä, ja loppuu siihen, kun ne heitetään pois jätteenä, päästöinä tai jäännöksinä. Tulevaisuuden kestävä talous ottaa huomioon ensisijaisesti talouden toiminnan biofyysiset rajat. Maapallo saa energiaa auringosta, mutta aineen osalta se on suljettu järjestelmä, jolloin kaikki materiaalin käyttö huonontaa materiaalin

laatua tai hävittää sen kokonaan pois. Myös energiaa häviää lämpöhukkana (entropia). (González De Molina & Toledo, 2014) Näiden planetaaristen rajojen vuoksi pitkän aikavälin tarkastelu on kestävän talouden lähtökohta. Ekosysteemit uusiutuvat talouden nykyisiin kvartaali- tai vuosisykleihin verrattuna hitaasti, joten myös taloudellisen toiminnan tulee ottaa ensinnäkin huomioon taloudellisesta toiminnasta koituvat seuraukset niin lyhyellä kuin pitkällä aikajänteellä, mutta myös suunnitella taloutta pitkällä aikajänteellä kestävästi niin, että se pysyy planetaarisissa rajoissa. Tämän vuoksi kohtuullisuus on kestävän talouden yksi perustavanlaatuisimpia periaatteita kaikessa sen toiminnassa. Kohtuullisuus tarkoittaa perustarpeiden tuottamista ja kohtuullista elintapaa, jossa etenkin ihmisten koetun hyvinvoinnin sekä ihmisten välisen hyvinvoinnin merkitys kasvaa.

Kestävä talous on tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen. Tasavertainen niin, että se ei korosta kenenkään roolia, tarpeita tai haluja ylitse muiden. Kestävää hyvinvointia katsotaan globaalista sekä universaalien tarpeiden näkökulmasta käsin, sillä perustarpeet eivät merkittävästi eroa eri olosuhteiden välillä. Nykyisessä globalisoituneessa maailmassa ja taloudessa ei myöskään voida ajatella pelkästään omaa hyvinvointia. Kaikki maat ovat riippuvuussuhteessa keskenään erilaisten luonnonvarojen ja tuotettujen hyödykkeiden osalta. Yleisesti tutkimuksen mukaan niin, että globaalin pohjoisen maat ovat enemmän riippuvaisia globaalin etelän maiden arvokkaista luonnonvaroista. Tällöin itse asiassa globaalin pohjoisen talouskasvu on hyvin riippuvainen globaalin etelän maiden tarjoamista resursseista. Sen vuoksi tulevaisuuden kestävä talous jakaa uudelleen taloudellista valtaa ja luonnon resursseja niin, että ensisijaisesti paikalliset hyötyvät omista resursseistaan. Lisäksi universaalit palvelut ja sosiaaliturva taataan oikeudenmukaisesti kaikille. Lisäksi ylisukupolvisella oikeudenmukaisuudella taataan riittävien luonnonvarojen säilyttäminen ja näin perustarpeiden mahdollistaminen myös tuleville sukupolville. Tämä tarkoittaa ekologisten varantojen kasvattamista. Kun ottaa huomioon sen, että ekologista velkaa on jo yli 17 maapallon vuoden kokonaistuottavuuden verran (Global Footprint Network, 2024), luontoa tulisi säilyttää koko ajan kasvavissa määrin, jotta ekologisen velan kasvaminen voisi kääntyä edes laskuun saati kääntyä ekologisten varantojen puolelle.

Tulevaisuuden talous perustuu laadullisesti parempaan tuotantoon ja tekemiseen. Tehokkuuden ja optimoinnin ajattelusta pyritään eroon, sillä ne soveltuvat vain materiaalien kierrättämiseen ja kiertotalouden edistämiseen. Sen sijaan tavoitellaan laadukkaasti parempaa ja lähtökohtaisesti aineetonta eli postmaterialistista taloutta siinä määrin kuin se on vain mahdollista. Tätä edistää kaupallistamisesta siirtyminen kohti markkinaehtoisuuden ja

markkinariippuvuuden vähentämistä eli dekommodifikaatiota. Markkinoita käytetään ensisijaisesti hyödykkeiden vaihdantaan, niin kuin ne alun perinkin on tarkoitettu, eikä ensisijaisesti voiton tavoitteluun, kuten tänä päivänä.

Talouden hallinta perustuu vahvaan demokratiaan. Kestävä talous tavoittelee ensisijaisesti yhteistä hyvää ja on yhteisöllinen sekä osallistava. Tämä tarkoittaa talouden demokratisointia laajasti yhteiskunnan eri tasoilla. Esimerkiksi omistajuuden rakenteiden suuntaaminen yhteisölliseen tai työntekijäomistajuuteen jakaa varallisuutta sekä päätöksentekovaltaa tasa-arvoisemmin. Lisäksi yhteisten ja yhteisöllisesti hallittujen resurssien ja hyödykkeiden eli *yhteisten* rooli taloudessa kasvaa. Toisin sanoen tehdään enemmän yhteistyötä ja jaetaan asioita niin, ettei niitä ole välttämättä tarve omistaa. Yhteiset näkyvät jo tänä päivänä erilaisissa jakamistalouden aloitteissa ja yhteiskäyttöhyödykkeissä.

Kestävä talous on tasapainoinen niin vallan, vaurauden kuin kestävyysdenkin näkökulmista. Kaikki ihmiset sekä yhteisöt ovat toimivat poliittisesti, vaikka emme sitä ajattelisi. Jokainen meistä tekee päivittäin valintoja arjessa, jotka vaikuttavat siihen, miten maailma muotoutuu. Me joko vahvistamme nykyistä järjestystä tai muutamme sitä pienin askelin kohti uudenlaisia tapoja toimia. Niin ihmisen kuin yhteisön, kuten yrityksen, arki on täynnä valintoja, joilla toisilla on enemmän vaikutusvaltaa kuin toisilla. Jokaiselle on kuitenkin valtaa. Kestävän talouden keskiössä ovat itseään osana laajempaa yhteisöä ajattelevat yksilöt sekä yhteiskunnalliset yritykset ja muut organisaatiot, jotka haluavat omalla toiminnallaan olla luomassa kestävästä hyvinvointia. Kun kaiken toiminnan motiiviksi asetetaan hyvinvointi ja yhteinen hyvä, toimintamme ohjautuu luonnollisesti sitä tukeviin suuntiin. Tämä vaatii kuitenkin hyvinvoinnin uudelleen määrittelyä niin, että sitä ei ensimmäisenä ajatella taloudellisin termein, vaan laadullisena toimintana, jolla on aina vaikutus sen sosiaaliseen ja ekologiseen ympäristöön.

Tällä hetkellä vallassa olevan hyvinvointiparadigman mukainen hyvinvointikäsite on hierarkialtaan päinvastainen ekososiaalisen hyvinvoinnin käsityksen mukaan (Salonen, 2014). Talouskasvuun perustuvassa taloudessa haetaan aina ensisijaisesti kasvua. Eli ensin tulee talouden hyvinvointi, sitten inhimillinen ja vasta viimeisenä luonnon hyvinvointi. Tämä hierarkia tulee muuttua kestävyysden mukaiseksi niin, että ensin tulee luonnon hyvinvointi, sitten inhimillinen hyvinvointi ja vasta näiden jälkeen talouden hyvinvointi.

Myös tieteen poliittisuus tulee tunnistaa. Esimerkiksi Wienin sosioekologinen sekä Barcelonan ekologinen taloustieteen koulukunta molemmat painottavat post-normaalien tieteen roolia kestävän talouden tutkimuksessa (Spash, 2021; Villamayor-Tomas, Roy, et al., 2023). Post-normaalissa tieteen paradigmassa tiede ymmärretään yhtenä tapana tietää ja kuvata maailmaa eikä se ole ylivertainen muihin tietämisen tapoihin, kuten paikalliseen tietoon, nähden. Lisäksi tunnistetaan, että kaikella tutkimuksella on motiivit ja agendat, jotka ovat pohjimmiltaan poliittisia. Sen vuoksi tutkimuksen eettiset sekä moraaliset lähtökohdat tulee tehdä näkyväksi, jotta lukija voi arvioida sen todellisia lähtökohtia. Lisäksi tiedettä käytetään osana poliittista päätöksentekoa, jolloin sen poliittista roolia ei voi väheksyä myöskään tästä näkökulmasta. Niinpä myös tutkijoilla on poliittista valtaa, ja ennen kaikkea vastuuta omasta tutkimuksesta sekä sen tavoitelluista vaikutuksista. Kestävän talouden tutkimuksessa niin kuin yleisestikin kaikessa sen toiminnassa painotetaan eettisiä sekä moraalisia talouden näkökulmia ja tarkastelua.

Tulevaisuuden kestävä talous on moninäkökulmainen lähestymistapa. Tämä näkyy tieteen tekemisessä monitieteisenä tutkimuksena. Yleisesti talouden seuraaminen, mittaaminen ja päätösten arviointi tulisi painottua moninäkökulmaiseen eri kestävyysulottuvuuksien yhteenkietoutuneeseen analyysiin, jolloin vastauksia ei haeta yksinkertaisista taloudellisista syy-seuraussuhteista, vaan tehdään laajempia taloudellisen toiminnan vaikutusarviointeja esimerkiksi hyvinvointivaikutusten näkökulmasta. Myös talouden suunnittelussa hyväksytään kestävyuden monimutkainen luonne eikä pyritä aina yksinkertaisimpaan helppoon ratkaisuun.

Kestävän talouden näkemysten yhtenäisyyksiä ja eroavaisuuksia

Ekologisessa taloustieteessä kestävän talouden tutkimus edustaa pluralistista tutkimusotetta, jossa yhdistetään tutkimuksen eri teoreettisia lähtökohtia pyrkien kokonaisvaltaiseen ja mahdollisimman syvälliseen ymmärrykseen talouteen vaikuttavista ekologisista ja sosiaalisista todellisuuksista. Vahvan kestävyuden käsitykseen eli syvään ekologiaan perustuville kestävän talouden ehdotuksille ja malleille on ominaista pyrkiä syvään kestävyysmurrokseen, joka ei ole mahdollista nykyisessä talouden järjestelmässä ja paradigmassa eli talouskasvua tavoittelevassa kapitalismissa. Tässä tutkimuksessa tarkastelin lähemmin Barcelonan ekologisen taloustieteen ja Wienin sosioekologisen taloustieteen koulukuntaa, joiden voidaan nähdä nousseen kahdeksi merkittäväksi ekologisen taloustieteen koulukunnaksi. Näiden koulukuntien edustajat tavoittelevat syvää paradigmaattista murrosta kohti ekososiaalista paradigmaa, niin että talouskasvun hegemonisesta paradigmatista pyritään eroon.

Molempien sekä Barcelonan ekologisen taloustieteen että sosioekologisen taloustieteen koulukuntien tieteenfilosofisena lähtökohtana korostuu syväekologinen ontologia. Sosioekologinen talouden tutkimus perustuu sosiaaliekologiaan eli tarkastelee yhteiskunnan ja luonnon yhteisevoluutiota (Fischer-Kowalski & Weisz, 2016). Sen lisäksi sen tutkimuksessa painottuu kriittisen institutionaalisen taloustieteen näkemys talouden instituutioiden, kuten rahan, hinnoittelun ja markkinoiden kriittisestä tarkastelemisesta taloutta ja sen kestävyyttä ohjaavina voimina. Tavoitteena Wienin sosioekologisen koulukunnan edustajilla on heidän mukaansa markkinoiden roolin vähentäminen sekä institutionaalinen muutos kestävyysmurrosta ajavana voimana. (Spash, 2017a, 2021) Barcelonan ekologisen taloustieteen koulukunnan tutkimus sen sijaan perustuu poliittiseen ekologiaan, joka tutkii ympäristöoikeudenmukaisuuskonflikteja liittyen ekologisesti ja sosiaalisesti epäoikeudenmukaiseen luonnonvarojen jakamiseen (Villamayor-Tomas & Muradian, 2023). Näin ollen molemmat koulukunnat edustavat ekologista tutkimuksen lähtökohtaa, mutta lähestyvät tätä eri näkökulmista.

Barcelonan ja Wienin koulukunnan tutkimuksen näkökulmat eroavat hieman toisistaan. Barcelonan koulukunta edustaa keskittymistä talouden biofyysisiin rajoitteisiin ja yhteiskunnallisen materiaalisen läpiviennin laskemiseen. Barcelonan koulukunnassa hyödynnetään lisäksi ympäristöpragmaattisia tutkimuksen lähtökohtia, jolloin sen tutkimuksessa joltain osin nähdään myös valtavirtaisen taloustieteen metodologisia elementtejä. Wienin koulukunnan tutkijat kritisoivat valtavirtaista ekologisen taloustieteen tutkimuksen, kuten myös Barcelonan koulukunnan, keskittymistä korostetusti talouden ekologisiin ulottuvuuksiin. Wienin sosioekologinen koulukunta tavoittelee ekologisen taloustieteen vahvempaa analyysia myös talouden sosiaalisesta näkökulmasta. He tuovat esiin tarpeen ekologisen taloustieteen tutkimuksen ontoepistemologiselle yhtenäisyydelle sekä osittain episteemiselle sulkeutuneisuudelle, joka jättää uusklassisen talouden lähtökohdat tutkimukselle sen ulkopuolelle. Tätä ehdotetaan siksi, että syvät ekososiaaliset järjestelmätason ongelmat otettaisiin riittävän vakavasti ekologisen taloustieteellisen tutkimuksen lähtökohdissa. Heidän mukaansa ekologisen taloustieteen tutkimuksen lähtökohdiksi tulisi ottaa kriittinen realismi sekä syvä ekologia sen ontologiana, joita valtavirtaisen taloudentutkimuksen lähtökohdat eivät tunnista. Näiden koulukuntien sisällä lisäksi eri tutkijat painottavat erilaisia näkökulmia, kuten tieteelliseen keskusteluun yleisestikin kuuluu.

Barcelonan ja Wienin koulukunnissa painottuvat poliittisen liikkeen ja toiminnan vaade. Ne edustavat post-normaalista tiedettä sekä näin ollen sisältävät tieteellisen tutkimuksen ja politiikan yhdistämistä. Wienin sosioekologisessa koulukunnassa post-normaalista tieteen harjoittaminen näkyy taloudellisen toimijan eli ihmisen korostamisena poliittisena subjektina sekä talouden perustavanlaatuisien instituutioiden, kuten hinnoittelun ja markkinoiden roolin kyseenalaistamisena sekä muiden arvottamisen tapojen edistämisenä talouden tarkastelussa, jotka edustavat toiminnan laadullisia muutoksia. Wienin koulukunnan tutkimus haastaa niin yksilön kuin yhteiskunnallisen ajattelun ennakkokäsityksiä ja pyrkii rikkomaan julkisten politiikkatoimenpiteiden sekä instituutioiden esteitä vaihtoehdoisen poliittisen talouden tieltä (Spash, 2013). Barcelonan koulukunnassa post-normaalista tieteen harjoittaminen näkyy aktivismin ja tieteen vahvassa suhteessa. Esimerkiksi kohtuutalouden tutkimus linkittyy Barcelonan koulukunnan tiedettä mobilisoivan aktivismin lähtökohtiin. Kohtuutaloudessa yhdistyvät sekä poliittinen visio kohtuutta tavoittelevasta radikaalista talouden tavoitteesta että sen vahva tieteellinen pohja perustuen talouden biofyysisiin termodynamiikan lakeihin sekä historiallisiin riistosuhteisiin, kuten ekologisten resurssien epäoikeudenmukaiseen vaihdantaan. Kohtuutalous edustaa postkapitalistista, kasvunjälkeistä ja dekolonialistista kestävän talouden mallia. (Hickel, 2021) Molemmissa koulukunnissa post-normaalista tieteen paradigman mukaan korostetaan tutkimuksen eettisten ja moraalisten näkökulmien läpinäkyvää tarkastelemista.

Hyvinvointitalous perustuu ekososiaalisen paradigman ymmärrykseen kestävästä hyvinvoinnista talouden tavoitteena. Hyvinvointitalouden juuret ovat kasvunjälkeisessä ja ihmiskeskeisyydenjälkeisessä poliittisessa taloudessa sekä syvässä ekologisessa ontologiassa. Hyvinvointitalouden tutkimus ammentaa laajasti ekologisen taloustieteen eri tutkimussuuntauksien tutkimuksesta, kuten sosioekologisen taloustieteen sekä Barcelonan kohtuuteen liittyvästä tutkimuksesta. Sosioekologiset näkökulmat näkyvät hyvinvointitalouden ehdottamissa uusissa hallinnon tavoissa sekä politiikan tekemisessä. Hyvinvointitalous edellyttää esimerkiksi vapaiden markkinoiden korostamisesta luopumista, sillä markkinat eivät ole onnistuneet arvottamaan luonnon pääomaa kestävyuden ja planetaaristen rajojen osoittamalla tavalla – eli hinnoittelemaan haittoja riittävän korkeiksi, jotta ne ohjaisivat taloudellista toimintaa kestävyuteen. (Coscieme et al., 2019) Hinnoittelun ja markkinoiden kritiikki on hyvin keskeisessä roolissa myös Wienin sosioekologisen koulukunnan, kuten Spashin, näkemyksissä. Barcelonan koulukunnan näkemykset näkyvät vahvoina

hyvinvointitalouden tavoitteena oikeudenmukaisuuteen sekä hyvinvoinnin ja kohtuuden tavoitteissa, jotka voidaan nähdä myös Wienin koulukunnan tutkimuksessa.

Barcelonan koulukunnan edustama kohtuutalous on hyvinvointitaloutta radikaalimpi talouden aloite. Kohtuutaloutta kuvataan yhtenä kauaskantoisimpana ja radikaalimpana kestävyys siirtymän muotona (Khmara & Kronenberg, 2020). Kohtuutaloudessa tavoitellaan yhteiskunnallisesti materiaalien ja energian käytön radikaalia vähentämistä. Sen tavoitteena on lopettaa ylikulutukseen ajava talouden kasvulogiikka ja ohjata kaikki taloudellinen toiminta kohtuullisuuteen.

Laajoja erimielisyyksiä kohtuutalouden ja hyvinvointitalouden aloitteissa ei kuitenkaan ole nähtävissä tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella. Sitä voidaan pitää myös näiden aloitteiden vahvuutena, kun ne yhdistetään. Kun hyvinvointitalouden ja kohtuutalouden näkökulmia yhdistetään, saadaan itse asiassa laajempi ja syvällisempi ymmärrys kestävyysmurroksen eri tasoilla olevista muutoksen vaatimuksista. Lisäksi toinen kannustaa toista eri näkökulmien huomioon ottamiseen niiden tutkimuksessa. Hyvinvointitalous tarjoaa ensisijaisesti näkökulmia tämänhetkisen politiikan vaikuttamisen näkökulmasta, kun kohtuutalous katsoo pidemmälle tulevaisuuteen ja tällä hetkellä rakentaa laajempaa ruohonjuuritason liikehdintää ja hyväksyntää.

Hyvinvoinnin käsite resonoi ympäri maailmaa sen moniulotteisuuden ja yksinkertaisuuden vuoksi. Hyvinvoinnilla ei ole rajoja, eikä se tarvitse selittelyä, mikä nähdään hyvinvointitalouden vahvuutena. Toisin kuin kohtuutalous, hyvinvointitalous on myös vaikuttanut jo päätöksentekoon niin kansallisten valtioiden kuin laajemmalla alueellisellakin tasolla. (Fioramonti et al., 2022) Tutkijat ovat kritisoineet kohtuutalouden politiikkasuositusten keskittyvän tavoitteisiin eikä niinkään siihen miten nämä tavoitteet saavutetaan, minkä vuoksi kohtuutalouden konseptien merkittävyys politiikassa on jäänyt vähemmälle huomiolle ja konkretian tasolle (Fitzpatrick et al., 2022). Hyvinvointitalous nähdään myös liiketoiminnan näkökulmasta hedelmällisimpänä ja soveltuvimpana kokonaisvaltaisena viitekehyksenä liiketoiminnan ja yhteiskunnallisten organisaatioiden hyvinvointiorientoituneen kestävyysmurroksen mahdollistajana. (Shrivastava & Zsolnai, 2022)

Kohtuutalouden ja hyvinvointitalouden ehdottamat toimet kohdistuvat eri toimijoihin, jolloin niitä voidaan pitää eri tasoihin lähtökohtaisesti vaikuttavina kestävän talouden malleina.

Kohtuutalous lähtee ensisijaisesti yksilötasolta kuluttajakeskeisenä näkökulmana ja painottaen yksilöiden vastuun näkökulmia (Jungell-Michelsson & Heikkurinen, 2022). Kohtuutaloutta nähdään erilaisissa ruohonjuuritason aloitteissa ja yhteiskunnallisissa kokeiluissa alhaalta-ylös liikehdintänä (Buch-Hansen & Carstensen, 2021; Khmara & Kronenberg, 2020). Talouden ruohonjuuritason aloitteiden kehittämiseen kohtuutalous antaa näin ollen enemmän syvyyttä, mikä on todennäköisesti peräisin sen aktivistisesta luonteesta ja taustasta. Hyvinvointitalous taas ottaa vahvemmin ylhäältä-alas edistävän näkökulman, sillä sen tutkimuksessa korostuu etenkin kansallisen, alueellisen ja globaalin politiikan ja päätöksenteon näkökulma kestävän talouden murroksen edistämiseksi (Mason & Büchs, 2023; Trebeck, 2018; Waddock, 2021). Toisaalta kohtuutalous edustaa jopa syvempää yhteiskunnallista järjestelmätason muutosta, sillä se nähdään perustavanlaatuisesti antikapitalistisena tavoitellen koko järjestelmän logiikan muutosta (Buch-Hansen & Carstensen, 2021). Demokratia, vapaaehtoinen vaatimattomuus, hyvinvointi ja kohtuus ovat kohtuutalouden keskeisiä arvoja, jotka ohjaavat järjestelmää ja paikalliseen sekä yksilön ja yhteisön vahvempaan autonomiaan päätöksenteossa. (Vandeventer et al., 2019). Myös hyvinvointi tavoittelee demokratian ja hyvinvoinnin vahvistamista, kuitenkin sen toimijoiden keskuudessa nähdään myös niitä, erityisesti WEGo-toimijoita, jotka eivät varsinaisesti kyseenalaista nykyistä talousjärjestelmää, vaan tavoittelee lähinnä sen korjaamista tietyiltä osin (Mason & Büchs, 2023). Tämä selittyy osin hyvinvointitalouden laajemmalla hyvinvoinnin tavoitteella. Toisin kuin kohtuus, sen ei ole tarkoitus niin radikaalisti ravistella radikaaliin ajatteluun, vaan ensisijaisesti yhdistää laajasti eri toimijoita. Hyvinvointitalous tarjoaa mahdollisuuden talousjärjestelmän kestävyysmurrokseen kohti kestävää hyvinvointia tavoittelevaa taloutta.

Suomi on edistänyt hyvinvointitaloutta niin kansallisella kuin EU:nkin tasolla

Hyvinvointitalouden pääperiaatteina on toimia sopeutuvana, integroivana ja voimaannuttavana taloutena. Hyvinvointitaloudessa talouden sopeutuvuus rakentuu talouden resilienssistä eli elinvoimaisuudesta sekä horisontaalisuudesta, jonka tarkoitus on estää ylhäältä-alas tehtyjä valtarakenteita. Hyvinvointitalouden tavoitteena on lopettaa kasvutaloutta vahvistava ja ajava passiivinen materialistinen kuluttaminen ja perustaa yhteiskunnallinen kehitys kestävän hyvinvoinnin tavoitteeseen. Hyvinvointitalouden aloitteiden yhdistävä tekijä on keskittää keskustelu pois talouskasvusta ja sen ensisijaisesta tavoittelusta. Hyvinvointitalouden tavoitteena on päästä yli polarisaatiota lisäävästä väittelyn kulttuurista ja yhdistää kaikkea kestävää taloutta edistävä toimijoita yhteisen kattokäsitteen, hyvinvointitalouden, alle. (Fioramonti et al., 2022)

Hyvinvointitaloutta pidetään ensimmäisenä uuteen talousajatteluun pohjautuvana aloitteena, joka on saanut useiden kansallisten valtioiden samoin kuin OECD:n tuen kasvunjälkeisen agendan saavuttamiseksi. Hyvinvointitalouden viitekehystä pidetään merkittävimpänä tai lupaavimpana kasvunjälkeisenä politiikka-aloitteena johtaa globaalia talouden muutosta, sillä se on saanut vahvan institutionaalisen jalansijan hyvinvointitaloutta edistävien WEAll-hyvinvointitalousverkoston (Wellbeing Economy Alliance) sekä kansallisten hallitusten välisen WEGo-verkoston (Wellbeing Economy Governments) myötä. Lisäksi se on päässyt osaksi poliittisen talouden ohjausta koskevaa päätöksentekoa niin kansallisella kuin EU:n alueellisella tasolla. (Coscieme et al., 2019; Fioramonti et al., 2022; P. Korhonen & Mattila-Wiro, 2021; Waddock, 2021) Hyvinvointitalous on saanut tukea niin kansalaisyhteiskunnalta, yrityksiltä kuin päättäjiltäkin, sillä se perustuu arvoihin ja käsityksiin, jotka laajasti jaetaan eri yhteiskunnissa. Näin ollen se läpäisee helpommin myös poliittisen päätöksenteon prosesseja verrattuna esimerkiksi kohtuutalouteen. (Fioramonti et al., 2022)

Myös Suomi kuuluu hyvinvointitaloutta edistävään WEGo-verkostoon, joka tavoittelee hyvinvoinnin tuomista poliittisen päätöksenteon ytimeen sen kaikilla tasoilla. Suomi on kansallisesti edistänyt hyvinvointitaloutta sekä ollut edistämässä hyvinvointitaloutta EU-tasolla esimerkiksi hyvinvointivaikutusten arvioinnin ja hyvinvointilähtöisen politiikan ohjaamiseen tarkoitettujen hyvinvointimittaristojen kehittämällä. Suomessa hyvinvointitalous on lähtenyt liikkeelle sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Lisäksi Suomen sosiaali- ja terveysministeriöllä (STM) on ollut merkittävä rooli hyvinvointitalouden edistämisessä. STM edisti vuosina 2016–2019 hyvinvoinnin ja terveyden investointien yhteyttä suotuisaan talouskehitykseen, mikä toimi perustana politiikkaprosessille, joka nosti hyvinvointitalouden myös EU:n keskusteluihin. (Särkelä, 2021) Suomi vei omalla puheenjohtajakaudellaan vuonna 2019 hyvinvointitalouden agendaa eteenpäin EU:ssa ja sai sen mukaan Euroopan Unionin neuvoston päätelmiin (Ahokas, 2021a).

WEGo-maat ovat alkaneet mittaamaan hyvinvointia kokonaisvaltaisemmin, mikä on merkittävä askel kohti hyvinvointiin ohjaavaa taloutta. Kansallisia hyvinvointi-indikaattoreita taloudellisessa päätöksenteossa soveltavat muun muassa Ruotsi, Islanti, Ranska, Italia, Alankomaat ja Uusi-Seelanti. Tutkijat ovat myös toiveikkaita BKT:n aseman syrjäyttämistä näiden hyvinvointitalouden mittaamisen mallien sekä hyvinvointibudjetoinnin avulla (Fioramonti et al., 2022). Lisäksi hyvinvointimittareita sovelletaan muun muassa Uudessa-Seelannissa ja Islannissa hyvinvointibudjetoinnissa eli budjetin kohdentamisessa asetettujen

hyvinvointitavoitteiden ja prioriteettien mukaan. Islannissa hyvinvointimittareita sovelletaan myös viiden vuoden finanssipoliittisen strategian suunnittelussa. (Hayden & Dasilva, 2022)

Suomessa tällä hetkellä olisi kriittistä valita ne hyvinvointi-indikaattorit, joita seurataan ja joita vasten politiikan onnistumista arvioidaan ja luoda niistä hyvinvointimittareiden kehikko. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos (THL) on edistänyt työkaluja hyvinvointitaloudelliseen ohjaukseen ja seurantaan Suomessa *Hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismi* -hankkeessa vuosina 2022–2024. Hankkeessa on kehitetty ehdotus hyvinvointitalouden ohjausmallista valtioneuvoston tasolle ja osaksi poikkihallinnollista ohjausta. (Kinnunen Mohr et al., 2024) Hyvinvointitalouden kansallisessa ohjausmallissa on korostettu valtioneuvoston roolia sen ohjauksessa, jolloin siitä tulisi kaikkien ministeriöiden yhteinen poikkileikkaava tavoite (S. Korhonen et al., 2022). Tämän hankkeen johtopäätöksiä THL on koostanut ehdotuksen Suomen hyvinvointitalouden seurantamittaristosta keväällä 2024. Tämä koostuu 10 hyvinvointia kuvaavasta mittarista: luonnon ja ympäristön tila, luonnon ja ympäristön käyttö, lähipalveluiden saatavuus, sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus, mielenterveys, yksinäisyys, taloudellinen eriarvoisuus, luottamus ja turvallisuuden kokemus, osallisuus ja inklusiivisuus sekä koettu hyvinvointi. (Kinnunen Mohr et al., 2024) Näiden hyvinvointimittareiden mittaamista tulisi järjestelmällisesti kehittää eteenpäin, sillä esimerkiksi luotettavaa koetun hyvinvoinnin mittaria ei vielä ole. Koetun hyvinvoinnin vaikutusarviointi tulisi ottaa osaksi myös politiikan tekemistä – niin että eri hankkeiden hyvinvointivaikutuksia arvioidaan etukäteen, kuten niiden taloudellisia vaikutuksia tällä hetkellä arvioidaan. Tällöin niukkoja julkisia resursseja voitaisiin ohjata hyvinvointia lisääviin hankkeisiin ja säästää niistä, jotka tuottavat vähiten hyvinvointivaikutuksia. (Martela & Ahokas, 2021)

Kasvunjälkeisen talouden tutkijat painottavat, että korkean tulotason maissa BKT:n roolin vähentäminen päätöksenteossa on välttämätöntä, mikäli planetaariset rajat halutaan ottaa vakavasti (Hayden & Dasilva, 2022). Hyvinvointitalouden tutkijat ovat yksimielisiä siitä, ettei enää voida tukeutua yksittäisiin yhdistelmämittareihin, kuten BKT:seen. Sen sijaan talouden vahvempi ohjaus hyvinvoinnin tavoitteiden näkökulmasta ohjaisi taloudellista toimintaa luonnollisesti kohti hyvinvointia. Tarkoituksena on tehdä moninaista hyvinvointityötä ja hyvinvoinnin ulottuvuuksia näkyvämmäksi talouden tarkastelussa, jotta niitä voidaan edistää kaikessa toiminnassa.

7. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut perustavanlaatuisia ja ylitsepääsemättömiä esteitä talouskasvuun perustavalle taloudelle sen materiaalien ja energian ylikäytön sekä sosiaalisen epätasa-arvon kasvattamisen näkökulmista. Kestävässä taloudessa huomio tulisi kiinnittää ensisijaisesti taloudellisen toiminnan laadullisiin ulottuvuuksiin ja vaikutuksiin. Tähän hyvinvointitalous tarjoaa vaihtoehtoja myös Suomen kontekstissa.

Tulee varautua talouden väistämättömään murrokseen

Tämän kuvailevan narratiivisen tutkimuksen tuloksena esitän, että yhteiskuntien tulee varautua kasvuun nojautuvan talouden muutokseen, joka on jo osittain täällä. Vain silloin voimme hallita sekä ennakoida sen seurauksia. Tämä asettaa valtioille paineita tehdä kasvunjälkeistä talouspolitiikkaa ja uudistuksia.

Kestävän talouden tutkimus esittää, että kestävään hyvinvointiin perustuvan talouden rakentaminen vaatii ensinnäkin visiota siitä, miltä haluamme maailman näyttävän. Tämän vision luominen vaatii osallistavaa kriittistä ja utooppista maailman ihmettelyä refleksiivistä ekologista ajattelua ja nykyisen talousjärjestelmän sekä yhteiskunnallisen järjestyksen kyseenalaistamista laajemmin, jotta voidaan luoda tilaa uusille vaihtoehtoisille ajatuksille uudenlaisesta kestävästä taloudesta (Matthies, 1999).

Kautta aikojen ekososiaalisia kestävän talouden ehdotuksia on pidetty utooppisina valtavirtaisen talousajattelun näkökulmasta (Franco, 2018). Tällä hetkellä asetelma on kuitenkin kääntymässä toisin päin. Ekologisen taloustieteen tutkijoiden keskuudessa talouskasvun visiota pidetään utooppisena sen harhaluulojen sekä paradoksaalisten oletusten vuoksi (Coscieme et al., 2019; Hickel, 2019; Spash & Asara, 2018). Tässä tutkimuksessa olen esittänyt vahvan näytön talouskasvun ja materiaalien ja energian käytön irtikytkennän mahdottomuudesta (Cuny & Parrique, 2024; Hickel, 2019; Hickel & Kallis, 2020; Hickel & Vogel, 2023). Lisäksi olen esittänyt vahvan väitteen talouskasvun ja nykyisen kapitalistisen talousjärjestelmän eriarvoisuutta kasvattavasta luonteesta, niin että eriarvoisuus kasvaa koko ajan niin maiden välillä kuin niiden sisälläkin sen sijaan, että olisimme saavuttamassa tasa-arvoisempaa ja oikeudenmukaisempaa maailmaa (Chancel et al., 2021; Givens et al., 2019).

Toiseksi tarvitaan työkaluja ja analyysia, joilla voidaan rakentaa tulevaisuuden taloutta ja käsitellä paremmin siihen liittyviä epävarmuuksia. Vahvaa kestävyttä edistäväksi kestävä talouden malliksi olen tässä tutkimuksessa nostanut kaksi talousmallia: kohtuutalouden ja hyvinvointitalouden. Näissä kestävä talouden malleissa korostuvat ensisijaisesti talouden laadullisen tarkastelun työkalut sekä analyysi, jotka ottavat huomioon talouden biofyysiset rajoitteet sekä sosiaaliseen eriarvoisuuden.

Kolmanneksi tarvitaan implementointia, eli uusien instituutioiden, politiikan ja strategioiden kehittämistä ja täytäntöönpanoa. Hyvinvointitalouden tutkimuksesta nousi esiin, että kasvunjälkeisiä toimia on alettu edistämään sekä kansallisella valtioiden tasolla WEGoverkoston toimesta, että EU:n alueellisella tasolla yksittäisten maiden, kuten Suomen aloitteesta. Hyvinvointitalouden edistämässä korostuvat laaja yhteiskunnasta nouseva liike sekä poliittisen päätöksenteon ohjaaminen hyvinvointilähtöisemmin. Jälkimmäistä on edistetty muun muassa hyvinvointimittaristojen, hyvinvoinnin vaikutusarvioinnin sekä hyvinvointibudjetoinnin kehittämällä. Tämä työ on vasta alkutekijöissä ja sitä tulee jatkaa määrätietoisesti. Tällä hetkellä ensisijainen tehtävä olisi varmistaa, ettei hyvin alkanut hyvinvointitalouden edistäminen pysähdy nykyisessä julkisessa keskustelussa sekä Suomen kansallisen tason päätöksenteossa korostuneen talouskurin vuoksi, sillä hyvinvointitaloudella on nähty myös talouden kestävyttä tukeva vaikutus. Hyvinvointitalouden ensisijainen tavoite on kuitenkin talouden ja kaiken yhteiskunnallisen toiminnan visioksi ekososiaalisesti kestävä hyvinvointi.

Kestävä talouden edistäminen vaatii pluralistista otetta

Kasvunjälkeisten kestävä talouden mallien edistämisen haasteeksi kirjallisuudesta nousee kestävä talouden muotojen jääminen nykyisessä uusklassisessa sekä uusliberaalisissa taloudessa marginaalisiksi tavoiksi järjestää taloutta isossa kuvassa. On havaittu, että nykyään ekososiaalista kestävyttä edistävien tavoitteiden edistäminen pysähtyy usein niiden ristiriitaisuuteen valtion yleisen talouskasvuorientaation ja -tavoitteen kanssa, eli ekohyvinvointivaltion lasikattoon (Hausknost, 2020; Hirvilammi, 2020), sekä poliittisen tahdon puutteeseen.

Jotta talousjärjestelmän kehittämisen suuntaa voidaan muuttaa niin, että se aidosti tukisi kestävyttä eikä jarruttaisi kestävä kehitystä, tulee talouden tutkimuksessa edellyttää pluralistista lähtökohtaa. Pluralistisuus tarkoittaa poikkitieteellistä ja kokonaisvaltaista

talouden tarkastelua, joka mahdollistaisi moninaisten talouden muotojen ja näkökulmien hyödyntämisen ja näin huomioimisen talouden tarkastelussa. Uusklassisiin perustuvat yksioikoiset pelkkään talouskasvuun nojaavat oletukset tulee kumota. Muutos tapahtuu vaiheittain ja tarvitaan eri teorioita monitieteisesti, niin että kestävän talouden mallit huomioivat mahdollisimman kokonaisvaltaista talouden ymmärrystä. Eri näkökulmien yhteensovittaminen auttaa tarjoamaan systeemitason vastauksia monitahoisiin ongelmiin yksittäisten hopealuotien sijaan.

Dikotominen kahtiajakava ajattelu ei edistä talouden murrosta, vaan estää ymmärtämästä laajemmin muutoksen eri mahdollisuuksia. Kasvunjälkeisessä kestävässä taloudessa ei ole kyse joko markkina- tai ei-markkinataloudesta ja kasvusta tai ei-kasvusta, vaan erinäisistä kestävästä talouden muodoista ja keinoista yhdistettynä, niin ettei yksittäiset toimet nouse ylivertaiseksi toisiinsa nähden. Talous voi teoriassa kasvaa ja olla kestävä, mutta myös olla kasvamatta ja olla kestämatöntä, mikäli kasvu ohjautuu kestäättömille aloille ja ei-kasvu kestäville aloille. Haluan tuoda esiin, että esimerkiksi kohtuutalouden ja hyvinvointitalouden talouden näkökulmat eivät poissulje talouskasvua kategorisesti, vaan niiden ajatus on pyrkiä eroon haitallisesta kasvusta ja mahdollistaa kasvu siellä, missä sitä tarvitaan. Esimerkkejä kasvun tarpeesta on yhä kehittyvät maat ja alueet sekä sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä liiketoiminta, kuten uusiutuvan puhtaan energiantuotannon rakentaminen sekä ekososiaalisesti kestävien hyödykkeiden ja palveluiden tuottaminen. Kaikessa tulevaisuuden kehittämisessä ensisijainen tavoite tulee kuitenkin yksinkertaistetun talouskasvun sijaan olla kestävän hyvinvoinnin kasvu.

Se mitä kasvulla tarkoitetaan, on merkittävää kasvunjälkeisen kestävä talouden kontekstissa. Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella tarvitaan nimenomaan talouden laadullista kehittämistä ja näin kestävä hyvinvoinnin kasvua. Hyvinvointi voi jatkaa kasvua, ja sen myös pitäisi kasvaa vielä merkittävästi globaalisti, jotta riittävät perustarpeet ja hyvinvointi mahdollistetaan niille, joilla ne eivät vielä täyty. Tämä tarkoittaa hyvinvoinnin kasvattamista etenkin matalan tulotason maissa, mutta edistää myös maiden sisäisen eriarvoisuuden välistä kuilua, jonka on havaittu yhä kasvavan (Chancel et al., 2021). Laajan hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden saavuttaminen perustarpeiden näkökulmasta vaatii universaalien julkisten hyödykkeiden ja palveluiden, kuten terveydenhuollon ja koulutuksen laajentamista kaikkien saataville. Lisäksi tämä vaatii entistä laajempaa vähemmistönäkökulmaa myös kestävä talouden tutkimuksessa, joka tällä hetkellä painottuu globaaliin pohjoiseen ja näin ollen rikkaiden maiden kontekstiin.

Asenteiden ja narratiivien merkitys muutoksen mahdollistamisessa

Kestävän talouden kirjallisuudessa painottuivat narratiivien ja asenteiden merkitys murroksen mahdollistajina. Tämä johtuu siitä, että kiistämätöntä tietoa talouden ja ekologisten ja sosiaalisten ulottuvuuksien yhteenkietoutumisesta sekä riippuvuuksista on jo laajasti. Talouden materiaalsen pohjan tutkimus ulottuu aina 1800-luvulle asti perustuen fysiikan lakeihin. Esimerkiksi talouden toiminnan riippuvuutta biofysistä planetaarisista rajoista ei voi ohittaa talouden todellisuuden ja tulevaisuuden määrittäjänä. Talousjärjestelmän muuttamisen haasteena on lähinnä ideologiset eli ajattelun ja asenteiden kamppailut siitä, minkälaista yhteiskunnallista kehitystä toivotaan.

Useat kasvunjälkeiset talouden aloitteet olettavat inhimillisen toiminnan olevan neuvoteltua ja tietoista, vaikka näin ei yleensä ole. Ihmisten arvojen ja toiminnan välissä on havaittu olevan kuilu, jolloin yksilö esittää kasvavaa huolta ympäristön tilasta, mutta yleensä osoittaa vain vähän sitoutumista muutokseen omassa käyttäytymisessään. Kuilu johtuu siitä, että toiminta on ajan saatossa kulttuurisesti artikuloitu, kehollistettu ja sisäistetty yleisjärjeksi, jonka mukaan ihminen yleensä käyttäytyy ja toimii. Sen vuoksi muutos lähtee ensisijaisesti arjen toiminnan muuttamisesta. (Smith et al., 2021) Kasvunjälkeisen talouden tutkimusta onkin kritisoitu siitä, että se on jättänyt huomiotta ihmisten sisäisen olemuksen tason, vaikka sillä on iso merkitys ajattelutapojen muutoksessa yksilötasolla sekä näin laajemman kestävyysmurroksen edistämässä (Buch-Hansen & Nesterova, 2023).

Ymmärrettävästi kasvun hidastaminen aiheuttaa pelkoa oman elintason laskusta (Hickel, 2021). Pelkoa siitä, mitä tapahtuu, kun elämän turvaaminen ei nojaakaan vaurastumiseen ja varallisuuden kautta turvallisuuden tunteen saavuttamiseen. Talouden hidastumiseen liitetään pelkoa työpaikkojen menetyksestä ja riittävän toimeentulon hankkimisesta, yhteiskunnallisen kehityksen hidastumisesta sekä omien haaveiden toteuttamisen mahdollisuuksista. Kohtuutalouden ja hyvinvointitalouden visioima talouden tulevaisuus esittää perustarpeiden tasapuolisempaa saavuttamista, jotta yhä useammat voisivat saavuttaa kestävän hyvinvoinnin mukaisen ja elämiseen riittävän elintason. Lisäksi turvallisuutta ja hyvinvointia rakennetaan ensisijaisesti hyvinvoivien paikallisten yhteisöjen tukemisella. Elämisen jatkuvuus ja sen myötä perusturvallisuus on myös tarkoitus turvata riittävien ekologisten resurssien turvaamisella nykyiselle sekä tuleville sukupolville. Ekologisten resurssien ehtyminen aiheuttaa yhteiskunnallista ja globaalista epävakautta erilaisten ympäristöoikeudenmukaisuuskonfliktien myötä, kun jäljellä olevista resursseista kamppaillaan.

Myös narratiivit globaalista pohjoisesta ja etelästä kaipaavat muutosta. Niitä ei voida pitää yhtenäisinä kokonaisuuksina niiden yhteiskunnallisten ja poliittisten kokemusten tai aineenvaihduksen suhteen. Molemmista, globaalien pohjoisen ja etelän maista, löytyy sekä pohjoisen että eteläisen piirteitä eri maiden ja alueiden välillä. Jotkut tutkijat puhuvatkin nykyisin *pohjoisesta etelässä* sekä *etelästä pohjoisessa*. Nämä viittaavat rikkaiden ja keskiluokan nousuun köyhemmissä maissa ja köyhtyneisiin rikkaissa maissa mukaan lukien myös muut epätasa-arvotekijät. Etelää käytetään myös vertauskuvainnollisessa merkityksessä kun viitataan köyhyyttä, siirtolaisuutta, ympäristösaasteita ja tuhoa kokevaan syrjäytyneeseen, hiljennettyyn-, tai vähemmistöä edustavaan väestöön nykyisessä sosiaaloudellisessa poliittisessä järjestelmässä. (Escobar, 2015)

Tutkijat tuovat myös esiin, ettei yksittäinen toimija tai luokka ole riittävän voimakas viemään muutosta eteenpäin yksin. He nostavat feministisen monimuotoisen talouden (diverse economies) tutkimuksen merkityksen esiin kasvunjälkeisessä kestävässä talouden siirtymässä. Tämä tutkimus esittää toivoa nuorten, naisten ja alkuperäiskansojen liikkeisiin sekä aktivismiin globaalisti. Heitä on ympäri maailmaa ja näin he kattavat vaadittavan globaalien tason laajuuden eri ihmisten ja ryhmien toimista. Myös muut globaalit liikkeet, kuten kansalaisyhteiskunta, yritykset ja valtiokoneistot, voivat olla viemässä laajempaa muutosta kohti kasvunjälkeisten eri toimien käyttöönottoa eri tasoilla. (Buch-Hansen & Nesterova, 2023)

Kirjallisuudesta nousseita jatkotutkimusaiheita

Tulevan tutkimuksen kohteita kasvunjälkeisestä kirjallisuudesta löytyi lukuisia. Tutkimuksen tulisi keskittyä muun muassa varsinaiseen tai todelliseen olemassa olevaan politiikan laatimiseen ja implementointiin, (Mason & Büchs, 2023), jota on myös jo tehty (Hayden & Dasilva, 2022). Lisäksi tarvitaan lisää tutkimusta hyvinvoinnin paikkasidonnaisista viitekehysistä liiketoiminnan sekä laajemmin hyvinvointiorganisaatioiden kontekstissa (Shrivastava & Zsolnai, 2022). Tulevan tutkimuksen tulisi kiinnittää enemmän huomioita maantieteelliseen ja kulttuuriseen konteksteihin analyyseissaan, sillä esimerkiksi kohtuutaloutta on kritisoitu sen maantieteellisestä naiiviudestaan sen eri keinojen ja innovaatioiden skaalaamisessa (Khmara & Kronenberg, 2020). Sen vuoksi tutkijat ehdottavat, että kasvunjälkeisiä talouden malleja tutkittaisiin enemmän seuraavista näkökulmista: kasvutalouden erilaiset vähemmistöt niin pohjoisessa kuin etelässäkin ja etenkin niiden epätasa-arvoinen vaihdanta; aineenvaihduksen tutkimuksen yhteensopimattomuus globaalien etelän periferioihin, hoivatyön aineenvaihdunta; naisten johtava rooli ekologisen jakamisen

konfliktien ratkaisemisessa; sekä sukupuolten välisen epätasa-arvon tuottaminen kestävän talouden vaihtoehtojen näkökulmista (Hanaček et al., 2020). Toisin sanoen tarvitaan tutkimuksen ja politiikan ontoepistemologista siirtymää kohti sitä, että osoitetaan monimuotoisia epätasa-arvon, väkivallan, epäoikeudenmukaisuuden ja uuskolonialismin muotoja juurisyinä nykyisiin ekososiaalisiin kriiseihin (Ramcilovic-Suominen et al., 2022).

Toivon, että tutkimus kestävästä taloudesta jatkuu yhtä elävänä kuin se on tänä päivänä. Tarvitsemme positiivisia tulevaisuuden kuvia yhteiskunnallisessa kehittämisessä – kasvunjälkeinen kestävä talous ja sen mallit tarjoavat tällaisen vision.

8. Lähteet

- Abrar, R. (2021). Siirtymän rakentaminen yhdessä: Wellbeing Economy Alliancen näkökulmia hyvinvointitalouden rakentamiseen. In J. Ahokas (Ed.), *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021* (pp. 43–48). SOSTEn julkaisuja.
- Ahokas, J. (2021a). Hyvinvointitalouden idea EU-politiikassa. *Poliittinen Talous*, 9. <https://doi.org/10.51810/pt.107313>
- Ahokas, J. (2021b). *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021*. SOSTEn julkaisuja.
- Aligica, P. D., & Boettke, P. J. (2009). *Challenging Institutional Analysis and Development: The Bloomington School*. Routledge.
- Banerjee, S. B., Jermier, J. M., Peredo, A. M., Perey, R., & Reichel, A. (2021). Theoretical perspectives on organizations and organizing in a post-growth era. *Organization*, 28(3), 337–357. <https://doi.org/10.1177/1350508420973629>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1997). Writing Narrative Literature Reviews. *Review of General Psychology*, 1(3), 311–320.
- Bearfield, D. A., & Eller, W. S. (2008). Writing a Literature Review: The Art of Scientific Literature. In S. Brandler & C. P. Roman (Eds.), *Handbook of Research Methods in Public Administration* (pp. 61–72). CRC Press. <https://doi.org/10.1201/9781420013276>
- Bernard, P. M. (2022). Comparative political economy: Theory and evidence. In *Comparative Political Economy: Theory and Evidence*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429199462/COMPARATIVE-POLITICAL-ECONOMY-PROSPER-BERNARD-JR>
- BIOS. (2024). *Ekologinen jälleenrakennus*. <https://eko.bios.fi/>
- Black, S., Liu, A., Parry, I., & Vernon, N. (2023). IMF Fossil Fuel Subsidies Data: 2023 Update. *IMF Working Papers*, 2023(169). <https://doi.org/10.5089/9798400249006.001>
- Buch-Hansen, H. (2018). The Prerequisites for a Degrowth Paradigm Shift: Insights from Critical Political Economy. *Ecological Economics*, 146, 157–163. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2017.10.021>
- Buch-Hansen, H., & Carstensen, M. B. (2021). Paradigms and the political economy of ecopolitical projects: Green growth and degrowth compared. *Competition & Change*, 25(4), 308–327. <https://doi.org/10.1177/1024529420987528>
- Buch-Hansen, H., & Nesterova, I. (2023). Less and more: Conceptualising degrowth transformations. *Ecological Economics*, 205, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107731>
- Büchs, M., & Koch, M. (2017). *Postgrowth and wellbeing: Challenges to sustainable welfare*. Springer.
- Cavicchioli, R., Ripple, W. J., Timmis, K. N., Azam, F., Bakken, L. R., Baylis, M., Behrenfeld, M. J., Boetius, A., Boyd, P. W., Classen, A. T., Crowther, T. W., Danovaro, R., Foreman, C. M., Huisman, J., Hutchins, D. A., Jansson, J. K., Karl, D. M., Koskella, B., Mark Welch, D. B., ... Webster, N. S. (2019). Scientists' warning to humanity: microorganisms and climate change. In *Nature Reviews Microbiology* (Vol. 17, Issue 9, pp. 569–586). Nature Publishing Group. <https://doi.org/10.1038/s41579-019-0222-5>
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., Zucman, G., & et al. (2021). *Inequality Report 2022*.
- Cleveland, C. J. (1999). Biophysical Economics: From Physiocracy to Ecological Economics and Industrial Ecology. In J. Gowdy & K. Mayumi (Eds.), *Bioeconomics and Sustainability: Essays in Honor of Nicholas Georgescu-Roegen* (pp. 125–154). Edward Elgar Publishing. https://www.researchgate.net/profile/Cutler-Cleveland/publication/229055775_8_Biophysical_economics_from_physiocracy_to_ecological_economics_and_industrial_ecology/links/0deec51b7274ca0035000000/8-

Biophysical-economics-from-physiocracy-to-ecological-economics-and-industrial-ecology.pdf

- Coscieme, L., Sutton, P., Mortensen, L. F., Kubiszewski, I., Costanza, R., Trebeck, K., Pulselli, F. M., Giannetti, B. F., & Fioramonti, L. (2019). Overcoming the myths of mainstream economics to enable a new wellbeing economy. *Sustainability (Switzerland)*, *11*(16). <https://doi.org/10.3390/su11164374>
- Costanza, R., Alperovitz, G., Daly, H., Farley, J., Franco, C., Jackson, T., Kubiszewski, I., Schor, J., & Victor, P. (2017). Building a Sustainable and Desirable Economy-in-Society-in-Nature. In S. Shmelev (Ed.), *Green Economy Reader: Lectures in Ecological Economics and Sustainability* (Vol. 6, pp. 367–454). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-38919-6_6
- Costanza, R., Cumberland, J., Daly, H., Goodland, R., & Norgaard, R. (1997). *An Introduction to Ecological Economics*. CRC Press, LLC.
- Costanza, R., Erickson, J. D., Farley, J., & Kubiszewski, I. (2020). Introduction: what is ecological economics and why do we need it now more than ever. In *Sustainable Wellbeing Futures: A Research and Action Agenda for Ecological Economics* (pp. 1–15). Edward Elgar Publishing Ltd. <https://doi.org/10.4337/9781789900958.00008>
- Cuny, J., & Parrique, T. (2024). *Can Europe Green Its Growth?: An Analysis of CO2-GDP Decoupling Between 1990 and 2030*.
- Dawes, J. H. P. (2020). Are the Sustainable Development Goals self-consistent and mutually achievable? *Sustainable Development*, *28*(1), 101–117. <https://doi.org/10.1002/sd.1975>
- Demaria, F., Kothari, A., Salleh, A., Escobar, A., & Acosta, A. (2023). Post-Development: From the Critique of Development to a Pluriverse of Alternatives. In S. Villamayor-Tomas & R. Muradian (Eds.), *The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology* (Vol. 8, pp. 59–69). Springer.
- Dufva, M., Wartiovaara, A., & Vataja, K. (2021, December 22). *Vuoden 2022 puheenaiheet, yllätykset ja mahdollisuudet - Sitra*. Sitra. <https://www.sitra.fi/blogit/vuoden-2022-puheenaiheet-yllatykset-ja-mahdollisuudet/>
- Elomäki, A. (2021). Hyvinvointitalous, tasa-arvopolitiikka ja feministinen taloustutkimus: hyödyntämätöntä synergiaa? In J. Ahokas (Ed.), *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021* (pp. 104–109). SOSTEn julkaisuja.
- Elomäki, A., & Marttinen, A. (2021). Talouskuri ja byrokraattinen asiantuntijavalta: Eurooppalaisen ohjausjakson toimeenpano ja merkitys Suomessa. *Poliittinen Talous*, *9*(2021)(1), 41–71. <https://doi.org/10.51810/pt.99615>
- Elomäki, A., & Ylöstalo, H. (2020). Feministisempää poliittisen talouden tutkimusta. *Poliittinen Talous* *8*(1), 87–99.
- Eriksson, P., & Kovalainen, A. (2016). Narrative Research. In *Qualitative Methods in Business Research: A Practical Guide to Social Research* (2nd ed., pp. 215–230). SAGE.
- Escobar, A. (2015). Socially Sustainable Degrowth as a Social-Ecological Transformation Degrowth, postdevelopment, and transitions: a preliminary conversation. *Sustain Sci*, *10*, 451–462. <https://doi.org/10.1007/s11625-015-0297-5>
- Eskelinen, T., & Jonker-Hoffrén, P. (2017). Taloustiede episteemisenä yhteisönä ja kamppailu asiantuntijuudesta. *Poliittinen Talous*, *5*(1), 91–120.
- European Commission. (2019). *The European Green Deal: Striving to be the first climate-neutral continent*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- Farrell, K. N. (2018). The Vienna school of ecological economics. *Real-World Economics Review*, *83*, 163–169. <https://rwer.wordpress.com/comments-on-rwer-issue-no-83/>

- Fioramonti, L. (2017). *Wellbeing Economy: Success in a World Without Growth*. Pan Macmillan South Africa.
- Fioramonti, L., Coscieme, L., Costanza, R., Kubiszewski, I., Trebeck, K., Wallis, S., Roberts, D., Mortensen, L. F., Pickett, K. E., Wilkinson, R., Ragnarsdóttir, K. V., McGlade, J., Lovins, H., & De Vogli, R. (2022). Wellbeing economy: An effective paradigm to mainstream post-growth policies? *Ecological Economics*, 192. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107261>
- Fischer, L., Hasell, J., Proctor, J. C., Uwakwe, D., Ward-Perkins, Z., & Watson, C. (2018). *Rethinking Economics: An Introduction to Pluralist Economics* (L. Fischer, J. Hasell, J. C. Proctor, D. Uwakwe, Z. Ward-Perkins, & C. Watson, Eds.). Routledge. <https://perpus.univpancasila.ac.id/repository/EBUPT200157.pdf>
- Fischer-Kowalski, M., & Weisz, H. (2016). The Archipelago of Social Ecology and the Island of the Vienna School. In H. Haberl, M. Fischer-Kowalski, F. Krausmann, & V. Winiwarter (Eds.), *Social Ecology: Society-Nature Relations across Time and Space* (Vol. 5, pp. 3–28). Springer. <http://www.springer.com/series/8599>
- Fitzpatrick, N., Parrique, T., & Cosme, I. (2022). Exploring degrowth policy proposals: A systematic mapping with thematic synthesis. *Journal of Cleaner Production*, 365, 132764. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.132764>
- Footprint Data Foundation, York University Ecological Footprint Initiative, & Global Footprint Network. (2023). *National Footprint and Biocapacity Accounts, 2023 edition*. <https://data.footprintnetwork.org>
- Franco, M. P. V. (2018). Searching for a Scientific Paradigm in Ecological Economics: The History of Ecological Economic Thought, 1880s-1930s. *Ecological Economics*, 153, 195–203. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.07.022>
- Gerber, J. F., & Scheidel, A. (2018). In Search of Substantive Economics: Comparing Today's Two Major Socio-metabolic Approaches to the Economy – MEFA and MuSIASEM. *Ecological Economics*, 144, 186–194. <https://doi.org/10.1016/J.ECOLECON.2017.08.012>
- Gibson-Graham, J. K. (2008). Diverse economies: Performative practices for “other worlds.” *Progress in Human Geography*, 32(5), 613–632. <https://doi.org/10.1177/0309132508090821>
- Givens, J. E., Huang, X., Jorgenson, A. K., Jennifer Givens, C. E., & Professor of Sociology, A. (2019). Ecologically unequal exchange: A theory of global environmental injustice. *Sociology Compass*, e12693, 1–15. <https://doi.org/10.1111/soc4.12693>
- Global Footprint Network. (2024). *Glossary*. <https://www.footprintnetwork.org/resources/glossary/>
- González De Molina, M., & Toledo, V. M. (2014). *The Social Metabolism: A Socio-Ecological Theory of Historical Change* (Vol. 3). Springer Cham Heidelberg. <http://www.springer.com/series/10168>
- Gronchi, I., Jousilahti, J., Leppänen, J., Lancaster, N., Nuutinen, J., Saramäki, R., Vourdaki, A., Buckton, S., Kenter, J., & Martino, S. (2021). Turning the tide – Landscape analysis of an emergent economic movement in Europe. *Demos Helsinki*, 2022. <https://oneproject.org/>
- Gupta, J., & Vegelin, C. (2016). Sustainable development goals and inclusive development. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 16(3), 433–448. <https://doi.org/10.1007/s10784-016-9323-z>
- Haapanen, L., & Tapio, P. (2016). *Economic growth as phenomenon, institution and ideology: a qualitative content analysis of the 21st century growth critique*. 112, 3492–3503. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.10.024>

- Haas, W., Krausmann, F., Wiedenhofer, D., & Heinz, M. (2015). How circular is the global economy?: An assessment of material flows, waste production, and recycling in the European union and the world in 2005. *Journal of Industrial Ecology*, 19(5), 765–777. <https://doi.org/10.1111/JIEC.12244>
- Hanaček, K., Roy, B., Avila, S., & Kallis, G. (2020). Ecological economics and degrowth: Proposing a future research agenda from the margins. *Ecological Economics*, 169, 106495. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106495>
- Hausknost, D. (2020). Environmental Politics The environmental state and the glass ceiling of transformation. *Environmental Politics*, 29(1), 17–37. <https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1680062>
- Hayden, A., & Dasilva, C. (2022). The wellbeing economy: Possibilities and limits in bringing sufficiency from the margins into the mainstream. *Frontiers in Sustainability*, 3, 1–19. <https://doi.org/10.3389/FRSUS.2022.966876/BIBTEX>
- Heikkurinen, P. (2019). Degrowth: A metamorphosis in being. *Environment and Planning E: Nature and Space*, 2(3), 528–547. <https://doi.org/10.1177/2514848618822511>
- Helne, T., & Hirvilammi, T. (2015). Wellbeing and Sustainability: A Relational Approach. *Sustainable Development*, 23, 167–175. <https://doi.org/10.1002/sd.1581>
- Hickel, J. (2019). The contradiction of the sustainable development goals: Growth versus ecology on a finite planet. *Sustainable Development*, 27(5), 873–884. <https://doi.org/10.1002/sd.1947>
- Hickel, J. (2021). What does degrowth mean? A few points of clarification. *Globalizations*, 18(7), 1105–1111. <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1812222>
- Hickel, J., & Kallis, G. (2020). Is Green Growth Possible? *New Political Economy*, 25(4), 469–486. <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1598964>
- Hickel, J., Kallis, G., Jackson, T., O’Neill, D. W., Schor, J. B., Steinberger, J. K., Victor, P. A., & Ürge-Vorsatz, D. (2022). Degrowth can work — here’s how science can help. *Nature*, 612, 400–403.
- Hickel, J., & Vogel, J. (2023). Is green growth happening? An empirical analysis of achieved versus Paris-compliant CO₂-GDP decoupling in high-income countries. *The Lancet Planetary Health*, 7, e759–e769. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(23\)00174-2](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(23)00174-2)
- Hiilamo, H. (2021). Koronakriisin sosiaalinen velka: Miten pandemia vaikuttaa laaja-alaiseen hyvinvointiin? *Kalevi Sorsa -Säätiö: Impulsseja*, 10/2021.
- Hirvilammi, T. (2020). The virtuous circle of sustainable welfare as a transformative policy idea. *Sustainability (Switzerland)*, 12(1), 1–15. <https://doi.org/10.3390/su12010391>
- Hirvilammi, T., & Helne, T. (2014). Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy. *Sustainability*, 6(4), 2160–2175. <https://doi.org/10.3390/SU6042160>
- Hoffrén, J. (2008). *Hyvinvoinnin seuranta vaatii uusia mittareita*. Tieto&trendit 7/2008, Tilastokeskus. https://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-11-12_002.html?s=0
- Hoffrén, J. (2023). Vapaaehtoistoiminnan merkitys hyvinvoinnille Suomessa. In *Kansalaisareena*.
- Hornborg, A. (2022). Why ecological economics should not adopt Marxian value theory. *Ecological Economics*, 193. <https://doi.org/10.1016/J.ECOLECON.2021.107334>
- Houtbeckers, E. (2022). Ekofeministinen kohtuutus ja ekososiaaliset kriisit. *Poliittinen Talous*, 10(2). <https://doi.org/10.51810/pt.111959>
- Hudson, R. (2016). *Approaches to economic geography : towards a geographical political economy*. Routledge,.
- Järvensivu, P., Toivanen, T., Vadén, T., Lähde, V., Majava, A., Ahokas, J., Hakala, E., & Eronen, J. T. (2023). Teollisen kestävyysmurroksen tiedevetoinen suunnittelu. *Poliittinen Talous*, 11. <https://doi.org/10.51810/pt.124766>

- Jungell-Michelsson, J., & Heikkurinen, P. (2022). Sufficiency: A systematic literature review. *Ecological Economics*, 195. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107380>
- Kallio, T. J. (2006). Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon Tutkimus*, 2, 18–28.
- Kallis, G., Kostakis, V., Lange, S., Muraca, B., Paulson, S., & Schmelzer, M. (2018). Research on Degrowth. *Annual Review of Environment and Resources*, 43, 291–316. <https://doi.org/10.1146/ANNUREV-ENVIRON-102017-025941>
- Kapp, W. K. (1950). *The Social Costs of Private Enterprise*.
- Khmara, Y., & Kronenberg, J. (2020). Degrowth in the context of sustainability transitions: In search of a common ground. *Journal of Cleaner Production*, 267. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122072>
- Kinnunen Mohr, K., Kärkkäinen, S., & Sola, M. (2024). Kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin ehdotus Suomen hyvinvointitalouden seurantamittaristoksi. *Työpaperi 16/2024. Terveysten- Ja Hyvinvoinninlaitos THL*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-284-6>
- Kjøde, S. G., van der Velden, M., & Motevallian, M. (2021). Article sustainability concepts in nordic business research: A critical perspective. *Sustainability (Switzerland)*, 13(9). <https://doi.org/10.3390/su13095160>
- Koch, M., & Buch-Hansen, H. (2021). In search of a political economy of the postgrowth era. *Globalizations*, 18(7), 1219–1229. <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1807837>
- Koch, M., & Mont, O. (2016). *Sustainability and the political economy of welfare* (M. Koch & O. Mont, Eds.). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Korhonen, P., & Mattila-Wiro, P. (2021). Hyvinvointitalous Suomen EU-puheenjohtajuuskauden kärkenä. In J. Ahokas (Ed.), *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021* (pp. 31–39). SOSTEn julkaisuja.
- Korhonen, S., Alanko, L., Jalonen, K., Hiilamo, H., Ahokas, J., Rouvinen-Wilenius, P., & Hirvelä, A. (2022). Kohti hyvinvointitalouden ohjausmallia: Hyvinvointilähtöisen politiikkaohjauksen ja hallinnan näkökulmia sosiaaliturvan kehittämisessä sekä yhteiskuntapolitiikassa. *Valtioneuvoston Selvitys Ja Tutkimustoiminta , VN TEAS 2022:49*.
- Lafortune, G., Cortés Puch, M., Mosnier, A., Fuller, G., Diaz, M., Riccaboni, A., Kloke-Lesch, A., Zachariadis, T., Carli, E., & Oger, A. (2021). *Europe Sustainable Development Report 2021: Transforming the European Union to achieve the Sustainable Development Goals*. www.pica-publishing.com
- Malmaeus, J. M., & Alfredsson, E. C. (2017). Potential Consequences on the Economy of Low or No Growth - Short and Long Term Perspectives. *Ecological Economics*, 134, 57–64. <https://doi.org/10.1016/J.ECOLECON.2016.12.011>
- Martela, F. (2021). Hyvinvointitaloudesta hyvinvointipolitiikkaan – Miten ja miksi hyvinvointia politiikan päämääränä tulisi mitata? In J. Ahokas (Ed.), *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021*. SOSTEn julkaisuja.
- Martela, F., & Ahokas, J. (2021). KYLLÄ KANSA TIETÄÄ. In *EVA*.
- Martinez-Alier, J. (2023). A Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology. In S. Villamayor-Tomas & R. Muradian (Eds.), *The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology: A Companion in Honour of Joan Martinez-Alier* (Vol. 8, pp. 9–15). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-22566-6_2
- Mason, N., & Büchs, M. (2023). Barriers to adopting wellbeing-economy narratives: comparing the Wellbeing Economy Alliance and Wellbeing Economy Governments. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 19(1), 2222624. <https://doi.org/10.1080/15487733.2023.2222624>

- Matthies, J. (1999). Joko olemme kaikki kriittisiä ekologeja?: Kriittinen teoria ja ekologinen ajattelu. In O.-P. Moisio (Ed.), *Kriittikin lupaus: Näkökulmia Frankfurtin koulun kriittiseen teoriaan* (pp. 126–156). Jyväskylän yliopisto, SoPhi.
<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/yfi/tutkimus/sophi/26-50/sophi29>
- Mazzucato, M. (2018). *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. Penguin Books.
- Meadows, D. (1972). *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*.
- Méra, X., & Hülsmann, G. (2018). Austrian Economics. In L. Fischer, J. Hasell, J. C. Proctor, D. Uwakwe, Z. Ward-Perkins, & C. Watson (Eds.), *Rethinking Economics: An Introduction to Pluralist Economics* (pp. 33–44). Routledge.
<https://perpus.univpancasila.ac.id/repository/EBUPT200157.pdf>
- Mikola, E. (2021). Hyvinvointitalous ja globaali kestävä kehitys. In J. Ahokas (Ed.), *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021* (pp. 117–121). SOSTEn julkaisuja.
- Moisio, O.-P., Silvasti, T., & Kauppinen, I. (2015). *Polkuja yhteiskuntatieteisiin* (Vol. 128). SpPhi. www.jyu.fi
- OECD/European Union. (2018). *Health at a Glance: Europe 2018: State of Health in the EU Cycle* (Health at a Glance: Europe). OECD.
https://doi.org/10.1787/HEALTH_GLANCE_EUR-2018-EN
- Olk, C., Schneider, C., & Hickel, J. (2023). How to pay for saving the world: Modern Monetary Theory for a degrowth transition. *Ecological Economics*, 214, 1–12.
<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2023.107968>
- Paavola, J., & Adger, W. N. (2005). Institutional ecological economics. *Ecological Economics*, 53, 363–368. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2004.09.017>
- Ramcilovic-Suominen, S., Kröger, M., & Dressler, W. (2022). From pro-growth and planetary limits to degrowth and decoloniality: An emerging bioeconomy policy and research agenda. *Forest Policy and Economics*, 144, 102819.
<https://doi.org/10.1016/j.forpol.2022.102819>
- Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics*. <https://www.kateraworth.com/animations/>
- Rockström, J. (2015). Bounding the Planetary Future: Why We Need a Great Transition. *Great Transition Initiative*.
- Røpke, I. (2004). The early history of modern ecological economics. *Ecological Economics*, 50, 293–314. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2004.02.012>
- Ruuska, T., Heikkurinen, P., & Wilén, K. (2020). Domination, Power, Supremacy: Confronting Anthropolitics with Ecological Realism. *Sustainability*, 12, 2617.
<https://doi.org/10.3390/su12072617>
- Ruuska, T., Wilén, K., & Heikkurinen, P. (2019). Ihminen osana luontoa: Ekologinen realismi ja kestävä taloudellinen organisoituminen. *Tiede & Edistys*, 2, 135–149.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. *Vaasan Yliopiston Julkaisuja*, 1–44.
- Salminen, A. (2023). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin* (2. painos). Vaasan yliopisto.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-082-5>
- Salonen, A. (2014). Ekososiaalinen hyvinvointiparadigma–yhteiskunnallisen ajattelun ja toiminnan uusi suunta täyttyvällä maapallolla. *Sosiaalipedagogiikka*, 15, 31–62.
<https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/download/122634/72978>
- Särkelä, R. (2021). Hyvinvointitalous-käsitteestä ja sen alkuvaiheista. In J. Ahokas (Ed.), *Hyvinvointitaloudessa eteenpäin: Vol. 1/2021* (pp. 15–25). SOSTEn julkaisuja.

- Shrivastava, P., & Zsolnai, L. (2022). Wellbeing-oriented organizations: Connecting human flourishing with ecological regeneration. *Business Ethics, the Environment & Responsibility*, 31(2), 386–397. <https://doi.org/10.1111/beer.12421>
- Smith, T. S. J., Baranowski, M., & Schmid, B. (2021). Intentional degrowth and its unintended consequences: Uneven journeys towards post-growth transformations. *Ecological Economics*, 190. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107215>
- Söderbaum, P. (2000). *Ecological Economics: A Political Economics Approach to Environment and Development*. Earthscan Publications Ltd.
- Söderbaum, P. (2004). Politics and Ideology in Ecological Economics. *International Society for Ecological Economics, Internet Encyclopaedia of Ecological Economics*, 1–7.
- Söderbaum, P. (2008). 10th Anniversary Focus: From mainstream ‘environmental economics’ to ‘sustainability economics’. On the need for new thinking. *Journal of Environmental Monitoring*, 10(12), 1467–1475. <https://doi.org/10.1039/B811379N>
- Söderbaum, P. (2013). Ecological economics in relation to democracy, ideology and politics. *Ecological Economics*, 95, 221–225. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.05.017>
- Söderbaum, P. (2022). Decision-making in relation to health and environment: Toward sustainability economics. *Frontiers in Sustainability*, 1–9.
- Söderbaum, P., Dereniowska, M., & Spangenberg, J. H. (2016). Sustainability Economics and missing points in the sustainability dialogue. *Article in International Journal of Sustainable Development*, 19(2). <https://www.researchgate.net/publication/305754577>
- Spash, C. L. (1999). The Development of Environmental Thinking in Economics. *Environmental Values*, 8, 413–435.
- Spash, C. L. (2011). Social Ecological Economics: Understanding the Past to See the Future. *American Journal of Economics and Sociology*, 70(2), 340–375. https://www.clivespash.org/wp-content/uploads/2015/04/2011_Spash_AJES_Social_Ecol_Econ.pdf
- Spash, C. L. (2012). New foundations for ecological economics. *Ecological Economics*, 77, 36–47. <https://doi.org/10.1016/J.ECOLECON.2012.02.004>
- Spash, C. L. (2013). The shallow or the deep ecological economics movement? *Ecological Economics*, 93, 351–362. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.05.016>
- Spash, C. L. (2017a). Routledge Handbook of Ecological Economics: Nature and Society. In *Routledge Handbook of Ecological Economics*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315679747/ROUTLEDGE-HANDBOOK-ECOLOGICAL-ECONOMICS-CLIVE-SPASH>
- Spash, C. L. (2017b). The Need for and Meaning of Social Ecological Economics. *WU Vienna University of Economics and Business. SRE - Discussion Papers*, 2017/2. <https://doi.org/10.57938/61f7cb1b-500b-4fb9-8101-e063a33fd82c>
- Spash, C. L. (2019a). SEE Beyond Substantive Economics: Avoiding False Dichotomies. *Ecological Economics*, 165. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106370>
- Spash, C. L. (2019b). Time for a Paradigm Shift. *WU Vienna University of Economics and Business. SRE - Discussion Papers*, 2019/07. <https://doi.org/10.57938/36774aa4-5549-4b97-89cc-ca64006577f2>
- Spash, C. L. (2020). A tale of three paradigms: Realising the revolutionary potential of ecological economics. *Ecological Economics*, 169. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106518>
- Spash, C. L. (2021). Social Ecological Economics. *WU Vienna University of Economics and Business. SRE - Discussion Papers*, 06/2021. https://research.wu.ac.at/ws/portalfiles/portal/19012234/sre-disc-2021_06.pdf

- Spash, C. L., & Asara, V. (2018). Ecological Economics. In L. Fischer, J. Hasell, J. C. Proctor, D. Uwakwe, Z. Ward-Perkins, & C. Watson (Eds.), *Rethinking Economics: An Introduction to Pluralist Economics* (pp. 120–132). Springer.
- Spash, C. L., & Guisan, A. (2021). A future social-ecological economics. *Real World Economics Review*, 96(July), 203–216.
<http://www.paecon.net/PAERReview/issue96/SpashGuisan96.pdf>
- Stubbs, Richard., & Underhill, G. R. D. (2006). *Political economy and the changing global order*. Oxford University Press.
- Summers, L. (2016). The Age of Secular Stagnation: What It Is and What to Do About It. *Foreign Affairs*, 95(2), 1–9. <https://relooney.com/NS3040/Foreign-Affairs-Secular-Stagnation.pdf>
- Tienari, J., & Meriläinen, S. (2021). *Johtaminen ja globaali talous* (5. uudistettu painos). Alma Talent.
- Trebeck, K. (2018). Building a Wellbeing Economy. In L. Macfarlane (Ed.), *New Thinking for the British Economy* (pp. 47–62). www.opendemocracy.net/neweconomics.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- UNFCCC. (2024). *The Paris Agreement*. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>
- Valtiovarainministeriö. (2024, May 25). *EU:n finanssipoliittiset säännöt*. <https://vm.fi/finanssipoliittiset-saannot>
- Vandeventer, J. S., Cattaneo, C., & Zografos, C. (2019). A Degrowth Transition: Pathways for the Degrowth Niche to Replace the Capitalist-Growth Regime. *Ecological Economics*, 156, 272–286. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.10.002>
- Villamayor-Tomas, S., Carcía-López, G., & D’Alisa, G. (2023). Commons Regimes at the Crossroads: Environmental Justice Movements and Commoning. In S. Villamayor-Tomas & R. Muradian (Eds.), *The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology: (Vol. 8, pp. 219–234)*. Springer.
- Villamayor-Tomas, S., & Muradian, R. (2023). *The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology A Companion in Honour of Joan Martinez-Alier* (1st ed. 2023). Springer International Publishing.
- Villamayor-Tomas, S., Roy, B., & Muradian, R. (2023). The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology: Building Bridges Between Moving Shores. In S. Villamayor-Tomas & R. Muradian (Eds.), *The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology A Companion in Honour of Joan Martinez-Alier* (Vol. 8, pp. 17–33). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-22566-6>
- Waddock, S. (2021). Wellbeing Economics Narratives for a Sustainable Future. *Humanistic Management Journal*, 6(2), 151–167. <https://doi.org/10.1007/s41463-021-00107-z>
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*.
- Zografos, C. (2023). Languages of Valuation. In S. Villamayor-Tomas & R. Muradian (Eds.), *The Barcelona School of Ecological Economics and Political Ecology* (Vol. 8, pp. 47–58). Springer.

"You are not solving problems big enough if you can solve them during your lifetime"

-Unknown